

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

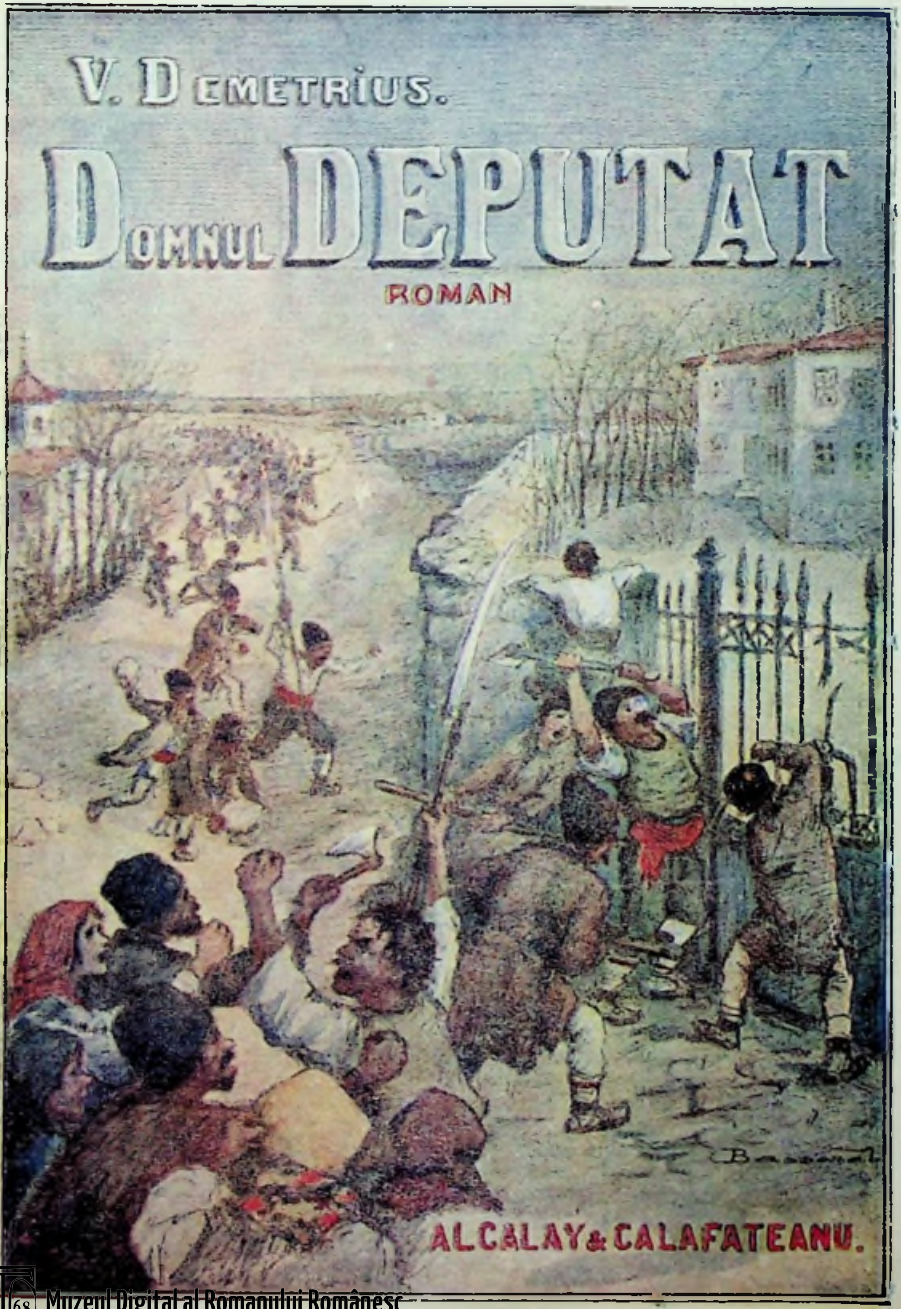
Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

V. DEMETRIUS

DOMNUL DEPUTAT...

ROMAN

On est plus exigent pour son pays, que pour un autre, et on souffre davantage de ses faiblesses.

Romain Rolland.

1302

BCU Cluj-Napoca

RBCFG201701078

EDITURA
Alcalay & Calafateanu
1921

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PARTEA I.

Facem cunoștință cu simbolicul domn deputat Marin Voiculescu, în cele mai neplăcute momente ale vieții sale, și'i aflăm trecătoarele slăbiciuni.

De câte ori ieșă dela medic, după câțivă pași pe stradă, lui Marin Voiculescu i se plimbă pe dinaintea ochilor propria lui imagină,—se vedeă întins pe masa de operație, cu fața 'n jos, desgolit pe jumătate. Și un amestec de rușine cu necaz îl posomoră, pe când durerea cărnii împunse cu acul de 40 de milimetri lung, adânc, „în profunzime", cum spuneă doctorul, începeă să'l chinuiască.

Une-ori simțeă nevoia să steă pe loc. Pasul nu se mai supuneă cu ușurința de lucru, de unealtă unsă, în slujba trupului. Bărbați, femei, blestematele de femei! unele frumoase, treceau în jos, în sus, pe lângă el, pe celălalt trotuar, și bietul bolnav pe picioare recurgeă la șiretenii, se prefăceă că'și cercetează cravata, că se caută 'n buzunar, pe când fața i se crispă.

Durerea însă nu conteneă cu opritul din mers, ci se deprindea pe o clipă cu ea, pacientul... Și iar pâșeă omul. In de obște aveă senzația unui glonț intrat și rămas în carne, plumb care 'l făceă pe om să'și simtă grea pulpa, ca de animal împușcat și încă în stare să se târască.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Gândindu-se însă la acul pe care mereu îl vedeà înainte'i, Marin Voiculescu socoteà că nu el, un fir de metal, se învierşunà să se facă simţit, ci medicamentul, blestematul de mercur.

Ce'i drept, cu un pic de bărbăţie, durerea puteà fi îndurată. Boala erà destul de cumsecade, lăsându'l pe om să'şi vadă de treburi, nefiind nevoe de zăcere la pat şi nedându-se lumii în vileag în vre un fel. Bolnavul ştià numai el ce sufere, nimic nu'l trădà, şi puteà să nu renunţe, fără pagubă şi primejdie, la nici una din funcţiunile şi plăcerile sale.

Şi cu toate astea nu simţeà numai durerea înţepăturii. Mercurul, intrat în sânge, răzbeà prin gingii în gură, în tot timpul injecţiilor. Ca la patruzeci de zile, pacientul îşi simţeà dinţii gata să cadă din alveolele lor. Puţină alinare îi dădeau spălăturile cu diferite medicamente, rele la gust. Gingiile, ca sdrobite, ca putrede, carne vie, îl dureau şi'l scârbeau de toată clipa, de toată îmbucătura. Dar asta erà singura lui neplăcere. Foamea trebuià să se mulţumească cu puţin, cu lăpturi mai ales, cu poame.

De trei ani se căută Marin Voiculescu, serios, cu toată grija cuvenită unei boli care duce la casa de nebuni, când nu e căutată, şi abia ajunsese la jumătatea curei. In toată viaţa lui, în fiecare an, aveà să se lase câte patruzeci de zile străpuns cu acul şi cu gingiile carne vie.

Şi câtă lume pătimeà ca el! Ţara erà mai mult de jumătate molipsită. Mulţi nu ştiau ce clocește în sângele lor; cădeau trăzniţi de-odată de toată urgia boalei. Două trei luni la balamuc, şi moartea! Alţii, din ruşine, din nepăsare, iar cei mai mulţi, bieţi oameni ignoranţi, din necunoaşterea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

primejdiilor boalei, se lăsau în voia soartei, se însurau dacă erau flăcăi, făceau copii, şi molima tainică, sfrenţia din trupul lor, se 'ntindeà asupra generaţiilor viitoare, lăsând o moştenire tragică, înmulţind iresponsabilii, înfumurații şi pociturile, dăruind cu o racilă urmaşii, stricând de o potrivă şi brazda şi sămânţa omenească.

Marin Voiculescu era om cu stare şi cu potrivită cunoaştere a lucrurilor. Destul de cunoscut în judeţul lui, deputat, bărbat de patruzeci de ani, înalt, oacheş, cu nume de om frumos şi isteţ. Nu profesà avocatura, deşi erà licenţiat în drept, şi se ocupà, cam de departe, din oraşul Leorman, de moşia lui din Răzoarele—şi de politică.

Prin căsătorie, făcuse o lovitură măiastră. Luase pe fata lui Ghiţă Păun, ceia ce'i adusese o sporire de pământ vrednică de considerat. Moşia pe care o primise de zestre se îmbucà cu moşia lui, începeà chiar din hotarele ei. Puteà deci să aibă o singură administraţie, un singur conac pentru amândouă; le împreunase şi le conduceà în aceiaş vreme.

De câte ori însă soseà epoca injecţiilor, Voiculescu îşi lăsà treburile, dacă le puteà amână, şi veneà la Bucureşti. Acì, or cum, îl cunoşteà mai puţină lume. Nu erà ameninţat să se întâlnească la doctor cu alte notabilităţi de seama lui, ale judeţului, şi să se umple târgul cu svonul că e sifilitic. Ar fi fost în stare adversarii politici să'l combată şi pe temeiul boalei. Biblica suferinţă a regelui David ar fi putut să fie o armă în potriva lui, armă pe care însuşi doctorul curant, făcând politică vre-odată, s'o împrumute sau să o întrebuinţeze. Ori şi ce mijloc erà folosit pentru strivirea inamicului politic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

Marin Voiculescu nu avea copii, aşa că îi era mai uşor să părăsească sălaşul din Leorman. Calitatea de deputat, dobândită de curând, l-ar fi putut ţine în Bucureşti tot timpul funcţionării parlamentului. Dar el se simţea strein în marele oraş, tot mai occidental, şi plecă de Vineri, ca să se întoarcă Marţea. La epoca injecţiilor însă, i se păreă că n'are încotro: îşi luă nevasta cu el, şi şedeau împreună la hotelul Principal, patruzeci de zile.

Acum eră şi dumneaei la Bucureşti, unde totdeauna aveă ce face, aveă ce vedeă, aveă ce cumpără. Iar cumpăratul, la femei, nu se isprăveşte nici odată. Parcă adevărata lor fericire nu stă atâta în găteală, cât în adunarea decât mai multe lucruri deosebite, ciudate, fantastice, copilăreşti, cari, cu siguranţă, de cum au fost aduse acasă, au pierdut pe trei sferturi din farmecul lor,—pricină firească pentru o nouă cumpărătură. Pe semne că, bietele lucruri, scoase din atmosfera lor colorată, în care luptau, se comparau cu celelalte nimicuri, şi nevoite să se măsoare între ele într'un mediu de casă, mai sever, pălesc una câte una, până la vestejire. Asta însă nu strică curajul bunelor cliente. Ele obosesc, se întristează, plâng uneori, se jeluesc până şi bărbaţilor, chiar acelora cari sunt singurii păgubaşi, dar nu se lasă. Numai femeile întreţin sumedeniile de industrii abracadabrante, cu ale căror mărfuri sunt ticsite cele mai multe dughene luxoase. Să se scoată din magazine mărfurile acesteă şi sute de industrii mor, mii de prăvălii se 'nchid şi zeci de mii de oameni rămân fără pâine albă. Ar puteă oare să facă altceva lumea aceasta, ocupată cu nimicuri? Ar puteă fi mai folositoare? E drept însă că ni-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

micurile țin un mare loc în viață, și că nu se pot lipsì de ele nici oamenii săraci,—cuminți de nevoe,—nici înțelepții. Țăranca cu tălpile picioarelor crăpate, cu mânile bătătorite, își trage dela gură ca să cumpere dela marchidan: cordele, sulimanuri pentru pârlita ei față, oglindjoară ca să se vadă, flori de hârtie, broșe, mărgele, inele... Dar cerceii, brățările, inelele de aur și cu pietre scumpe, ce altă plăcere hărăzesc posesorului lor, decât strălucirea? Aceiaș plăcere estetică o dobândesc și țăranii dela gătelile lor falșe.

Deputatul se sileà să pășească cu pasu'i obișnuit de om grav și cu situație. Mai mult decât totdeauna parcă, și într'altfel, îl supărà astăzi împunsătura. O halcă întreagă de carne se molipsise de durerea străpungerii acului și parcă se înstreinà de restul trupului, rămas nesimțitor, sănătos, pe când ea, halca, părea că erà să amorțească de durere. Ca un frig începù să simtă Marin pe sub cămașe. Erà iarnă, dar timpul se păstrà destul de blajin și omul purtà blană, ca pe geruri.

Cu plicticoasa lui suferință, să se ducă acasă, adică la hotel? se întrebà Voiculescu. La club? sau la cafenea, adică la Capșa?

La club, la Capșa, nu s'ar fi putut văità, strâmbà măcar odată și, cine știe? poate că suferința, întru cât nu conteneà, aveà să crească, și atunci îndureratului i-ar fi priit să se întindă în voe pe canapea, să ofteze odată din rărunchĭ. Nici Medea, nevastă-sa, nu știà lămurit ce are, dar o soție e obișnuită să'și vadă bărbatul supărat și une-ori bolnav, fără să creadă numaidecât că e lucru de primejdie.

Totuș, Marin nu s'ar fi dus acasă, dacă n'ar fi fost ademenit de o amintire foarte plăcută. Medea, pela ceasurile patru, pe soare sau pe timp

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de vifor, plecà regulat după târgueli sau la prietene. Acum erau orele trei şi jumătate. N'aveà să i se urască mult lui Marin, şi aveà să rămână singur acasă... cu croitoreasa!

Doamna Medea Voiculescu, deşi locuià la hotel, îşi adusese acolo o iscusită croitoreasă, în scop economic, ziceà ea, şi ca să vadă de aproape: cât postav şi câtă garnitură intră în rochiile şi în bluzele ei. Hotelierul se 'nvoise ca domnul deputat, client vechi şi bun, să facă ce o vreà el, în cele două mari camere, pe cari le ţineà ca ncaltul: patru zeci de zile încheiate! Insuşi hotelierul adusese o maşină de cusut, cu chirie, dela magazinul cu asemenea maşini, pe care'l aveà chiriaş jos la prăvălii.

Deputatul îşi răsucise de câtevà ori mustaţa neagră înaintea croitoresei,—fată ca de douăzeci şi cinci de ani, domnişoară,—şi'i aruncase câtevà vorbe dulcege. Fata ridicase privirea de pe cusătură, o adâncise în ochii cutezătorului, care de sigur că i se păruse cu zece ani mai tânăr, şi surâsese uşor. El nu stăruise mai mult, se depărtase, trecuse în ceailaltă odae, temându-se că Medea, care erà pe-afară, ar puteà surprinde cevà pe feţele lor. Dar şiretul lăsase uşa dintre camere deschisă şi spionase: Eliza, croitoreasa, lăsase pe dată lucrul din mâni, scosese din ritichiul o oglindiţă şi, cu degetele ei suple şi albe, îşi potrivise părul blond pela ceafa lăsată goală, şi se pudrase la iuţeală.

In sala de jos, a scării hotelului cu trei etaje, Marin dădù peste prietenul lui, moşier şi om politic, Mihalache Sorţescu. Fù nevoit să mai rămână câtevà minute de vorbă.

— Ce zici de răsmeriţa din Botoşani? întrebă

Muzeul Digital al Romanului Românesc

amicul, în mâni cu ediția atunci apărută a ziarului Națiunea.

— O furtună într'un pahar cu apă, își netezì mustața scurtă Voiculescu. E cevà nou?

— Da, s'a 'ntins și 'n Dorohoi, și mă tem că și la Iași.

— E 'n fundul Moldovei. N'are de ce să ne sperie pe noi... Și-apoi, observă dumneata, are un caracter național. E o mișcare antisemită și deci pur locală. Nu s'au răsvrătit țăranii în potriva cârmuirii ori a boerilor; nu cer pământ ori schimbarea tocmelilor agricole; vor să înlăture pe streini dintre ei. Foarte frumos din partea lor! Nici o frică!... Mai întâi noi știm bine că toate astea au fost puse la cale chiar de un prefect. Înțelegi dumneata? Când o zice el, "stați mai!", revoluția, cum au poreclit-o gazetele, ca să'și servească cetitorii cu lucruri senzaționale, îngheață.

Sorțescu șovăià să creadă, părea că se teme și zise:

— Dacă turburarea s'a lățit până la Iași, unde sunt studenți, unde sunt socialiști și antisemiți, nu se face liniște ușor.

— Nu uità că starea generală a recoltei a fost bună în toamnă și că suntem în pragul primăverii. Câmpul promite și în anul ăsta. Pentru ce s'ar răsvrătì sătenii? N'au avut ce mâncà în iarna asta, și nu vor aveà ce muncì? Li se pune vre-o dajdie nouă? Fii pe pace!

Dar mai nainte de-a se despărți, ridicându-și ochii de pe fața cam îngrijorată a prietenului, pe scara largă, zărì un jupon, un picior mic, și își cunoscù nevasta. Nu se mai despărți atunci, și punând un braț peste umerii lui Mihalache Sorțescu, începù să'i destăinuiască la ureche, în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şoaptă, lucruri pe cari nu le gândise niciodată, pe cari atunci le făureà, numai pentru ca nevastă-sa să'l creadă foarte ocupat, şi pentru multă vreme prins, cu Sorţescu.

Medea coborà încet, dreaptă cu toată greutatea paltonului şi-a blănurilor scumpe în care erà împresurată, cu mânile în manşon ca pe stradă, cu chipul potrivit îndelung în oglindă pentru toată vremea plimbării, ştiind că va fi privită de pe scară, în mireasmă de liliac şi 'n susur de mătase.

"Nu e rău, nevastă-mea! Arată bine!" gândeà Voiculescu, pe când tocà la urechea amicului vrute şi nevrute, cu coada ochiului urmărindu-şi femeia iar durerea din pulpă, reînviată, îl străpungeà vrăjmaş.

Mihalache Sorţescu însă nu mai erà atent la şoapta preà stăruitoare, şi se făcuse tot numai ochi. Scara largă a hotelului erà luminată din toate părţile, aşa că puneà în limpede vedere faţa tot mai apropiată a doamnei mândre şi bogate, care coborà tacticos, liniştită asupra efectului apariţiei sale.

Mihalache erà zorit să'şi întrerupă amicul cu întrebarea: "Cine să fie?" când Marin salută până la podele, întoarse o clipă spatele, dar nu se depărtă decât cu o jumătate de pas, în aşteptare. Doamna nu aveà pe semne ce să'i spună, dădù din cap, şi, ceia ce'l făcù pe Sorţescu să priceapă că e soţia lui Voiculescu, nu zâmbì decât foarte uşor, ca să poată revenì la figura ei îndelung potrivită în oglindă; ridică din pleoape şi trecù, lăsându-le amândorora un parfum care destăinuià o întreagă şi statornică îngrijire de trup, de albituri.

— Nevastă-mea! rostì măgulit Voiculescu, iar

Digitizat cu sprijinul Fundației Orange 2001-2012

în gându'i adăogă: "Păcat că are gâtul cam scurt!"

— Complimentele mele! făcù Mihalache. Trebuià să mă recomanzi, n'am avut onoarea s'o cunosc... deşi suntem concetăţeni, de când am moşie în Leorman.

Discuţia între cei doi bărbaţi nu mai avù nici un interes. Răscoala ţărănească din Botoşani, din Dorohoi, întinsă până în Iaşii fierbând de opinii, se uitase. Mai schimbară câtevà cuvinte de mântuială şi se despărţiră.

Mihalache aveà să întrebe pe portar, dacă aveà scrisori şi dacă îl căutase cinevà. Dase câtevà întâlniri, la diferite ore, şi nu fusese la nici una. Natural că fusese căutat la hotel. Jumătate din vremea oamenilor, nelegaţi pe loc de vr'o muncă, se pierde aşa, în colindarea localurilor de întâlnire, cafenele, berării, unde nu vin la ceas nici unii.

Deputatul se îndreptă către scară. Ca şi cum ar fi avut cevà serios de îndeplinit, stătù un timp fără să sue, gândindu-se. Gustă în gându'i bucuria că va urcà, va străbate coridorul lung, va intrà în camerele lui, nevăzut de nimeni de care să'i pese; va fi slobod să spună tare ce va poftì, iar Eliza, croitoreasa, va fi acolo, în aceleaşi dispoziţii prielnice unui început de iubire.

Năpădit de imagini, de farmecul lucrurilor, cu inima 'n bătae grăbită, cu uşoare văpăi în obraji, bărbatul pătimaş simţì nevoia să guste cu închipuirea, ceiace poate realitatea aveà să'i refuze. Vedeà capul fetei: un oval delicat, părul blond, ridicat şi stăvilit în creştet de un piepene de rând, pe care el îşi făgăduià să'l facă de preţ, (zărise aşa cevà într'o vitrină, pe Calea Victoriei). Puful

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

blond de pe grumazul gol al Elizei îi întețeà patima. Ea coseà acum, singură, cântà poate și, cine știe? poate că se așteptà sau doreà să vină el. Și mierea primei sărutări îndrăznețe, iluzia ei, îl făceà pe Marin să'și umezească buzele.

Dar gustul sărat, nesuferit, al mercurului, i se trezì în gură hotărît, supărător. Își plimbă limba cercetătoare peste gingii, omul care venise dela medic. Le simțì rupte, umflate, carne vie și suferindă. Ridică un picior să pășească pe prima treaptă a scării, și junghiuri surde îl căsăpiră. Intr'o durere urcă scara, se oprì în capătul ei, cu sprâncenele căzute pe ochi. Acolo mai șezù un minut; suferințele amorțiră. Se uită într'o oglindă mare, își răsucì mustața preà scurtă, zâmbì închipuirii lui făgăduitoare de senzații și de dragoste, și se îndreptă spre camerele ce le ocupà în hotel. Dela uşe auzì duduitul mașinii de cusut. Simțì inima întinerită, nu'l mai dureà nimic. O flacără binefăcătoare și subtilă i se răspândeà în corp.

In acest capitol călătorim cu trenul și cu trăsura, în tovărășia eroului.

Privind pe fereastra vagonului, săltat ușor, hâțânat pe canapeaua moale, cu mintea aproape adormită de atâta legănare, uità că alte patru ființe respiră aerul puțin și neprimenit din compartimentul îngust. Tovarășii de canapea se întâmplase să'i fie cu toții necunoscuți și nu legase, ca altă dată, nici un crâmpei de conversație cu nici unul. In jurul lui se vorbeà totuș, dar Marin nu erà atent și urmà să privească fără luare aminte în nelămuritul de afară. Urîtul, morocănos, intrà în el, îl pătrundeà, se așezà comod în simțurile lui, ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

monotona larmă a trenului, ca mirosul vagonului, ca sâcâitul locului moale pe care stà. O plictiseală aparte, îngăduită de tine, cu termen ştiut, peste putinţă de înlăturat; mai ales că în vagon nu erà nici o femee.

Erà dimineaţa. Soarele răsărise de mult, dar nu se vedeà nicăeri. Cerul erà alb ca inul; bolta lui bine arcată, albastră altă dată, se prăbuşise ca de fum, fără clăbuc, fără şuviţe, astâmpărată şi otova, până aproape de pământul cârpit cu zăpadă. Vedere ciudată şi totuş dese ori trecută pe sub ochii celor care sboară cu trenul. Une-ori zarea se apropià aşa de tare de ferestrele vagonului, că parcă trenul ar fi trecut printre pereţii unui tunel văruit de curând, jilav. Gândul nu prindeà aripi, sub impresia de apăsare molatică şi neîntreruptă, de ameştec, de nedesluşit. Ca şi cum ar avea nevoia unei ţinte în spaţiu, unei linii clare în văzduh, spiritul amorţeà, se 'nveleà cu lenevie în ceţurile sale: veşnic oglindă a naturii, supus al ei în totdeauna. In cele din urmă, ritmul din mersul lungului şir de vagoane, deşteptă în călătorul amorţit un noian de amintiri.

Când intrase în odaia în care croitoreasa nevesti-si tocmai lucrà la maşina de cusut, mititica, blonda domnişoară Eliza, se cam speriase. Se prefăcuse oare, fata mare de douăzeci şi cinci de ani,—cât mărturisise ea mai apoi—şi trăità în Bucureşti? Marin, deputat şi moşier, om frecat cu lumea, nu ştià ce să creadă. "Nu te aşteptai să mă vezi, domnişoară?" întrebase el.

Cât de repede crezuse că au să meargă lucrurile, de cum vor fi singuri, pentrucă fata'i zâmbise cu înţeles; şi cât se găsì de stângaci, de licean, în singurătatea râvnită. Erà la început, aşà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dar, Bucureşteanca părea serioasă, cinstită şi foarte deşteaptă. Şi el se aşezase pe un scaun în apropierea ei, ca un egal, ca un îndrăgostit care nu îndrăzneşte să spună tot ce are pe suflet. Avea lung drum de făcut, până să'i sărute, cum sperase el, ceafa albă de blondă. Mai întâiu trebuia să se cunoască. Ce departe era omul de aşteptările lui, de plăcerea grăbită şi învăpăiată, trăită în gându'i cu deplinătate. La o vorbă de dragoste, ce o scăpase totuş, Eliza întrebase cu cea mai desăvârşită naturaleţe: "Vreai să divorţezi de doamna?..." Şi el fusese nevoit să răspundă: „Cine ştie, dacă aş simţi că sunt mai fericit, dacă aş fi mai iubit?..."

Trei ceasuri încheiate stase Marin Voiculescu faţă 'n faţă cu croitoreasa. Pulpa fulgerată de junghiuri îl stânjenise de mai multe ori. Acul medicului rupsese de sigur un nerv. Enervat, stăpânindu-se, omul se plimbase prin cameră, apoi iar se aşezase la taifas. Croitoreasa nu'şi lăsă lucrul, coseà sau dà la maşină. Ca un tren în mers duduià maşina de cusut. In tăcerile ivite, vuetul Căii Victoriei se înălţà până în odaia lor. Se auzeà trapăd de cai, vâjiit de automobil. De prin coridoarele hotelului, de prin chiliile lui, de-asemenea soseà sgomot de paşi, de voci.

Deputatul retrăià acum clipele acelea, revedeà figura ovală. Părul fetei, moale, foarte blond, aproape cenuşiu, cârlionţat în faţă cu fierul, umbreà fruntea bine sculptată, mată, în josul căreia sprâncenele se desenau subţire, arcuit, ridicate a mirare şi inteligenţă către tâmple. Născiorul, sumes oleacă, cu nări trandafirii, arătà ambiţie, şi mânie la necaz. Gura, cam mare, cărnoasă, cu o umbră aurie şi pufoasă pe buza de sus, se în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

chidea cu hotărîre şi puteà trece de mică, de obişnuită, când Eliza tăceà gânditoare. Bărbia scurtă, întoarsă puţin, cu gropiţă, graţioasă, răpitoare, erà bine căptuşită, fără guşe totuş, grăsulie, deşi Eliza erà de altfel abià împlinită, sveltă, de o potrivă de desvoltată în şolduri şi în umeri. Marin o vedeà mereu înaintea ochilor, îi urmăreà mişcarea buzelor, voluptoase după părerea lui, a genelor ridicate şi plecate lung, pe lucrul ei.

O poftise pe a doua zi, fiind Duminică, să se plimbe cu el, în semn de prietenie şi încredere; dar Eliza, după ce refuzase, fără să se supere, dovadă că şi cunoşteà lungul nasului, gândeà deputatul, mărturisise că nici n'ar fi putut, întrucât aveà să se ducă, împreună cu maică-sa şi cu rubedenii, la cimitir, la mormântul tatălui ei, mort de un an. Ea nu purtase multă vreme doliu, — intrase Eliza în destăinuiri, — ca să nu creadă lumea că e văduvă şi să aibă faţă de ea îngăduelî greu de îndurat. Aşa dar, el, Voiculescu, tot puteà sperà. Deocamdată se cunoscuseră; Eliza îşi spusese păsurile, greutăţile; erau prieteni. Cu sacrificii poate, cu politeţă de rând, cine ştie?

In vagon se vorbeà iarăş de răsvrătirea unor ţărani, în fundul Moldovei. Soarele destrămase pe undevà ceaţa şi norii. Se făcuse mai multă lumină afară; zările se depărtaseră, se adânciseră; câmpul îşi întinsese miriştile ninse pe alocurea; copacii negri îşi descurcau ramurile şi se zugrăveau în depărtări; stâlpii de telegraf se frângeau dela pământ, repede, şi piereau înapoia trenului, fugar neobosit, pe dinaintea căruia trecuseră fantastic.

Adevăratul cămin al deputatului Marin Voiculescu erà în Leorman, capitala judeţului cu ace-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

laş nume, cum ziceà geografia. Acì se născuse şi crescuse şi, chiar în timpul învăţăturii la Bucureşti, studentul la drept erà mai mult pe acasă. Examenele şi-le dà uşor, ca toţi fii de bogătaşi, cu bileţele şi daruri pe la profesori, iar la ananghie cu trecere la ministru. Prăfuitul oraş, cu clădiri în centru, pe strada negustorească, rezemate una de alta, ca să poată stà copăcel pe pământ, vorbeà sufletului lui, ca o patrie mai apropiată decât cea mare, România, mai mult abstractă.

In Camerà, când se desbăteau interese de milioane, pentru căi ferate, pentru împrumuturi comunale, tânărul şi mai ales novicele deputat, simţeà un resort că se destinde în sufletul lui, ridicà bustul, înălţà viu capul, ciulea urechile, — că să se audă pe semne. Cei cari întâmplător îl priveau, credeau că are să ceară cuvântul. Unii se îngrozeau ca de un dezastru, ori de un sacrilegiu: "Oare îşi ceruse Voiculescu voe dela şefi, ca să vorbească? Fusese el dăscălit cumsecade, ori aveà să îndruge fără menajamente chiar în potriva intereselor superioare ale partidului?"

Dar deputatul de Leorman se smăcià în zadar la pupitrul său. Ca un duş fierbinte şi repede răcit trecuse peste şira spinării lui, în ciuda arcului care îl îmboldise să sară la tribună, sau să izbucnească pe loc, într'o cuvântare, cu gura rotundă, de tenor, răsunătoare. Vâlvoarea închipuită, se potolise. Nodul care i se urcase în gât, şi'l înghiţise fără să poată rostì o vorbă. Cât de încălzită îi fusese mintea, ce multe şi hotărîtoare îl îngrămădiseră argumentele, şi totul se cufundase. Nu aveà deprinderea, nu aveà curajul să vorbească! Ar fi voit să spună că oraşul lui e în mizerie, că e uitat,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mon/1901-1932

că nu se face nimic pentru el și pentru județul Leorman, nici de oamenii plătiți să'l îndrepte, nici de către Stat. Și deputatul trecea mai apoi la vot, liniștit, cu zâmbetul fericiților aleși ai Națiunii pe buze.

Ajuns cu bine în Leorman, acasă la el, Marinică, precum era numit de prietenii și de partizanii din urbe, porunci să se înhame doi cai la brișcă. In adăstare, se spălă, se îmbrăcă în alte haine, mâncă și cercetă puținele scrisori, sosite în lipsa lui.

In ajun, Sâmbătă, plănuise să se plimbe a doua zi cu Eliza pe la Herăstrău, pe la Filaret. Cunoștea și prețuia marginile și colțurile tainice ale Capitalei. Crezuse s'o înduplece pe frumoasa croitoreasă, dar fata știuse să resiste ispitei, iar el, aducându-și aminte de o mie de treburi, pe care ce'i drept alții aveau să le îndeplinească, dase fuga până acasă, în provincie, ca de acolo să se repeadă la moșie. Poate că dacă i-ar fi propus fetei să se plimbe cu trenul pe o distanță așà de mare, să vie cu el la Leorman, ar fi primit... Nu se gândise. Acum trebuià să'și vadă moșia. Când se iveà grâul de sub omăt, totdeauna veneà Marin la conac, să deà ochii cu oamenii, cu logofătul.

Marile porți erau date în lături; brișca ușoară așteptà înaintea scării principale, cu vizitiul pe capră. Moațele de păr negru, care le căideau pe frunte, caii și-le fluturau între ochi cu nerăbdare, când stăpânul, rotindu'și privirile asupra curții, se urcă în brișcă. In câtevà minute, Marin dase orașul la spate.

De cum eși dintre adăposturi, din uliță, în aerul slobod al câmpiei neîngrădite, călătorul, răsturnat alene pe perne, simți vântul ca o apă cur-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

gând în trecerea lui din infinit spre infinit, fluviu rece şi proaspăt.

Câtevà pale de nori, pe adâncimea boltită a cerului, alunecau duse nesimţit către apus, în bătaia vântului.

Familiar cuprindeà cu privirea împrejmuirea, omul plecat singur din furnicarul Bucureştilor. Cunoscute'i erau toate şi parcă toate 'l cunoşteau. Răcoarea vântului îl mângâià, mirosul de zăpadă şi ţărână îl înviorà, ca amintirile din anii copilăriei şi ai primei tinereţi. De atâtea ori sorbise el, cu simţuri noi şi vioae, răcoarea aerului şi mirosul pământului umed, încât le personificase. Ca pe nişte miresme rare le-ar fi deosebit, dintr'o sută altele. Cu interes de asemenea priveà Marin culorile întinderii de pământ, din zare până la el, la albeaţa strălucitoare a omătului pe ducă, aproape dospit, topit; la negrul brazdelor desgolite şi nesămănate, care aveau să fie întoarse pentru semănatul porumbului; la semănăturile crescute şi firave până 'n primăvară. Toate culorile acestea ca şi negrul posomorît al pomilor, negrul vânăt şi lucitor al cârdurilor de ciori şi de corbi, ca şi cenuşiul drumurilor, erau prieteneşte cunoscute lui. Cât de departe erà moşierul de Bucureşti, de larma năucitoare a străzilor ticsite de care felurite şi de lume!

Cu cât se apropia mai mult de conac, Voiculescu se simţeà stăpânul locurilor, pricina însăşi a existenţei lor sub cer, adevărata lor noimă. Pe cale, oprise câtevà pâlcuri de inşi, oameni din satul lui şi de prin apropiere, şi le vorbise. Apoi după ce'i lăsase să plece, le privise cu drag în urmă, cum se duceau domol, cu paşi îngenunchiaţi, aplecaţi de spate, ca şi cum ar fi dus fiecare din ei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1801-1932

câte o povară. Şi Marin îi priveà pe muncitorii aceia, ca şi cum i-ar fi îndemnat să trăiască şi le-ar fi dat o ţintă pe lume. Cu braţele lor aveau să culce holdele de aur; cu braţele lor cioturoase aveau să treere şi să care avuţia statornică în fiecare an a brazdelor lui. Harnic şi credincios neam de oameni, cu frica lui Dumnezeu şi-a stăpânului care'i hrăneà! De sute de ani, poate de mii de ani, munceau ei din tată în fiu, generaţii după generaţii, fără să ajungă vreodată stăpânii bulgărelui de ţărână, pe care'l scurmau la nesfârşit, în toate toamnele. Destinul şi ordinea socială voiau aşà. Oasele aceluiaş neam de oameni care a scurmat un dărab de glie, ar cântări mai greu la balanţă decât huma muncită, şi ea tot nu poate fi a lor. Nu poate fi a lor, pentrucă n'au cumpărat'o, şi pentrucă dacă ar aveà bani şi ar vreà s'o cumpere, stăpânul ei n'ar primì să le-o vândă.

Aici, inima lui Marinică se pătrunde de adevărată iubire, pentru croitoreasa nevesti-si.

Casa boerească din Răzoarele fusese zidită pe locul alteia vechi, scunde, cu acoperişul de şiţă, numai de patru ani, adică la doi ani după căsătoria lui Marinică Voiculescu. Nici tânărul stăpân, nici nevastă-sa, nu se împăcau cu locuinţa bătrânească, de ţărani ghiaburi, la care răposatul boer Voicu ţinuse toată viaţa, într'atâta încât nu schimbase o uşe, un canaf, o cercevea de fereastră. Voicu preţuise lucrătura meşteşugăloasă în lemn cu vârful dălţii, cu fierul înroşit, şerpi, pătrăţele, puncte, felurite chenare ca de chilimuri, ale meşterilor de pe vremea lui. Păun îşi adusese meşteri din Oltenia, ca să'i clădească asemenea casă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Grilaj și porți de fier aliniau acuma pe șoseaua comunală, cuprinsul mai revărsat al conacului, — adevărată clădire orășenească. In locul șindrilei argintii sau pârlite de arșiță, străluceà la soare, de departe, acoperișul de tinichea al clădirii de zid, cu un cat. Hrube, magazii, hambare, cotloane, cotețe, toate se mândreau în tablă de fier, așa că vederea curții boerești nu mai semăna de fel cu ale sătenilor de rând. Numai preotul, învățătorul și un cămătar al satului, fost hangiu, gospodari răsăriți, țineau hangul noului conac, care cu locuința, care cu câte o magazie nou făcută.

Pe șoseaua în veșnică reparație, movile de pietriș zăceau cu anii, împiedicând circulația. Când, în sfârșit, erau răvășite prin gropnițile hurducătoare ale drumului, nu se mai gândeà nimeni să bătătorească, și nu netezeà calea decât mersul îndelung și greu al carelor. Până să se așeze prietrișul prin gropi, se făceau alte hârtoape, și alte movile de pietriș se cărau, ca iar să steà cu anii piedică drumului, strâmtorându-l.

Ajuns la conac, trimițând caii la grajd, prin logofătul care erà de față, Marin porunci să se facă foc în iatacul lui și să se pue masa...

Logofătul știuse de venirea boerului, vestit în taină prin telefon de notarul comunei Podeni, sat prin care trecuse stăpânul.

— Ce mai e pe-aici? întrebă Voiculescu. E bine, pace? E horă?

— Bine ca totdeauna, răspunse logofătul. Ca Duminica, e horă la Ionică Buzatu.

Marin zâmbì, aducându'și aminte palavrele din gazete, conversațiile neluate în seamă în tren și grija lui Mihalache Sorțescu. Țăranii din Leorman petreceau ca'n totdeauna, jucau sau priveau, tot

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/ru1901-1932

așa cum avea să iasă la plugărie când Gârbaci, logofătul, avea să le poruncească răstit, de-a călare, cu harapnicul împletit pe mână, și tot așa cum ascultaseră chiar în ziua aceia de Duminică, în biserica afumată și pocâltită, cu smerenie, fără să 'nțeleagă mare lucru, din gura preotului, gargarisită de dimineață cu rachiu, cazania veche. Erau oameni blânzi, trudnici și mulțumiți cu puțin, fără gusturi, fără doruri, fără arțag și fără năzuința unei vieți streine de trecutul lor umil, de troglodiți, de priceperea lor moștenită și neschimbată din moși strămoși. Erau mai mult Bulgari decât Români, oamenii aceștia, nu aveau latinul simț al luxului în sânge, al altițelor, al florilor și încrustăturilor, până și pe bâta de porcar, până și pe fusul de tors.

La țară, în casa lui care plăteà cât două, pentrucă conacul moșiei de zestre îl închiriase jandarmeriei locale, Marin simțeà, cu plăcere, că se odihnește. Îl obosise pe semne hurducatul trăsurii și cumpenele ei pe movilele de pietriș. Se așezase într'un fotoliu moale, adânc, la fereastra de către drum și priveà, fără să vreà, ca la un lucru al său, la hora trăgănată, ce se 'ntinsese mai de vale, în bătătura cârciumei lui Ionică Buzatu.

La primăria de peste drum n'aveà ce vedeà, și'și trimitea peste ea vederea mai departe. Un șir de plopi se liniau până la pământ, înalți, rari, desfrunziți, stâlpi; iar la tulpina lor, mică, o herghelie de cai se încurau cu gâturile coardă, slobozi, se întorceau pe loc, pregetau și iar se repezeau cu frunțile nainte, cu coamele în vânt, a sburdălnicie. Acolo erà saivanul vitelor: o herghelie, o cireadă de boi moldovenești alături, mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

la stânga arманul de fân şi pae, iar dincolo de arman, o adevărată stână ciobănească.

Şi cât pământ arabil, şi ce an bun se vesteà! Zăpada stase tot timpul înghețului plapomă caldă: şi acum, pe unde se ridică, topită, dà la iveală grâul crescut de două palme.

Bogăție, tinerețe, nume bun, deputăție chiar, dispoziție sufletească bună, foame la toate mesele! Ce'i mai trebuià? Şi Marin râse tare, singur, gândindu-se că așteaptă masa: un pui fript la frigare, rumen, brânză de vaci cu śmântână... Vin încaltea aveà în pivniță de vreo șase neamuri, ca la o mie de vedre.

Da, viața ar fi fost ușoară şi plăcută, dacă pizma n'ar fi încolțit în suflet şi nu s'ar fi înrădăcinat şi scrijelit în el, ca bradul în stâncă arídă. Semeni de-ai lui nici mai isteți, nici mai destoinici, se puneau în văzul lumii, despicau nepăsarea ca vapoarele mari oceanele, spulberau liniştea din jurul lor şi făceau să li se rostească numele cu un respect jicnitor. Şi nici nu erau cinstiți învingătorii aceştia. Din potrivă. Nu trudeau în numele nici unui ideal, nici unei idei, nici unei pături sociale; mințeau, palavrageau, erau oratori, avocați, şi cu asta fermecau mulțimile naive. Aveau măcar meritul ăsta, sau nici atât? Mulțimile şedeau de-oparte, cu neîncredere şi nepăsare. Ce făceau indivizii, ca să izbândească să se urce mereu, să ajungă miniştri, să fie cârmuitorii țării? Şi parcă el, Marin Voiculescu, nu ajunsese deputat? Ce'i drept, nici el şi nimeni altul nu se jertfise în numele vreunei himere. Ar fi fost caraghios! Jertfirea, martirul, au cântecul lor, pot atrage, când aduc cununa de laur a nemuririi. Dar într'o țară în care munca şi bogăția stau pe două tărâmuri

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrl1901-1932

depărtate, hotărît despărțite 'ntre ele, ce alta puteà face el, Marinică, feciorul lui Voicu, moşier, decât politica tuturora?

Masa boerului fù mult mai copioasă, decât el şi-o închipuise. Pe lângă mai multe feluri de bucate, nu lipsise nici prăjiturile, nici merele domneşti. La Bucureşti, în restaurant, ar fi costat un pumn de arginți. Nevasta logofătului, ținând loc de bucătăreasă, în asemenea caz, voise să'şi arate toată ştiința şi dragosea față de stăpân.

Când se sculă dela masă, după cafeaua sorbită pe îndelete, Marin se simți îmbătat oleacă, şi gândurile cenuşii asupra invidiei le uitase cu desăvârşire. Privind, în aşteptarea înhămării cailor, departe, prin ferestrele din 'napoia casei, culegeà cu ochii, şi'l încălzeau parcă, hambarele pline cu porumb, magaziile cu grâu, cocinele grohăind de porci, grajdurile cailor de povară şi staulele boilor.

Abeà în tren, către Bucureşti, îşi mai aduse aminte de Eliza, de imboldul căruia i se supusese fără şovăire, necugetat, ca s'o cucerească. Şi Medea, soaţa lui cu care trăià în pace şi bună rânduială, puteà să afle... I se păruse aşa de frumoasă croitoreasa? Nu mai văzuse fete, uşor de ispitit, unele de meserie, şi bucuroase va să zică, tot aşa de plăcute ca ea? Pentru ce, trei ceasuri încheiate, stase acolo, față 'n față cu fata, şi căutase s'o ameţească? Ba chiar o poftise să se întâlnească şi să se plimbe cu el, prin Capitală! Nu, hotărît, aveà să'i deà pace bietei fete, să n'o mai ispitească!

Moşierul, călătorind în vagon restaurant, cu societate plăcută, ajunse cu bine la Bucureşti noaptea, ostenit în sfârşit. Trase întins acasă, la hotelul Principal.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

Calea Griviței i se păruse mohorâtă, mâhnită, umedă și săracă, în lumina puțină și gălbue a felinarelor. Frigul nopții întovărășea impresia de tristețe și de mizerie a străzii, iar sgomotul ceasului acela târziu de sosire de trenuri, de căutare de birje și de roate urnite și troncănitoare, se simțeà că e trecător, că va amuți pe dată, cu ultimele tramvae plecate spre odihna. Ca un fum usturà ochii și silcà pleoapele grele să se apropie. Orașul, trezit din somn, moțăià în ultima încordare de veghe; nici o lumină nu priveà din ferestrele negre.

In camera de culcare, pe măsuța de lângă pat, Marin găsì un bilet dela Medea: „Dacă nu ești obosit, vino și mă ia dela Teatrul Liric. Sunt acolo cu Nini Colțar."

Nu'i scrisese numărul lojii, ca s'o poată găsì. Femeia nu'i lăsase biletul, decât așà de mântuială și'l pusese dinadins în odaia de culcare, ca să'l găsească el, tocmai când, aproape desbrăcat, se va hotărî să se culce. Dar și așa n'aveà de gând să se ducă. Erà ostenit. Șovăise o clipă, dar numai atât, gândindu-se că Nini e poate fără bărbatu-său și ar fi putut să'i strecoare câtevà complimente. N'o mai văzuse de mult, o uitase, după ce timp de trei luni o amețise cu descântecul. Dar preà erà voinică, preà erà jandarm, cucoana asta latà în spete ca un haiduc, pietroasă și totuș cu un cap de copil, cu priviri lâncede, visătoare, pierdute sub încondeiatele'i sprâncene castanii, și cu gura cât o cireașe.

Dimineața, pe la ceasurile zece, Marin se frecă la ochi și ascultă. Din larmătul mult și felurit, care umpleà camera, un dârâit apropiat răzbăteà cu putere, stăruitor. Trebuì să se gândească pu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţin, omul care se culcase cu imagina câmpiilor nesfârşite 'n ochi şi cu auzul plin de tăcerea pământului sub omăt, ca să descopere că este la Bucureşti, că alături o maşină de cusut lucrează grăbit, sub piciorul domnişoarei Eliza.

Şi imagina fetei i se năzări limpede. Firul vieţii de eri, de alaltăeri, rupt de întunecimea somnului, intră iarăş în conştiinţa omului, gata să ţească mai departe.

Medea, înaintea oglinzii, se pieptănă. Părul sfârâia, trecut dela rădăcină până 'n vârfuri prin dinţii pieptenului. Femeia şi'l împărţeà şuviţe, şuviţe, pe cari rând pe rând le dăraceà, le răsuceà apoi, şerpi de smoală, urmărindu-se necontenit în apa oglinzii.

De mii de ori îşi văzuse Medea gesturile acelea, aceleaşi totdeauna. S'ar fi putut pieptănà, cu siguranţă, şi cu ochii închişi; dar, mai mult decât aveà nevoie de îngrijitul părului, ea aveà o nejudecată trebuinţă să se privească.

Femeia nu se satură de icoana ei. Ea se priveşte ceasuri peste ceasuri şi aşa de aproape, minuţios şi adânc, îndoelnic şi sigur, în contemplare, încât se întâmplă să intre cu mintea ca într'o eclipsă şi să nu se mai vadă, să nu mai vadă nimic, un minut, două. Neastâmpărul acela, inteligenţa aceia plină de nervi şi de scâncetul nemulţumirii, nesăturării depline, îndoelii avare, care'l fac pe bărbat să pătrundă cu gândul mai adânc, să iasă mai la suprafaţă; să încerce a străbate în dreapta şi în stânga într'un lucru sau într'o idee; femeia nu le are, sau încetează să le mai aibă, când se găseşte în faţa ei, înaintea propriei ei imagini. Privindu-se, adorata făptură, pe care poate că noi am ameţit-o, am înebunit-o cu omagiile noastre,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dela păstor până la rege şi la poet, se pierde 'n ea însăşi, ca 'n Nirvana cugetătorilor budişti.

Ascultând duduitul maşinii de cusut, obsedat de vedenia Elizei, Marin Voiculescu voi să sară din pat, sprinten.

Nu'i plăcea să tânjească 'n pat, în căldura stătută a plapumei. In fiecare dimineaţă, bărbatul voinic, se deştepta sub lumina zilei, aproape dintr'odată, rupea brusc firele păienjenişului în care se înveliseră muşchii, tendoanele, organele simţurilor, reţeaua aşa de ciudată, de misterioasă, întinsă şi sensibilă a nervilor,—gata să 'nceapă!... Să înceapă... ce? să respire ca din proprie voinţă, să audă vuetul sau tăcerea, să se mişte, să privească cele văzute eri? Omul nu se întrebă, de cele mai multe ori, şi sărea ager din crivat.

Trupul, biciuit de vechea deprindere, înfiorat de voinţă, rămase totuş, de astă dată, pe loc. Muşchii tresăriseră, dar încordarea lor fusese slabă. Până în măduva oaselor străbătuse o nevoe de zăcere. Ca o durere surdă se 'nfiripă în mădulare. Otrava boalei, poate şi a medicamentelor, otrăvuri şi ele, lucră în adânc, luptă să învingă. Omul care ţâşnea ca săgeata din arc, când se rupea din somn, odihnit şi proaspăt, voios şi flămând, după prima clipă amăgitoare hărăzită de deprindere, se lăsă cotropit, se răstigneă patului, tânjă să se smulgă, să se înfigă pe alergătoarele lui picioare. şi rămânea aşa, cercetându'şi senzaţiile: de desgust, de suferinţă, de nelămurit sufletesc, de lihnire nedomnică de ceva. Ii trebuia o vrednică sforţare, ca să se ridice şi să înceapă corvada fiecărei zile.

Domnişoara Eliza lucră alături, de zor. Marin n'o puteă vedeă. Uşa dintre camere era închisă şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rom1901-1932

numai Medea avea rost, când voia, s'o deschidă.

Lui Marin i se păreà că o vede pe tânăra fată, că se uità în ochii ei vineți, iscoditori. Gândindu-se la ea, se grăbeà să se îmbrace. Socoteà să găsească apoi un prilej nemerit, ca să'i deà măcar bună ziua. Nu, hotărît, fata asta n'aveà să'i scape, orice s'ar întâmpla! Pretenții preà mari, ea nu se puteà să aibă. Nu puteà să pretindă s'o ia de nevastă, când el era însurat și cu mult mai presus decât ea. Fusese o glumă potrivită, și atât, vorba ei. "Vreai să divorțezi?" Căci tot ea, deși nu 'i se răspunsese după dorință, arătase de ce nu poate să se întâlnească cu el, Duminică. Nu spusese că lucrul e cu neputință! Așà dar, el erà îndreptățit să tragă nădejde. Plăcută fată! poate femee, cine știe? cu atât mai bine: încurcătura aveà să fie mai ușoară la descurcat, iar izbânda mai apropiată. O, ce dibaci ar fi fost el, dacă ar fi putut să'i bage 'n minte Medeei, s'o ducă pe Eliza la țară!... Tot i se urà ei în sat, din lipsă de ocupație, și doreà Bucureștii. Cu o croitoreasă la țară, ar fi avut de furcă tot timpul. Așa ceva mai plănuise Medea odată, dar nu primise croitoreasa, care pe atunci nu erà aceiaș. Eliza poate că aveà să primească. Aveà s'o seducă plusul de bani, pe care el aveà să i'l făgăduiască. Dar și dragostea lui puteà s'o îndemne! Fata nu păreà nesimțitoare la curtea lui; aminteri nu l'ar fi ascultat așà de supusă și zâmbitoare. Cine știe?

Marin sfârșise să se 'mbrace, se coborî jos la portar să'și ià corespondența și gazetele. Medea tot în fața oglinzii rămăsese.

Pe când deputatul își beà cafeaua cu lapte în restaurantul hotelului, își aruncă ochii pe jurnal. Pentru domnii dela ziar, revoluția se întinsese

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în toată Moldova şi ameninţă să cuprindă toată ţara. Natural, gazeta erà a opoziţiei. Guvernul incapabil şi nepăsător, care nu ştiuse, dela primele semne, să potolească rebeliunea, să mulţumească dreptele cereri ale sătenilor obijduiţi, aveà să se înece în sânge. Nu trebuià să uite că mai aveà pe suflet crimele săvârşite în judeţul Olt. Anul 1907, prevesteà ziarul, aveà să fie un blestem pe capul tiranici. Guvernul trebuià să plece, să lase cârma altora mai destoinici şi mai umani. Ostaşii ţării nu se cuveneà să verse sângele fraţilor lor.

Deputatul guvernamental întoarse foaia, enervat. Pe pagina treia, iar era vorba de răscoală, într'o corespondenţă din Moldova. Se spunea de ciocniri între armată şi ţărani, de câţivà morţi.

Poftim! se gândì deputatul, unde duce libertatea presei! Cu asemenea scorniri se poate răsturnà un guvern. O întrunire, două, manifestaţii înaintea Palatului, scandal, şi demisia e gata. Regele, fricos, cheamă opoziţia la putere.

Când se urcă sus în odaia de dormit, Medea încă se găteà. Femeia de serviciu deretecase 'n grabă, făcuse paturile alăturate şi dispăruse cu făraşul şi găleata în mâni. Inşi grăbiţi măsurau cu paşi mari coridoarele lungi ale hotelului. Maşina de cusut tăcuse. Eliza de sigur coseà, liniştită, arar privind spre ferestrele însorite în ziua aceia, ca într'un început de primăvară.

Fără să vreà, fără să ştie, Marin se vedeà neîncetat deschizând uşa despărţitoare, ca s'o vadă pe fata ceà blondă cu ochii vineţi, cu născior sumes, aşa de încondeiat sprâncenată.

Şi inima lui băteà mai tare, şi svâcnì, când se auzì deslușit, chiar la uşa privită mereu, un ciocănit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaluceafarul.ro/mdrr1901-1932

Şi pentrucă Medea întârziase să ia aminte, să răspundă, deşi nu mai erà desbrăcată, scuturat de neastâmpăr, bărbatul întoarse capul şi şueră cu disperare către nevastă-sa:

— Răspunde!

— Intră! rostì domol şi nepăsătoare, moşiereasa.

Eliza avea s'o întrebe pe cucoană ceva, în privinţa căptuşelii unei haine. Ochii lor se întâlniră, se adânciră, pe când soţia vorbeà cu gândul în altă parte.

Trâmbe de soare intrau voioase în iatac, înviorasera locul; raze jucau prietenoase în părul de culoarea lor, al Elizei.

Frumoasă şi plăcută fiinţă, gândeà Marin, neslăbind din ochi capul, sânul restrâns, buzele care abià lăsau să se vadă şirurile de mărgăritar albe, când fata vorbeà.

Am să'i strecor un bilet, chibzuià Marin; să'i scriu că o aştept diseară la cel mai apropiat colţ de stradă, când o eşì de-acì. Diseară... Fie ce-o fi; capriciul ăsta trebue să mi'l fac. Fata asta mă preocupă serios; îmi place preà mult!

— Nu eşti de părere, glăsuì dulce, soţul către soţie, să deschidem puţin fereastra, aci, în dormitor, ca să se premenească mai bine aerul, iar noi să trecem deocamdată la domnişoara? Cred că n'o stingherim...

Marin deschise el însuşi ferestrele. Mirosul de liliac învechit, stricat de alte ǫdori, se dădù în lături şi aerul puternic şi încă rece de afară năpădì încăperea.

Medea trecuse în cealaltă odae. Indrăgostitul scrise repede pe o fiţuică ruptă dintr'un carnet, cele ce hotărîse; dar nu intră după nevastă-sa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

numai decât. Eşi mai întâi pe coridor, bătut de gânduri, şi veni mai târziu în cuprinsul în care maşina de cusut îşi reîncepuse larma.

Bărbatului nu i se părea de loc că are altceva de făcut; din potrivă. Nerăbdător aşteptă să vie seara, ca s'o întâlnească pe croitoreasa nevesti-si.

Lumea furnică pe Calea Victoriei, cu treburi sau la plimbare. In Cameră chiar, omul eră absent, ascultă distrat, neînţelegând de ce se sbuciumă unii inşi, de ce se dă atâta însemnătate haitelor de ţărani nemernici şi beţivi, pornite în Moldova pe gâlceavă. Iar dacă eră adevărat că satele de pe acolo se răsvrătesc, că nu mai vor să muncească după datina şi nevoile obştii, adică aşa cum se cuvine faţă de boer, de ce nu li se făceà socoteala? de ce nu'i împuşcà? La ce e bună armata în timp de pace, de ce hrăneşte Statul atâta ofiţerime, dacă nu poate face cu ea ordine şi tăcere? Erà mai mult de două săptămâni de când ţineà Vicleimul ăsta!

Temându-se că Eliza, căreia reuşise să'i strecoare bileţelul, nu va venì la întâlnire, Marin, când o văzù că se pregăteşte seara de plecare, îşi făcù vânt pe luşe, cu pălăria pe cap, îmbaltonat. Nu se oprì decât tocmai jos, pe lângă loja portarului.

Acolo, cu braţele încrucişate, gânditor, aşteptà ca un om grav ce erà, deputat, moşier, prefăcându-se că nu aude, că nu bănue cine coboară scara. Stătù aşà mai mult decât se aşteptase. Uşa cea mare a hotelului se deschidea des, oameni intrau şi eşeau, valuri de aer rece pătrundeau până la el. Seara tot se mai făceà frig, deşì vremea cătà a primăvară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când Eliza, legănându-se ușor în mers, cu grație, trecù fără să întoarne capul, ca și cum nu'l văzuse, Marin se urnì din loc, cât de natural putù, și se îndreptă și el către eșire.

Calea Victoriei, la ora aceia, se înecà de mulțimea pietonilor. Fata sveltă, subțire, se strecurà prin furnicar. Marinică o zărì eșind, dar o perdù în învălmășală, printre staturile mai înalte, ale unor bărbați mergând în aceiaș direcție. Dar el îi luase urma, n'aveà decât să se grăbească un pic și s'o descopere.

Pe Calea Victoriei, deputatul nu cuteză să se apropie de croitoreasă. Până să lege o conversație și să pornească amândoi, în rând, ca doi tovarăși plecați înțeleși la drum, se puteà să ià cinevà aminte. O urmărì așa dar, în tăcere, văzut de ea, de aproape, până la un colț, după care fata cotì, și începù să'i vorbească.

Eliza întoarse de odată fața spre el, cu nasul în vânt, încruntată, severă, sbucimă umerii cu nemulțumire și zorì pașii. Voià să arate că nu'l văzuse până atunci și că nu'i îngăduià compania. Tăceà.

Perechi perechi răznite de pe Calea Victoriei, întârziau volnic pe trotoarele largi și din belșug luminate ale Bulevardului. Croitoreasa, sprintenă, grăbită, tăcând mereu, treceà cu îndemânare printre perechile care împiedicau drumul. Marin nu se lăsà; căutà să meargă 'n rând cu ea, erà nevoit uneori să'i rămână 'n urmă, și iar reveneà și'i vorbeà.

Se încălzise mergând bărbatul de patruzeci de ani, cu fire albe 'n păr, cu aplecare spre îngrășare, preà bine hrănit, dar nu renunțà, deși simțeà că obosește, că aveà să gâfâe 'n curând.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sperà să poată stà de vorbă cu Eliza, ca doi oameni așezați. Și iată că vremurile tinereții reînviau. Pe când era student și aștepta eșirea modistelor dela lucru, i se întâmplà să alerge așa și să palavragească în deșert. Improspătat, întinerit de amintiri, omul grav, deși asudà și se luptà greu cu oboseala, nu cedà ostenelii, întindeà fără preget compasul picioarelor. Nu i se părea deloc că ar semănà cu un dulău ahtiat de o cățeluşe și bătând drumurile după ea.

Erà dovadă de tinerețe, stăruința lui, nepăsarea de sutele de ochi care'l priviseră în trecere grăbită.

Intrară cot la cot într'o uliță mai întunecoasă. Fata își potolì mersul. Cine știe? poate că zâmbeà într'ascuns, poate că i se făcuse milă de alergătura lui, poate că voià să vorbească, ori ostenise.

— Domnule Voiculescu, începù ea, mustrător, nu te gândești dumneata, că poate are cinevà drepturi asupra mea? Nu sunt o fetiță. De unde știi dumneata că nu sunt logodită, că nu sunt în vorbă cu cinevà? Dumneata ești om însurat... Gândește-te la răul pe care mi l-ai puteà face, numai văzându-mă cinevà în tovărășia dumitale, noaptea, singură!...

Ea vorbeà liniștit și cu tărie. Marin găsì atâta adevăr și judecată în spusele fetei sărace, încât amuțì o bucată de vreme. Oare pe vremuri, în tinerețe, așa i se vorbeà? Și ce naiba răspundeà? Parcă, totuș, fata nu se rostise preà aspru și ca să'l amuțească. I se părù lui Marin că ea așteaptă un răspuns bun, și el se trudeà să găsească unul. După ce vorbise atâta, nu mai aveà ce spune? Trebuià să încerce. O luă de braț, o apropie de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/index 1901 1932

sine cât putù, cât crezu că i se poate îngădui şi, în aşteptarea unei destăinuiri, mersul lor se potoli. Mergeau încet, leneş, plini de gânduri. Dar el nu spuse deocamdată decât:

— Te ascult! aproape de urechea ei.

Tropote de cai, uruit de roate, răsunau de pe departe, în tăcerea uliţei lăturalnice.

Era lângă el, la şoldul lui, fata mücuţă, sveltă, care lucrà toată ziua ca o albină, blonda cu ochii vineţi. Uite şi mâna ei, cam slabă, frumoasă totuş. Şi tăceau amândoi, înţelegând că deşi sunt aşa de aproape, sunt depărtaţi ca stelele de pe cer, care şi ele par alăturate. Şi mergeau ca doi prieteni, coprinşi de bunătate şi de aceiaş slăbiciune omenească unul pentru altul.

— Aş vrèà să nu mai munceşti! spuse el, sărutându'i mâna, pe care o ţinuse mult şi-o încălzise în palmele lui.

Eliza nu răspunse numai decât. Urmărea în gându'i un şir de amintiri. Işi adusese aminte de unele soaţe ale ei, care 'şi lăsaseră lucrul, ademenite la viaţa uşoară şi luxoasă a cocotelor. Începuseră mai întâiu prin a fi întreţinute de omul care le încântase. Toate 'ncepuseră aşa. Apoi fuseseră lăsate, şi acum băteau trotoarul în căutarea amanţilor de-o noapte. Lili, o fostă colegă a ei în clasele primare, ajunsese pe calea asta să aibă casă mare, moşie, automobil, să primească vizite de miniştri şi de consuli, să facă politică; dar câte altele nu sfârşiseră la spital sau la bordel! Puteà ea, Eliza, să se încumete şi să 'ncerce, măcar cu unul, cu domnul ăsta, Voiculescu, — sau aveà să aştepte până aveà s'o ceară un pârlit de funcţionar, un mecanic dela căile ferate, mojic, sărac şi beţiv? Micul amploiat, când ia o croitoreasă de ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vastă, e plin de nazuri şi de pretenţii. O trimite la muncă, iar banii lui şi'i cheltueşte afară din casă, la berărie, la biliard, la cărţi.

Şi Voiculescu, deputat, moşier, om serios şi la vârstă, suspină, jucându-se cu chinuita ei mână:

— Drăguţo! drăguţo!

Eliza tăceà, îngândurată.

— Cât câştigi?... întrebă el, şi oftă ca un om plin de inimă.

— Dumneata nu ştii? făcù Eliza.

— Păcat de ochii tăi! căină bărbatul avut, prins într'adevăr de milă şi de caldă iubire pentru copila de lângă el.

Nici ea nu puteà suferì munca. Şi nu atât munca, pe cât supunerea faţă de toate cucoanele acelea capricioase şi neroade. Ea erà tânără, frumoasă, i s'ar fi potrivit de minune atâtea găteli scumpe, şi nu aveà parte de ele, deşì îi treceau prin mâni. Ba, chiar cu mânile ei înţepate de ac, le îmbrăcà şi le înfrumuseţà pe atâtea femei urâte, scălâmbe, diforme, bătrâne, capii şi necinstite.

In seara aceìa, când se despărţiră, erau prieteni. El nu îndrăznise s'o sărute, uitase că el e domnul deputat şi bogatul moşier trufaş din Leorman. Dar mânile lor, una într'alta, la despărţire, toate patru se strânseră îndelung, făgăduitoare de prietenie, de iubire.

Vedem aci cum înfloreşte răzmeriţa într'un sat, ca în atâtea altele, şi cum se bălăbăneau prefecţii şi comandanţii de armată.

După zile schimbăcioase, icì colo în cuprinsul ţării, vremea se hotărî pentru primăvară. O lumină nouă, voioasă, umpleà lumea, răzbăteà prin

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ungherele jilave, ştersese bruma de omăt ce mai dăinuia, uscà ţarina, umflà mugurele mare al castanului sălbatec, înfiorà timpuriul liliac; iar în pădurile negre, ca măzgălite pe zarea albastră, scoteà ghioceii bogaţi şi flori albastre, prin ruginitele şi putredele frunze de an.

Pe aşa timp prielnic, ţărănimea urmà să'şi facă pe ţanc şi cu şart munca ei seculară, să întoarcă brazdele lăsate pentru porumb, să iasă la câmp cu mic cu mare, bărbaţi şi mueri.

Prin curţi, în unele sate, oamenii stăteau la soare, roboteau, ciocăneau la uneltele lor, pe curând hamice. Zările încă nu se deschideau, ca porţi nevăzute, la vâsla triunghiulară de cocori; colţul ierbei mijise; boii mugeau prin staule, dornici de vânt, de păşune fragedă.

Dar oamenii nu aveau tihnă la lucru. Dregeau ce dregeau sapa, furca, hârleţul, cosorul. tăvălugul, şi se strigau peste garduri megieşii, lăsau baltă sculele şi plecau la cârciumă, ca să afle câte cevà.

Ca un duh de nelinişte, ca o molimă de tarţag străbătuse ţara. Cârciumele erau pline, înţesate, de dimineaţă până seara târziu. Ţăranii vorbeau acolo toţi într'un glas, la o părere cu toţii. Se svonise că în cellalt cap de ţară, n'au mai venit românii să muncească pe preţurile vechi şi că au pus în de ei stăpânire pe pământul ciocoesc. Mai venise veste că ocârmuirea n'avusese ce le face oamenilor, pentrucă ei uciseseră pe toţi proprietarii şi arendaşii, pe rudă pe sămânţă şi că, la strâmtoare, ăi mari îi lăsase în plata Domnului.

Nu colindase nimeni ţara, din sat în sat, lucru cu neputinţă, ca să răspândească asemenea svonuri; dar dela factorul poştal care leagă zilnic

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

orașul cu satele; dela jandarmul batjocoritor, carele auzise cevà și luà lumea dela țară peste picior, la un pahar de rachiu supt în cârciumă; din gazeta care pătrundea în sat și aduceà știri despre cele petrecute în fundul Moldovei; dela toți aceștia aflaseră țăranii de cereri de pământ, de nesupunere față de boer, de isgonirea celor neplăcuți din vatra satului.

Altoite toate acestea pe spusele puține ale învățătorului, om de lume nouă în unele sate, muncitorimea dela țară, veșnic în lipsă, aveà ce să creadă și să'și închipue.

Primele semne de răsvrătire au fost însemnate în gazete în ziua de 7 Fevruarie, 1907. Din județul Botoșani, unde încolțise, nemulțumirea s'a întins mai gălăgioasă în județele Dorohoi și Iași. Țăranii cereau să li se deà pe 25, pe 30 de lei falcea de pământ, după ce'i isgoniseră pe ovrei din sate și'i uitaseră, și mai cereau ca la răfuială, la încheierea socotelilor, să nu fie înșelați.

Și țăranii care aveau pământul lor, unii moșneni, aveau în de obște prea puțin și mai luau în bani sau, mai cu seamă, în dijmă, dela boer. La socoteală pe semne că totdeauna plugarul se simțeà tras pe sfoară. Munceà el, cu toată familia lui, cu vitele lui, și mai rămânea adesea dator, pentrucă luase cândvà un sac or patru de porumb, sau își dase vitele la suhatul boeresc.

Și iată că zubra nu conteneà în Moldova. După aproape douăzeci de zile de fierbere pe loc, când se înrădăcinà părerea că focul se localizează, că răzmerița e pornită numai în potriva câtorvà arendași de neam strein, noi turburări se iviră în celalt cap de țară, în Mehedinți și în Dolj.

Țăranii cu care se întâlnise boerul Marin Voi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

culescu, ei ducându-se către oraș iar el spre conac, în zi de Duminică, măseseră peste noapte în capitala județului, la un han. Acolo se întâmplase să steà de vorbă cu alții, știutori de carte, și aceștia le spusese ce se petrece prin țară, Răzorenii tot ar fi stat la cumpănă să creadă ori nu. Dar fârtații lor le arătase negru pe alb, scris într'o gazetă.

Fireşte, de îndată ce stà scris, ca la evanghelie, așa erà. Se sculase lumea pentru dreptate, pentru pământ. Ba ei își mai dădeau cu socoteala că gazetele, scrise de boeri, mai ascund, mai ocolesc, ca să nu înfierbinte și să trezească norodul obidit.

Intorși în sat, cei câțivà Răzoreni, lățiră prin șoaptă vestea cea mare. Ba chiar hotărîră pe doi rumâni mai isteți să se ducă la curte și să-'l iscodească pe logofătul Gârbaci, ca ce anume a căutat boerul Marinică prin sat.

Adunările lor, tot mai numeroase, nu le luà' nimeni în seamă, or le puneà în sarcina vremii, tot mai prielnice pentru începerea muncii.

Gârbaci îi primì pe cei doi șireți, îmbufnat și țanțoș. Veniseră să plătească cei doi saci de porumb, cu care erau datori de anțârț, or aveau de gând să cunoască harapnicul? Fata unuia dintre ei, Ion Ivanciu, fusese slugă la curte și fugise fără simbrie: de sigur că șterpelise cevà! Cât despre boer: fusese pe la conac, ca să'și mai guste vinul negru din pivniță și să'i vadă lui (lui Gârbaci) ochișorii. Coconașii ăștia, crescuți pe la București, fără să fi pus mâna odată în viața lor pe coarnele plugului, cred că știu tot ce e 'n lună și 'n soare. Voià să'l învețe pe el, când să scoată lumea la arat! O, ho! harapnicul să trăiască! "Luni, sfârșì Gârbaci, să eșiți cu toții 'n păr, la câmp. De bine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ce-ați venit, iacă-tă, să spuneți voi la tot satul să se gătească de lucru. Vremea e nu se poate mai bună!"

Cele două iscoade dădură ochii cu lumea satului și spuseră cele rostite de logofăt.

Dar nimeni nu dădù crezământ vorbelor lui Gârbaci. Boerul nu venise numai pentru atâta lucru. Ciocoiul voise să vadă cu ochii lui dacă e liniște pe moșie, dacă e horă ca totdeauna și nu se simte cevà.

Că sosise vremea arăturii, asta erà adevărat; dar oare dacă ei sătenii eșau ca oile după măgar, se supuneau numai decât la poruncă, nu însemnà că se șterg pe bot de pământ? Alții, din sutele de sate răsvrătite, cum scrie la jurnal, aveau să capete fel de fel de dreptăți, iar ei să rămână adică tot în voia și 'n stăpânirea boerească și 'n sfârcul biciului lui Gârbaci? Că de bună voe, fără pic de oțăreală și de vijelie, cine aveà să le deà? Nici copilului, că'i al ei, și nu'i dă maică-sa țâță, până nu plânge.

La nevoe aveau să se ridice și ei, toți cu toții, cu coase și cu topoare, și-aveà să se sperie stăpânirea. Să le pue armată împotrivă, nu se puteà, pentrucă oștirea era tot din țărani înjghebată; și nu puteau cioclovinele la urma urmei ucide toată plugărimea, câtă frunză și iarbă, ca să rămână țarina nearată și să putrezească pe loc grâul! Cine aveà să'i hrănească pe boeri cu pâine albă, dacă piereà țărănimea?

Le trebuià așà dar o fărâmă de curaj: în ruptul capului să nu iasă la arat și să urle și să amenințe ca păgânii. Și parcă n'aveau de ce? Preà își băteau bogații joc de ei; îndurau toate lipsurile, și toate numai pentru un om, pentru boer! Erà el

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1901-1932

Dumnezeu, ca să'i răsplătească pe lumea cealaltă? Jos cu el! Să'şi vadă de oraş, de deputăţie şi de muerea lui fandosită. Pământul muncit de ei, al lor trebue să fie!

In Răzoarele fiinţă de doi ani o bancă populară. Preotul erà preşedintele ei, iar casier: fostul hangiu, cămătarul satului.

Cei care voiau să se 'mprumute, nu puteau luà un ban de cinci, până nu treceau pe la casa or a preşedintelui, or a cămătarului, or a învăţătorului şi să se învoiască cu ei.

Camăta băncii era una, la fel pentru toată lumea, dar cei trei sgripţori îşi aveau başca parteà lor: pentru gir, pentru sprijin, pentrucă 'şi puneau obrazul şi cuvântul.

Veneau dela Bucureşti controlori isteţi, încălziţi de directorul lor, om tânăr, inimos, patriot. dar nu aflau nimic din matrapazlâcurile dela bănci. Sătenii nu se plângeau de-a dreptul la Bucureşti ori controlorilor; ba erau mulţumiţi că găseau să se împrumute pe loc, să'şi înlăture pe un timp nevoile. Preotului, fostului hangiu, nu'i plăteau în bani, ci în muncă, o săptămână două de lucru cu braţele, cu carul cu boi.

Erà Sâmbătă. Ca prin ramurile încă ţepene, nedesmorţite de soare cald, slobod trecuse vântul ce se purtà dela un capăt la altul al ţării. Oamenii nu se hotărau într'un fel. Pe Luni, aveau poruncă să iasă la plug. Gazete nu le mai picase. Postaşul spusese că au fost oprite jurnalele la oraş, pentrucă scriau de revoluţie.

De nu se ştie unde purceasă, vorba „lot" umblà din gură 'n gură. Ţăranii de prin alte părţi ştiau ei ce ştiau, de cereau stăpânirii lotul lor. Ce alta puteà să fie decât pământ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pe ziua de a doua zi negreşit că aveà să se întâmple cevà. Or aveà să vie boerul, şi atunci ei aveau să meargă la el, cu *lăcrămaţii*, tot satul; or preotul aveà să ţie o cuvântare, ca să povăţuiască norodul.

Adică numai ei să rămână neştiutori de ce se întâmplă pe lume? In alte sate, auziseră că se ridicase poporul şi că erà *rezbel*. Poate că prin unele părţi se şi împărţise pământul. Doar n'aveà să rămână brazdele neîntoarse şi porumbul nesemănat!

Sâmbătă spre Duminecă, noaptea, venì ca 'ntr'ascuns, şi trase la casa preotului, domnul controlor al băncilor populare.

Erà un om înalt şi gras, tânăr ca de treizeci de ani, spânatec şi bălan; aveà ochi mici înecaţi în grăsime şi erà tare blând la vorbă şi la înfăţişare. Le mai vorbise Răzorenilor la un an dela înfăptuirea băncii din satul lor. Dar pe ei nu'i câştigase şi se uitaseră la el holbaţi, când îl văzuseră lăcrămând în focul vorbirii. Ce aveà el cu ei, om strein, orăşan în strae nemţeşti?

Şi-acum veneà iar controlorul să'i descânte. Chipurile îl trimiseseră pe el, pentru că'i cunoşteà... Dar nu erau toţi graşi ca dânsul, sătui de toate bunătăţile, plimbaţi în trenuri şi 'n birje. Ce-aveà să le spună? Aveà să tăgăduiască oare că s'a sculat prostimea în potriva cărturarilor, a trândavilor, a ciocoilor?

Deşì venise într'ascuns, oamenii 'l văzuseră şi aflaseră în puterea nopţii de sosirea lui, şi pricepeau ei bine la ce aveau să se aştepte. Il ţineau bine minte, căci săteanul se uită adânc, răscolit de gânduri, de neîncredere şi de ură, la orăşanul care i-a călcat în sat, din partea stăpânirii. Parcă'l

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi vedeau vorbind, deschizând braţele la tot cuvântul mai duios, împresurat de popă, de învăţător, de fostul hangiu, de logofătul Gârbaci, de perceptor şi de doi trei jandarmi.

Duminică dimineaţa, curtea bisericii era înţesată de norod. Copiii stăteau mai pe lângă garduri, unii urcaţi pe ele; în biserică erau mai mult femei, iar bărbaţii aşteptau până şi 'n drum să ia sfârşit liturghia.

Preotul începuse slujba în zori, clopotul şi toaca sculaseră lumea, — ca să isprăvească pe la ceasurile opt, când controlorul avea să vorbească. Omul stăpânirii voia să se întoarcă la oraş, ca de-acolo să plece alt undeva.

Murmurul din mulţime descrescù la eşirea din biserică. Bărbaţii lăsară loc femeilor şi bătrânilor să iasă în sosea şi ei rămaseră, cu capetele în piept, posaci, stăpânindu'şi neliniştea care'i rodeà.

Pe o lespede de mormânt, controlorul, om voinic, înalt, începù a grăi. Se făcu tăcere adâncă. Oratorul vorbeà despre vremurile de jale, de umiliri, când orice om, boerul şi săracul, puteà fi luat dela căminul lui şi dus de păgân în robie. Nu erà mult de-atunci. Abeà acum şi ţara greu se aşezà, îşi făceà sieşi legi, orânduiri nouă, pe cari, dacă nu se dovedeau bune, le înlăturà. Românul zideà acum pe pământul lui, după cum îl tăià capul. Poate că nu mergeau toate spre mulţumirea tuturora, dar cu răbdare şi râvnă, cu încredere şi cu temere de Dumnezeu, aveau să se îndrepte lucrurile, iar cei nedreptăţiţi, cei cu prepus, aveau să capete dreptate. Nu trebuiau să se iuţească. Uşor se strică un lucru, făcut cu migală şi trudă, şi e mai cuminte oleacă de aşteptare.

Pe când vorbea şi se înduioşà cumplit orăşa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nul, țăranii se înghionteau între ei, se priveau într'ascuns cu coada ochiului. Pricepeau unde bate domnul controlor și de ce se teme. Îi răzbiseră pe semne opincarii prin alte părți. Le luase pământul, și-acù ei veneau aici să 'l scape pe ciocoiul lor, pe deputat, ca să rămână ăsta încaltea tare și mare.

Cei din preajma oratorului ascultau fără să se clintească. Dar mai pe departe, în roiul de ascultători, oamenii clătinau din cap, își scuturau pletele mițoase. Unii asudau de neastâmpăr și'și scoseseră căciulile. Umeri se ridicau, se smuciau protivnici; privirile se întunecau; un mârâit surd și dușmănos creșteà și scădeà, — drept răspuns la cuvântarea de pace și supunere.

Povățuitorul își privì ceasornicul, mai rostì câtevà cuvinte și, împresurat de primar și de ceilalți surturari ai satului, își deschise drum prin mulțime. Plecă.

Sătenii rămaseră locului, se învălmășiră. Acum erau mulți de tot, veniseră unii și în timpul cuvântării.

Drumul era numai popor și peste drum, la primărie, de-asemenea. Sfătuitorul plecase; își făcuse datoria.

Voci mânioase se înălțau în freamătul de glasuri scăzute. Furnicarul era nedumerit și ațâțat. Femeile, cu mâna la gură, așteptau și ele. "Ziceà că suntem slobozi să muncim or unde!" se auzì în mulțime. "Adică nu'i chip să ne deà pământ pe seamă; ca să muncim numai la noi; să nu mai avem nici în clin nici în mânecă cu logofătul și cu boerul?" „Țineà cu ei și ăsta, că doar nu'l adusesem noi!" se auzì un răspuns.

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi freamătul sporeà şi nimeni nu se urneà, ca să plece pe-acasă.

Pe la prânzul cel mare lumea tot se sbuciumà. Părăsise ograda bisericii, umpleà curtea largă a primăriei, şoseaua de dinaintea casei boereşti şi se îmbulzeà până la cârciumă, înţesată acum şi sguduită de voci întărâtate.

Foamea începuse să le deà ghies; unii gospodari se găteau să plece, când se văzù răsărind pe drumul comunei ţărani din Merei, cătun depărtat, dar care făceà parte din Răzoarele.

Ca un stol de pasări mari veneau Mereii. Unora le fluturau pulpanele vestmintelor venind; stârneà tot colbul opincele lor; înfierbântaţii daseră căciula pe ceafă.

Ceata, numai de bărbaţi, aveà în mâni coase, furci, topoare, şi păreà hotărîtă să facă prăpăd.

Până să sosească pâlcul zorit în dreptul crâşmei, clopotul bisericii vechi din Răzoarele începù să bată ca nebun, cu un ţipăt puternic.

Un fior cutreeră mulţimea răsleţită a Răzorenilor. Cine trăgeà de funie în clopotniţă a primejdie şi-a strigăt de ajutorinţă? Nimeni nu pusese la cale bătaia clopotului. Cutremuraţi se îndesau oamenii unul în altul.

La sunetul lui, parcă mai spornic, mai avântat, val vârtej veneà ceata înarmată a Mereilor.

"Cu Dumnezeu înainte!" îşi făcură cruce mulţi din oameni, unii veterani cu medalii în piept, şi ca o turmă se îndreptară către conacul boieresc.

La casa orăşănească, bine împrejmuită, mulţimea găsì porţile de fier închise. Ograda curată, în mare parte pietruită, era pustie. O cloşcă, cu puii ca de aur după ea, fugeà speriată, cârâind. Parcă înţelesese cevà.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Soarele se înoră pe tărie şi o umbră acoperi casa şi şoseaua. Mereii se 'ndesau cu securile şi cu topoarele, printre ceilalţi săteni.

Voci aspre bubuiau în freamătul de răzvrătire şi de răzbunare. Porţile de fier fură sguduite cu putere, fură împinse cu umerele, dar nu se deschiseră.

Logofătul Gârbaci nu se arătă. Erà la preot, unde rămăsese, poftit să prânzească, cu tot neamul lui. Aflase de scularea satului, dar nu cutezase să înfrunte mulţimea.

"Nu cu mânile goale, nu aşa se sdrobeşte scorpia!" strigă unul din cătunul Merei. Şi el izbì cu toporul de două ori într'o zăbreà de fier a gardului.

Drugul se rupse, alte lovituri de topor căzură peste zăbrelele tari, şi bărbaţii pătrunseră în curtea boerească.

Şi o bună parte din Răzoreni erau acum armaţi. Trimiseseră acasă pe copiii lor să le aducă berde, securi, târnăcoape şi topoare.

Poarta, fărâmată şi ea sub loviturile de fier, se despicase 'n două şi valul mulţimii umpluse curtea.

Din nevestele oamenilor veniseră multe. Unele se încercaseră să'şi îmblânzească bărbaţii, şi 'i povăţuiseră a stà mai la coadă; altele, prinse numai de curiozitate, se amestecau cu ei, mugeau la mugetul lor, crâşneau din dinţi, luate de puhoiul care'i împingeà pe toţi în aceiaş răsvrătire.

După spargerea zăbrelelor de fier ale porţii, o bucurie de primă izbândă se împrăştiase pe toate feţele, învăpăindu-le.

Argaţii boereşti fugiseră care 'ncotro prin dosuri, mai de mult, până nu răzbise valul clocotit al norodului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

"Noi n'avem mălai, şi aici erà porumb pentru zece sate!" strigà unul.

"Pentru un sac de porumb, mă puneà să ar un pogon, cu boulenii mei!" strigà altul, în fierberea şi 'n înbulzeala de gloate.

"Eu nu sunt hoţ, să iau din bucatele lui; îi dau foc mai de grabă, să ardă!" răspundeà parcă, dârz, alt oţerit.

Se împleteceau în furia lor, se împiedicau unul de altul în îmbulzeală, în preajma hambarelor pline să plesnească, a magaziilor, a şoproanelor, a grajdurilor, a staulelor, a cocinelor şi a coteţelor de tot felul.

Vasile Ţapu intră în bucătărie, pe lângă care, deşi stà deschisă cu uşa dată de perete, trecuseră mulţi fără să'i deà luare aminte, şi 'ncepù să mănânce dintr'o tigae cu cartofi prăjiţi în untură.

Un ceaun de mămăligă clocotcà uitat pe ochiurile scoase ale maşinii. Ţapu, după ce cotrobăise prin toate tingirile, văzuse ciorbă, tocană; şi hăpăise din cartofii care sfârâiau. Şugubăţ din fire, începù să mestece mămăliga. Tot le erà foame oamenilor, şi lui de-asemenea.

Alţi câţivà inşi intrară, scotociră în toate părţile. Se găteà masă mare acolo, menită pentru logofat şi pentru argaţi. Aveà să se ospăteze ei, şi încă bine!

Alături de bucătărie se aflà o cămară. Pătrunseră şi'n ea şi o goliră de bunătăţi.

Copiii se strecurau printre picioarele oamenilor, intrau în odăile de slugi, părăsite, în cămară, îşi umpleau sânul cu carne afumată, cu stafide, cu alune, cu fel de fel de nimicuri, cu zahăr şi, rontăind, potolindu'şi fomea, râdeau ca dracii, sub căciulile lor mari.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Hambarele de grâu, de porumb, de orz și de ovăz fură sparte, și cerealele curseră movile la pământ în jurîmprejur.

Din când în când răzbăteà sgomotul ascuțit al unui geam sburat în țăndări. Copii petreceau dând cu cotul în geamurile ferestrelor tuturor odăilor mărunte din preajma clădirii boerești, în corpul căreia nimeni încă nu pătrunsese. Poate că încercase care-và la uși, dar găsise închis. O slugă prevăzătoare încuiase pretutindeni intrările.

Locuința logofătului fusese cotropită mai întâi, iar mai apoi toate lucrurile din casa lui fuseseră aruncate în curte. Scaunele și mesele fuseseră fărâmate cu ciudă; țoalele și vestmintele călcate 'n picioare și sfâșiate din mâni; cele ce se puteau sparge, trântite și făcute mici fărâme.

Din lucrurile de gătelă mărunte, ușor de cocoloșit, din cele a căror întrebuințare li se părea curioasă or năstrușnică țărancelor, multe din acele lucruri, fuseseră *puse bine,* luate de femei.

Logofeteasa, cu un copil în brațe, de țâță, cu altul de poala rochiei, cu altul plângând după ea, fugise la vreme și se aciuiase într'o casă țărănească, la un om al curții. Mai apoi aveà să se strecoare și ea la preot, unde sa află bărbatu-său.

Oamenii păreau că se ceartă. Ca într'o înbrânceală a două tabere amestecate în încăerare, așà se învălmășeau și se împleticeau în ograda cuprinzătoare; o lume de zurbagii, cu brațele ridicate, smucite din trup, cu gurile pline de răcnete, de înjurături, de hohote, de crâșnete, cu ochii scăpărători sub sprâncenele pogorîte. Femeile țipau și ele, sfâșiind tot ce se arunca din odăi pe ferestre, scuipând și blestemând.

Valul mulțimii ajunsese până înapoia înaltei case

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

boereşti, la curţile de din dos, la porci, la boi şi la păsări.

Dar ca la un lucru nechibzuit mai dinainte, norodul nu ştia de ce să se apuce, se învălmăşà nespornic. Inşi care aveau câte o pică veche unul pe altul, se opreau brusc faţă 'n faţă, în ziua aceasta de răfuială, ameninţători; îşi scuipau în obraz duşmănia stătută şi intrau iarăş fără ţintă în vălmăşagul fără căpetenie.

Trecuse de mult vremea de masă. Uitaseră de prânz, oţeriţii nevoiaşi. Acum era mai mare gloata în curţile de dinapoia casei. Apreotesei, care căsăpeà vitele în sat, se uità cu jind la o matahală de mascur, căzut pe picioarele lui mici sub greutatea trupului, zăcând, bietul porc, abià grohăind cu râtul pe două labe.

"Ce te uiţi la el şi'l preţăluieşti? se auzì din mulţime. Tae'l; tot ni'i foame. Să'l frigem întreg!"

Dar măcelarul nu se mişcà. Mascurul părea că doarme, cu toată fierberea şi larma din jurul lui.

Dobre Nanof se desprinse din îmbulzeală, scoase un cuţit din brâu, se plecă repede asupra animalului adormit, îl luă de rât cu stânga, cu putere, iar cu dreapta, cu îndemânare şi iuţeală, tăie beregata porcului.

Grăsunul voì să se scoale; şoriciu'i ros de păr voì să se înfioare, dar nu putù. Nanof stăruì mai adânc cu cuţitul, care se 'necà în grăsimea gâtului preà gros. Sângele ţâşnise într'o undă caldă, fumegând. Măcelarul nu retezase, nu mersese până în ceafă, nu tăiase deplin beregata cu oţelul. Cuţitul se nemerise preà mic.

Porcul, nepărăsit încă de viaţă, cu toată durerea simţită de toate vieţăţile sub genunchiul mor-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţii, nu se săltà pe picioare, abia coada'i mică şi-o mişcà şi-o învârteà şi'o înbârzoia. Ochii, înecaţi, priveau prosteşte, cu groază, clipind, şi un grohăit de suferinţă, adevărat geamăt omenesc, îl curmà.

"Fă'i de petrecanie mai departe!" se răstì Nanof către măcelarul Apreotesei, care stà zâmbind înaintea agoniei trândavului dobitoc.

"Hai Dobre! hai, hai că ni'i foame!" îl îmboldeau şi pe Nanof alţii

"E preà gras ăsta; tăiaţi altul!" răspunse Nanof, dar se plecă totuş, ca să desăvârşească lucrul de măcelărie, început fără meşteşug.

In cocinele alăturate, ceilalţi porci parcă simţeau, grohăiau, guiţau, se frământau, se înghesuiau prin fundul lăcaşurilor lor, cu disperare.

Un cârd de femei stăteau în jurul unui foc mare, făcut în curte. Scoseseră jeratecul din soba bucătăriei; copiii căraseră lemne din belşug şi toate fărămăturile de scaune şi de mese; pirostii găsiseră pe undevà şi, într'un ceaun mare, fierbeau de mămăligă. Merindele toate câte le găsiseră prin odăi, se sfârşiseră. Vremea treceà, soarele scăpătà către asfinţit.

Potolită oarecum, lumea, neîmpiedicată de nimic şi de nimeni, făcuse tabără în curtea boerească. Nu se mai îmbulzeà şi nu se mai 'mpleteceà. Unii se duceau la crâşmă, beau un rachiaş şi se întorceau ronţăind un covrig în dinţi, în aşteptarea porcului fript şi-a mămăligii.

Tot rândul caselor mărunte, locuinţa mai răsărită a logofătului, bucătăria cu chichineţele ei, odăile mai ponosite ale argaţilor, păreau acuma oarbe, aşa nu le rămăsese un geam, şi până şi ferestrele fuseseră smulse din ţâţâni şi puse în batjocură la fiertul mămăligii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Unii din oameni, în aşteptarea mesei, tot mai umblau încoace şi încolo. "Să ne luăm fiecare câte un boul" răcni Sâmboteanu în mijlocul celor care intraseră în staulul vitelor cornute.

"Care să ia şi care să nu ia?" întrebă restit Stoian, care nu aveà nici o vită la casa lui. "Tu mă, ăla care ai şi pentru fiu-tău?" răcni el, şi tremurà tot. Sâmboteanu îl auzise. "Ia'ţi vaci, ia'ţi cai, te opresc eu? sunt la nasul tău!..." răspunse cellalt.

Boii, legaţi la esle, hrăniţi mai din belşug în ziua aceia, pentru ca a doua zi să fie scoşi la plug, întorceau capul, cu un corn în jos, priveau lung, oglindeau în ochii lor tâmpi şi cereşti, liniştiţi ca seninul limpede al cerului, lumea învălvorată de oameni. Pe unii dintre ţărani poate 'i cunoşteau, munciseră, asudaseră împreună sub arşiţa de foc a soarelui de vară.

Staulul era curat ca o tindă în ajunul Paştilor. Patruzeci de boi rumegau visători în şir; ieslea era plină cu pae ca aurul. Curăţenia, orânduiala, impuseră linişte ţăranilor, dornici de asemenea gospodărie. Şi-apoi, nu s'ar fi putut împăcà la împărţeală: care să ia şi care să rămână mofluz? Toţi ar fi vrut vite. Incet încet se scurseră din staul şi iar se amestecară cu cei de pe-afară. Poate că şi liniştea tovarăşilor lor de muncă, a boilor, îi înrâurise.

Acum ardeau două focuri în curtea boerească. La unul se frigeà carnea de porc, în două feluri. Bucăţi mai mici de carne fuseseră înţepate în ţăruşi puşi horă în jurul unui buştean aşezat pe o moviliţă de jar; ciosvârte mari, trase în frigări de fier şi de lemn erau învârtite de câţivà copii, pe alt purcoi de jeratic. Altă mămăligă, într'un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mare cazan de aramă, pe semne de rufe, colcoteà pe un foc aţâţat mereu, cu flacără.

Tot din rărunchi vorbeau oamenii, cu strigăt, vrând parcă fiecare să fie auzit de toţi. Se frământau încă, nu se liniştiseră. Isprava lor, năvala nestingherită în curtea boerească, le dovedise că pot fi stăpâni. Se înserà. Focurile ardeau şi frigeau mereu carne; oamenii se înfruptau, se săturau, şi ca un fel de veselie cuprindea norodul.

— Vin jăndarii! Vai de mine! Se auzi de-odată un glas de femee, ţipând, şi Stanca Bălan se repezì ca o furtună, din drum în curtea înţesată.

O spaimă cumplită învălmăşì toată lumea. In spre şosea nu puteau fugì; s'ar fi întâlnit piept în piept cu jandarmii. Aceia aveau puşti încărcate, iar ei, până şi aceia care se armaseră, îşi lăsaseră din mâni topoarele şi coasele, neavând trebuinţă de ele.

Cazanul cu mămăligă se răsturnă pe cărbuni, opărì doi copii şi un bărbat care se tolănise pe aproape.

Mulţimea se îndesà către fundul curţii. Şi pe acolo se puteà eşì, rupând gardurile, de lemn în partea locului, sărindu-le la nevoe.

Unii cu frigarea în mâni, cum îi apucase vestea cea rea, alţìi cu nimicurile luate de prin odăi, alţii cu câte un codru de mămăligă fierbinte, alţii cu nimic, ba şi cu zăbunul, cojocul or căciula pierdută din fugă, se risipiră pe după curţile de pasărí, afară din vatra curţii boereşti. In mai puţin de un sfert de ceas nu mai era nimeni la conac. Mèreii făcuseră ca toată lumea, molipsiţi, fugiseră şi ei.

Tot aşa de repede însă precum se risipiseră ţăranii, pătrunşi de groaza că vor dà piept cu jan-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

darmii înarmați cu puști, aflară că fusese numai o părere, că nu fuseseră văzuți decât doi bieți soldați întorși din întâmplare acasă, dela miliție.

Unii din oameni, ruşinați pe semne față de ei înșăși, nu se mai întoarseră din drumul către casă. Era și târziu, se înoptă pe curând. Alții însă veniseră la cârciumă, unii se adunară la primărie, alții se duseră să'și caute bulendrele pierdute or uneltele.

Glasurile iar se ridicaseră tari și amenințătoare. N'aveà să rămână boerul numai cu atâta. A doua zi aveau s'o facă și mai lată, ca să nu se creadă că suntem noi, că se lasă îmbrobodiți ca muerile. Or se așteptà logofătul Gârbaci să'i scoată a doua zi, după cum le trimisese vorbă, la plug? De arătură le ardea lor, de le crăpà măseaua, dar nu pentru îmbuibarea unuia și 'n paguba unui sat de oameni.

La primărie, aparatul telefonic fusese deșurubat din zid, cu meșteșug, scos și aruncat.

Nu se știà cine făcuse isprava, dar o ticluise din vreme, pe când Răzorenii intrau buluc în curtea lui Voiculescu. Poate că altfel s'ar fi găsit cine să înștiințeze orașul de faptele sătenilor, dar așa, orice comunicație fusese întreruptă. Primar, popă, stătuseră înțeleniți de frică. Era treaba jandarmilor, mai la urmă, ei nu se puteau pune cu poporul care'i hrăncà.

Jandarmii stăteau ascunși pe la ibovnicele lor, prin coșarele vitelor, prin poduri, îngăduiți și cocoloșiți. Intr'un târziu eșiră din culcușuri și, doi din ei reușiră, tot ascunzându-se de câte ori zăreau o umbră de om, să ajungă dimineața la oraș.

Prefectura județului de Leorman avusese peste zi de mai multe ori nevoe, deși era Duminică, să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vorbească cu primăria comunei Răzoarele. Nu li se răspunsese şi ajutoarele prefectului începuseră să bănuiască adevărul.

Se sculaseră multe comune din judeţ, dar nu pretutindeni se gândiseră ţăranii să tae comunicaţia telefonică. Dar se întâmplase şi asta în câtevà sate şi se mai întâmplase ca sătenii, instalaţi la telefon, să'i descoasă ei pe cei dela prefectură sau să'i batjocorească porceşte.

Prefectul nu fù vestit decât Luni dimineaţă, la sosirea jandarmilor, de răsmeriţa din Răzoarele.

In capitala mică de judeţ nu se află decât un regiment de dorobanţi. Unde să'l trimeată mai întâi cârmuirea locală, când din toate plăşile veneau ştiri de izbelişte? N'ar fi stat mult pe gânduri prefectul, şi-ar fi trimis ostaşii la moşia lui şi a lui socru-său, pe care aveà să'l moştenească. Socru-său aveà acareturi domneşti pe moşie, vin şi cereale nevândute de peste o jumătate de milion.

De Joi începuseră turburările în judeţul Leorman, şi pe dată le aflase prefectul, trezit de cele ce se petreceau în judeţele megiaşe şi dăscălit la Bucureşti să fie cu luare aminte. Dar cu toate astea nu putuse pune la cale nimic. Să liniştească lumea cu vorba, cu făgăduieli, se încercase prin funcţionarii lui, prin subprefecţi, prin notari şi primari, prin revizorul şcolar şi prin învăţători, prin trecerea preoţimii, prin jandarmi. I se spusese să facă tot ce erà cu putinţă, ca să nu se verse sânge, dar i se dase voe să întrebuinţeze la nevoe şi armata ţării.

De Joi voise domnul Prefect să steà de vorbă cu comandantul regimentului localnic. Dar comandantul erà la Bucureşti. Telegrafie după el, dar primì

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

răspuns că se află la ţară, la moşie. Moşier şi el, colonelul dase fuga, ca să orânduiască apărarea avutului lui.

Locţiitorul comandantului se lăsà greu. Se temeà de răspunderi. Vineri primise ordin lămurit, drept dela ministerul de război, nu mai puteà cârmì, nici şovăì.

Dar alte piedici se iviră. Dintr'un regiment întreg, nu se aflau nici patru sute de oameni la cazarmă. Cei mai mulţi erau trecuţi în apeluri ca prezenţi, dar de fapt lipseau. Peste douăzeci de ostaşi fuseseră trimişi de câtevà luni la moşia, din alt judeţ, a însuşi comandantului, unde, fiind meseriaşi de tot felul, lucrau tâmplărie, dulgherie, fierărie, încălţăminte, haine civile familiei domnuluì comandant, sau slujau ca argaţi. Şi tot aşa, măiori, căpitani, locotenenţi, aveau în slujbă fără de simbrie, până la zece oameni de-ai regimentului. Insuşi locţiitorul de comandant aveà acasă vre-o şease cătane, iar pe alte două, iubitorul fiu le trimisese la părinţii lui, ca să'i slujeaşcă.

Ca să aducă toată lumea asta risipită, pe lângă că se stricà cu toate gradele şi cu neamurile lor, erà nevoe de timp. Când sergenţii majori, aghiotanţi, aduseră situaţia regimentului la cunoştinţa îngrijoratului şef, căutând să ascundă oamenii întrebuinţaţi de ei înşişi, sau învoiţi de ei pe parale, primiră câte o săptămână de arest şi oprirea soldelor.

Dar pedepsele cu închisoarea trebuiră să fie ridicate, ca să nu se audă în lume despre cele ce se vădeau la cazarmă, şi pentrucă erà nevoe de adevăraţii muştruitori ai soldaţilor, de sergenţii majori. Regimentul trebuìà alcătuit cât mai în grabă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Prefectul se plânsese ministrului de război că nu i se dă nici un ajutor din partea regimentului local. El cereà o anchetă. Dar nu era vreme de așa cevà.

Ordine peste ordine soseau și la prefectură și la regiment. Telegraful vâjîià toată ziua. Dar ordinele se băteau cap în cap, dela ceas la ceas, și nici o măsură nu se puteà luà.

Se svoneà că guvernul vreà să părăsească puterea. Nu se simțeà destoinic să înfrunte urgia unei revoluții. Acelaș guvern mai avusese de furcă cu o răscoală, cu câțivà ani mai 'nainte, o înecase în sânge, și-acum îi erà lehamite de așà ispravă crâncenă, de pe urma căreia opoziția aveà să profite, să se întărească.

Deputații, aleșii norodului, nu erau buni de nimic. Nici nu cutezau ei, moșieri, bogătași, orășeni, să deà ochii cu țăranii, ca să le vorbească, ca să încerce a'i înduplecà și să'i amăgească cu făgăduințe trandafirii. Poporul de jos, talpa țării, semănătorii nu'i cunoșteau ca pe prietenii lor, ca pe sprijinitorii păsurilor lor.

Ce făcea deputatul Marinică pe la începutul Revoluției, și ce s'au ales din dragostea, și de ea împărtășită, a croitoresei Eliza, precum și din socotelile acesteia.

In vremea asta posomorîtă și amenințătoare, de griji și fior, Marin Voiculescu, deputat și moșier, reușise să steà de vorbă, îndelung și dulce, cu Eliza. Mai mult decât atâta: în fiecare seară o petrecea până aproape de casa ei.

Durerile împunsăturilor repetate la trei zile, scârba umilirii lui trupești, mustrările și desnădejdea ce'l biciuiau une-ori, de i se părea că toată viața lui a fost goală și ștearsă, nu-l opriseră să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

iubească. I se păreà că pierde un prilej de mulțumiri, cum n'a mai avut.

De Marți aşteptà ziua de Duminecă, din capătul săptămâni, ca să se întâlnească cu Eliza ziua, să se plimbe amândoi, să se înfunde undevà, în camera separată a unui restaurant de pe la marginea oraşului şi, poate, să se împărtăşească de iubire desăvârşită.

Dar blestematele de gazete, ca 'n trâmbiţe de aramă răsunătoare, urlau că ţara s'a aprins întreagă, că marea proprietate e primejduită, că ard conacele boereşti şi hambarele cu grâne; că sătenii, acum când trebuiau să iasă la arat, au înebunit, s'au unit pretutindeni şi că înfruntă puterea armatei.

Marinică ştià că ziarele încornorează din deprindere, pentru tiraj, şi că sunt în de obşte rău informate.

Că se sculaseră ţăranii în potriva unor moşieri, lucrul se prea puteà. Marin îşi aduceà aminte o conversaţie în tren, odată, cu Samarinis, un mare proprietar din judeţul Brăila. Marin îl văzuse pe acela cu o cumplită vână de bou în mână şi'l întrebase ce face cu ea. Iar Samarinis, nepotul ministrului Toicescu, îi răspunsese, firește în franţuzeşte: "Ii bat! Imi place să'i bat pe ţărani, la nebunie! Asta e plăcerea mea ceà mai de seamă, când stau la ţară." Voiculescu rămăsese cu ochii căscaţi, iar boerul bătăuş zâmbeà, ca un om superior. "Şi nu s'a întâmplat să omori cu vâna asta?" întrebase el. Iar Samarinis, om de o putere muşchiulară faimoasă şi despre care se ştià că luptase şi la circ, mascat însă, aşa, de plăcere, râsese: "Nu! Sub lovituri resistă, nu moare! S'a întâmplat să moară mai apoi. Procesul pe care l'am avut, a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fost din altă pricină. Un anume Cojocanu trăsese în mine cu revolverul. Nu mă nemerise şi l'am băgat în puşcărie. Şi pe ăsta îl usturasem odată!" Şi sportmanul arătă vâna de bou, groasă ca pe mână, şi umplută cu pietre, pentru ca să fie mai grea şi mai dureroasă.

In potriva unor asemenea proprietari se răsvrătiseră, de sigur, clăcaşii. Dar pe moşia lui, numai logofătul dacă pişcă oamenii, pe cei nemernici; el însă nici nu stă de vorbă cu ei, ca tată-său de pildă, care botează şi cunună în tot satul, prilej ca să dăruiască o sută două de lei.

Pe vremea boerului Voicu, ridicat de jos aminteri, om fără ştiinţă de carte, înstărit prin căsătorie, nu erau automobile, politică costisitoare, mode din trei în trei luni schimbate, curse de cai; aşa că ciocoii, mici şi mari, puteau petrece cum se cade la nunţi ţărăneşti.

Dar preà multă larmă se făceà totuş în jurul revoluţiei acesteia, ca Voiculescu să nu se gândească, cu un spor de grije tot mai mare, la satul lui, la acareturile şi la arătura ce urmà să se înceapă. Mai ales gazetele opoziţiei se văitau şi, cum le stà bine, învinovăţeau guvernul. Şi cei dela cârmă însă, fără să tăgăduiască de câtevà zile şi fără să deà multe ştiri din ţară, învinuiau opoziţia că răscoală ţara.

Grija începeà să se înrădăcineze. La Cameră, unde tot se mai abăteà îndrăgostitul deputat, feţele se lungiseră, privirile se rătăciseră, miniştrii apăreau şi piereau, uluiţi: semn că guvernul se clătină pe temelii.

Toată ziua era o goană fără preget după domnii miniştri.

Moşierii începuseră să crâcnească şi ei, deşi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvana.ro/mdrr1901-1932

erau guvernamentali, în potriva şefilor. Vocile se oţăriseră; Camera nu mai aveà liniştea ei solemnă, în aşteptarea elocinţei marilor oratori. Duelul de discursuri, ascultat cu lăcomie şi satisfacţie, încetase, şi'i luase locul o nelinişte, o frecare între oameni, un sgomot ca de valuri.

Guvernul îşi pregăteà plecarea, fără să vreà să afle dacă bieţii partizani îşi făcuseră treburile; regele chemase partidul protivnic, şi un nou guvern se înjghebà.

Cum erà să nu se pătrundă Marin Voiculescu de toate acestea? Deşi erà în toiul dragostii, deşi nu puteà crede că ţăranii de pe moşia lui sunt în stare să deschidă gura, lucru atât de greu şi pentru un deputat, de pretutindeni îngrijorarea îl înfiorà.

Până şi Medea, nevastă-sa, în lumea ei de mode, de flirt şi de grandomanie, auzise de răscoale. Până şi ea îl întrebase odată de ce nu dă o fugă până la casa lor din Leorman, locuinţa lor de căpetenie, ca să se asigure că nu se petrecuse nimic vătămător intereselor lor. El răspunsese că încă nu'şi terminase cura medicală.

Şi Eliza îi vorbise de răscoalele ţărăneşti, şi ea se mirà că nu se îngrijorează moşierul de avutul lui. "Nu te pot părăsì o zi întreagă!" spusese el, şi fata înclina să creadă. "Vino cu mine!" îi trăsnì prin cap deputatului, dar fata refuză mai întâi.

O călătorie cu trenul, măcar până la Chitila, pentru o muncitoare veşnic pe scaun, veşnic aplecată pe lucrul mânilor ei, pe un crâmpei de stofă, în vâjiitul maşinii de cusut sau în tăcerea turburată a Capitalei, e o sărbătoare rară, de pomină.

Să călătorească într'un vagon de clasa întâia,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ca cucoanele cele mari, să fie crezută cine ştie ce, de către cine ştie cine, cel puţin o profesoară; iar trenul fulger să tot fugă patru mari ceasuri, peste câmpii, prin păduri, prin locuri pe care poate că niciodată nu i-ar fi fost hărăzit să le vadă, şi să ajungă într'un oraş strein: erau atâtea ispite, în cât Eliza rămase visătoare, când Marin îi propuse a doua oară, mai stăruitor.

Până şi 'ndoiala ei, în sinceritatea şi mărimea iubirii lui, începeà să se risipească. Intr'adevăr, de ce nu plecà el să se intereseze de avutul lui, la faţa locului? Nu se puteà despărţì de ea? Simţeà bărbatul acesta, care ar fi putut înduplecà voilor sale pe atâtea femei şi fete mai de viţă, simţeà nevoia să vadă neînsemnata ei mutră în fiecare zi? Ea ştià bine că nu e de lepădat, dar or cum, n'aveà gărgăuni, nu se credeà picată din cer.

Dar cum de nu simţeà nevasta lui nimic, deşì el îşi făceà preà des de lucru prin casă, mai cu seamă prin odaia în care lucrà croitoreasa? D-na Voiculescu aveà de sigur un amant, preà era oarbă şi preà des şi îndelung lipsea de-acasă. Ai fi jurat uneori că sunt înţeleşi să trăiască fiecare pentru el, cu plăcerile şi cu amorurile lui.

Şi, pentrucă stăruise să vină cu el, să călătorească aşa, amândoi, ca doi necunoscuţi, împreteniţi pe loc, în tren, Eliza spusese: „Nu pot în zilele de lucru. Dacă am lipsì amândoi, doamna Voiculescu ar puteà să bănuiască..," Şi el hotărî numai decât: "Bine, Duminică, în loc să hoinărim fără ţintă prin Bucureşti, unde ne-ar puteà mai lesne vedeà şi urmărì cinevà, mergem la Leorman. Iţi pui o voaletă groasă pe obraz, ne urcăm în acelaş compartiment, ca şi cum nu ne-am cunoaşte, ne aşezăm faţă 'n faţă, lângă fereastră, iar odată ajunşi, e

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi mai uşor, întrucât nu te cunoaşte nimeni în urbea mea: iai ca şi mine o trăsură, tragi la hotelul Central, cel mai curat, ceri ceà mai bună cameră. O să te creadă vre-o mare actriţă. Ce'ţi pasă de chelneri şi de necunoscuţii cari se va întâmplà să te zărească? Tragi voaleta pe ochi, când te supără privirea vreunui găgăuţ. In vremea asta eu dau o raită pe la prefectură şi aflù ce se petrece la moşia mea. Nu zăbovesc. Iţi poţi închipuì cât de repede voi venì. Aş vreà de-acuma să fiu acolo. Vin, aşa dar şi eu la hotel.., Să mă primeşti! Mie n'are ce să mi se întâmple. Soacră-mea, neamurile pe care le am în oraş, ştiu că nu sunt uşe de biserică. Şi mâncăm amândoi în camera ta. După masă, mai dau o raită pe acasă. Eu am casă mare în Leom'an. Acolo e gospodăria mea ceà temeinică. Şi iar vin la hotel. Seara plecăm iar în două trăsuri deosebite, ca doi necunoscuţi, iar în tren facem la fel..."

Sâmbătă seara, după ce se despărţiră bine înţeleşi asupra ceasului de întâlnire la gară, Eliza găsì acasă o etolă şi un manşon de lutru. Când maică-sa i le arătă, dând la o parte hârtia care le acopereà, şi o întrebă acru pe fată:

"Ce e cu lucrurile astea?... De unde's?..." Elizei i se urcă sângele la cap, îi venì ameţeală, simţì că amuţeşte şi cade.

— Cine le-a adus? întrebă ea, după ce înţelese că poate vorbì, că inima care până atunci stătuse, băteà cu putere acum.

"— Un om care n'a spus de unde e şi nici cine l-a trimis. Şi eram şi eu uluită, aşa că nu l'am descusut, şi a plecat.

Dar fata se desmeteceà. Înţelesese. *El* i le trimisese. Şi nu'i spusese nimic. N'o pregătise. No-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bleţea... Frumoasă purtare! Nobil şi bogat! Blănile costau poate peste o mie de lei.

— Ştiu de unde sunt! strigă ea, însufleţită. Mi-au fost trimise, ca să nu răcesc în tren. Mi-au fost împrumutate de doamna care mă trimite să'i aduc rochiile şi capoatele. Ţi-am spus că e bolnavă. De aceia nu pleacă ea. Şi pentrucă tot nu ese, nu se plimbă nicăiri, s'a gândit să mă folosesc cu de blăni. Eu credeam că a glumit, când mi-a spus că o să'mi trimeată cu ce să mă învelesc în tren, ca să nu răcesc...

O mumă îşi crede lesne copilul pe cuvânt şi e încântată să'l creadă, ca să'şi conserve propria ei iubire pentru el. Muma se identifică cu odrazla ei şi are nevoe de o bună părere de ea, ca pentru sineşi. Necesară ca aerul e stima de tine însuţi, o stimă care variază după ins, după meseria lui, după caracter şi inteligenţă.

Ecaterina Drăghici simţi că i se ridică de pe suflet o lespede, sub deslusirile fiică-si. Blănurile de preţ erau dovada bunei consideraţii, primirii drăgăstoase ce i se arătau fetei, în casele bogate în care ea lucrà.

Totuş, Ecaterina îi spuse fie-si să nu se laude către frate-său, pe care de astădată muma îl ponegrì că e "bănuitor din fire şi rău."

Fratele Elizei, mai mic cu doi ani decât ea, tocmai îşi făceà stagiul în armată. Fiind tapiţer de meserie, o duceà mai uşor decât alţii, erà mereu prin casele ofiţerilor, luat să lucreze, plătit doar cu ceiace puteà el să'i înşele la cumpăratul tapetelor. In schimb i se dà mereu concediu, aşà că veneà des pe acasă, şi regulat dormeà Sâmbăta şi Duminica la părinţi. Acum flăcăul erà îngri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

jat, se svoneà prin cazarmă că au să'i ducă pe toți la țară, ca să potolească revoluția.

Din banii ce 'i câștigà fata, cu lucrul mânilor ei, din puținul adus de soldat, se țineà familia aceasta, lipsită de tată. Muma nu se dà nici ea bătută: coseà vecinilor, după tipare vechi, șorțuri mai ales și vesminte nesupuse modei, pentru mahalagioaice. Și încropeau la olaltă puținul trebuincios.

Erà încă întuneric afară, când se trezì din somn, Eliza, Duminică dimineață. Erà frig. Maică-sa, ostenită, dormeà. Cocoșii cântau somnoroși prin depărtări, nu se auzeà nici un uruit de roate pe afară.

Eliza de obicei tânjà, cu soarele 'n ferestre, să se despartă de patul cald. Acum însă așa de limpede se simțeà, încât se întrebà dacă nu cumva nori groși împiedică lumina să se prăvale pe geamuri. Intinse mâna la ceasornicul deșteptător, pus pe măsuța de lângă crivatul ei. Nu puteà cetì, erà preà întuneric, poate că erà pe la miezul nopții, pe la orele două. De altfel ceasornicul ar fi făcut sgomot: fusese pus să deștepte, să sune.

Hotărîtă să mai doarmă, Eliza închise ochii. Zadarnic genele se îmbrățișau molcom, piroteala nu soseà, mintea erà clară și gânduri peste gânduri dădeau năvală.

Astăzi, așa dar, aveà să fie o zi fără pereche pentru ea. De altfel trecuse de douăzeci și cinci de ani. Alte fete, până la vârsta ei, aveau amanți peste amanți, cinci șease avorturi. Se ținuse bine. De când aveà paisprezece ani erà să dea greș, cu un vânzător dela "Moda Parisiană", unde fusese ucenică și stase șapte ani, întregi. Intr'o zi, ticălosul acela de vânzător, om însurat, o prinsese singură într'o magazie. Ba o chemase și venise

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

chiar ea, curioasă, cu inima svâcnind, ştiind şi neştiind la ce e chemată. Dar faţa bine cunoscută a omului, din blajină şi drăgăstoasă în totdeauna, se schimbase înfiorător: ochii i se tulburaseră, gura i se strâmbase, părul i se făcuse vâlvoi. Şi când, cu o mână puternică, o luase de talie, iar ea se opintise, împotrivindu-se, el o trântise pe un maldăr moale de postavuri. Jos, trântită, ea se ghemuise. Rafturile pline cu mărfuri ale depoului parcă stăteau să cadă asupra lor. Bărbatul se plecase peste ea şi se plecă mereu. O spaimă cumplită, nejudecată, o făcù să ţipe. El căutà să'i astupe gura cu o mână. Atunci ea a mai ţipat încă odată, tare, pătrunzător. Şi s'a întâmplat un lucru de pomină: însuşi patronul a venit, urmat de un servitor. Scăpase. Ticălosul a fost izgonit pe totdeauna dela Moda Pariziană.

Tocmai pe vremea aceia gazetele istoriseau isprăvile unui patron de croitorie, cu bietele calfe şi ucenice din atelierul lui.

Ce'i drept, fusese şi ea vinovată de nebunia vânzătorului, — îşi aminteà Eliza. Primise dela el panglici, ciorapi, cupoane de mătase — furate de el din raionul lui, şi'i întorceà, aşà mică cum era, de paisprezece ani, nişte ochi şi'l lăsase s'o sărute.

Apoi ceilalţi vânzători, căci ea rămăsese la Moda Pariziană, se fereau de ea, ca de o ciumată. Celelalte fete cunoşteau toate magazia cu postavuri, buclucaşe. Şi patronul îi cunoştea dulceaţa. Şi el, pe când ea, Eliza, aveà nousprezece ani, tocmai pentrucă presupunea că rămăsese fată mare, o descântase un timp, mai pe departe, mai pe aproape, gata să se aprindă de tot. Dar ei tocmai atunci îi făceà curte un pictor. Atunci, între două

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901-1932

îmbieri, se hotărîse temeinic să cunoască viaţa. Dar pictorul nu dansà. Şi pentrucă ea, mai ales la baluri visà, la perechile acelea nedespărţite parcă, strânse piept la piept în legănarea valsului, şi cari pleacă apoi la cuibul lor; — va să zică, pentrucă nu dansà, se certă cu pictorul. Pentru patron iarăşi nu se puteà hotărî, preà era chel şi pistruit!

Apoi, — Eliza se adânceà în amintirile ei — lăsase Moda Pariziană şi lucrase prin casele bogătaşelor. Pe semne că ea erà frumoasă cu adevărat, căci nici aristocraţii n'o treceau cu vederea. Pretutindeni aproape, când nu era cucoana de faţă, i se făceà curte. Intr'un rând, chiar una dintre cucoane grozav ar fi voit s'o încurce cu fiu-său. Ii propusese un angajament lunar, cu masă şi locuinţă în casa ei. O asigurà că n'aveà să'i lipsească nimic, întrucât numai o uşe aveà s'o despartă de flăcăul ei, care atâta aştepta, militelul! Dar ea fusese tare.

Şi iată că în ziua asta mohorîtă, care parcă n'aveà să se mai lumineze 'n veci, ca şi când n'ar fi voit ea or Dumnezeu din ceruri ca să se facă pasul cel mare, în ziua asta trebuià să cunoască ce cunoşteau toate femeile, şi maică-sa, prostile pentru care se născuse pe semne.

N'o doreà, dar erà curioasă s'o încerce, se temeà de dureri, se temeà că nu'i va plăcea, ca nealteia, şi se temeà iarăş să nu găsească în plăcerea asta, ori cum ruşinoasă, tăinuită, tot ce poate fi mai bun şi mai ameţitor pe lume. O patimă pentru care să'şi lase muma, să calce peste toată cumineţenia ei de până atunci, în văzul lumii; o nebunie care s'o schimbe cu desăvârşire.

Cui nu'i-e frică de o schimbare totală, ca de ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cunoscut? Toți dorim o prefacere, dar ne temem de o schimbare care să transforme întreaga noastră fire, în așa fel încât să nu ne mai cunoaștem, să ne fim streini. Așà cevà, n'ar fi un fel de moarte? Și nu se sburlesc de groaza morții și cei care cred în viața de-apoi? Cine vreà pierderea eului lui, fie chiar pentru dobândirea în schimb a eului cel mai strălucitor? Noi năzuim să ne continuăm. Mai presus de orce ne interesează propriul nostru eu, apoi desvoltarea lui.

Ziua se ivì turbure 'n ferestre, când, întorcându-se pe o parte și pe alta, Eliza se trudeà cu gândurile. Maică-sa și ea se deșteptase de vreme. Eliza tăcù în patu'i, se prefăceà că doarme. Aveà în ziua aceia, față de mumă, multă nevoe de prefăcătorie.

In curând pocniturile focului se auziră în odaia de dormit. Muma trebăluià. In sfârșit ceasornicul deșteptător își pornì alarma sperioasă, poruncitoare.

Eliza se dădù jos din pat, lampa fu aprinsă pentru cele câtevà minute de crepuscul. Fata aveà nevoe de lumină multă la oglindă.

Militarul, fratele Elizei, nu putuse venì dela cazarmă. Poate că aveà să vină mai apoi. Poate că dormeà la vre-o drăguță. Elizei așa'i plăceà să creadă, pe când mă-sa îi purtà de grije. Se puteà să fi fost oprit la cazarmă, ca să fie dus la țară, dupăcum se svonise, în calea nebunilor de țărani.

Muncitorii din orașe nu simt nici o frățietate pentru plugari. Nu'i judecă după nevoia pe care omenirea o are de ei, ci după înfățișarea aspră, după picioarele lor în opinci, după strae, după graiul necopiat dela orășeni. Nepurtând aceleași

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vestminte boerești, ca ei, acre, cum le numesc țăranii, muncitorii orașelor se cred mai nobili, mai ciopliți decât țăranii.

Muma își petrecù fata până la poartă. Se făcuse lumină afară. Ceva așà ca suferința unei despărțiri strânse inima Elizei, după plăcerea simțită în pragul casei, când se privì în etolă și cu manșon de peste o mie de lei. „Bărbatul care i le dăruise, trebuià și el răsplătit!" trecuse prin capul virginei. Și gândul ăsta își întorsese îndată, în cugetul ei, fața lui serioasă și severă.

"Mă duc să mă vând scump, să mă plătesc!" îi tresărì în minte. Dar picioarele mergeau, fata plecă cu ochii în zarea drumului, doar va zărì o trăsură. Inima'i bătea, un nod i se urcà în gâtlej, își șterse ochii. Dar lacrămile fuseseră uscate de văpaia ochilor, cu cearcâne vinete de nesomn și sbuciumare. Căci și prin somn o munciseră gândurile.

Birje nu găsì, dar aveà timp destul.

Când, după mult mers, mai țeapăn, mai silit ca de obicei, din pricina noilor găteli, ajunse la Teatrul Național, se gândì să ia tramvaiul. Din josul străzii Câmpineanu, ca semn că tramvaiele cu cai circulă, veneà un vagon. Și cum veneà de năpraznic! Cu toată preocuparea ei, Eliza privì spectacolul, de altfel de zece ori văzut.

Pe o lungime de vre-o două sute de metri, strada Câmpineanu, până să aburce în Calea Victoriei, e pantă prăvălatică, cotită la un loc. Ca să fie urcată de o trăsură, trebue ca și caii buni să se opintească din răsputeri, și să răsufle bine când au ajuns în deal, în Calea Victoriei.

Ca 'n totdeauna, și acuma dimineața vagonul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

eră înţesat. Numai pe cele două peroane, înainte şi 'napoi, erau îngrămădite ca la treizeci de persoane. De lungul drum parcurs dela gară, caii se mai odihniseră jos, în strada Câmpineanu. Şi ei ştiau bine că'i aşteaptă dealul. Pentru suiş li se mai adăogară alţi doi tovarăşi inimoşi, care'i aşteptaseră acolo. Frâna slobozită, li se strigase „hi!", primiseră un bici pe spinare şi se repeziseră. Vagonul îi trăgeà înapoi cu toată greutatea lui şi a mulţimii strivite în încăperea'i. Dar vrednicii cai îşi înfigeau din fugă picioarele îngenunchiate, copitele, în pietre şi târau cutia imensă după ei. Cu lungile lor capete în piept, cu coamele 'n vânt, cu nările căscate şi roşii ca de o văpae, ambiţioşi ai fi zis, voind să'l facă să sboare vagonul greoi, alergau, cu scăpărări de foc în potcoave.

Frumoasă şi totuş ridicolă era goana aceasta, în capătul căreia nu erà nici premiu nici recunoştinţă, nici o galerie de spectatori. Intr'o lume de cai, ar fi avut poate un rost, o frumuseţe, dar oamenii râdeau privind spectacolul acela de trudă cumplită, făcută de douăzeci de ori pe zi, de mii şi mii de ori pe an, de nişte gloabe.

"Uite aşa se străduesc poeţii şi scriitorii români şi tot atâta caz se face de ei, ca de animalele astea!..." spusese odată un mucalit.

Eroicele dobitoace, când ajungeau sus, ude, bicisnice, tremurau sleite de puteri. Caii bine hrăniţi, frumoşi, ai muscalilor, veşnic mulţi în piaţa Teatrului Naţional, întorceau capul să vadă pe semenii lor, şi nici ei nu păreau că se miră de sforţările prăpădiţilor tovarăşi, sau că le acordă vre un merit.

Elizei, priveliştea măreaţă şi caraghioasă, în ziua aceia când toată viaţa i se depănà pe dinainte, îi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

aduse aminte de caii de foc ai lui Apolon. Ea învățase 'n liceu, un an, apoi, murind tată-său, trebuise să'și caute o meserie. Tot patru cai, așezați în rând, aveà și Apolon la carul soarelui!

Când Eliza ajunse în curtea gării de Nord, îl zări, de departe, pe Marin Voiculescu, stând drept, înfipt în capul treptelor, cercetând toate trăsurile ce treceau. Tresări văzându'l, se gândì o clipă să se 'ntoarcă și grăbì pasul. Așà de bine se purtà omul àsta cu ea, încât poate că n'ar fi rostit o minciună, dacă ar fi spus că'l iubește.

Marin se 'nroșì până la urechi, când o văzù la trei pași de el. Trecuse pe sub privirile lui scotocitoare mai departe, prin trăsuri.

Ii sărută mâna, murmurând:

— Ai venit! Iți mulțumesc!

Apoi, învăluind-o și străpungând-o cu focul straniu din ochii lui, în așteptare înfrigurată, îndoioasă, îi șoptì:

— Nu te supărà... Dar trebue să te ții după mine. Mă duc să scot bilet. Până acum n'a fost casa deschisă. O să ți'l strecor în trecere... Da! Te urci în vagon după mine... Știi!..,

Și ca să nu fie zăriți de carevà, îi strânse mâna pe furiș, o trase ușor după el, și'i întoarse spatele.

Erà în tren, în vagon de clasa întâia, în compania unui deputat, amorezat de ea. Aveà aerul unei cucoane mari, cu o etolă și un manșon de două mii de lei poate. Și asta erà ea, Eliza Drăghici, o biată croitoreasă, orfană!

Toate astea, în așteptarea urnirii vagoanelor pe șine, o frământau și o minunau. Mai adineaurea erà sub acoperământul părintesc, mai adineaurea o petrecuse mă-sa până la poarta într'o țâțână,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi-acum avea să străbată câmpii, oraşe poate, şi să tragă la un hotel de primul rang!

Şi-acolo?...

Marin îi zâmbeà din uşa vagonului, aşteptând să se urnească trenul, împiedicând intrarea în vagon dinadins, doar vor rămâne singuri, în încăperea strâmtă, intimă şi legănătoare, pe canapelele moi.

El începeà de pe acuma, aşa dar, să i se simtă stăpân. Privirile lui intrau prin ochi ei ca un metal topit. Uneori i le simţeà ca o mână fierbinte, care ar intrà şi s'ar strecurà cutezătoare, pe la gât, peste piept.

Trenul porni. Voiculescu închise uşa. Erau singuri.

— Fii cuminte! şueră Eliza, ameţită, bărbatului care o atingeà cu genunchii şi se plecà asupra'i, învăpăiat, încins.

— Până când? întrebă cu tremur în glas el, strivindu'i degetele, care'l reţineau.

— Gândeşte-te că la moşie, cine ştie ce se petrece.

— Ardă! N'o să se pârjolească, zău, ca mine de cumplit!

— Fii cuminte! îi recomandă, rugător, cu ochii la uşa prin care se zăreà spatele unui domn.

In vagoanele de clasa întâia nu era îmbulzeala din celelalte. Un cetăţean îşi aşezase geamantanul în compartimentul lor şi plecase, de sigur în vagonul restaurant.

Totul făceà din Duminica aceasta o zi deosebită şi o sărbătoare. De atâtea ori oftase Eliza după o călătorie cu trenul. Afară soarele umpluse lumea de o lumină primăvăratecă, radioasă ca un napoleon nou. Şesul se afundà în nesfârşitul zării, iar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sufletul dornic de ducă, pasăre călătoare, alunecă cu el, pluteă nesimţit şi dulce, pe săgeata privirii. Copacii fugeau ca năluci, satele se arătau, ca să piară.

Eliza se afundă în pernele moi ale canapelei şi, ca atrasă, mereu se loveă în genunchi de genunchii tari ai lui Marin.

El nu mai tăceă; ca beat, făgăduiă o veşnicie de iubire, o casă dupăcum va dori-o ea, retrasă, în Bucureşti, cu ederă şi cu pometuri, un cuib în care să uite amândoi că există şi că mai sunt oameni pe pământ.

Trenul fugeă cu spor, clempăneă metalic din toate încheieturile; nu se opreă decât la oraşe.

Marin nu avusese prevederea să cumpere cevă de-ale mâncării dela Bucureşti. Acum coborâ la toate staţiile şi aduceă bunătăţi.

Elizei i se păreă că trăeşte 'ntr'un basm, în care voile ei şi cele neînchegate bine i le împlineă Arap-alb. Şi cuvintele lui tremurate şi pătimaşe, purtarea lui egalitară, vârsta ei, împrejurarea de faţă şi ciudata aţâţare a simţurilor pricinuite de mişcările trenului, o înrăurină şi pe ea.

Începeă să înţeleagă, ca o femee, dogoarea ochilor şi a respiraţiei unui bărbat. Se turburase. Dorinţa mijă în ea un colţ de patimă. Strângerilor lui de mână, lipirilor de trupul ei, începuse, în neştire, fără voe, să le răspundă cu plăcere. Aşteptă astfel clipa când vor fi singuri între patru pereţi, la Leorman.

De cum se arătă cinevă în dreptul uşii, bărbatul înţeleneă, năbuşă un oftat în pieptu'i şi izbuteă, încet încet, să se întunece ca un om preocupat ce ţineă să pară că este. Eliza se uită pe fereastră şi, dacă insul de pe coridor priveă preă stăruitor,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ea se ridică să vadă mai bine câmpul, întorcându'i spatele.

Şi atunci Marin o urmăreà cu coada ochiului. Linia corpului ei începuse să i se pară neasemănat de frumoasă. Ea îşi scosese, în focul care o coprinsese, paltonul, şi şoldurile i se desemnau uşurel sub postavul subţire.

Ei credeau că nimeni nu bagă de seamă frământarea lor, dar tot vagonul, cu puţine persoane de altfel, numai de ei vorbeà. Numele lui sburà din gură 'n gură. Mai erà un domn deputat alături, pe care Marin îl văzuse, dar pe care îl credeà în alt vagon.

Indrăgostiţii, când îşi au idolul în faţă, numai pe el îl văd. Şi nici pe el nu'l văd aşà cum este, ci zugrăvit de pasiune, care lasă uneori în umbră deasă părţi întregi din persoana fizică şi pun în simpatică lumină esclusiv altele. Ochii, părul, sânul, gura, una din acestea, luminează pentru ei toată făptura iubitei sau iubitului.

Când trenul se oprì în Leorman, Voiculescu şi sărise din vagon, cu îndemânarea unui tânăr de optsprezece ani, şi se uità ca un om speriat, să nu'l vadă vre-un cunoscut.

Pe şeful de gară, pe alte două tipuri din oraş le nesocotì. Se temeà de oameni politici şi de neamuri. I se părù că nu vede pe nimeni primejdios.

Eliza pogorîse, şi-l urmà.

Dar uitaseră amândoi că nu trebue să se vadă că sunt împreună, şi se urcară unul după altul, în prima trăsură apucată.

Eliza şovăise, ce'i drept, dar nu pentrucă se răsgândeà sau pentrucă ştià că trebue să fie singură, ci pentrucă nu'i veneà să creadă că în ho-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

doroaga aceea murdară de birje, se puteà urcà un om îmbrăcat bine.

Cu îndemânare, Marin ridicase burduful birjii, ca 'n timp de ploae.

Ghemuiți unul în altul, înfrigurați aproape, aprinși la răstimpuri, uitaseră să spună birjarului unde să'i ducă.

Trăsura intrase pe strada în care locuià Marin, erà gata să intre în curte și să tragă la scară, când amorezatul zări pe sub coșul trăsurii o mutră bine cunoscută, chipul unuia din servitorii luì.

Strigă birjarului să mâne drept, și găsì prilej să'și îngroape capul la pieptul tânăr al iubitei, chipurile ca să nu'l zărească nimeni și să'l recunoască.

Când moșierul Voiculescu eșì din hotel, se înserase. In cotro să apuce, se întrebà el, năucit de dragostea împărtășită, neînstare să se mai îngrijească de soarta moșiei lui.

"Moșia? se gândeà el, zâmbind, cine are să mi-o ia? Casa? nu se mută de pe locul ei. Să'i deà țăranii foc, ca să facă cevà, văzând că se sbuciumă de-a surda? Așì în Răzoarele nu poate să fie revoluție!"

Marin se îndreptà către prefectură. Aceasta păreà pustie. Pardoseala scufundată a sălii ei mari, amenințà să se prăbușească în beci. Prefectul nu erà acolo. Un amploiat gârbov, cam surd, întindeà spre om urechea dreaptă când i se vorbeà, ascultà îndelung, ca și cum cuvintele plecau în capul lui pe ganguri întortochiate și ajungeau târziu la locul înțelegerii; iar când se pregătea să răspundă, stà câtvà drept, cu fața către om, apoi întorcea spre el urechea stângă, și vorbeà.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Amploiatul acesta spuse că nu are știre dela Răzoarele. Aveà onoarea să'l cunoască pe domnul deputat, dar veşti nu veniseră. Se puteà însă ca undevà, poate chiar la Răzoarele, firul telefonic şi cel telegrafic să fi fost tăiate, pentrucă primăriile respective nu mai răspundeau. "Alo!" "Alo!" de geaba. De altfel încetase comunicaţia aproape în tot judeţul. Revoluţia erà în toi. Dumnezeu singur puteà ştì ce-aveà să se întâmple. Domnul prefect aveà onoarea să se teamă să nu vină la oraş, nebunii!...

Cu un funcţionar aşa de mic, nu puteà stà mai mult de vorbă deputatul.

Şi Eliza îl aşteptà la hotel! Nu mai puteà pierde nici o clipă, cu nimeni, nicăerì. Să se ducă acasă la prefect, sau acasă la el, preà multă vreme ar fi perdut! La urma urmei, toate informaţiile la ce i-ar fi folosit? Să se repeadă el până la Răzoarele? Să parlamenteze cu bădăranii? Dacă era adevărat că se răsculaseră şi sătenii lui, nu i-ar fi putut potolì cu vorbe. Puşca şi tunul să trăiască! Şi blonda, draga lui blondă, îl aşteptà! Poate că încă sufereà... Cât de dulce se împotrivise... şi cedase. De necrezut!... Ce ispravă mai făcuse şi el! O fată mare! Asta creià îndatoriri serioase... Fie! O iubeà! O iubea, cum nu iubise nici odată, cu puterea omului matur, cu recunoştinţă pentru fecioria ei, păstrată parcă anume pentru el; pentru ca el să nu se simtă rece şi scârbit în viaţă, singur într'o lume nepăsătoare, cumplit de plictisită în fond, cu toate petrecerile la care se dedà aşà, ca să se convingă sărmana că nu trebue să se sinucidă.

Femeia aşteptà la hotel. Acum erà femee, drăguţa de ea! Ce act însemnat se săvârşise în viaţa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ei! Mititica! Dar părinții, dar frații ei, au să știe? au să afle? au să'l cunoască vre-odată? A! nu, nu făptuise o crimă, nu! desigilase o comoară, se bucurase de ceà dintâi destăinuire trupească, chemase la viața ceà adevărată, a simțurilor, o făptură omenească frumoasă, care nu se împărtășise încă de ea, de frică, din calcul, cine știe? Dar el o iubeà, și-aveà să aibă o neîntreruptă grije și iubire pentru blonda asta dulce, dulce ca o blăniță de șenșila.

Cu pași mari se îndreptà către hotel. Se înserà. O lăsase pe Eliza să se reculeagă din impresiile noi și puternice. Chiar ea îl rugase să plece. O năpădise ca un fel de rușine... Se simțise murdară, novice, proastă; o revoltă trecuse la un timp prin mintea și trupul ei, o repulsiune pentru durerea ce-o simțeà, în locul plăcerii ce și-o închipuise.

Il rugase să plece, cu credința poate că mai apoi, la întoarcerea lui, va răspunde la nesațiul bărbătului. Acum îl aștептà de sigur: asta'i umpleà inima de o fericită palpitație, tânără ca la douăzeci de ani, ca în romanele franțuzești de amor.

In drum, îl oprì moșierul Smeureanu. Ii spuse prăpăstii despre furia și sălbătăcia țăranilor. Câțivà moșieri, prinși la conacele lor, fuseseră arși de vii. Ivanof fusese legat ca 'n povești de cozile a doi telegari și rupt în două.

Marin nu puteà să creadă. Iar în sinea lui își ziceà:

"N'am făcut mai bine că nu m'am dus? Și dela prefect ce erà să aflu, decât tot năzbâtii fioroase ca astea și nimic sigur, întrucât firul telefonic e tăiat? Intr'o zi de necaz, de moarte poate, eu am fost fericit în brațele iubitei. Să mai stau în Leorman, nu e cu putință; Eliza trebue condusă la Bu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cureşti. Mai cuminte erà să se repeadă a doua zi, înapoi la Leorman, după veşti. Acum, ea îl aşteptà!

Şi în ochii lui tresărì vie, o văzù, cu sânul gol, părul despletit, scâncind, cu ochii închişi, sub vâltoarea senzaţiilor multiple, noi şi puternice, pe care el i le hărăzeà.

Când ciocănì la uşe, când se auzì poftit să intre, simţì ca o desmierdare plăcută în piept.

Eliza şezuse mult cufundată în frământatele perne, uluită de cele ce se petrecuseră cu ea. Cât de departe erà de Capitală, de casa părintească, de meseria deprinsă, de aşteptările ei chiar! In aşa fel se isprăvise cu o viaţă întreagă. Erà oare adevărat? Intrucât se schimbase mintea, sufletul, chiar trupul? Parcă mâine, la Bucureşti, nu aveà să coasă iarăş, la doamna Voiculescu, să intre în hotel pe din dos, pe unde ştià acum să se strecoare, ca să n'o ià cinevà drept o prostituată, şi să înceapă a lucrà, sub privirea mândră a cucoanei cu bărbatul căreia se culcase? Se culcase! Dar... aşà! ce-aveà să se schimbe? De-acasă la lucru, dela lucru acasă, petrecută de domnul deputat. Şi poate că el de-acuma n'aveà s'o mai petreacă! Auzise ea de bărbaţi, că numai odată iubesc, şi-apoi fug. Ce ciudaţi oameni sunt bărbaţii, şi cât sunt de sălbateci în iubirea lor!

Eliza deschisese apoi fereastra, îmbrăcată sumar, şi se lipise de soba încălzită. Nu chemase pe chelnăriţă să îndrepte cuverturile patului. Il făcuse ea. Nu mai putuse suferì mirosul aerului stricat acum, nesuferit, de făpturi asudate şi de amor.

Intrând, după ce de trei ori ciocănise la uşe, i se părù lui Marin că odaia e alta. Totul erà în ordine, aerul erà împrospătat. Nu mai erau aceiaşi ilici ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Eliza ţinea ochii în podele şi'i ridică cu greutate când vorbea, silită numai de o veche deprindere: să privească în ochii celui căruia i se adresă.

Dar fata se retrăsese 'n cugetu'i, cu amintirile ei de adineaurea, învăluită 'n ele, prizoniera lor.

Ceiace fusese, ce săvârşiseră împreună, îi despărţise de-ocamdată. Ea aparţinea mai de grabă celui mai depărtat trecut, năvălit şi el, turbure, în odaia aceia streină.

Acum s'ar fi putut despărţi, salutându-se rece' ca două cunoştinţe. Oare de ce? Pentrucă nu erau căsătoriţi? Pe semne!

Şi Eliza se mâhnì, rămase nehotărîtă, mută, lipită de soba caldă.

Dar poate că el nu gândeà şi nu i se păreà tot aşà! cugetă fata. Iată'l că erà lângă ea, îi vorbea, îi strângeà mânile, cu vădită intenţie s'o turbure iarăş, s'o strângă la piept, nesăţios, neobosit.

Cu toată neplăcerea, trebuià să i se supună, erà cuminte să i se lase 'n braţe, s'o poarte, s'o facă să sufere, ca să priceapă bine el, fără putinţă de tăgadă, că ea i se jertfeşte, numai pentru că vreà el.

O masă bună ţine strânşi la olaltă, cât timp se împărtăşesc de dulceaţa ei, pe doi oameni care doresc să fie trup şi suflet. O masă bună împacă şi cugetele protivnice, nivelează înteligenţele, face din colţuratele ambiţii foae de plăcintă şi înveseleşte de-o potrivă pe toată lumea nepotrivită.

Cei doi iubiţi cinară copios, cu vinuri generoase, în camera de hotel.

La gară ajunseră când trenul se găteà să plece. Avură însă vreme să cumpere bilet. Vagoanele de astă dată erau pline.

Voiculescu făgăduise însă că va fi cuminte, se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pătrunsese de temerile fetei şi se înţeleseseră bine să se prefacă a fi două cunoştinţe obişnuite, politicoase de o potrivă una faţă de alta.

De cum se urcă Marinică în vagon, fu primit ca un om aşteptat. Toată lumea voiă să ştie ce se petreceă în Leorman. Erau de faţă moşieri, arendaşi, din multe judeţe ale ţării. Pretutindeni erau răscoale. Ai fi zis că sătenii s'au înţeles între ei dela Severin la Dorohoi. Nu prădau, ci nimiceau tot. Ardeau conacele boereşti de-alungul şi de-a latul României, cu toate aşezările de pe ele. Blajinul ţăran ucideă fără milă şi şovăială pe boerul gâbuit, pe logofăt, pe perceptor. Erà o răzvrătire în potriva întregei ordine sociale. Regimentele din Muntenia trebuiau trimise în Moldova, şi viceversa, ca să nu fraternizeze cu răsculaţii. Asta aduceà o mare întârziere. Erà vorba ca drumul de fier să fie cedat Ministerului de război, iar civilii să nu mai călătorească. Preà se îmbulzeà lumea către Bucureşti, ca la un liman. Se vorbeà şi de instigatori. Molipsiţi de nihilismul din Rusia, studenţi români basarabeni jidăriseră nemulţumirile din satele Moldovei.

Marin Voiculescu simţì că i se sburleşte părul pe cap de emoţie. Acum abeà înţelegea de ce fusese dimineaţa aşa de puţină lume în vagoane, tălmăcindu'şi îmbulzeala de faţă: lumea bogată fugeà din provincie. Aşa dar oraşele mici erau ameninţate. In câtevà capitale de judeţ, cică veniseră ca lăcustele ţăranii şi voise să le ardă şi să le prade.

Şi el, moşierul din Răzoarele, ce făceà, când tot avutul lui erà primejduit? Umblà, nenorocitul, după fete mari! Işi pierduse minţile pe semne, ca să călătorească anume, şi unde? în oraşul gos-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

podăriei lui, fără să se ducă pe-acasă, măcar ca să pună o întrebare două oamenilor săi. Inebunise la bătrânețe, uitase că are fire albe de păr, că avea patruzeci de ani trecuți! Și biata fată, uitată aproape, ce era ea vinovată? Stă singură între streini și ascultă fără să vreă ororile ce se povesteau.

Marin eși din îmbulzeala de pe coridor și se strecură în cabina lui, unde, în momentul acela, nu erau decât Eliza și încă o cucoană.

— Trebue să te plictisești, domnișoară, începù el, și-i făcù fetei semne tainice că nu poate vorbì precum dorea, din pricina persoanei streine.

— Nu, domnule, ascultam la ce spuneați dumneavoastră...

Marin îi strânse mâna pe furiș, și o lacrimă se ivì în genele lui. Era lacrima aceasta pentru Eliza, pentru avutul lui distrus, nici el n'ar fi știut să spună. Se înduioșà pe semne, gândindu-se ce zănatec om era el în stare să fie, ce pătimos, când îl apucà.

Trancătul și legănatul trenului nu mai aveà farmec acum, nici pentru Eliza. Și ea ar fi dorit să fie mai de grabă acasă, în locul de unde puteà să reià firul vieții întrerupte, așà ca și cum nimic nu s'ar fi petrecut.

Totuș, mult mai legată se simțeà ea de domnul acesta, îngrijorat acum, cu fața pe neașteptate brăzdată, palidă, enervat și obosit, care'și lipeà alături de ea pleoapele, cu aerul omului care mai bucuros ar dormì, decât să gândească.

Moșierul se întorsese cu toată inima spre avutul lui. Eliza îl înțelegea, sufereà pentru el, cu dragostea care'i încolțea în inimă și cu temerea de prăbușirea abià înfiripatelor ei visuri de viață nouă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îmbelşugată, luxoasă. Eliza erà o fiică a Bucureştilor, şi luxul o atrăgeà, o fascinà. ca un ideal. ca un temei, ca o faţă a fericirii.

In apropierea unui oraş, în care aveà să staţioneze trenul, tot şiragul de vagoane se oprì dintr'odată brusc, ciocnindu-se, sguduit. Lumea. mai toată în picioare, bărbaţii, femeile în toiul discuţiei despre revoluţie, se frânseră dela genunchi, dela mijloc, căzură. O panică se iscă. Ce se întâmplase? De ce se oprise maşina acolo, în câmpie?

Afară erà întuneric; stelele, câtevà, licăreau în noaptea fără lună, cu lespezi de nori plutitoare.

Lumea se îmbulzì la ferestre să vadă. Intunecime. Trenul se urnì încet, se târî îndelung până la staţia de departe, întunecată, vuind de glasuri, împresurată de o mişună neagră de făpturi mărunte, colcăitoare.

"Armata! Armata!" se auzì în vagoane.

Infanteria! Erà trimeasă să potolească răscoala.

"Unde vă duceţi, băeţi?" întrebă cinevà de pe fereastră.

"La Leorman!" se auzì un glas, din furnicarul negru.

Eliza şi Marin, strânşi unul în altul în picioare, bărbatul iarăş ameţit de mireasma trupului care 'l îmbătase cu câtevà ceasuri mai nainte, plin de amintirea plăcerii şi-a poftei lui neînfrânate şi nesăţioase, se lipise, se ondulase pe linia corpului fetei, presaţi amândoi la fereastra îmbulzită a vagonului.

Priveà şi el în vălmăşagul înţesat al apărătorilor averii lui. Ochii i se deprinseseră cu lumina puţină a gării; dar încă odată îl subjugase patima.

Invăpăiată şi ea, dar împotrivindu-se senzaţiilor,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Eliza cercetà massa de uniforme soldăţeşti, când, de odată, îl zări pe frate-său, care şi el, uluit, o priveà.

Dar fratele Elizei mai de grabă nu'şi puteà crede ochilor. După socoteala lui: ce erà să caute soră-sa în tren, şi încă învăluită la gât într'o blană scumpă şi printre boerime?

Eliza erà să ţipe şi se dădù în lături, cu toată puterea, lovindu'l aproape cu brutalitate pe Marin.

— L'am zărit pe frate-meu printre soldaţi! bolborosì ea, se strecură printre oameni şi se lăsă pe canapea, ostenită poate de câte încercase în ziua aceia nesfârşită.

Dar poate că i se năzărise: din mantalele acelea, toate la fel, de sub capelele trase pe ochi, dintr'o mie de oameni tineri, cum erà să'l cunoască pe frate-său?

Aci glumeşte, la un pahar de vin, părintelele Maftei cu logofătul Gârbaci; îi vedem pe Răzoreni hotărându-se la revoluţie şi asistăm la două pârjoluri şi la un chef de cuceritori.

Mai marii comunei Răzoarele aflaseră din timp, tot mai multe şi mai înfricoşate fapte de-ale ţăranilor, în depărtate locuri. Dar nu le trecuseră prin gând că şi pârliţii lor de săteni ar fi în stare să vină asupra stăpânirii cu mânie şi omor.

Numai Sâmbătă seara, părintele Maftei, singurul preot şi duhovnic în toată revărsata comună, văzându-l mohorît pe Gârbaci, zisese:

— Ce mi te feştelişi în aşà hal, cumetre? N'ai mai băut zeamă de varză de mult? Mai gârâe câte cevà!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Multe făceau, desfăceau şi prefăceau împreună popa şi logofătul. Nu se înrudeau. Părintele Maftei erà de baştină din sat, pe când logofătul erà de prin alte meleaguri. Nici cumetri nu erau, dar îş sprijineau de multe ori interesele la olaltă, în potriva când a primarului, când a perceptorului, când a casierului societăţii, fostul hangiu şi cămătar.

Aşà cereà uneori politica satului, ca la urmă toţi să se înfrupte şi să sporească, la umbra marei proprietăţi a lui Marin Voiculescu şi a puterii electorale a acestuia.

Sâmbătă seara, logofătul Gârbaci erà trist, plin de presimţire: mai întâi pentrucă dase o raită pe la casele ţăranilor de frunte şi nu'i găsise acasă, adică se ascunseseră de el, ca nealtă dată; al doilea, pentrucă auzise că sate apropiate se sculaseră, —şi începeà să se gândească şi el, abătut, că pomenise oamenilor să iasă Luni la arat.

Preotul dà din cap, hâtru ca 'n totdeauna:

— Se 'ncinge şi tărâţa câteodată! glăsuià sfinţia sa.

— De'i vedeà colţi de lup, povăţuì părintele, fă-te că n'ai harapnic şi repezi-te mai bine epureşte până la cuvioşia mea. Intrăm în biserică cu toţii şi aşteptăm să treacă unda. Ştii tu, Gârbaci, la ce'i zice undă la noi? După ploi înfundate la munte, după potop acolo, gârla noastră, asta de se scaldă copii de cinci ani în ea, vine neagră, cu vuet, cu urlet de fiară înjunghiată, înaltă de un metru, cu pae, cu lemne, cu copaci, cu stârvuri, cu tot ce-a apucat în drumul ei lăţit în vad de zece şi douăzeci de ori pe cât este, peste câmpii, şi îneacă. E puhoi acela, iar noi îi zicem undă. E, cumetre, nu aşteptà să vezi puhoiul, că te poate luà în cârcă, şi vino să te lipesc în biserică printre sfinţi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acestea le vorbeau bunii prieteni, la un pahar de vin, în salonul cârciumarului Ioniță Buzatu, păstrat numai pentru obrazele subțiri.

De-acolo soseau până la ei vocile, parcă tot mai întărâtate ale țăranilor care beau în cârciumă, pe la mese, pe lângă tejghea.

Gârbaci tăcea, trăgea cu urechea la svonul glasurilor aspre, se uită în barba înflorită cu fire albe a părintelui, ridică ochii la potcapiul înverzit al popii, zâmbea la câte un cuvânt mai cilibiu, și bea iar.

Uneori i se păreà logofătului că'și aude numele și'i veneà să se repeadă 'n cârciumă, cu harapnicul ridicat, și se vedeà împărțind vârtos în dreapta și în stânga lovituri cumplite; vedeà spete încovoindu-se, ușa crâșmei dată de perete, iar țăranii repezindu-se 'n uliță, în patru labe. "Am băut cam mult!" se gândeà el, sâcâit de vedenii.

— Mâine vine un controlor, trimis dela centru; destăinuì părintele Maftei. Nu vine să'mi facă inspecție la bancă; vreà să vadă cum e lumea pe la noi; dacă se pomenește de răscoală.

— Cuminte lucru! i se părù lui Gârbaci. Atunci, părinte, scot Luni oamenii la arătură. Ii am! bravo! se încălzì el. Am mai puteà beà; ce zici?

Dar părintele Maftei aveà, până să nu'l întunece beția, o amețeală. Inchideà ochii și toate se învârteau în prejurul'i. Asta însemnà să lase paharul gol și să'și usuce gâtlejul.

— Nu mai beau, cumetre! Hai de mă petrece acasă, la braț, ca la București.

In Capitală învățase el seminarul, și povesteà adesea cu haz și cu părere de rău, de viața tinereții.

N'apucase să'și isprăvească cina părintele, cină

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

întârziată de amînteri de refeneaua cu Gârbaci, şi mosafirul aşteptat, controlorul, picase.

Duminică, pe când slujeà în biserică, preotul ca şi toţi mai marii satului, pe lângă altar, în strane şi 'n tâmpla dreaptă a locaşului sfânt, nu ştiau ce sumedenie de lume îi împresuraseră.

Se aşteptau ei să fie îmbulzeală, că doar chemase primarul tot satul prin crainici, ca să asculte cuvântarea de mântuire a controlorului.

Şi nici afară, în curtea bisericii, nu'şi dădură seama de ce se pregăteşte în sufletele sătenilor.

Totuş, Gârbaci se strecurase binişor prin lume.

Nevastă-sa şi cei trei copii mărunţi se duseseră şi ei la părintele.

Auziseră apoi toţi glasurile dârje, strigătele poporului, iar o iscoadă venise să le spună că norodul a dat năvală în curtea boerească, după ce a sfărâmat zăbrelele şi poarta de fier.

Nici unul dintre notabilii comunei nu încercase să steà de vorbă cu turbaţii şi zăpăciţii. Se 'nchiseseră prin case, care pe unde apucaseră.

Perceptorului, de pildă, îi fusese mai la 'ndemână să se furişeze la bordeiul Stăncuţei, o văduvă tânără cu care se aveà bine de câtevà luni.

Primarul, notarul, părintele, şeful de jandarmi. nemeriseră chiar la căminele lor şi stăteau zăvoriţi, aşteptând, după feleşagul fiecăruia, să treacă, or să înfrunte năpastea. Puşti aveau mai toţi prin case, până şi preotul, şi le cercetaseră şi le încărcaseră.

Se simţeau ei vinovaţi cu cevà, de nu cutezau să întâmpine valul spulberatic al norodului, şi să cerce cu vorbe bune a'l potoli şi-a'l îndreptà pe alte căi? Se credeau netrebnici? Erau prea fricoşi, cu toţii?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cine ar îndrăsni să înfiereze notabilităţile unei comune, în asemenea împrejurare, cu o vorbă de dojană?

Numai învăţătorul, către seară, în acea Duminică de răzmeriţă, se îndreptă către primăria care clocoteà de strigăte. Oamenii se făcură cerc în jurul lui. El se uità în toate părţile, la feţele celor cari îl împresuraseră, părându-i-se de odată că e preà singur în gloata aceia. Lumea'i pricepù leşinul inimii şi fù poftit, răspicat, să'şi caute de treabă, de şcoala lui, ca un dascăl ce erà.

Şi omul plecase cu capul în jos şi ajunsese acasă, cu o bucurie care'i sporeà mereu dela gardul curţii lui până 'n casă, — nu atât pentru că credeà că şi-a împlinit datoria, pe cât că a scăpat nevătămat.

In noaptea aceia de Duminică spre Luni, luminile cari în de obşte se stingeau cele mai târziu în comună, nu se văzură de fel înflorind dalbe şi gălbioare în ferestre. Nobleţea comunei stăteà pe întuneric, în spaimă şi'n aşteptare năucă. Năvala plugarilor în conacul boieresc, început de jaf, le aflaseră, din larmă şi dela iscoade.

Numai popa, om de duh, îşi potrivì la geamuri veştmintele lui negre şi, pe semne pentrucă aveà şi mosafiri, pe care trebuià să'i şi îmbărbăteze, petrecù cu vin din pivniţa sfinţiei sale, blagoslovită băutură, până după miezul nopţii. Şi de câte ori îi turnà în pahar lui Gârbaci, îl întrebà:

— Ce faci cumetre, ari mâine cu harapnicul, or ba? Te aşteaptă oamenii pe-afară, sunt nerăbdători!

Iar Gârbaci tăceà, zâmbeà şi el de şotiile popii Maftei şi'şi sugeà mustăţile ude.

Inainte de cântatul cocoşilor în miez de noapte,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

comuna se liniştise. Tihna grea a şesurilor se întinsese ca omătul alb peste tot cuprinsul. Luna, răsărită târziu, înălbeà ca pe o pânză de in şoseaua comunală, deşirà plopii, păreà că'i numără în dreptul zăvoiului, în preajma căruia sburdà ziua herghelia boerească. Lumina moale şi sfioasă învăluià ca 'ntr'un zăbranic dulce de borangic, casele după cari umbra stà deasă şi ca un reazim de meterez.

La un timp, ţiganii, potcovarii şi lăcătuşii din Răzoarele, se furişaseră din bordeele lor din marginea satului şi se târâseră până la conacul moşiei. Se strecuraseră pe din dosuri, pe la staulele vitelor, şi ajunseseră până la uşile caselor. Aici, borfaşii încercaseră cu chei potrivite, cu privighetori, să descuie, ca să pătrundă în bogatele sălaşuri şi să fure.

Dar până să reuşească, făcuseră pe semne sgomot cu fiarele, vorbiseră între ei şi, pe neaşteptate, se pomeniră cu câte un ciomag peste şale.

Fuseseră auziţi şi apoi văzuţi de ţăranii cari rămăseseră pe la primărie, prin curtea ciocoiului. Ţăranii, cei cari locuiau prin cătune depărtate, nu mai plecaseră pe acasă, anume ca să fie şi pe a doua zi la răscoală.

Ţiganii fură goniţi cu bătae şi cu ruşine, şi se mistuiră în noapte ca nişte păreri.

Prima zi de arătură li se pare în fiecare an, celor care despică negrul şi mohorâtul pământ, ca să'l rodească, o zi nu numai de ei aşteptată, o întreagă iarnă, une ori mai lungă de patru luni, dar şi de către sfântul soare şi de vânt, şi de nori, adică de către toţi zeii rămaşi din vremuri pierdute sprijin sufletului omenesc, şi de sigur adăstată, ziua aceasta, şi de Tatăl şi Fiul şi de Maica lui,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care cugetă cu lacrămi de duioșie la truda omului.

Nu'i o zi hotărîtă de logofăt, aceasta, or de ei, de țărani, ci sugerată de sigur de Cel de Sus, cu învoirea și supunerea tuturor duhurilor.

Ziua aceasta deosebită, de obicei în luna Mărțișorului, venise! Pământul, reavăn, numai bun de brăzdat, aștepta; vitele mugeau, și ele dornice să vadă câmpul. Se puteà să vie secetă mai apoi, ori ploi grele! Acum erà numai bine de eșit cu plugul. Și boerul dase poruncă.

Le știau țăranii toate acestea, adică mai mult le simțeau. Se sculaseră de noapte, buimăciți, mânioși de cum se treziseră, plini de amintirea sbuciumului lor din ajun.

Adică de geaba se răsvrătiseră ei? De geaba stricaseră bunătate de porți și fărâmaseră gardul de fier al curții boerești — o frumusețe! — și făcuseră tabără din conac? Tăiaseră porci și'i fripseseră haiducește; călcaseră vatră streină și stricaseră rosturile gospodărești ale curții!

Să le pară rău și să iasă la câmp, așà ca și când nimic nu s'ar fi petrecut?

Dar dacă alții, în alte părți, în alte sate, căpătau de pe urma răzmieriței pământ, o mai blândă oblăduire, păsuiri la munci și la bir și islaz cumsecade?

Pe ei, cine'i văzuse că au țipat și-au blestemat, și-au eșit cu securi și cu furci, gata să'și lepede viața, dacă până și perceptorul și primarul s'au ascuns ca 'n vizuină de vulpe? Hei, nu li se puteà da lor toate dreptățile pe nimica toată! Trebuià să se arate vrednici a înfrunta moartea la nevoe. Ar fi arat ei bucuros pământul, dar cu alte învoeli și să li se deà „lotul" lor, ca la toată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

țărănimea de pretutindeni în țara românească.

Și sătenii iarăș eșiră de prin colibele lor, neniți bine de zavera din ajun, de nesomn, unii de băutura supță cu necaz și vitejie, ca într'o zi de pomină, și se alăturară care pe unde se întâlneau.

Stancu Marin, cu capul gol — nu mai știa ce i se făcuse căciula — cu părul vâlvoi, umblà singur prin mijlocul șoselei, cu toporul pe umăr, ca tăetorii de lemne. Vorbeà și svârleà din umere, ca sărit din minte.

Lumea se îndreptà către primărie, unde cei care dormiseră acolo, se sculaseră acum.

Astăzi poate că aveau să vie pristavi din partea stăpânirii, ca să'i întrebe ce vor. Dar dacă aveà să'i găsească așa, cu degetele 'n gură, pe șezuturi, la taifas, ce-or să zică de ei? Firește că nu vor nimic, că li'i preà bine, că huzuresc!

Trebuià s'o facă și mai lată astăzi, ca să se ducă vestea, să se scrie și despre ei în gazete. Aminteri de unde să le vie dreptate?

Și iarăș lumea se învălmășà, se încălzeà, și furci, topoare și coase răsăriră în mânile negre.

— Să mergem la primar acasă! spuse 'ntr'o părere, Vlăduță.

— Și ăla 'i o pasăre cu ciocul de fier! rânji Ion Ivanciu, care aveà nume de viclean și cârcotaș.

— Ce avem cu el? dădù din cap Vasile Țapu, căruia primarul îi botezase un copil. Se cheamă că noi l-am ales, dacă'i primar. Destul că i-am luat primăria. Mi 'i mai ciudă pe perceptor! răcnì el. A făcut avere numai în doi ani. Un mucos... Se ține după neveste!...

Și Vasile Țapu arătà către Stanciov, cumnatul tinerei văduve cu care trăià perceptorul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi lumea se amestecă dintr'odată. Se sculară de pe jos cei care şedeau turceşte, sau într'o rână, şi toţi se 'mbulzirâ către uliţă, pe poarta dărâmată acum, a primăriei.

In luciul coaselor, soarele înseilà fulgere; posomorâtele muchii de topoare păreau că merg singure, în grămada de inşi, duse dârj de mâni vânjoase.

Erà un amestec de mintene, de ghebe, de cojoace scurte şi de sumane. Coloratele porturi femeeşti, încă nu împestriţaseră mulţimea.

Puhoiul de oameni se revărsà pe drumul mare în neregulă, încet, clătinat de nehotărîre şi lipsă de ţintă, încă liniştit. Şoseaua se prăfuise de atâta lipăit de paşi.

Parcă uitase lumea că ziua aceia era hărăzită arăturii. Oastea neorânduită, fără căpitan, păşeà fără de avânt, înainte. Cei de pe la mijloc, unde gloata se rărise, începură a'i strigà pe cei din coadă.

— Haideţi mă! nu vă lăsaţi! nu ne daţi de ruşine! Or nu vă vreţi lotul vostru?

Şi codaşii alergară; ceata se 'ngroşà.

Trecuseră pe dinaintea curţilor boereşti, pustii acuma, şi ca o părere de bine, ca o mândrie umplù inimile. N'avusese nimeni ce le face; nimeni nu cercase să'i oprească, să'i îmbrobodească cu vorba. Aveau ei putere multă, încât şi Vodă tremurà la o adică pe scaunul lui!

Nămolul de oameni ajunse fără să'şi deà seama înaintea caselor perceptorului.

Un pietroi, svârlit de departe, sparse un ochi de geam.

Printre oameni se strecuraseră şi copii şi aruncau cu pietre.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Să iasă perceptorul afară! strigară vre-o doi.

— Să'i plătim dajdia! strigară mai mulți, a batjocură.

— Asta'i încă o lipitoare de-a stăpânirii!

Oamenii trecuseră pe la casele, în fund de ogradă, ale preotului, pe la casa primarului, dar le lăsase, de parcă nu le văzuse în fundurile lor.

— Îndrăzniți, mă! asmuți unul și eși în față, amenințând cu pumnul către ferestrele dela drum ale locuinței, înjurând avan.

Mulțimea se îndesă în gardul scurt de zăbrele de brad. Gardul pârâi; poarta, împinsă, se deschise. In casă parcă nu erà nimeni.

Impresurară strâns casa.

— Astuia trebue să'i punem foc! șerpuì o voce în mulțime.

Pumni mânioși izbiră în cercevelele ferestrelor. Cu sgomot de sticlă spartă, ferestrele lipsiră de odată, și lăsară gol. Ușile crăpară; sătenii năvăliră în încăperi pe din două părți: pe la bucătărie și prin tinda ceà de seamă.

— Să nu luați nimic, mă! strigă Sâmboteanu, izbind cu sete într'o oglindă. Noi nu suntem țigani, potcovari!

Povestea cu haraminii lăcătuși fusese istorisită, și-acum o știau toți.

Putine de brânză fură vărsate 'n curte. Saci de mălai, de făină, fură aruncați să plesnească, și opincile călcau ca 'n pulbere în belșugul pitei.

— Să'i punem foc! să'i punem foc! se auzeà prin mulțime, ca un șuer, ca un ecou.

Vr'o doi inși se repeziră, luară de pe vatra din bucătărie jar, lemne aprinse, și le așezară în garderobul cu haine de cocoană al nevestei perceptorului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Erau mulți cei de față, multe capete se iungiseră să vadă începutul de foc, să vadă cum dela văpaia mică, adormită pe tăciune până să fie purtată din bucătărie în odaia mare, va învia, va crește flacăra, aprinzând cu vâlvoare hainele mândre, cu care se împopoțonà perceptorița, fata lui Căscău, un nepricopsit de brutar din Țintești, comună vecină.

Dar cutia de lemn, postavurile, ștofele, nu luară foc pe dată, ca spirtul. Jeratecul parcă se simțeà strein, stà tot negru în garderobul de scândură lăcuită.

— Vezi că nu trage... N'are vânt... deslușeà o femee, intrată și ea, te miri când printre bărbați, și ochii'i străluceau de o bucurie drăcească.

— Acuș s'aprinde! acù! se auzeà printre cei curioși.

Un fum mohorît și rău mirositor eșì în șuviță din hainele ale căror margini atingeau tăciunii, și o flacără nu întârzie să pâlpăe și, îndată după ea, altă flacără se lungì, alergă pe zăbranice și pe vâlnice, pe rochiile de vară, orășenești.

Lumea se îmbulzì numai decât spre ușe, cu un fior între spete, cu vechea spaimă și cu înrădăcinatul respect de foc, de puterea lui de nimicire neînfrântă.

Când cei din casă fură printre cei din curte, în vălmășagul sporit de alte două cătune întârziate, mai priviră oleacă la casa în care începuse să iasă fum pe geamuri și se afundă în norod.

După ei, curios, un pâlc de inși, intrară în casa incendiată, ca să vadă cum i s'a pus foc.

Garderobul ardeà ca un rug smoliit, scândura lui subțire trosneà și scuipà departe scântei aprinse.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Flacări mari lingeau tavanul, burduşit în dreptul lui; un pat şi o masă luaseră foc.

Când pâlcul de curioşi eşi, prin bucătărie, unul din ei se împiedică de o tinichea plină de petrol. O luă cu el, de mâner, şi ridicând-o în văzul mulţimii, strigă:

— Aici e gaz, mă! Hai iar la conac!

Furnicarul de ţărani se trase înapoi, începù a se scurge iar pe şoseaua comunală.

Fum înecăcios, vâlvătăi de flacări începură a pufăi pe ferestrele desfundate, în urma puhoiului retras.

Tinicheaua cu petrol, grea de zece chilograme, treceà din mână în mână.

Mulţimea se perindà iarăş prin dreptul caselor primarului şi ale popii, fără să le ia în seamă şi de astă dată, şi revenì, ca 'n ajun, la conacul boieresc.

Bărbaţi, femei, copii, prin poarta fărâmată, prin gardul răpus, intrară fără clipă de şovăire, fără să'şi aducă aminte carevà de atotputernicia stăpânului, de cum îi va vorbì boerului sau logofătului, de smerenia pe care le-o insuflà altă dată vederea de departe a locuinţei boereşti.

Căsuţele mici de pe lângă clădirea cu două caturi erau aşa precum le lăsaseră ei în ajun, în neorânduială, cu uşile de perete, cu ferestrele sparte, de sălaşe pustii.

Răcnete, scrâşnete, strigăte, vuet de glasuri omeneşti răsunară. Aveau acì mai multă nevoe de curaj şi de furie şi trebuià să şi-o pregătească singuri.

Tăiuşuri de topoare, înălţate deasupra capetelor mitoase, tunse chilug, neliniştite pe umeri, rân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901_1932

jiră în lumina limpede şi primăvăratecă a soarelui.

Trei uşi aveà casa, şi la toate se îmbulzeà cu muget isbelişteа. Negre şi încordate, cătrănite şi nemiloase se făcură feţele oamenilor. Femei ţipau fără de pricină, de parcă ar fi vrut să'şi spargă singure timpanele; îşi smulgeau părul, în necazul care le pisà inima, le întunecà vederea şi le lua minţile.

De astădată bărbaţii nu se mai repeziră la uşi cu umerele. Topoare multe căzură cu tăiuşul în lemnul de stejar, cu bubuit.

Dar câte trei uşile erau tari, groase; aşchii săreau şi împroşcau în obraze. Loviturile să 'ntăreau, întărâtate; lemnul despicat de fier gemea; muchiile de topor începură să frângă cerbicia slăbită a stejarului.

Mai înfuriată de împotrivirea uşilor şi de osteneală, mulţimea se prăbuşì în lăuntrul clădirii, lovind de istov în dreapta şi în stânga lucruri nepricepute, oglinzi, vase; trăgând şi tăind, cei cu coase, perdelele şi covoarele de pe pereţi; spărgând, cei cu berde şi securi, scrinuri, dulapuri, mese; iar cei cu cosoare desfundând, crăpând, jeţurile colorate, scaunele cu pernă, sfâşiind cuverturile de pe crivaturi şi pernele de catifea, de mătase, cu chilimuri înflorate.

Farfuriile, cupele, sticlăria din sufragerie, dădură de lucru băetanilor, până să le facă cioburi pe toate.

In salon, portretele lui Voiculescu şi-al nevestii si înverşunaseră pe câtevà femei trecute, care le sfâşiară intâi cu măscări, în anume locuri, apoi le nimiciră de tot.

Şi catul de sus ca şi cel dela pământ erau pline

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ca stupii; erà plin de clocot și de nesuferita larmă a spargerii a fel de fel de lucruri de porțelan, de ceramică, de faianță, de sticlă, de sfâșierea țipătoare a mătăsii, de mirarea pânzei, de geamătul înfundat al catifelei.

Vestmintele găsite fură batjocorite, ca și cum ar fi păstrat cevà din purtătorii lor.

Curtea, șoseaua din naintea caselor, erau negre de mulțime, și nu erà un om care să nu vreà și să nu tindă 'a intrà până 'n catul de sus al conacului. Invălmășala era mare. Lumea se 'mbulzea, se strivea, prostită în pornirea ei.

Cu mare greutate, spărseseră câțivà și ușa beciului, și-acum mulți coborau în răcoarea plăcută, după atâta înfierbântare.

Iluminate de bucurie, femei se înghemuiau și ele ca să străbată prin valul bărbaților, în pivnița înbelșugată.

Cei care coborau din catul întâi, sătui de ispravă, dornici totuș să nu contenească, să mai găsească cevà de făcut, se pogorau și ei pe gârlici.

Celor intrați nu le mai veneà să iasă la lumină. Găsiseră hârdae, cofe, măsuri de porumb; și beau cei pătrunși în beci, într'o frățietate fără pereche.

Dar cei de-afară murmurau. Trebuiau mulțumiți și ei. Se mai găsiră donițe, ciubere, oale, tingiri de aramă, cazane de fiert rufe, și băutura fu cărată și prin curte.

Și 'n drum ajunsese în cele din urmă, și 'n curtea primăriei, câtevà mari hârdae, și sătenii beau țuică, vin roșu, cu căni, în oale de noapte, în ce apucau.

Mai toate femeile veniseră de-acasă mai târziu și cu câte o legăturică cu de mâncare. Erà ca un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ospăț neașteptat, în prima zi de arătură, care înveioșeà lumea, cu atât mai mult cu cât nimeni n'aveà să'l plătească; și mai erà pe de-asupra, și în pofida ciocoiului.

Trecuse de mult namiaza. Soarele asfinți și nimeni și nimic nu stricà cheful Răzorenilor. Acum lumea erà beată; unii uitaseră de revoluție, dar stăteau tot în cârdul tuturora, gata să se înhame la un ciubăr și să'l care afară pe gârliciul pivniței.

Când se vestì că băutura s'a isprăvit, fețele se strâmbară a mirare de oameni beți; și pumni se ridicară mânioși în potriva ciocoiului.

— Să'i punem foc! Unde e gazu? se auzì printre oameni.

Și iarăș catul de sus și cel dela pământ fură călcate de gloată. Tinicheaua de petrol fù împărțită de mai mulți între ei, în vasele în care băuseră până atunci. Ce le mai trebuiau hârburile?

Mobila de lemn fărâmată, scaunele scumpe, fură stropite cu petrol, în încăperile de sus.

Câmpia verde, cu grâul ca iarba, des, înalt de două palme, care se vedeà prin ferestre în apropiere, nu le mai spuneà nimic celor care o rodiseră cu brațele lor noduroase.

— Dați-vă napoi, mă, că punem foc! strigă abiù ținându-se pe călcâie Apreotesei, și trase un chibrit pe perete.

Dar lemnișorul își stinsese văpaia puțină, până să ajungă în patul în care fusese asvârlit.

Alt cinevà aruncă un snop de cătrănițe aprinse, pe un jilț desfundat din care câlții eșiseră, și udătura de petrol pocnì și o pară albă gălbue se înălță.

Lumea se trase 'napoi, mulți alergară la scară, mai ales femei. Nu mai aveau ce cătà, fugeau cu toții. Ca niște fălci, trosneà focul în spatele lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De pe trepte se auzeau țipete. Femeile văzuseră flacări pufnind în apropierea scării. Beția năuceà. Și 'n catul dela pământ daseră foc oamenii, fără să țină socoteală de cei de sus.

Dar nu erà nici o primejdie, dacă se grăbeau. Totuș, două femei leșinară și fură cărate târâș afară, în curte.

Băutura începuse să'i ajungă aproape pe toți. Se iscau certe. Dușmănii vechi, pentru un hotar, pentru o pără, pentru vr'o dragoste, icneau în mințile turburate. Dar alții mai puțin beți, or împăciuitori de felul lor la beție, săreau să'i despartă pe iabrași.

Soarele pierea, lumina se încenușà. In marginea drumului, lângă șanț, două mueri adormiseră, destăinuindu-se pe semne, una cu mâna căpătâi sub capul celeilalte, și-acum horăiau, late, cu fusele goale, cum le ajunsese somnul.

Și din bărbați începuseră să adoarmă, covârșiți de beție, în curtea primăriei, înlăuntrul ei pe scânduri, în ograda conacului, mai pe departe însă de casa care ardeà în lege, în suluri de fum și de pară șuerând pe ferestre, cu trosnete și 'n căderе de bârne, prăbușite din acoperiș în catul întâi, iar de-acolo jos, ca să se scufunde totul mai apoi în pivniță, ca într'un mormânt încăpător, ca în pământ.

Pe la mjezul nopții, când toată lumea, și cei care răzbiseră la cârciumă ca să mai beà, dormeà butuc, conacul moșiei Răzoarele lumină noaptea ca un rug imens.

Privelișteа măreață în felul ei, o priveau cu strângere de inimă și spaimă părintele Maftei, logofătul, primarul comunei și alte notabilități locale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

Ce pate o dragoste nepotrivită, şi unde duc visurile unei fete.

Doamna Voiculescu aşteptà Duminică noaptea, nerăbdătoare, să'i vină bărbatul cu ştiri din Leorman. De un sfert de ceas stăteà singură în cele două camere de hotel, cu micul ei ceasornic de aur dinaînte'i pe mesuţă; ascultà rostogolirea de roate pe asfaltul de afară, sgomotele înfundate din marea clădire şi, tot mai nerăbdătoare, se mirà de ce nu mai soseşte Marinică.

Dacă s'ar fi gândit mai nainte de-a venì acasă la o întârziere de tren, ar fi rămas în cercul de prieteni cu care cinase în seara aceia. Îi plăcuse mai ales domnul Mihail Sorţescu, un bărbat smead, moşier, bine turnat, îndesat, solid cu alte cuvinte, deputat, măgulitor, curtezan şi cu o lavalieră mare fălfâind ca la un artist. Totuş, distinsă persoană.

Şi domnul Mihail Sorţescu erà burlac, — se gândeà Medea — şedeà în hotel, poate pe acelaş coridor cu ea. Şi cum desbrăcà cu ochii, afurisitul!

Mustaţa îi dădeà un aer de fineţe. Sigur că el întrebase, întorcându-se acasă, dacă se va fi întors, dacă nu s'o fi dus cine ştie la care cucoană, sau are să întrebe pe oamenii hotelului, unde stă domnul Voiculescu. Erà şi el deputat, alesul aceluiaş judeţ, al Leormanului, din acelaş partid, şi ea nu'l cunoscuse. Părea strengar. Dar ce'i drept numai cu ea se purtà în mod deosebit. Îi plăcuse, evident. Ei şi? El erà slobod ca aerul, să încânte, să descânte şi poate chiar acì, în hotel, îl aşteptà cinevà. Ce trebue să se petreacă, mai ales noaptea, în hotelul ăsta, din inima Bucureştilor! Ce de împerecheri, câte scandaluri izbucneau de aici! Inte-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

resantă viaţă, neplictisitoare zău, un iad şi un rai la olaltă!

Dar Marinică trebuià să vie! Ce grozăvii se istoriseau în lume! Să înălbeşti ascultând! In Leorman, ca pretutindeni de altfel, ţărănimea înebunită prădà şi pârjoleà avutul stăpânilor lor; ucideà vitele, pe primari, — de necrezut!

Ce veşti aveà oare să aducă Marinică de acasă?

Şi guvernul îşi dase demisia, veniseră la putere ceilalţi, care poate că făcuseră revoluţia anume ca să răstoarne partidul, mizerabilii, şi cine ştie ce-aveà să se mai întâmple!

Erau ceasurile unsprezece, Medea se gândeà că se puteà foarte bine să se desbrace. Intoarse cheia în broască şi, încet, înaintea oglinzii, începù desbrăcatul.

Imagina ei aveà darul să'i înlăture preocupările. Când ajungeà la corset, nu puteà să nu întârzie în nemişcare, să nu se privească bine dela ciorapii strâns lipiţi pe pulpe, lungi până sus, acăţaţi în cheotori de corset. Se plăceà. Corsetul îi adunà carnea macră, multă, de pe şolduri, îi apăsà pântecul, îi da trupului o înfăţişare de făptură gata să danseze, ca o baletistă voinică. Sânul, care se revărsà aminteri, sub stăvilarul „cache-corsetului şi al corsetului, nu'şi destăinuia voluptoasa mărime. Jartierelor ei, fundelor late dela cămaşe, dela corset, Medea le zâmbeà, ca fluturilor după ploae, un copil cuminte.

Aproape uitase femeia supărările cumplite, când cinevà încercă să deschidă uşa. Ea întoarse capul. Un ciocănit în uşe o făcù să'şi aducă aminte de bărbat.

— Tu eşti? întrebă Medea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

— Da.

Şi Marinică intră, cu aerul unui om obosit, stors.

— Cu ce nerăbdare te-am aşteptat! Ce se petrece pe la noi? E adevărat?

Bărbatul parcă mestecă în gură o foae de pelin. Îşi aruncă pălăria pe o masă, îşi scoase paltonul, şi, fără însemnătate, grăi:

— Nu putem şti precis... Firele de telegraf, de telefon, au fost tăiate.

— Şi dela Răzoarele? întrebă Medea.

— De pretutindeni. Aşa că nu putem şti...

— O, e ngrozitor! Ne-a distrus tot, cu siguranţă! De ce-ar fi tăiat firele aminteri?

— Nu putem şti! întări soţul. Poate că firele sunt tăiate de mai aproape, dela Podeni...

Şi tăcură amândoi. Uruitul trăsurilor tot mai turburà liniştea. Femeia urmă să se desbrace, cu mare atenţie. Nu'şi mai zâmbeà; un păenjeniş de tristeţe o umbreà; plinătatea corpului ei o nemulţumea. S'ar fi vrut mai slabă, mai sveltă, mai sprintenă. Veşnic se gândeà la un tratament, la o cură de slăbire; dar nu se puteà supune. Îi plăceà mâncarea multă, suculentă, icrele, untdelemnul, cărnurile, bomboanele, prăjiturile, pateurile, şi preţuià băuturile generoase.

Toate sfaturile medicilor consultaţi, gros plătiţi, şi toată voinţa şi dorinţa ei, se risipeau ca fumul, ca nimic, înaintea meselor încărcate.

Când, stăpână în casa ei, îşi poruncea o cină, un prânz pe sponci, şi se restrângea numai la el, viaţa 'şi perdeà tot farmecul, nori de tristeţe o apăsau, şi toată ziua sau seara se consolà ronţăind cofeturi şi fructe.

Privindu'şi nevasta aproape despoiată, Marin nu putù să nu'şi aducă aminte de amantă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cât de subţire era trupul fetei blonde, sărăcăcios poate, după părerea unora, dar cât de tânăr în schimb şi de mlădios!

Şi schimele de durere, de mirare a ceia ce simte, de pe chipul Elizei, stăruiră dinaintea ochilor lui, pe când nevastă-sa se schimbă în vestminte de culcare; şi schimele acelea îl posomorî, îl abătură ca un început de remuşcare.

O petrecuse pe Eliza până aproape de casa ei. Biata fată nu ştia ce să facă cu blănile cumpe ce i se dăruise, iar el nu'i puteà da nici un sfat. Erà aşa de turburat!...

Il prinsese de odată — alături de fata mare! — grija avutului lui, nimicit poate tot de mişeii de ţărani. Il frământà ideia că fusese la un pas de casa lui din Leorman şi de o mie de oameni care i-ar fi putut spune ce se petrece la Răzoarele, iar el, din cauza nebuniei ce'l apucase pentru croitoreasa nevesti-si, nu cercetase şi nu aflase nimic.

Şi tăcuse aproape toată vremea în trăsura care'l duceà cu ea, cu amanta în sfârşit dobândită, tăcuse mohorît, enervat de mersul încet, ca după mort, al cailor.

Nu'i venise pe limbă şi n'o putuse învinovăţi pe Eliza, care totuş bine ar fi făcut de-ar fi rezistat ispitei, măcar până se limpezeau lucrurile cu revoluţia asta neghioabă. Barem să fi ştiut că la moşia lui e linişte.

Se învinovăţea pe el de netrebnicie, de uşurinţă, de patimă nenorocită. Nici n'o sărutase pe fată la despărţire; numai privise în urma ei cu dor şi cu dragoste, şi se răstise la birjar să întoarcă mai de grabă, de cum o lăsase pe Eliza la bordeiul ei de cenuşereasă.

Apucase totuş să'i spună fetei că pleacă a doua

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zi înapoi la Leorman. Înțelesese fetișcana cât își stricase el, stând toată ziua de Duminică cu ea la hotel.

Medea își sfârșise toaleta de culcare și își relua grijile de care era pătrunsă. Voià să știe cu cine vorbise el; ce spusese prefectul; dacă prefectul era hotărît să procedeze cu energie; câtă armată se trimisese și câți țărani se spuneà că fuseseră uciși până acum.

Dar Marinică răspuundea pe de lături; erà, firește, istovit de supărare. Firele acelea de telefon...

Cu toate astea femeia nu tăceà, urmà să'l întrebe; erà foarte îngrijată de soarta maică-si, moșiereasă și ea. Nici despre ea nu auzise Marinică vorbindu-se? Pe semne că prefectul nu se mai interesà de județ, știind că va fi înlocuit de noul guvern. Dar șeful garnizoanei, comandantul ce mutră făceà? Erà de sigur plictisit, domnul ăsta galant, care țineà două case 'n Leorman și una în București, erà plictisit că trebue să lase jocul de cărți și să'și facă meseria. Domnul comandant își dădeà aere de prinț și nu erà în vizită decât cu ciocoii de viță. Avusese dreptate omul de Stat român care spusese că, pentru potolirea țăranilor, trebue cerut ajutorul Austriei; să vie oștire austroungară... Cu milă și cu discursuri umănitare și impăciuitoare opincarii sălbateci nu se domesticesc.

Marin se 'ntoarse 'n pat, închisese ochii. Aținea, și Medea tot urmà să vorbească.

Bărbatul spusese că a doua zi, cu toate că ar fi trebuit să se ducă la doctor, dis de dimineață pentru moftul lui de boală, — căci n'aveà nimic în fond! — va plecà înapoi la Leorman.

Venise cu gând să deà ochii cu șeful; dar a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

flase chiar adineaurea, pe peronul gării de Nord, că șeful nu'i în Capitală. Voià să'l întrebe asupra despăgubirilor, în legătură cu căderea dela putere. Şi mai venise şi ca să'i spună ei că nu se puteà pune temei pe svonuri. S'o lase mai multe zile singură la un hotel!... Pe soacră-sa n'o văzuse, dar aflase că e în oraş, sănătoasă şi că face vizite, ca în totdeauna.

Eliza spusese acasă la ea, la ce oră din noapte se întoarce. Maică-sa o aşteptà îngrijorată. Şi bătrâna femee auzise de răscoalele dela sate.

Nu mai vorbeà lumea de altcevà. Ardeau acareturile boereşti de pe moşii; moarte de om se făceà la tot pasul; ţăranii'i ucideau pe boeri pe unde'i apucau; armata'i omorà pe ei, cu sutele; oraşele erau ameninţate, cu o năvală a mulţimilor înebunite dela ţară.

Ecaterina Drăghici îşi căutase toată ziua de lucru, răsturnase casa cu direticatul, în zi de Duminică, doar va trece timpul mai curând, o va năucì osteneala, şi va sosì fata. Dimineaţa se dusese, biata mamă, la cazarmă, pe jos, şi de-acolo în tabără, pe câmp, ca să afle de ce nu'i venise feciorul, ca de obicei. Dar şi acolo alt necaz: Ion plecase cu trupa, nu se ştià unde, pentru astâmpărarea răsvrătiţilor. „Au luat şi gloanţe cu ei, berechet", îi spusese o cătană veche, rămasă de sămânţă în tabără.

Când îşi văzù fata, vie, nevătămată, mâhnită parcă, de sigur din pricina oboselii drumului şi poate şi a primejdiei prin care trecuse, în tren, muma, ajunsă econoamă la toate cele din pricina nevoii, se întoarse pe un călcâi să facă lumina lămpei mai mare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cât se 'ntoarse ea pe loc, Eliza îşi şi aruncase de-oparte etola şi manşonul.

Ecaterina îşi sărută fata, dar aceasta nu se prea lăsà, ca şi cum pe obrajii ei erau urme necurate, de prihană.

Ca un copil bolnav scânceà sufletul în pieptul Elizei, şi parcă ţâncul îşi întorceà cu amărăciune faţa şi dela vechile lucruri care o împresurau cu neschimbarea şi statornicia lor, cu dreptul lor de-a continua. Şi chipul de copil veşted şi bolnav al sufletului Elizei se întorceà scârbit, fără de nădejde, şi faţă de proaspetele amintiri. O dorinţă de-a depărtà totul, or şi ce, în funduri întunecate, în nefiinţă, pluteà ca o negură în conştiinţa fetei de eri, a femeii de azi.

Abeà a doua zi dimineaţa, când se sculă să înceapă ziua ei lucrătoare, Lunea, începutul săptămânei, răspunse Eliza întrebării care'i clocise 'n gând, până şi 'n timpul somnului: „De ce mă simt ofensată, înjosită, pângărită?" se întrebase ea, şi îşi răspunsese: „N'am făcut nimic neomenesc!... Nu-l iubeam... Mă ademenise moşia lui, deputăţia lui, vârsta lui serioasă."

Dar începutul fusese făcut, acum ea aveà o legătură de dragoste, şi cel mai rău lucru ar fi fost acum, să se curme.

Neliniştită se îmbrăcà Eliza, pe când maică-sa vorbeà mereu şi se căinà de dorobanţul lor de Ion, care nu ştià să tragă cu puşca, nu făcuse nici odată instrucţie, veşnic luat de ofiţeri să le lucreze pe acasă tapiţerie.

Şi sora nu mai aveà destulă inimă pentru frate-său. Cu nemulţumire se gândeà la el, pentrucă poate că o văzuse şi o cunoscuse.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Odată păşise şi ea strâmb, şi atunci o zărise tocmai cine trebuià s'o bănuiască mai puţin.

Ca un ghimpe 'n deget o supărà gândul că aveà să deà ochii cu doamna Voiculescu, cu adevărata, cu de toată lumea cunoscuta şi admisa nevastă a bărbatului ei. Căci erà şi bărbatul ei!

Dar tot Eliza îşi răspundea cu asprime, că nu toate femeile care se culcă întâmplător cu un bărbat, sunt nevestele lui, mai ales când bărbatul acela era însurat, şi se ştià că este.

Când, strecurându-se cu mai multă neplăcere decât totdeauna, ajunse la camerele doamnei Voiculescu, Elizei îi svâcneà inima de bătăi. Stătù câtvà în coridor, galbenă, cu picioarele încovoiate sub ea, până să i se deschidă.

— Dumneata eşti?... Da... glăsuì doamna, întunecată şi ea la chip, ursuză.

Croitoreasa voì să treacă în camera ei de lucru, dar doamna o oprì cu un gest.

Eliza încremenì, se simţì rece, plecă ochii în podele. Se aşteptà la învinovăţiri, la ocări, socoteà că le meritä; nici o apărare nu'i veneà în minte. Nenorocita, aşteptà.

— Uite ce este... începù Medea. Ştii şi dumneata despre răscoalele ţărăneşti... Cine n'a auzit de ele? Poate toată averea noastră s'a prăpădit... Adică nu e vorba de bani, dar nu ne mai arde nici nouă, femeilor, de rochii, de modă. Săptămâna asta, să nu te superi, lucrează dumneata în altă parte. Nu mai mă pot ocupà de bluze şi de jupoane. Şi ştii cum sunt eu... Mă scuzi, nu'i aşà? Ce-aveam să'ţi plătesc? Da, poftim, o nimica toată... Nu e vorba de bani... Să vii, te rog, săptămâna viitoare, dacă poţi... Lasă'mi adresa. Aşa... Strada... Da. Am scris'o.

Şi încercă să zâmbească doamna Voiculescu. E-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

liza luă banii, murmură sfios mulțumiri, îmbujorată de primejdia prin care socotise că trece, și se strecură pe ușe, pe coridoare, pe scara de din dos a hotelului sgomotos la ora aceia, mai sgomotos ca altă dată, tot din pricina răscoalelor țărănești.

Plecând de-acasă, maică sa voise s'o împodobească cu blănile scumpe dăruite de amant, cu prețul fecioriei; dar ea spusese că le lasă acasă, de unde vor fi luate, de un servitor.

Când fù în stradă, Eliza rămase o clipă locului: să se ducă acasă or în căutare de lucru, pe la alte case boerești cunoscute, pe unde mai lucrase?

Aveà încă în palmă strânși în neștire, ca și cum ar fi putut să'i arunce, banii primiți, ca și cum ar fi fost prețul mârșav al unei vânzări, al unei prostituiri.

Două lacrămi îi picară din gene pe obraz și fata și-le șterse trezită, înfiorată, privind în juru'i.

Dar nimeni n'o priveà. Lumea se zoreà, ca în toate diminețele, după treburi, după câștig.

Crezuse ea, în adâncul sufletului, că el, amantul, ar fi putut să'și amâne marile interese și să mai fi rămas în București, reținut de amintirile zilei lor de dragoste, de amintirea ei? Poate că da.

El îi spusese că este nevoit să plece, să se informeze, iar la trebuință să stăruiască, dacă erà cu putință, ca avutul lui să nu fie lăsat pradă barbariei țărănești.

Chiar așa 'i vorbise el, fără căldură însă, fără să'i mai frământe mânile în palmele lui aprinse, fără să se scuze pe cât s'ar fi cuvenit, și plecase!

Când aveà să'l mai vadă? Cum aveau să se privească și ce-aveau să'și spună? Averea lui, ran-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gul lui printre oameni, nevasta lui, îl despărțeau de ea cu ziduri uriașe.

Eliza mergeà fără țintă; ocolise câtvà, dar tot spre casa părintească se îndreptà, fără să știe.

Nori se învălmășau pe de-asupra Capitalei, negri, amenințători, suflați, destrămați, vălătuciți. rostogoliți de vânturile nevăzute de jos ale înălțimilor. Întunecimea parcă se pogorà asupra orașului; la răstimpuri câte o undă spulberatică de vânt căderà asupra străzii, ridicà un fumegai de praf și'l asvârlea în ferestrele caselor, în chipul trecătorilor.

Eliza simțì un fior de frig, scuturând-o. Parcă ar fi trecut printr'un oraș strein, nedorit, așa o stânjeneà totul în cale.

Când zărì casa părintească, se trase înapoi, îi venì să se întoarcă. Sufereà cumplit; îi veneà să ridice mânile în sus și să se tângue cu glas mare.

De ce sufereà, se întrebà, fără să'și răspundă, fără să vreà să se mângâe cu un răspuns. Parcă ziduri albe, plăcute, se înegriseră în juru'i, se apropiaseră înăbușitor și se năruiseră în cele din urmă pe sufletul ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PARTEA II

Aci, Marinică tot nu află din fir în păr, lucruri pe care noi le-am văzut petrecându-se, dar în schimb înțelege că nu te poți juca de-a „vațiascunsele" cu provincia.

In trenul care'l ducea la Leorman, Voiculescu își aduse aminte, cu amestec de compătimire și dragoste, de Eliza.

Acum călătorea singur, plin de grije, cu presimțiri rele, într'un vagon iarăș aproape gol, cu nici o femee de față, — gol, pentrucă bogătașii nu mai porneau către provincie, înfricoșați.

Legănat pe canapea, numai cu crâmpee de gânduri, se trezeà că se întoarce pe loc, ca și cum Eliza ar fi fost lângă el. Ce păcat! nu erà și nici nu trebuià să fie. Hotărît lucru, copila aceia fermecătoare, pe care ar fi învățat-o să iubească și să prețuiască amorul, nu erà norocoasă! Și poate că aduceà nenoroc! Mare păcat! Și tocmai acum îi picase, când se petreceau lucruri așà de extraordinare! Oare s'ar fi petrecut toate astea, dacă mica lucrătoare nu i-ar fi eșit în cale? Cine știe?

Locomotiva tăià spațiul destul de repede, ca să'l apropie pe moșier de târgul în care aveà să afle despre soarta avuției lui. Acum Voiculescu ședeà mai mult în picioare, lipit de ferestre, cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ședeà mai mult în picioare, lipit de ferestre, cu ochii aiurdați în zările pierdute, turburate și frământate de mari norî mohorîți.

Restul vagonului de clasa întâia, câteva perechi de bărbați și femei, familii, strânși la olaltă, îmbulziți la două ferestre alăturate, cercetau cu luare aminte depărtările.

Poate că strigaseră vre-odată pasagerii aceștia, împrieteniți în vagon sau prieteni de-acasă, și Marin nu'i auzise, poate că exclamaseră de uimire și de durere, la cele ce descopereau din fuga trenului. Acum însă tăceau și priveau.

„Da, satul de colo arde! tresări cu glas tare Voiculescu. E foc acolo!" strigă el, spăimântat și ca un om care dă alarma.

Moșierul privì cu desnădejde în juru'i, pe coridorul lung al vagonului, oftă din baerile inimii; își muscă buzele, și iar scormonì cu ochii satul, peste care pluteà o trâmbă de fum.

— Ard toate satele, domnule! E o mare nenorocire! auzì Marin din pâlcul mic de pasageri al vagonului.

Va să zică era adevărat. Nu se îndoise nici el, în cele din urmă. Un guvern nu pleacă dela putere decât gonit, sau când partidul s'ar primejduì guvernând mai departe. Partidul nu'și dase locul de bucurie.

Înțelesese Marin că ziarele nu mai mințeau; dar cu totul altfel se pătrundeà acum de însemnătatea și grozăvia revoluției, întrevăzând-o chiar cu ochii lui.

Erà cu putință așa dar, ca și la moșia lui, la conacul lui, să se fi pus foc și să se mistue bunătate de avere? Cine avèà să'l despăgubească? se grăbeà Marinică să se întrebe. Doar n'aveà să rămână în pagubă!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Asta cu nici un preț! Până la Vodă aveà să se ducă pentru avutul lui, pentru dreptul lui! La ce bun Statul, dacă nu asigură cetățenilor neștirbirea bunurilor lor? Atâtea școale se înființaseră și se proectau la țară, și la ce erau bune, când ele nu erau în stare să infiltreze în cugetul mocârțanilor respectul proprietății? Ce puteà să fie mai sfânt pe lume decât avutul omului, păstrat din tată 'n fiu, avut care nu stà înmormântat în ladă, ci hrăneà atâta mii de idioți de țărani? Nu făceau mai cuminte cei care luau bulgari, îi aduceau de peste Dunăre, să le lucreze pământurile, și lăsau satele de pe moșia lor să se bată de muscă?

Prădăciunea, jaful, nimicirea, toată paguba până la un ban, ba chiar mai mult: și sbuciumul și spaima prin care trecuseră bieții moșieri, aveau să fie plătite cu vârf și îndesat de către Stat!

Mai întâi era nevoe de o strajnică represiune: cu tunul! Să fie uciși ghiorlanii, chiar de feciorii lor. Să nu rămână cătun necălcat în picioarele cailor roșiorilor și ai călărașilor. Iar pe cei care vor rămâne în viață, să'i asuprească până la al noulea neam. Să'i poarte în cătușe la arat și să'i pue la biruri în așa fel, încât și a nouazecea spiță a lor să plătească ruina țării!

Nu era Statul garantul tuturor bunurilor? Dacă el, Voiculescu, ar fi dat foc unei mizerabile colibe țărănești, de două sute de lei, n'ar fi îndrăznit țăranul să'l cheme, pe el! să plătească paguba suferită? Ba ar fi fost silit să alerge, gogeamite deputat, pe la procuror, pe la președintele de tribunal, ca să împace lucrurile, să scape cu fața curată.

Negreșit că aveà să se facă dreptate! Nouii veniți la putere, nu erau ca 'n alte țări, descreerați, socialiști, revoluționari, erau moșieri și avocați cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

stare, şi nu puteau strică temeliile ordinii sociale.

La nevoe, pentru o mai deplină despăgubire, el, Voiculescu, îl dà dracului de „şef", deşi îl cununase şi'l aveà moştenire dela tată-său, şi aveà să treacă în partidul dela putere. Unui nou partizan i se dă totdeauna mai multă atenţie.

Moşierul se frământà pe loc, nepărăsindu-şi postul de observaţie. Il dureà capul şi'şi lipise fruntea de geamul rece. Mersul hâţânat al trenului îl legănà; omul uità să privească satele pierdute pe întinderea verde de grâne a câmpiei, pradă gândurilor.

La un timp îşi dădù seama că arborii înalţi şi desfrunziţi încă, se pleacă, se 'ncovoae mereu, pentrucă afară băteà vânt puternic. Un nou fior îl străbătù: „Ce incendii grozave trebue să fie, pe unde-au pus ţăranii foc!" Avusese dreptate Medea să'l ciocănească, aseară, cu fel de fel de întrebări. Şi el, plictisit, obosit, întors dela desfătări, în loc să se fi interesat de cele ce se petreceau la moşie!... Dragoste de fată mare'i trebuise? Fusese în Leorman ca să petreacă! Şi pe când el erà la hotel, conacul poate ardeà!

Bubuituri ciudate se auziră.

Marin se trase instictiv dela fereastră cu un pas, dar urmà să cerceteze cu ochii afară şi trăgeà cu urechea.

Intorcând pentru o clipă capul, văzù grupul de femei şi de bărbaţi din celălalt capăt al vagonului, chircit pe vine, strâns tot la pământ.

Se dădù şi el în lături, se adăpostì după peretele vagonului.

Trenul era bombardat.

Treceau printr'o comună rurală, tăiată 'n două de drumul de fier. O ploae de pietre duduià în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

pereții de tablă ai vagoanelor. Se auzeau țipetele pasagerilor. Un huiduleo formidabil învăluià trenul fugar.

Și-apoi nimic alta decât țăcănitul și trăncănitul fiarelor. Primejdia erà trecută.

Marin privì înapoi, către satul răsculat. O cută a șesului însă îl ascundeà vederii; vârfuri de pomi, țugue de acoperișuri, crucea bisericii, abià se desluşeau.

Ajuns cu bine 'n Leorman, Voiculescu se duse de-a dreptul la prefectură.

Jandarmi de prin toate comunele, vechili de moșie, perceptori, primari, preoți, învățători, fierbeau la olaltă, din uliță până pe scările înaltei și protegui-toarei administrații.

Toți slujbașii aceștia dezertaseră dela posturile lor, se strecuraseră cu frica 'n sân peste câmpii, cu ocoluri anevoioase, ca să nu piară cumva sub urgia deslănțuită la țară.

Gospodari, bine întemeiați unii, nu putuseră, să își ia, or își uitaseră mulți puținii bani ce'i aveau, și acum veneau să ceară dela stăpânirea pe care o sprijinise cu votul în alegeri.

Mințeau cu nerușinare mai toți, și pentru ca să capete bani, dar și pentru ca mila să le acopere vre-o învinuire posibilă. Se temeau ca mai marii lor, prefectul, moșierii și arendașii, să nu se vadă trădați prin fuga lor, să nu pretindă paza avutului lor, cu prețul vieții sau al usturării pielii.

Marin se oprì câtvà, cercetător, în mulțimea care foià în jurul prefecturii.

Dar nu văzù nici o față cunoscută din Răzoarele. Nu știà dacă trebue să'i pară bine or rău, că nu întâlnește vre un om de pe moșia lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Zări pe primarul din Podeni, comună prin care treceà drumul către Răzoarele. Il chemă; iar omul politic, mâna dreaptă a boerului aristocrat din Podeni, îi zise „sărut mâna", cu vechea'i cuviinţă, dar nu ştiù nimic să'i spună.

Un jandarm venì să'i steà drept înainte, cu capela în mână, şi'l informă pe domnul deputat, că nici o casă boerească n'a fost cruţată de jaf şi pojar, şi că ţăranii tot nu s'au potolit.

Prefectul era în cancelarie.

Erau buni prieteni amândoi; făceau aceiaş politică. Mai vârstnic, părintele judeţului, cu faimă de om foarte energic, pentru a treia oară prefect, acum îşi pierduse capul.

Prefectul aruncà toată răspunderea răscoalelor din judeţul lui pe comandantul regimentului local şi pe ministerul de război, care nu'l serviseră la timp.

I se trimisese dorobănţime din Bucureşti, dar, în loc să fie coborîtă la Scaeţi, ca de-acolo să poată pornì numai decât la moşia lui; oştirea fusese debarcată la Mălăiaş!

Iată cum răsplătea partidul, servicii de douăzeci de ani!

— Şi când mă gândesc că au fost trimişi şi călăraşi, mulţumită numai stăruinţei mele extraordinare, îmi pierd cumpătul, mon cher, şi'mi vine să las totul aici, să mă duc în Capitală şi să'mi dau demisia. Ar trebuì să le dau asemenea bobârnace, asemenea lecţie, dar nu se mai poate, pentrucă ai noştri au plecat singuri dela putere! Ah! nemai pomenită nedreptate mi se face! Ţara nerecunoştinţii! Uite-te la ţăran, — e prototipul naţiunii.

Voiculescu nu'l compătimea pe bătrânul luptător politic. Simţì din potrivă un fior de speranţă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901_1932

în inimă. In sfârșit armata sosise! Mălăiașii nu erau departe de Răzoarele. Nu se aflau amândouă comunele pe aceiaș sosea, dar erau legate între ele printr'un drum vechi de care.

Voiculescu urmăreà cu mintea. Din Mălăiaș, oastea aveà să se ducă la Câmpeni, și-apoi, cu ușurință, puteà veni la Răzoarele.

Dacă Marinică ar fi putut să deà ochii cu comandantul armatei aceleia, Doamne, ce bine ar fi fost! I-ar fi pus în palmă, prietenește, două trei mii de lei, și l-ar fi hotărît să nu schimbe drumul.

Prefectul umblà cu mofturi; ar fi voit și aici hatâruri! Socoteà căzătura învechită 'n rele să pună armata țării în serviciul lui personal! După ce-ar fi adus la liniște satul de pe moșia domniei sale, s'ar fi îndurat să deà o mână de ajutor și neamurilor, după interes și considerație. Deputaților, de sigur le-ar fi venit rândul după senatori; întrucât senatorii, afară de Panaiotis, care'și arendase moșia, erau de-o vârstă cu prefectul.

Pe Marin Voiculescu îl umflà râsul, pur și simplu, gândindu-se bine la pățania prefectului, la faima lui de energie și atotputernicie. Și după toate astea, ca mâine, noul guvern, trebuià să'i deà pașaport.

Plecând, Marin îi strânse mâna călduros, făcù o mutră de om covârșit de supărare și de nenorocire.

Prefectul nu știuse nici el, ce anume se petrecuse la Răzoarele. Un jandarm spusese că răscoala a izbucnit și-acolo, și-atât.

Dar de cum eșì pe sală, omul fù coprins iarăș de mânie și de restriște.

Vedenia satului arzând în depărtarea câmpiei, pietrele asvârlite în șiragul de vagoane, îi fură

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

limpede aduse aminte, de parcă le vedeà și auzeà. Apoi forfoteala atâtor oameni plouați, svârliți de urgie din adăposturile lor tihnite și veniți acì, unde nu li se vorbeà, unde ședeau fără treabă, fără noimă, pe când plugul așteptà ruginit în șoproane să despice mirișteа, să rodească de pe urma lui!...

La doi pași de prefectură, Voiculescu se izbì piept în piept cu Leonida Panaiotis. Ochelarii în aur descălicaseră de pe nasul coroiat al senatorului, dar îi prinsese în cădere.

— Ce ne facem, Marinică? începù Panaiotis, încrucișându'și brațele și fluerând a desnădejde. Ne sărăcesc ticăloșii! Ai văzut pe cine hrăneam? Mai ești democrat? Prăpădesc țara, golanii ăștia smintiți!

— Se duce de râpă! făcù Marin, ca un ecou. Eu acuma am sosit dela București... Știi ceva despre Răzoarele? N'ai auzit vorbindu-se?...

— Vii dela București? Nu te-am văzut nici la Cameră! A fost o ședință memorabilă, dela care nu trebuià să lipsești. Am luat parte și noi, senatori. Unde-ai fost, nenorocitule? sub pământ? Tu nu știi nimic, n'ai văzut nimic!!! S'au sărutat șefii liberalilor cu șefii conservatorilor, ca frații! A fost o emoție, înălțătoare!

„Parlamentul, deocamdată, rămâne acelaș, și sub noul guvern, care va lucrà cu el, cu sprijinul lui, promis solemn. Nu știi cât ne înfierbântasem toți marii proprietari din parlament, fără deosebire de coloare politică, și ceream măsuri militare aspre, o represiune sângeroasă în potriva răsvrătiților. Ei bine, noul guvern a primit să liniștească frumos, adică să strivească cu putere canalia țărănească. Are să fie admirabil! Și, Marinică, ține

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

minte vorba mea: Statul, care e vinovat de neprevedere, el chezaşul liniştii şi-al avuţiei naţionale, are să plătească toate pagubele şi toate neplăcerile noastre sentimentale.

Şi Panaiotis zâmbì, aşezându'şi ochelarii.

— Bine vorbeşti, Leonido! Nu înţelegem să fim jecmăniţi! Dacă şi conservatorii şi liberalii sunt uniţi, facă'şi de cap ţăranii cât or vreà, nu ne pasă! Ţara e salvată! La revedere!

Şi după câţivà paşi, întorcându-se către prieten, strigă 'n urma lui:

— Leonido! Pagubele tale sunt ale arendaşului, ce'ţi pasă! Şi mai eşti şi asigurat la nu ştiu care societate. Eu n'am avut prevedere...

Oraşul era în fierbere. Chipuri dela ţară răsăreau de-a lungul trotoarelor, îngrijorate şi întunecate. Costume împestriţate, jumătaţe nemţeşti, acre jumătate bulgăreşti sau româneşti, tărcau cetele staţionare de dinaintea cârciumelor şi hanuribr.

Orăşenii Leormăneni se interesau de cele ce se petreceau în jurul urbei lor, dându'şi seama că dela ţară le veneà tot sporul şi huzurul, că acolo erau marile hambare care le umpleau pe ale lor, şi se temeau şi să nu vină sătenii asupra capitalei, a Leormanului.

Prin hanuri nu se mai aflà un pat slobod, iar fugiţi, harapnicele şi reteveele de până eri ale moşiilor şi ale ocârmuirii, fuseseră nevoiţi să mâe prin scumpele hoteluri.

Prin obor, prin ceairuri, pe maidanele oraşului, se vedeau căruţe, cu caii deshămaţi alături, iar de sub roţojinele şi ţoalele puse coviltir în care, eşind capete de copii, de neveste, de bunice. Măseseră colo fugarii, până să le facă vre un rost,—

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de care habar n'aveà, de sigur!—prefectura sau primăria; tremuraseră strângându-se unul în altul, părinți și odrasle, pătrunși de frigul încă ascuțit din nopțile începutului de primăvară.

Erau mai ales toți aceștia, ca și cei de pe la hanuri, notari, primari, învățători, cu familiile lor mai totdeauna numeroase.

In multe sate, preoții și învățătorii rămăseseră pe loc, în mijlocul furiei deslănțuite, care rar de se abăteà și asupra lor, și pe care, puțini dintre ei avuseseră obraz s'o înfrâneze, prin predici, prin sfaturi.

In Leorman, preoții și învățătorii nu luaseră parte la răscoale, avându'și cu toții interesele de partea stăpânitorilor, care'i numiseră, îi ocroteau și'i întrebuințau în serviciile lor.

De departe își privì Marin Voiculescu sălașul, casă veche și temeinică, însorită la ceasul acela de soarele la zenit, cu văpăi ca de veselie strălucind la ferestre.

O bucurie mare pâlpâì în sufletul proprietarului, păcălit un moment de liniștea și buna stare de aici. Dar își aduse aminte că nu de casa din oraș e vorba, ci de cea dela țară; că arătarea ei voioasă nu puteà fi nici chezașe, nici măcar un semn prevestitor că dincolo, la Răzoarele, clădirea numai de câțivà ani zidită, nu arde, nu se prăbușește, cu tot ce țineà de ea.

Chiar în poarta curții, cu mâna cozoroc deasupra frunții, ca să se apere de undrelele soarelui și să poată privì, îl așteptà Dumitru, omul lui de credință, moștenit dela tată-său, omul care purtà cheile tuturor magaziilor în brâu și-ale beciului, și se culcà cu ele sub căpătâi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce mai e nou, Dumitre? întrebă şi de astă dată, ca 'n totdeauna stăpânul.

— Păcate! dădù din cap moşneagul încă verde, şi sprâncenele lui mari şi cărunte se lăsară peste ochii negri, ca nişte mustăţi sbârlite. Mă aşteptam, coane Marinică, să pici. din minută 'n minută. Imi spusese un sdragon de băiat, că eşti aici! „Nu se poate" am zis eu. „Ba l-am văzut cu ochii mei, moşule!" spuneà el. „A tras la hotel cu o coconiţă bălană şi de tot tânără." Mai să'l iau la rapanghel, pe împeliţatul de băiat.

— Prostii! Taci din gură! rostì cu asprime Voiculescu. Te-ai ramolit Dumitre.

Toată buna dispoziţie, în care intrase sub înrâurirea vedeniei casei lui neştirbite, râzătoare, în bătaea curată a soarelui, i se risipì.

Aşa dar, tot îl văzuse cinevà cu fetişcana aia, şi încă intrând la hotel! Cu siguranţă că'l văzuse mai multă lume. Dacă se găsise şi cine să vină şi să'l înştiinţeze pe Dumitru, aveà să se găsească, fără îndoială, şi cine s'o pună în curent pe nevastă-sa, pe soacră-sa, pe oamenii politici. de părerea cărora, asupra deplinei lui moralităţi, aveà absolută nevoe. Stupidă şi blestemată ispravă! Şi „bălana" aceia, care nu rezistase nebuna. şi fusese fată mare!... Nu rezistase la asemenea aventură, la o călătorie cu trenul, la hotel. în tovărăşia unui bărbat, care, natural, aveà să'i fie azi mâine, strein!

După o tăcere îndelungată, înghiţind în sec vorbele aspre ale conaşului, Dumitru zise:

— Este acì, este la bucătărie, mănâncă, jăndarmul Stroe. A scăpat după spusele lui, mai mult mort decât viu, din Răzoarele.

— Va să zică este revoluţie pe moşia mea! tre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sări Voiculescu. Scârboșii de țărani! Și cum mă purtam cu ei! cu mănuși! Unde e jandarmul?

Și amândoi, stăpân și slugă, cu pași mari, se îndreptară spre bucătărie. Doi câini ciobănești săriră în calea stăpânului, jucară pe lăbi, se gudurară cu cozile în mișcare câtvà, ca să se înfunde în bucătărie, pe lângă mesele celor care prânzeau.

Jandarmul Stroe tocmai supsese până în fund o bardacă mare cu vin rece și, cu ochii împăeînjeniți, se schimonosea de plăcere și'și sugeà cu sgomot mustățile pleoștite, ude. Fără capelă, în picioare, drept, își bombase pieptul, trufaș.

Când dădù cu ochii de boer, care astupase ușa cu persoana lui, militarul tresări ca prins asupra unei fapte rele, svârli mânile în lungul trupului și, zăpăcit, voì să'și scoată capela pe care n'o aveà pe cap, ci stà încornorată pe o bancă.

Boerul îl priveà, și'i făcù semn cu degetul în cele din urmă să iasă afară, și-atât.

Jandarmul, cu pieptul înainte, se repezì la poruncă. Când izbucnì pe ușe, închise ochii însă, isbit în față de soarele năprasnic de luminos, din ziua aceia sfințită de el ca început de primăvară caldă.

— Ia spune, băete, ce știi că se petrece pe la mine? întrebă Marin.

— Când am plecat eu, domnule deputat, toată comuna erà în picioare, burzuluită.

Și jandarmul tăcù scurt, amuțit, drept în poziție militară, persecutat de gândul că mustățile 'i sunt ude leoarcă și nerăsucite de fel.

— E! bătù din picior cu nerăbdare deputatul. Alt nimic n'ai mai văzut?

Jandarmul aruncă pieziș o privire plină de răutate, de mustrare, chelarului Dumitru, își repezì dreapta la gură, se șterse repede și urmă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Șoseaua era năpădită de săteni. Veniseră din toate cătunele, să fi jurat că i-a chemat cinevà. Ca la întrunire. Adică fusese la biserică chemați, ca să asculte cuvântarea domnului controlor dela bănci, și de-acolea, gata adunați, s'au pornit în potriva dumneavoastră.

— In potriva mea? scrută cu privirea cătrănită, deputatul pe jandarm. Și voi unde ați fost, ca să'mi luați apărarea? Câte focuri ați tras, aș vreà să știu? In potriva mea! Și ce spuneau? Ce-au făcut?

— Injurau, ocărau, își cereau lotul lor. Noi n'am putut stà, ca să ne omoare. Dacă am văzut că sunt atâția, tot satul, ne-am retras. — scoborî vocea mult, omul.

— V'ați retras! Adică ați fugit! Pentru asta vă plătim lefuri, noi Statul, iar bieții moșieri vă țin ca 'n palmă cu de-ale mâncării, cu furaj, și vă îmbuibă cu bacșișuri când băgați pe câte un țopârlan la gros? Trebuià să vă „retrageți", cum ziseși, la conac; să vă închideți acolo bine ca într'o cetate și, de pe ferestre, să împroșcați, să culcați la pământ pe cine cutezà să se apropie. Slavă Domnului! erà acolo mâncare și băutură pentru o lună! Acum o să vă pierdeți posturile! Decât așà paznici, mai bine nimic! O să ne tocmim noi, proprietarii, oameni ca să ne păzească avutul cu credință: turci, arnăuți. Asta'i tot ce știi? Au dat buzna în casa mea? au prădat? au pus foc?

— In toate părțile jefuesc și omoară, domnule deputat. Dacă stăteam locului, nu scăpam cu viață nici unul. Nici pe dumneavoastră nu v'ar cruțà ticăloșii.

Voiculescu întoarse spatele jandarmului. Incă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o speranţă, vagă într'adevăr, abeà acum simţită că o aveà în minte, se spulberase.

Şi logofătul Gârbaci, cu argaţii curţii cu tot, de sigur că fugiseră. Àsta cel puţin erà deochiat; puteau să aibă pică şi venin ţăranii pe el. Cine 'i stă săteanului ca un os de peşte 'n gât, dacă nu logofătul?

Oare de ce nu se arătase Gârbaci prin oraş? Nu putuse fugì la vreme?... Or se ascunsese prin Răzoarele, pe la vre un gospodar mai milostiv şi mai prieten? se întrebà Voiculescu.

Cu ce drag îşi îmbrăţişase cu privirea locuinţa lui, Marinică, şi ce amărât şi scârbit o lăsà, ca să se ducă în târg, să mănânce la un restaurant cu speranţa că va aflà noutăţi. N'aveà linişte, n'ar fi putut stà singur un minut. I se păreà că dacă ar stà să se gândească în tihnă, s'ar scufundà ca'n nămol.

Dumitru îl petrecuse până în drum şi'l întrebase în cele din urmă:

— Da, conița n'a venit?

Şi Marin iar îşi adusese aminte de Eliza, pe care chelarul o pomenise.

Dar de astă dată amintirea fetei blonde, cu ochii vineţi, cu părul ridicat în creştet, lăsând goală ceafa, ademenitoare, cu svâcniri de ţipar în braţele lui, se pierdù repede, trecu numai pe dinaintea ochilor lui Marin, în care se înfiripà incendiul marei lui case din Răzoarele, mulţimea de ţărani aruncându-se ca o vijelie prin încăperile locuinţei tihnite, şi bine şi scump mobilate.

In restaurantul mic de provincie, cu feţe de masă de o săptămână nepremenite şi nici măcar călcate zilnic, cu un miros special birturilor me-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?id=1901-1932

diocre și fără mulți mușterii, Leonida Panaiotis, la o masă, parcă'l aștepta.

Grecul, cum era poreclit senatorul, fără să i se spună 'n față, abia își aninase șervetul.

Consultară împreună lista de bucate, Voiculescu se mai înviora, aducându-și aminte că amândoi, și el și Leonida, fuseseră la o părere: că Statul va despăgubi până la un ban, pe încercații păgubași, partidele cârmuitoare fiind pe deplin înțelese între ele.

Mâncară la olaltă parlamentarii, cu foame, cu poftă, conversând pe îndelete. La cafea, Panaiotis, se răsturnă pe spătarul scaunului și, râzând în gușe, rostì:

— Craiule! Craiule! po unde-ai pescuit așà mărgăritar de fată?... Hai? In vremea răscoalelor, și vii dela București, anume ca să faci dragoste! Tare ești! Grozav mi-a plăcut nepăsarea asta! Ferice de omul cu patimă! Imi pare rău că nu v'am văzut și eu... Alt cinevà mi-a șoptit, de! lumea e afurisită... O blondă frumoasă, o fetiță, o fată mare, hoțule! hoțule!

Și pentrucă Voiculescu pălise și bâlbâià, neștiind ce să îngaime, Leonida urmă:

— Nu'ți fie frică! Și soacră-ta dacă ar ști, n'ar fi așà de nebună — iartă'mi vorba, — să te spue doamnei Voiculescu. Dar să găsești o fată mare, în timpurile noastre!... Marinică ești om cu noroc, nu glumă! Joacă la loterie, că câștigi la sigur. Să știi că la moșia ta e liniște și pace. Incearcă să descoperi mișcarea perpetuă, și vei reuși. Marinică!

Grecul râdeà cu lacrămi, în încăperea goală a restaurantului; pe când Marin luptà între râs și necaz, buimăcit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Il văzuseră așà dar concetățenii, alegătorii lui, și aveau să afle și soacra și nevasta! Ii cercetaseră parcă odaia de hotel, patul, albiturile... Teribilă e provincia! Mare prostie făcuse el, s'o aducă pe fata aceia acolo!... Nu se găseau parcă la București atâtea locuri bune pentru iubit!

Când eșiră din restaurant, Panaiotiș îi făcù amicului loc să treacă, cu respect:

— Venerabile! făcù el și se ploconì.

„Dacă ai știi tu, boala venerică cu care lupt!..." se gândì Voiculescu, glumind cu sine, în gându'i, căutând să pară vesel, cu toată grija care'l împresurà.

Plecând din cârciuma lui Ioniță Buzatu, vom fi de față la o cumplită răzbunare, prilejită de răscoale.

La cârciuma lui Ioniță Buzatu, în noaptea de Luni către Marți, chiotele, urletele de oameni beți, conteniră mai târziu decât totdeauna.

Unii din pojarnici,*) după marea lor ispravă, n'aveau somn. Băutura, în loc să'i înmoaie, să le frângă cerbicia, le aprinsese sângele. Laur porcesc parcă mâncaseră unii, așa turbaseră, așà răcneau. Rupeau pe întrecute, pe rămășag, paharele groase de cleștar cu dinții, măcinau sticla în măsele și-o scuipau făină frământată cu sânge, plini de trufia faptei lor. Se încăpățânau să ridice mese grele cu dinții și să le poarte prin încăperea cârciumei, strâmte de mulțimea chefuitorilor.

Pe sub unele mese, cu capul pe podină, cu picioarele răschirate și sprijinite pe stinghii, mueri dormeau, cotropite de băutură, horcăind ca în ceasul morții, în larma de beție a tovarășilor.

*) Incendiatori

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ioniță Buzatu, un urs de om, înalt și țeapăn, cu barbă din umerii obrazului până 'n brâu, mândru de felul lui și răstit, umblà pe după tejghea încovoiat de grije, așa de încovoiat că parcă chiteà să'și pue barba pe genunchi și s'o scurteze. Serbezit la față, fumuriu de galben, urmăreà cu ochi pierduți, fugari dela om la om, gâlcevele care se iscau, se aprindeau învâlvorat ca spirtul, gata gata să amestice într'o încăerare de câini turbați, pe toți nedoriții lui mușterii.

Și pe când negustorul hangiu urmăreà refeneaua cu ochii, era nevoit să'și încordeze cu putere și auzul: se temeà ca bețivi eșiți în ograda lui, la tot minutul, câte unul, câte patru, să nu deà, fie din greșală or din adins, buzna peste nevasta și copiii lui.

Buzatu își închisese de vreme familia într'o cameră și, împreună cu un băiat de procopseală ce'l aveà, serveà el în prăvălie. Socotise că dacă ar închide cârșma, în asemenea împrejurări, nebunii, însetați de băutură, găsind ușile zăvorite, le-ar fi stricat și ar fi prădat cu mânie, și poate că ar fi ucis de-avalma și pe hangiu și pe tot neamul lui.

Toată lumea beà în noaptea aceia pe veresie și parcă nu erà deprinsă a plăti. Cârciumarul scrià totuș, în tăcere, tot ce se dà pe la mese, tot ce beà fiecare, ba și mai mult. Obiceiul nu și'l puteà lăsà, nici acum când duceà grije chiar vieții lui și a odraslelor lui.

De vre-o câtevà ori se strecurase Ioniță Buzatu în ogradă, pe urmele bețivilor.

Puteau să'i pue foc și lui, mai de grabă decât altuia, căpieții! Și la el aveau datorii, și pogoanele lui puteau să le facă cu ochiu, și pământul lui erà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

veşnic lucrat ba cu o clacă bună, ba pentru niscai-va porumb muced or fasole veche, împrumutată cine ştie când.

In curte, Buzatu trebuise să se facă şi mai mititel; să nu crăcnească o vorbă, să calce ca pe saltea de puf. Ca o namilă de spaimă, pătată de sânge, aşa se vedeà în noaptea oarbă casa orăşănească aprinsă, fericitul conac boieresc. Pojarul nu se stinsese, şi văpaia sulită către ceruri negre vâlvori de scântei.

De cum păşise 'n curte, mărunţel, aplecat, cu barba pe genunchi, stăpânul locului, ale cărui urechi vâjiau de gânduri şi de oboseala multei încordări a auzului, înţelese că se sbuciumă cevà pe jos, pe ţărână. Incremenit de groază, crezuse că se face moarte de om. Ţiuitul din urechile lui contenì. Deslusì un gâfâit, auzì măscări, râs desfrânat, şi înţelese.

Privì mai departe şi ghicì în umbra ulucilor, alături de cocina porcilor lui, alte mogâldeţe mişcătoare, alte iubiri, poate 'n cârciuma lui iscate în seara aceia şi care poate aveau să fie uitate a doua zi.

„Şi de-astea se petrec, se gândì Ioniţă. Tot într'o vreme cu jaful, cu omorul, se seamănă viaţa. Parcă i-ar fi grije vieţii să nu piară în aşà nebunie de prăpăd, şi pune la cale ziua cea de mâine!"

Doi din fraţii Stanciov, cu vărul lor Ivanciu Balac, se trăseseră într'un colţ şi'şi şopăcăiau.

Erà miezul nopţii; lămpile începuseră a sfârîi, cu gazul pe sfârşite. Stanciov, cel mare, ca de douăzeci şi opt de ani, ciung de un deget la mâna stângă, se bătea cu pumnul în piept, dà capul pe ceafă de'i săltà căciula şi scrâşneà din dinţi. Ceilalţi doi dădeau din cap, hotărîţi şi ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1901-1932

— Haide dară!... făcù Balac către Stanciov cel mic, iar acesta. Eftimie, îl trase pe frate-său de mânecă.

Dar tot nu plecară. Mai băură câte o litră de rachiu. de săcărică. şi-apoi, plescăind, se înşirară toţi trei pe uşe.

Se feriseră să afle carevà ce aveau de gând să făptuiască. Balac aveà o puşcă 'n spinare, luată dela conac; cei doi fraţi aveau câte o bardă scurtă. Stanciov cel mare, Vanghele. aveà în brâu şi un cuţit măcelăresc, tăios ca briciul.

Când furà 'n drum, la câţivà paşi de cârciumă. Vanghele stătù şi grăì:

— Intoarce-te Eftimie şi ia dela Buzatu o lumânare şi o cutie de chibrituri.

Eftimie se supuse, ca frate mai mic; ceilalţi doi aşteptară.

— O să găsim uşa zăvorită... îşi dădù cu părerea vărul Ivanciu Balac.

— O spargem. N'avem berdele cu noi? Hm! sunt în stare să mă urc pe acoperiş şi să mă slobod pe horn în vatra lor, numai ca să'i prind în aşternut. Căţeaua de cumnată-mea! Poate că de pe când trăià frate-meu, se înhăitase ea cu ăsta. cu perceptorul...

— Nu de-atunci; mai dincoace. S'a ţinut scai de capul ei... Femee singură... Da să nu'l omori! stăruì Ivanciu. Să'l cotonogim! Batjocoreşte'l cât vrei, de să'l laşi neom toată viaţa... I-ar trebuì lui... ştii numai un picior să i'l retezi!...

Eftimie veneà, — şi de departe:

— Am luat două lumânări, ca să i le ţinem la cap.

Şi porniră iar, împreună. cei trei bărbaţi, rubedenii, hotărîţi. bineînţeleşi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cerul, fără lună, puțină lumină presără din multele și măruntele stele.

Pe șoseaua colbuită de câte tălpi o bătuseră, pașii se înfundau tăcuți. Cei trei oameni eșiră în curând din drumul mare al satului, cotiră pe o hulduță strâmtă și se afundară în umbră de garduri înalte, de nuele împletite.

La dreapta lor s'ar fi putut vedeà casa boerească, încă arzând. Dar ei nu se mai gândeau la boer și nici la lotul lor.

Stăncuța fusese nevasta fratelui celor doi Stanciovi, răposat numai de vre-o opt luni. Femeia îl plânsese pe fratele lor cu jale mare, smulgându'și părul și căinându-se și lunii și vântului. Dar perceptorul pusese ochii pe ea, și atât îi tocase și o descântase, că vădana nemângăiată, deși el erà însurat, se înduplecase și'l primeà în patul care fusese al răposatului.

Sita erà nouă, dragostea era la început, perceptorul mai mult dormeà la tânăra văduvă, decât la casa lui.

Stanciovii, frații mortului, aflaseră de grabă și cuibăriseră în inimi mare supărare și ură.

Pe ea, pe Stăncuța, n'o învinovățeau... Un cap de femee nu se poate ușor împotrivi ispitei. Perceptorul îi trimisese plocoane, perceptorul erà surtucaf; iar de focul lui și la bătaia lui din picior se uscà și se supuneà toată comuna. Dar el avea nevastă orășeancă, și n'aveà să se despartă de ea, ca să se însoare cu o țărancă desculță. Și de ce adică îi abătuse să necinstească, până să nu treacă anul, așternutul unui mort?

Vărul Ivanciu Balac se pătrunsese și el de necinstea și ocara făcută neamului lor, și hotărîră să se răsbune cu toții. Nu venise acuma ceasul tutu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ror socotelilor? Pe lângă ce săvârşise tot satul şi se făptuià în toată ţara românească, ce-aveà să fie păruiala trasă cu sete şi pe bună dreptate, unui perceptor?

Dulăul curţii îi cunoştea pe fraţii fostului lui stăpân.

Poarta ştiau Stanciovii s'o descuie.

Păşiră toţi trei, crunţii bărbaţi, până pe prispă.

Ivărul scârţâì; uşa era închisă cu cheia.

Dar uşa erà slab prinsă, còpilul sări ca un băţ de chibrit în lăuntrul casei, când Vanghele împinse cu umărul odată, din răsputeri.

Pătrunşi în sălita care despărţeà cele două odăi ale micii locuinţe, cei trei fârtaţi se îmbulziră şi intrară numai decât în odaia în care ştiau că dorm îndrăgostiţii.

O frământare fâşii în crivat.

Ibovnicii se deşteptară, cu groaza limpede a oamenilor care au adormit cu ea în gând. Nu vedeau nimic, ghiccau umbrele vrăşmaşilor, şi ascultau cu încordare, nemişcaţi, după fiorul care'i sbătuse.

Perceptorul se crezuse tăinuit, la adăpost, sub plapoma Stăncuţei. Ar fi vrut, firește, să fie mai departe, la oraş, dar îl prinsese vălmăşagul pe loc. Văzuse că până şi logofătul Gârbaci nu fugise din sat. Omul se temuse, dar trecerea de vreme, ceasurile lungi cât zilele, îl întăriseră în nădejdea de care aveà nevoie, că va scăpà nedescoperit.

Acum însă, pentru el, cei trei bărbaţi nu erau trei bărbaţi, ci toată ura, toată puterea a o mie de oameni şi a întregei răsvrătiri dela un capăt la altul al ţării! Nici gând, aşà dar, să se împotrivească, să lupte, să scape.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Aprinde'i lumânările la creștet, Eftime! făcù mulțumit Vanghele.

Când după șovăiala văpăilor se statornicì o lumină, Ivanciu Balac găsì un sfeșnic de lut și o bardacă, în cari așează lumânările de stearină.

Prinșii zăriră și cunoscură chipurile nedoriților mosafiri privind printre gene odată numai și, ghemuiți, se acoperiră până peste cap cu foalele așternutului. Genunchii lor, aduși la gură, așà de strajnic tremurau, că tot patul se hâțânà pe caprele lui de lemn.

Vanghele nu lăsà vremea să se scurgă în zadar. Țineà ochii țintă asupra patului. Dădù în lături, cu o mânà supărată, velința, dela picioare în sus, spre cap. Perceptorul era în margine.

— Iți mai zice și Lipitoarea! detună în odaia mohorîtă, Stanciof cel mare, și, cu putere, trântì un pumn în capul omului, care se răsucise în pat, când îl descoperise de sub velință, și'și îngropase fața în perne.

După câtevà clipe de gândire, când perceptorul înțelese că n'a murit, că nu o muche de topor l-a lovit, ci numai un pumn vârtos, sărì în picioare, așà în cămașe cum erà și rostì îngăimat în mijlocul vrăjmașilor lui:

— Ce-aveți cu mine? omorîți-mă! Vreți bani?

La cuvântul bani, ca la o vorbă de ocară, două palme îi scăpărară pe obraji.

Omul tăcù, în așteptare năucă, a or și ce.

Eftimie îi prinse o mânà, vărul Ivanciu alta. Vanghele se legănà înainte'i, lovindu'și pumnii unul de altul.

— Preà ușor vreai să mori, Lipitoareo! rânjì Vanghele. Ai vreà să te strivesc ca pe o muscă, și să isprăvești! Așà ai vreà tu! Hei, mă, percep-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

torule! mă domnule, mă! Mă domnule perceptorule! Dar nici nu vrem noi să'ți luăm viața! De ce să ne încărcăm noi cugetele cu așà spurcăciune? Să te ciopârțim vrem, să te lăsăm schilod!

Pe omul care nu se împotrivea, dar a cărui încordare de mușchi și de nervi se simțeà, ca o putere, îl țineau strâns, cu degetele încleștate în carnea lui, Eftimie și Ivanciu.

Femeia rămăsese în patu'i, întinsă acum, după o svâcnire de groază. Inima îi ciocăneà în piept așa de tare, foalele plămânilor ei așà de puternic suflau, că văduva deschisese gura, părându-i-se că astfel poate nu i se aude șuerul ascuțit, ce'i scăpà din gâtlej.

Lumânările de spermanțet ardeau pe două colțuri de masă, luminând încăperea joasă, cu grinzi văruite, și deslușind în destul mulțumirea, ura, de pe fața celor trei și groaza disperată de pe chipul perceptorului.

— Dă-mi și custura ta! cerù fratele mai mare, celui mai mic.

Eftimie își scoase din brâu cu mâna stângă cuțitul în teacă de piele și i-l întinse.

Vanghele rânji, întorcând fața către lumina galbenă de pe masă, iar zâmbetul lui sălbatec se zugrăvì și rămase câtvà pe chipurile tovarășilor, pe când el se și posomorîse, gândindu-se la ce aveà de făcut, urmărind cu gândul aevea isprava cugetată, chinul ales.

Perceptorul tresărì până în mușchii brațelor de care erà ținut ca 'n fiare. Ochii lui urmăriră mișcările lui Stanciov cel mare și, nemișcate se așezară privirile, tâmpite, pe obrazul hotărîtului vrăjmaș.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Incet, Vanghele scosese teaca de piele și încercă cu degetul buza de oțel a cuțitoaei.

Ca niște fluturi de lumină, scăpărările privirii călăului, îi jucau în gene.

Totuș, iarăș cu tihnă, ca și când aveà destulă vreme și treaba se cuveneà să fie bine împlinită, Vanghele își scoase și cuțitul lui dela brăcinar, și începù să ascută prelung cuțit de cuțit.

Apoi puse binișor tăiușurile pe masă. Intoarse capul în toate părțile cercetător; căutà ceva. Iar se 'ncruntà, nemulțumit.

Perceptorul, care'l urmăreà cu ochi lacomi și tâmpi, nu știà ce să dorească: să găsească gâdele ceiace căutà, ca să fie mulțumit; sau să nu găsească lucrul, ca să se întunece și mai tare, și mânia, sporindu-i ura, să'l prostească?... Dacă găseà ce căutà, ce-ar fi câștigat el? Dacă nu găsea oare aveà să fie mai bine, când asta l'ar fi cătrănit și mai tare?

In cele din urmă, Vanghele smulse un ștergar pus fundă de-asupra unei cadre smolite, și'l svârlì pe umărul lui văru-său.

— Leagă'l Ivanciule de mâni! făcù el. Legați'l. N'o să stați în picioare să'l păziți ca santinelele! Să stați adică și voi drepți ca el?

Perceptorul fù sucit pe loc, răsucit pe călcâe, cu spatele către lumină; brațele'i fură aduse la spate, și Vanghele însuși luă șervetul de pe umărul lui văru-său și legă coatele, lipite, strâns, în dreptul grebănului.

Indată, ceilalți doi trântiră omul legat la pământ și'l izbiră de câtevà ori cu sete, cu pumnii în piept și 'n obraz, ca și cum se răsbunau că'i ținuse încremeniți până atunci.

„Ce-or fi vrând să facă cu mine? se întrebà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

omul răpus. Dacă 'ncercam să plec, cine ştie? poate mă strecuram până la oraş!... Poate că eram şi mort până acum... Ah, de n'aş muri! Unde nu mi-ar fi bine?... N'aş mai trăi la ţară... Să vând zarzavat în piaţă, să fiu slugă la oraş, numai să trăesc!... Ia te uită cum stau împrejuru'mi, să nu cutez să mă mişc!"

Şi iar Vanghele ascuţeà cuţitele. Iar ceilalţi doi, cu un fel de admiraţie aşteptau poruncile lui şi zâmbeau, cu chipurile crunte totuş, cu sprâncenele încruntate, în dreapta şi în stânga omului răsturnat pe spate, nemişcat.

— Acum, ce ziceţi voi? întrebă Stanciov cel mare. Să'i tăem piciorul drept de sus, or din genunchi cu barda? Barda'i aici, iacă-t-o!

Şi el scoase din brâu şi unealta aceasta.

— Cum ăi vreà! rânjiră până după urechi, ca diavolii, ceilalţi doi.

Şi perceptorul ascultà adânc, inima i se asvârlea ca un pumn în coşul pieptului şi omul se gândea:

„Dacă m'or tăià de sus, nu mai scap cu viaţă! Imi curge tot sângele din vine! Oh, şi s'a isprăvit cu mine! Dar şi din genunchi să'mi tae!... Cu barda!... Dacă n'aş leşinà după tăere, m'aş prinde sdravăn cu amândouă mânile de tulpina retezată a piciorului, şi poate că aş stăvilì scurgerea sângelui. Atunci aş scăpà! Aş umblà cu cârjile toată viaţa... Şi ce'i? Decât să mor? Dacă m'ar tăià cu barda din genunchi... De sus poate că numai cu cuţitul m'ar căsăpi. Da... aş umblà cu un picior de lemn, cum l-am văzut pe unul care vinde în Leorman jurnale!... Ce om fericit!... a trecut pe aici şi trăeşte!... Al dracului!...

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Gâzii puseră lumânările una în dreapta, alta în stânga răpusului, și îngenunchiară.

Aveau două berde acum și două cuțite. Pușca nu și-o lăsase Ivanciu din spate. Eftimie luase și el un cuțit în mână.

— Tai tu, or să tai eu?

— Spre Eftimie e piciorul stâng; zise Ivanciu Balac.

Vanghele se aplecă să tae.

Perceptorul închise ochii, strânse buzele, fața i se schimonosise. Il durcau tare mânile strivite de greutatea trupului lui, așezat pe ele. O căldură mare îl năpădì. Simțì sudoarea îmbrobonându'l, udându'i părul din cap, curgându'i pe trup. Tresărì atins de oțelul rece și încremenì în așteptare.

Dar cuțitul nu tăiase, fusese numai atins cu vârful de șoldul osânditului. Călăii încă nu se hotărâseră.

— Fără un picior, zise de astă dată Eftimie, am văzut oameni alergând, nu alta! Da purtà dumnealui un ghiozdan la subțioară, și-aș vreà să nu'l mai poarte!

— Hă! lătră Vanghele. Ca să nu mai strângă în brațe muerile vădane, nevestele altuia! Bine te-ai gândit, frate-meu! Atunci, mâna dreaptă!

Și 'n adâstarea tăeturii, perceptorul, care deschisese acuma ochii și îi holbà la fețele apropiate de a lui și luminate de para lumânărilor, se gândeà:

„Mâna dreaptă! Cum o să scriu? Dar curge mai puțin sânge; poate că nu's atâtea vine 'n mână, ca 'n picior! Și sângele ăsta, de ce i-o fi omului așa de trebuitor?... Ciung! Oi învățà să scriu și cu mâna stângă! O să fac altă meserie; sunt atâtea! O să pot alergà după pâine, fără să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mă poticnesc, să lunec pe gheţuşuri... Cerşetor de-aş fi, numai să scap cu viaţă!"

— Mâna ca mâna, se răsgândì Vanghele, dar dacă'i vorba de femei, de lipici, de foflenchi, ochii sunt mai vinovaţi! Ei sunt mai ticăloşi! Lipitoarea! Făceà ochi dulci nevestelor! Cum îi ai, mă? se răstì el şi luă bardaca cu lumânarea, ca să se uite la chipul răpusului.

Acesta, de frică, de spaimă avană, căscă ochii mari, îi întoarse până la albul lor şi oftă.

— Ii pare rău după ei! Ii are negri! mârâì Vanghele. O fi zis cumnata, căţeaua, că's mai frumoşi ca ai lui frate-meu! Să mai poftească să se sgâiască dulce cu un ochi!

Cu toată stăpânirea ei, femeia din pat gemù.

Vanghele puse mâna pe fruntea omului legat, îi proptì vârful cuţitului în piept, până să se aşeze bine, ca să'i scoată ochiul. Dar nu erà grăbit.

In vremea asta, răpusul tremurà; pielea i se încreţeà, umerii îi luceau ca de unsoare în lumina făcliilor. Şi totuş, cu toată spaima care'l sguduia, omul chibzuià.

„Urât mi-a fost omul cu beteşug la ochi! Chior?... Dar ce'mi trebue frumuseţe? Am să văd destul de bine şi cu un ochi. De cetit şi de scris, o să pot. Imi pun unul de sticlă... Aşà cevà se poate!... Şi port ochelari!... Plec de-aici, şi cine o să ştie, pe unde m'oi duce, că am ochiul de sticlă? Of, de mi-ar scoate ochiul şi să isprăvească! Şi cum are să mă usture, să mă doară!..."

— N'o să mai aibă nas să se uite la mueri! repetă vărul Ivanciu.

— Că bine zici! se dumerì Vanghele. Fără nas, poate el să se uite dulce cât o vreà!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Şi Vanghele îl împunse de-odată pe perceptor într'o coastă.

Omul legat, culcat pe spate, cu toate durerile în cuget, renunţând rând pe rând la mădularele lui vii, simţì unda caldă de sânge ce i se prelingea, mai caldă decât sudoarea. Dar înţelese că'i lucru de nimic, o crestătură. Nu'i purtà grije rănii aceleia. Aşteptà să hotărască gâzii lui ce anume să'i ia. Nasul, hotărâseră oare? Să'l lase ca pe o hârcă de schelet? Ticăloşii! Dar aveà să trăiască!... Parcă şi nasul se poate pune, chiar din carnea ta, Dumnezeu ştie cum, de către doctorii cei învăţaţi dela Bucureşti!

Intr'adevăr că unul îl strângeà de vârful nasului cu putere şi Vanghele strigà:

— Tae, mă!

Parcă cinevà îi tăe în inimă. Pe dată simţì că i se umple gura de sânge, că un şiroi fierbinte îi umblà pe obraji, până la urechi. Se crezù pierdut, nu mai fù în stare să gândească ce se petrece, gemù, horăì, ca o vită înjunghiată. Ca un deget strein îi căscase buzele.

Erà chiar nasul lui; mişeii i-'l băgaseră în gură.

El îl scuipă cu tărie afară, nasul îi căzù pe bărbie, pe gât, pe piept, şi sângele curgeà fără contenire.

— Acum poartă'i de grije, cumnată! se răstì Vanghele, femeii încremenită în muţenie. Culege'i nasul şi păstrează'l!

Cei trei se sculară de jos şi plecară. O lumânare se stinse, de vântul ce'l făcură, cu plecarea lor zorită.

Omul fără nas leşinase. I se păreà că stă la poala unui deal verde, cu iarbă ca mătasea. Soarele, apropiat mult de vârful dealului, îl îmbăià

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în razele lui. Păsările ca de aur jucau prin văsduh şi priveau cu ochi de nestimate. Şi vederea tuturor lucrurilor acestora, a ierbii de mătase, a soarelui apropiat, a păsărilor, îl făceà nespus de fericit.

„Vezi, aşà viaţă mai înţeleg şi eu!" ziceà în gându'i, fericitul.

Şi totuş, visul acesta al leşinului ţinù o clipă. Omul fără nas se deşteptă, în vaetul ibovnicii lui. Duşmanii plecaseră.

Răzorenii încearcă să ajungă la oraş, ca să ceară stăpânirii „lotul" lor, şi sunt opriţi şi risipiţi de către armată.

Nici Marţi dimineaţa, sătenii din Răzoarele nu crezură că au terminat revoluţia.

Nici un trimis al boerilor nu venise să steà de vorbă cu ei, nici ca să'i ameninţe, nici ca să le făgăduiască, nici să se precupeţească măcar.

„Care va să zică" cioclovinele nu se sinchiseau de nesupunerea lor, nu le păsà că le poruncise boerul, deputat aminteri, prin logofăt, să iasă la arat, şi nu le păsà de asemenea celor dela oraş, de prăpădul curţii boereşti.

Mahmuri ca după beţie, se sfătuiră iarăş, tot fără căpetenie îndrumătoare şi fără ca vreunul să vorbească norodului îndelung. Nu se îndemnau decât numai prin strigăte din mulţime, din îmbulzeală, întreginḍu'şi unul altuia părerea, care parcă se aflà cuibărită în toate minţile. Să se ducă cu toţii la Leorman, să deà năvală peste oraş; să deà ochii cu stăpânirea; să ceară lotul lor!"

Ca după beţie, unii erau mai moi, se lăsau traşi, purtaţi şi ocărâţi de alţii, de prieteni, de neamurile, de nevestele lor. Alţii din potrivă, ţâşneau de ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

astâmpăr, gata să săvârşească orce, plini de vorbe şi de îmboldiri.

Vasile Ţapu râdeà prosteşte, gândindu-se cu drag, ca la un lucru de pomină în viaţa lui, la vinul negru ce'l băuse în ajun cu vadra. N'avusese parte de aşà băutură de vin nici odată 'n viaţă şi nici că nădăjduià să mai aibă!

Fraţii Stanciov se amestecau în vălmăşag, ascultau, tăcuţi, posaci, pătrunşi de isprava lor din ajun. Nu le puteà eşi din minte perceptorul răsturnat pe spate, strivindu'şi mânile sub el, şi vedeau mereu bucăţica de nas, locul stârpit, sângele roşu, aprins. Fără preget le licăreà pe dinaintea ochilor umerii lucitori ai chinuitului.

Chiar pe drum, când se întorceau dela fapta lor, Vanghele îl întrebase pe frate-său:

— Cum erà, când ai tăiat?..

Iar Eftimie îi înţelesese întrebarea, pentrucă şi el şi-o pusese, şi răspunsese:

— A mers mai uşor decât într'o nuia... Da de ce m'ai pus pe mine? iscodì fratele mai mic.

Vânghele nu răspunsese. Nu tăiase el, pentrucă'l înţepase mai nainte în coaste pe răpus, văzuşe sânge şi'l sgâriase, aşà, în suflet ca o ghiară.

Vărul Ivanciu Balac se despărţise de cei doi fraţi şi umblà năuc printre oameni.

Dobre Sâmboteanu parcă înghiţise un şarpe viu, aşà svâcneà prin mulţime, când pe treptele or pe ferestrele primăriei, când în drum, pe şosea. Se sbuciumà cumplit omul vârsnic, de'şi despicase barba în două de atâta neastâmpăr. Uitase de biserică, unde cântà în strană ohtoihurile şi acum înjurà amarnic de toţi sfinţii, până la pruncii tăiaţi de Irod.

Invălmăşala se mişcà nehotărîtă mai întâi, ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

marea turburată, încet, către primăria plină de norod, pe șoseaua comunală, dela cârciuma lui Ioniță Buzatu, până către biserică.

Din conacul boieresc, care priveà cu semeție prin ferestrele lui sclipitoare în bătaia soarelui, rămăsese numai ziduri, afumate, coșcovite, rănite, negre. Acoperișul se prăbușise arzând și se scufundaseră apoi toate tavanele, rupte din grinzile mâncate de flacări, în beciul încăpător, ca într'un mormânt al ruinei.

Sătenii nu mai priveau spre casa arsă și numai copiii, în taină, se strecurau în ograda conacului, ca să scurme cenușa, ca să vadă de-aproape rămășițele pârjolului.

Puțini dintre oameni își perduseră topoarele, coasele, furcile, securile, cu care se armaseră. Câțivà aveau puști furate dela conac; unii flinte vechi, vânătorești, sănețe.

Soarele, voios, se ridicà tot mai sus pe cer.

In vremea asta gloata parcă șovăià să se îndrumeze.

Totuș, în neștire, eșiră la un răstimp toți cei cari se îmbulzeau în primărie. Vedenia de peste drum a casei boerești întristà, înmuià. Se răvărsase lumea pe șosea și, tărâș grăpiș, înaintà către Podeni.

Cei rămași în coadă pripiră mersul și ajunseră în cap. Atunci cei lăsați în urmă făcură la fel, și se pomeniră mergând cu toții în pas hotărât, eșind din vatra satului lor. Purcedau la oraș, la Leormanul cel cu judecățile și cu dreptatea!

Răcoarea dimineții pluteà pe pământul înrourat.

Ca o tipsie de aramă nouă, soarele strălucea și razele lui, stăruitoare, încălzeau duiumul de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

drumeți, care vânjolea colbul marei șosele. Ceata fără număr aveà o țintă și mergeà repede acum. Bătrânii gâfâiau în urmă, pe de lături, se rezemau în cozile lungilor lor topoare. Sclipirea coaselor jucà pe de-asupra capetelor descoperite, învăpăiate, deavalma cu dinții lungi ai furcilor purtate drept, pe umăr, ca puștile.

Ca un nor se ridicà praful dintre picioarele pornite sârguitor și se lăsà în urmă, învăluind turma omenească și depărtând-o pentru cei care ar fi privit-o trepădând.

Parte din femei rămăseseră în paza căminelor, dar multe se îndemnau în rând cu bărbații, și acrele lor voci întărâtate ca la harță se înălțau neostenite în vălmășag.

Dar până să ajungă la oraș, în Leorman, aveau în cale Podenii.

Nimic și nimeni nu'i opreà. Erau stăpânii netăgăduiți ai drumului și ai șesului mângâiat de aripa moale a vântului din ziua aceia.

La locurile, de popas până eri, unde se opreau să adape boii din uluc, la fântâni, cumpenele se plecau repede să le adape setea de istov. Râuri de sudoare curgeau pe fețele arse de biciul viscolelor; dar însufleții oameni nu se dădeau, ci o porneau cu sârg după ceată.

In dreptul troițelor de lemn își făceau cu evlavie cruce; femeile sărutau picioarele Mântuitorului răstignit și spuneau tare:

— Doamne ajută!

Când masa de răsvrătiți ajunse în Podeni, intră în sat, multele ei capete jucau pe umeri pline de întrebare. Oare Podenii eșiseră la plug? Nu se vedeà nicăeri glie desfundată, rumâni în bătaia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

soarelui pe brazde, neveste în pragul casei, în ceardac, privitoare la lumea de pe drum.

Incovoiații drumeți se îndreptară, ca să priveascâ mai din capul oaselor peste grâul mărunt clătinat de răsuflarea călâe a vântului. Şi mergeau cu spor. Poate că Podenii sunt la oraş, gândeau ei, îşi cer lotul lor, au luat-o înainte Răzorenilor, veşnic târâe-brâu. Dar şi ei sunt cât colea, şi n'au să se lase. Acuş sunt la oraş, cu toată căldura nămiezii.

In sfârşit zăriră un creştin, sărind un pârleaz, cu coşgogeamite iatagan strălucitor în mâna stângă. (Eră stângaci, pe semne). Apoi zăriră trei, fugind tot în partea aceia, înaintea lor, şi care aveau să iasă negreşit în şosea. Nici cei trei fârtaţi nu erau cu mâna goală.

Răzorenii mai grăbiră mersul, ca să vadă mai de grabă ce se petrecea. Tot revoluţie trebuià să fie. Snopeau pe carevà. Prăpădeau meremeturile ciocoieşti şi ei. Iacă o cotitură de cale, şi casa boerească trebuià să se vadă.

Acolo, la conacul boerului lor, se strânseseră Podenii.

Răcnete, urlete, râsete fără veselie, ca hişte pocnete de pistoale vechi, se desfăceau din harababura de sunete.

Conacul acì erà o veche şi naţională gospodărie. Casa principală, o culă, aveà înainte'i, cu faţa către drum, o grădină de flori de toate neamurile alese. Ca un foişor priveà cula peste satul încredinţat ei parcă, peste şesul rodnic.

In dreapta casei, mai departe, după o curte rânduită cu nisip ca aurul, se ridicau hambarele, cotloanele şi celelalte aşezări gospodăreşti.

In stânga erà o pepinieră vestită în toată ţara.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De acì purcedau piersicile cu zeama roşie ca sângele de vătui, din vitrinele lui Capşa, caisele cât pumnul, perele care se topesc în gură ca de căldura poftei, merele cu miros de viorele.

In spatele casei, după o rarişte de pomi scurţi, urmà un parc întunecat de molifţi, de castani cu buchete roşii primăvara, de tei parfumaţi.

Acum toate acestea păreau îndoliate. Inceputul de primăvară lucrà surd în vinele arborilor negri; nici unul nu înmugurise.

Când Răzorenii ajunseră în dreptul culei boereşti, de sub greul ei coperiş de olane începuse a se desträmà şuviţe turburi, clăbuci călţoşi de fum.

Două trei chipuri smolite se văzură câtevà clipe în pridvorul săltat de stejar, al casei albe colilie.

Invălmăşala era mare în jurul a două trei butoae scoase afară din pivniţă şi la ferästruia beciului, pe care, printr'o ţeavă de cauciuc, vinul din năuntru curgeà afară, în ciubere.

Răzorenii fură primiţi frăţeşte, se amestecară cu Podenii şi băură şi ei.

Tot aşa 'i făcuseră şi ei ciocoiului lor. Il băuseră, îi puseseră foc, şi-acum chiteau să se ducă la Leorman, ca să'şi ceară lotul. Aveau să meargă împreună cu toţii, ca să se cutremure oraşul, şi dacă se scoteà armata, pe feciorii lor adică, atât mai prost pentru stăpânire! Oştirea doar n'aveà să ţină cu hrăpitorii, cu asupritorii! A cui erà ţara, mai la urmă? A bogaţilor? Dar câţi oameni îi dădeau ei regelui? O mie? Să vie mia aceia de oameni şi să deà piept cu rumânii! Fricà n'aveà de ce să le fie!

Puţin le mai trebuì Răzorenilor să beà, ca să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se înfierbânte. Drojdia beției din ajun, parcă fusese un cheag.

— Haideți, mă, fraților! urlau ei, zoriți să ajungă în Leorman până a nu'și înclină soarele steagul.

Gloata pestriță călcase 'n picioare răsadurile de flori alese, călcase și nimicise tulpinile cu grije învăluite ale trandafirilor. O parte din ea începuse a se strecură pe poartă, ca să pornească spre oraș.

Cu topoarele acățate pe umăr și cu ulcelele în mâni, așa porniră la drum.

In locuința boerească începuseră să ardă covoarele persane, turcești, mobilele arabe cu încrustături de fildeș, alesături de gust artistic, scoarțe cu motive naționale rare. Linse de flacări, geamurile ferestrelor pocniseră, și minunata locuință începuse să pară oarbă și covârșită de greutatea ei de olane.

Țăranii îi întorceau spatele, eșiți în șosea, tot mai zoriți de gândul că trebue negreșit în ziua aceia să deà ochii cu orașul.

Puzderia de inși ajunsese la Podul Pecenegei, întemeiat de boerul Podeanu, cu banii lui, pentru trebuințele tuturora,—când li se năzăriră câtorvà, într'un nor de colb, o armată.

Cei din fruntea duiumului de răsvrătiți se întoarseră către gloată, arătară cu mâna în vălătucul mare și cenușiu, care înaintà întru întâmpinarea lor.

„Vine oastea! vine oștirea!" se auzì din om în om, și învălmășala sporì, mulțimea se frecà în de ea, nehotărîtă, îngrijată.

Dar oameni dârji țâșniră în vălmășagul înfricat, înjurături spurcate și vitejești spintecară mor-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

măitul, și numai decât lumea pășì mai departe, către soldați.

„N'am vrut noi să ne vadă? N'am vrut noi să afle din gura noastră și necazul ce'l purtăm și păsurile noastre? Adică să fugim? Să fugă ei, că noi suntem mai mulți. Soldații n'au să tragă în rumâni, căci sunt copii noștri, și n'or mai avea cine să le are țarinele, să le prășască porumbul."

— Inainte, voinici! strigă unul, fost sergent în oștire.

Nici unul din țărani nu se mai uità înapoi, nici în lături. Nu eșiseră încă din Podeni. Mulțimea răsvrătiților înaintà obosită, cu părere de rău că i se tae drumul către oraș. Să deà înapoi, nu se mai gândeau.

Aveau să vorbească cu generalii, or căpitanii oastei. Poate că aceștia vor înțelege păsurile lor și'i vor lăsà să meargă mai departe la oraș.

Printre ostași, sătenii zăriseră și vre-o doi țivili îmbrăcați nemțește ca boerii. Poate că aceia aveau să le deà lotul. Cum aveau să'l capete, nu știau bine. Cu hârtie la mână, de sigur. Dacă aveau hârtii, cu peceți, atunci erà nădejde să se sfârșească totul cu pace, dacă n'aveau, dacă nu li se dădeau, ei trebuiau să se ducă la oraș, la cei mari.

Pe când plugarii vedeau limpede rândurile drepte ale dorobanților, înaintând cu puștile 'n spate, în marș milităresc, auziră și 'napoia lor un tropot.

Acum cei din coada mulțimii vestiră pe cei-lalți.

Erau apucați între două armate. Inapoia lor, înaintau repede către ei, călare, întunecat parcă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dujmănos, un pâlc de călăraşi, cu carabinele în spate.

Un fior de moarte, schimbat îndată în mânie aspră, în furie, ca în potriva unei înşelăciuni, străbătù lumea.

Picioarele îngenunchiate de oboseală se înţepeniseră dârje, şi norodul încolţit păşì mai cu sârg spre dorobănţime.

Dar călăraşii din spatele lor nu dară buznà cu caii, să'i calce, să'i risipească, să'i prindă. Li se făcuse poate un semn de departe de către ceilalţi oşteni.

Cele trei gloate de oameni îşi auzeau poate una alteia trapul, atât se apropiaseră.

In piepturile tuturora ticăià inima, obidită. Călăraşii, infanteria, se gândeau cu amar la sarcina lor. Numai milă simţeau unii dintre soldaţi pentru ţăranii aceia, rumâni ca şi ei. Nebunii de ei! veneau să se 'nfigă în baionete, să se înşire în gloanţele Manlicher, care trec prin şapte trupuri! Şi'i mai purtau şi pe ei prin ţară, cu raniţa 'n spate, cu foaia de cort, cu puşca grea ca plumbul!

Unora din cătane li se urcase mustarul la nas, de atâta rupere de ciolane, din pricina unor topârlani. Erau orăşeni, aceştia. Trebuiau să'i împungă pe câţivà, să'i culce la pământ, ca să'i liniştească pe toţi. Adică ce credeau, neghiobii, că se sperie ostaşul de o coasă şi un topor, de furcă şi de ciomag?

Şi rânjeau câţivà prin cătrăneala necazului, cu feţele smolite, pline de pulbere, înroiate şi fripte.

— Stai, Marine, mai de-oparte tu!... îl rugà în şoaptă o femee pe bărbatu-său, în pâcla de săteni înbulzită ca o turmă şi prinsă între două focuri.

Răzorenii şi Podenii, amestecaţi, cu căciulele or

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pălăriile trase pe ochi, or scoase şi cu părul vâlvoi, se holbau la dorobanţii înaintând cu acelaş pas, la căpeteniile lor, cu desnădejde, cu furie stăpânită, cu jalea omului neputincios la mare nevoe.

Domnul Colonel le făcù un semn deslușit, lor, muncitorilor răsculaţi, să steà pe loc, şi potopenia de oameni se oprì.

Cei trei ţivili, veniţi cu curcanii, şi colonelul, înaintară spre ei. Zâmbeau. Surâsul, acelaş la toţi, pluteà pe feţele şi 'n genele lor, şiret şi vorbitor.

— Oameni buni! glăsuì tare unul dintre ţivili, pe care câţivà din răsvrătiţi şi'l amintiră de pe la tribunal, unde le mâncase drepturile. Ce gânduri rele vă pasc? urmă procurorul. Unde vă duceţi? Rele drumuri aţi apucat! Intorceţi-vă la copilaşii voştri!

— Mergem la oraş! să lăcrămăm! Nu mai putem! Vrem lotul nostru! se ridicară din norod voci răguşite.

— Faceţi jelbi, şi le purtăm noi de grije! li se răspunse tot de către parlamentarul în haine nemţeşti. Le trimitem lui Vodă, la Bucureşti. Duceţi-vă la cămine; vedeţi vă de treburi! A venit primăvara şi arătura nu s'a făcut! Ce o să mâncaţi la iarnă? Veniţi-vă în simţiri!

— Că nu suntem beţi! Şi nici nebuni! se auziră glasuri necăjite. Lăsaţi-ne să mergem la oraş, ca să stăm de vorbă cu stăpânirea!

— Inapoi, vă spun!! Inapoi!! se supără procurorul, şi vinele gâtului i se încordau ca funii întinse. Stăpânirea e aici! Iacă! şi el arătă spre colonel şi spre ceilalţi doi tovarăşi ai lui, foarte plictisiţi şi posomoriţi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Drumul e slobod! că de-aceia plătim birul şi facem şoseaua! se auzì răspicat şi tare din mulţime.

— Inapoi vă spun!! Inapoi!! răgeà puternic, tremurându'şi capul, domnul procuror.

Dar gloatele nu se dădeau înapoi. Poate că ştiau că de cealaltă parte sunt călăraşii. Nu se dădeau înapoi, şi, cei din faţă, împinşi dela spete, cârmiră şi înaintară aşa ca să treacă prin grâul verde, pe de lături de infanterişti tăbărâţi pe şosea.

— Domnule Colonel! răcnì cu acelaş glas înalt şi răsunător procurorul, deşì căpetenia armatei erà lângă el, ai cuvântul!

Colonelul făcù un semn căpitanului călăraşilor, înfipt pe cal în aşteptare, ca turnat, şi sătenii auziră forfoteala cailor în spatele lor.

Dar călăraşii nu dară năvală asupra plugarilor, ci intrară cu caii în grâu, aşà ca să le tae calea către oraş şi să le deschidă înapoi drumul în Podeni.

Apreotesei ridică sus şi'l ţinù stâlp toporul, pe când lacrămi îi mânjeau faţa, adunându-i-se în bărbie.

Femei se lipeau de picioarele încordate ale bărbaţilor lor.

Fraţii Stanciov erau în primul rând al mulţimii, cu feţele către oştire, cu berdele ameninţătoare.

Injurături cumplite se măcinau între fălcile încleştate.

Eşiţi din drum, în grâu, aplecaţi în şea pe oblâncuri, în aşteptare, călăraşii priveau. Caii îşi înfipseră copitele în glia semănată, moale ca pâinea pe care o creşteà, şi'şi svârleau coamele lungi pe spate, forăind.

Soarele, aplecat către asfinţit, frumos, priveà nepăsător: şi salciile liniştite, plângătoare pe zã-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

voae, şi vrabia care legănà o ramură ciripind, şi gârla pieptănată de razele lui pe prundul de aur, şi gloatele de oameni înverşunaţi. Aceleaşi sclipiri de oţele scăpărà soarele din ţevile puştilor dorobănţeşti, din coasele şi topoarele răsvrătiţilor, din carabinele călăraşilor, din medalia care se bălăbănea pe pieptul unui tovarăş al colonelului.

Procurorul îşi şterse sudoarea, ca şi cum ar fi smuls cevà de pe fruntea lui. Colonelul ridicà sabia şi, îndată, se auzì, pe când or care alt sgomot parcà tăcù sugrumat:

— Incărcaţi!... arm'!

Şi când repezì şi vorba „arm'!..." răsunător ca bubuitul tunetului în nouri, urmă îndată un sgomot pe care îl cunoşteau bine mulţi dintre săteni.

Dar amintirea zilelor de cazarmă nu hărăzeà prilej de înduioşare.

„Vum! sfânc! hang!" parcă făceà din sute de arme oştirea pedestră, svârlind cu putere puştile de pe umeri înainte-le, încărcându-le cu cartuşe, aducându-le gata să le pue la ochi.

Domnul procuror, galben din roşu ce fusese, oftà adânc, clătì din cap, umflà pieptul, se înţepenì în călcâie şi iar glăsuì puternic, ca să se audà până departe:

— Săteni, nu vă primejduiţi viaţa! Intoarceţi-vă la vetrele voastre! Inapoi! înapoi! răcnì, iarăş roşu vânăt până 'n păr, cu ochii bulbucaţi să'i pice

— Nu putem, domnule tribunal! ţiuì un glas de bătrân.

— Drumul e slobod! răcniră alte voci.

— Vrem lotul nostru! şuerà prin mulţimea strâmtorată.

Cei trei ţivili dela oraş şi colonelul se priviră cu disperare şi se deteră 'n lături.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dorobanții ședeau acum cu puștile 'ntinse către norodul răsvrătit; li se strigase „la ochi!"

Soarele patină pe lungul țevilor de oțel.

— Foc! răsună scurt glasul colonelului și un pocnet de salvă, o răpăială și o văpaie de foc, ca o părere, trecù pe de-asupra gloatelor.

Soldățimea avusese pe semne ordin să tragă în vânt și trăsese în vânt.

Gloatele se îmbulziseră câtvà, cu groaza și cu hotărârea înfruntării, alăturate în inimă, dar nu fugiseră, nu daseră înapoi.

Când înțeleseră că nimeni dintre ei nu fusese culcat la pământ, oamenii răsuflară, o năvală de bucurie și de curaj îi îmboldì.

Mulțimea îi împingeà pe cei din capul ei, ca să cârmicască prin grâu, către oraș.

— N'aveți voe să ne ucideți! se auzì din norod.

— Drumul e al călătorului! e slobod! repetau unii, atâta pricepând în ceasul acela de întunecime a minții și de cumpănă răsturnată.

Și gloata se înghesuià către oraș, încet.

— Foc! răsună iarăș, scurt, dintr'o latură a dorobănțimii.

Câtevà vaete de durere se destrămară, țipete izbucniră cu răcnete și răgete de-avalma, și izbeliștea de oameni se năpustì cu topoarele, cu coasele, cu furcile, asupra cătănimii.

Dar frontul militar nu se ruspe.

Căzù mort dintre soldați, isbit cu o bardă în frunte, un bucureștean, Ion Drăghici; alți doi se aleseră cu umerii fărâmați de gurile topoarelor; mai mulți fură înțepați în piept, în brațe, cu furcile.

Incăerarea se sparse repede; țărănimea fù risipită pe dată de buzna călărașilor, care isbeau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de-a călare cu paturile carabinelor, cu sabia învârtită, cu piepturile și cu copitele cailor năvalnici.

Țărănimea fugi, se împrăștie năucă, urlând, spumegând, peste câmpii și înapoi, în Podeni. Vârtutea ei se frânsese de-odată, ca un stejar gros în furtună. Ca turbată, neputincioasă, potopenia de oameni se oțerise, se izbise 'n malul de soldați, care nu dase 'n lături, dar, pentrucă numai cei din fruntea ei puteau lovi, i se pierdea puterea, fără isbândă. Și pe dată căzuseră asupra'i călărașii. Loviseră ei și 'n piepturile cailor; nechezuri de durere sfâșiară larma de icniri, de opinteli și țipete de desnădejde omenească. dar n'avuseseră spor. Ba și din fugă unii se opriseră, ca să darme la pământ pe cei cari poate îi urmăreau. Cei care aveau puști trăseseră cu ele, în svârcolelile mâniei, orbește, însă.

Totuș, opt soldați erau în primejdie de moarte și doi muriseră.

Poate că 'n acelaș ceas blestemat, în aceiaș zi luminată de soare voios, pe multe șesuri, în văile munților, în leagănul colinelor, aceiaș vărsare de sânge, aceiaș strivire și împroșcare de viață scumpă se săvârșeà.

Țărănimea, îmbătată, amăgită de un vis înșelător de dreptate, crezuse în puterea ei, în folosul ei, în sfințenia sângelui ei de roditoare a pământului, de vistier al pâinei.

Noi suntem țara, cugetase ea fără cuvinte, și n'are cine să ne steà în potrivă, când toți cu toții vom cere alte legiuiri și om vreà moșiile pe seama numai a noastră.

Crezuse de-asemenea în frățietatea ostașilor, plugari și ei, copiii ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar soldații, supuși jurământului lor, ascultaseră poruncilor și trăseseră 'n frați și în părinți.

Guvernul cel nou se arătà vrednic. Foștii ocârmuitori, toți mari proprietari, nu conteneau să vorbească, să sprijine, să îndemne la represiune cumplită. Mai apoi aveau să se spele pe mâni ca Pilat.

Cu ce naivă uimire spusese în Cameră unul dintre ei, un om cinstit aminteri:

„Acum când eram în deplină prosperitate, când magaziile gemeau de producte, s'a deslănțuit uraganul revoluției..."

Ale cui erau magaziile care gemeau de producte, parcă n'ar fi știut boerul. Dacă aveà și plugarul după ce beà apă, marele orator nu se întrebà. Și nimeni nu se ridicase în parlament, ca să întrebe dacă din îmbuibarea celor de sus, se înfruptă și muncitorimea. De ghiftuiți ce erau, de sătui, nu se puteà să'și verse măruntaele și creerii, gloatele fumurii de iobagi.

Mâhniri vechi, răbdări îndelungate, strâmbătate, șerbie, obide plătite 'n răspăr, anapoda, scuipați de rânjet și de dispreț adunați și clociți ca boala în suflete: acestea toate răsculaseră pe robi și'i făcuseră să'și arunce viața în drumul baionetelor, al gloanțelor și ai cailor ostășești.

De aceia tot ce era orășan, surtucar, îl urzicà pe țăran, îl sgârià pe ochi.

Când erà privit cu blândețe, întâmpinat cu vorbe dulci, plugarul știà că e ademenire, prefăcătorie, fățărnicie.

Mulți săteni visau chinuri cumplite pentru cutare boer sau și pentru orășanul, pe care întâmplarea, l-ar aduce în întunecimea codrului, la țară. Sălbătăcit de ură, roditorul pământului ernà ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ursul în bârlog, cu lăbile în gură, dar ghiarele i se ascuțeau în piroteală.

Grosul norodului se prăbușise pe ulița Podenilor, urmărit în trap de cai de călărași.

Morții pe care'i lăsase țărănimea nu erau mai puțini de douăzeci și doi, printre care șase femei și un uncheaș.

In pulberea drumului își dà duhul, încârceiat, gemând, Stanciov cel mare, Vanghele, părăsit de frate-său și de văru-său.

Infanteria se mișcă și ea după miliția călare, a cărei sarcină erà să risipească nebunele gloate.

Din spatele oștirii pedestre se desprinseră brancardieri cu paturi în lege, care adunară și stârvuri și răniți, și cătane și civili.

Ion Drăghici, fratele Elizei, cu fruntea despicată până aproape de nas, cu ochii deschiși, părea că se miră de cele întâmplate.

Ca un ghem uriaș se rostogoleà pe drumul satului pâlcul Răzorenilor, toți aceia care n'apucaseră să sară garduri, să intre prin curți. Fugeau cu gândul adăpostului colibei lor, așa de depărtate.

Podenii toți, și unii din Răzoreni, se pierdeau printre case, coșare, cocini, și pe șesul neted sub văzul armatei.

Soarele apuneà, începuse a se înserà.

Colonelul și cei trei civili socoteau poate să mâe noaptea aceia în conacul din Podeni. Ii cunoșteau de sigur tihna dulce, încăperile artistic mobilate, gospodăria îmbelșugată, parcul și trandafirii.

Stânjeneala supărătoare, ghimpoasă, a celor care au fost părtași la o nimicire de vieți omenești, le

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

încolțeà în suflete și'i îmbià să viseze la uitarea dăruită de o masă bună și un vin amețitor.

Marea suferință a conștiinței încă nu se născuse în ei, și poate că n'aveà să desprindă nici odată, ca din pâclă, spectrele hâde ale țăranilor și soldaților uciși.

O trăsură largă îi soseà din urmă, dar boerii nu se urcară, hotărîți să meargă pe jos, ca să oboséască, să nu discute la olaltă și să doarmă bine peste noapte.

Praful stârnit de mersul cailor și al dorobanților astupase de tot zarea de către sat. Totuș, la o vreme, ridicând ochii din pământ, unul din domni înțelese, cu îndoială, că vechiul și stilizatul conac arde. Colonelul își țintì privirile încă agere și pătrunzătoare și rostì cu temeinicie:

— Arde, domnilor! Mizerabilii! Și 'ncepuse să'mi fie milă de hoiturile lor!

Și cum se opriseră și priveau cu toții la șuvițele de fum ce se depănau de sub acoperișul, din puținele ferestre ale culei, întunecați și mâhniți, procurorul glăsuì, întorcându-se spre birjarul apropiat acum:

— Haidem în trăsură! O să dormim bine la noapte: ne-am împlinit cum se cade datoria!

Gloata Răzorenilor, fugară pe șosea către satul ei, se mai îmbucătățise. Cu sufletul la gură, de fugă și de spaimă, cu picioarele tăiate, zobiți, mulți se ieziseră pe câte o ulicioară din Podeni, sau se întinseseră în șanțurile șoselei cu pântecele la pământ, întinși ca lipitorile pe mal.

Călărașii însă nu'i mai urmăreau. Ținta lor, să'i împrăștie, să'i oprească a se duce la oraș, să'i îngrozească, fusese atinsă. In capul, din cealaltă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

parte, al Comunei Podeni, stătură, descălicară și-și căutară loc prielnic pentru tabără.

Infanteria aveà să rămână în mijlocul satului, în jurul primăriei, pustiită și ea. Trecuse pe lângă incendiatul sălaș, dar pentrucă nu aveà ordine să stingă focul, cursese pe lângă el, fără părere de rău, ba chiar unii din ostași, țărani, își ziseseră în gând:

„Incaltea n'au murit de geaba rumânii ăia! O făcuseră lată!..."

Pe când landoul se opreà la conac, ca să privească, în treacăt, trimișii ocârmuirii — dezastrul și ruina pricinuite de răsvrătiți, valuri de foc, ca dintr'o pulberarie, șuerară în zarea cea apropiată de negura nopții.

Spăimântați, orășenii se urcară în trăsura lor, în picioare, și priveau cu lăcomie și groază, măreața și tragica privelişte.

Mai întâi nu pricepeau ce casă, ce depozit, ar puteà să ardă cu atâta vâlvoare. Priviră în juru-le, dacă vor găsì pe carevà din partea locului, ca să'l întrebe. Erau singuri! Și o neliniște, o grije de propria viață, șerpuì tainic prin sufletele lor.

Văpăile băteau cerul, pârâiau, scuipau, și tărià se făcuse roșie ca sângele. Focul din conac mocneà pe sfârșite, pe când acela acum se pornise.

Oare nu se depărtaseră, gândeau orășenii, preà mult de oștire? Se înoptase. Lumina de departe a incendiului, făceà să se pară mai groasă întunecimea în preajma culei. De după garduri, de prin curțile nelămurite, din șanțurile drumului, se puteà să răsară o haită de inși cu ciomege, cu securi, și să'i ucidă.

Un trap de cal răsună pe aproape. Veneà de către partea în care erau duși curcanii și călărașii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Un ofițer veneà în trap, ca să'l informeze de domnul colonel.

Asasinii, adică țăranii, pricepând că armata va aveà nevoe de fân, daseră foc stogurilor. Ce erà de făcut? Ce aveau să mănânce caii? Să pască grâul boeresc? Cum va zice domnul Colonel!

Veniseră veşti că şi la Răzoarele arsese casa boerească a deputatului Marinică Voiculescu, şi că Răzorenii luaseră parte la ciocnirea cu armata, acì, în Podeni.

Colonelul dădù din umeri. Să se caute locurile de imaş ale satului şi caii să pască acolo. La nevoe puteau să'i bage şi 'n semănături. La război, ca la război! Dar cel dintâi lucru: să se trimeată o gardă de zece soldaţi, călăraşi, ca să conducă landoul până 'n Leorman. Conacul arsese, şi n'aveau unde să doarmă, aşà că renunţau la plăcerea şederii la ţară, noaptea asta...

— Foarte bine, colonele! foarte bine şi frumos! aprobară tovarăşii comandantului, şi un suspin de uşurare îi însufleţì. Acum puteau să privească cu plăcere la spectacolul măreţ şi dramatic, cum îl calificase unul, al marilor, uriaşelor stoguri de pae aprinse.Cu zece călăraşi armaţi lângă ei, nu le mai păsà de o întâlnire cu ţăranii.

Cu uşurinţa, cu repeziciunea cu care la noi se deslănţue o vijelie, sau se face din iarnă primăvară caldă, vedem aci, aruncându-se parcă, una în alta, două făpturi omeneşti, încleştându-se cu tăria patimei, a dragostei.

Hotelul Principal şi toate celelalte hotele din Bucureşti gemeau de moşieri, de arendaşi, fugiţi din căminele lor, din oraşele de provincie, dela ţară.

BIBLIOTECA CLUBULUI DIN CLUJ
Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ba mai mult și mai rău decât atât. Ionescu dela Mapamondul, Grünberg dela Națiunea și Edelstein dela Propășirea, cele mai însemnate ziare populare, tremurau în redacțiile lor și sfătuiau lumea, în articole duioase, să fie liniștită. Noul guvern aveà încrederea întregii națiuni și-și luase angajamentul, față de amândouă partidele cârmuitoare, să potolească, cu or ce preț, revoluția. Despre despăgubiri găseau că e mai cuminte să tacă, mai ales că lor, intelectualilor țării, n'aveà să le răsplătească nimeni temerile îndurate, ci numai râvna pusă în slujirea adevărului și a cumințeniei.

Intr'unele articole de jurnal se zăreà adeseà și zâmbetul unei mulțumiri, așà ca strălucirea unei mari idei, stânjenite, obrocite până atunci, că țăranul nu e șovin; că adevăratul român nu e antisemit și că răscoalele izbucniră din pricina nesăbuitei organizații sociale.

Lumea erà preocupată, îngrijorată, umbrită de norul uriaș care, lespede în dreptul soarelui voios de primăvară, se îngroșà tot mai mult sporit de aburul sângelui fierbinte, ce se vărsà pe pământul patriei.

Mihail Sorțescu, deputat, moșier, fusese de față la ședințele solemne ale parlamentului, când șefii partidelor se sărutaseră; când unii din miniștri își șterseseră ochii, când doamnele din elită, galant învesmântate, regal, bătuseră din palme, emoționate.

Iar după aceste neuitate momente, unul din potentați, cel după care, el, Sorțescu, ar fi mers și la socialiști, întrebat firește cu sfiala de totdeauna, îi șoptise la ureche: „că toți moșierii să n'aibă grije cât de mică, pentrucă vor fi despăgubiți până la o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pară. Şi băncile agrare trebuiau să vină în ajutorarea păgubaşilor..."

Şi, într'adevăr, feţele proprietarilor începuseră a se înseninà. Se puteà să iasă un câştig frumos mai la urmă. Mai ales ei, oameni politici, nu se puteà să fie nedreptăţiţi la împărţirea despăgubirilor.

Dar or cât ar fi fost de sigur Mihalache Sorţescu că va fi despăgubit, simţeà o mare nevoe să se distreze, ca să nu se mai gândească la ţărani, la arătură şi la acareturi.

Mihalache aflase că Marin Voiculescu a plecat în provincie. Şi gândul că frumoasa doamnă, pe care o văzuse scoborând pe scări ca o divinitate, aşa de albă şi de maestoasă, e singură într'o cameră de hotel, îl stăpâneà, îl obsedà. Până şi numele ei, Medea, i se păreà frumos, plin de taine.

De Luni dimineaţa aflase Mihalache plecarea bărbatului şi, când pe coridor, când în camera lui de holtei, în mare neastâmpăr, se întrebase ce face ea şi cu ce pretext ar puteà să'i deà bună ziua şi să'i sărute mâna.

Mai întâi şi-o închipuise în pat, gânditoare şi mâhnită, îngrijorată de sigur de cele ce se petreceau la moşia care, jumătate aproape, erà zestrea ei. Apoi socotise că se plimbă agitată prin cameră, că tresare la sgomotele din hotel, că se simte nespus de părăsită. Când o să se îmbrace? Oare nu şi-o fi isprăvit toaleta? se trudeà să pătrundă cu gândul prin uşa mereu închisă, tovarăşul de deputăţie al lui Marinică.

La o vreme, văzù pe servitoarea care făceà curăţenie, că intră la doamna Voiculescu.

Mihalache erà răbdător la nevoe. Aşteptă mult. Cetise până şi cronicele literare din cele patru ziare care le aveà la îndemână.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In sfârşit, servitoarea dereticase, cărà fărașul şi găleata de apă. Sorțescu îi ținù calea şi, zorit, o întrebă:

— Doamna e îmbrăcată?

Femeia de serviciu se gândì o clipă, apoi răspunse:

— Cred că vă poate primì.

Sorțescu mai şovăì un răstimp, după care, palid, ciocănì la uşa privită atât de languros.

— Intră! glăsuì limpede vocea Medeei.

Curbat, cu sprâncenele ridicate, cu un surâs larg care'i ridicà mustața blondă ca la un cotoi, omul smead, scund şi bine zidit, se ploconì înaintea doamnei. Medea, mirată mai întâi, întinse mâna.

Mihalache sărută apăsat, prelung, dreapta albă şi inelată a cucoanei şi, cu ochii în ochii ei, întrebă:

— Nu vă deranjez? Ertați-mă! Aşa de dimineață... In potriva obiceiurilor, în contra voinței mele... Dar timpurile acestea de restriște au răsturnat toate deprinderile, toate politețele... Ştiam că sunteți singură... Imi închipuiam cât de mult vă preocupă împrejurările...

— Adevărat, domnule Sorțescu! Adevărat! oftă Medea.

— Ştiu că soțul dumneavoastră a plecat şi că sosise abià aseară. Nu l-am văzut şi aş fi voit să-l întreb ce se petrece pe acolo. V'a spus de sigur...

— Nu mi-a spus aproape nimic, pentrucă nici el nu ştià. Firele telefonice şi telegrafice au fost tăiate la noi, aşà că prefectura Leormanului nu aveà nici o veste!...

Şi pe când vorbeau, lucruri aşa de triste, se priveau, se pătrundeau, simpatia unuia îl câştigà pe celălalt, cu puterea cu care se comunică uneori

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dragostea, în pofida tuturor piedicilor şi a mâhnirilor.

— Dar dumneata ce ştii dela moşia dumitale? întrebă Medea, făcând semn mosafirului nepoftit dar foarte bine venit, să şadă, şi aşezându-se şi ea, aproape de el.

— Ştiu, frumoasă doamnă, îşi aplecă el bustul către ea, ca şi cum n'o vedeà destul de apropiată, ce mi s'a afirmat de către şeful meu, cel mai autorizat glas, că vom fi despăgubiţi până la o centimă, şi nu vreau să stiu mai mult.

— Adevărat? găsì prilej să se învioreze doamna şi să şi descopere un braţ, alb ca marmora.

— Vă garantez! îşi umezì buzele cu limba, fără să ştie, Mihalache.

Doamna îl privì în adâncul ochilor, părându-i-se că înţelege cevà, Ca un fior trecù prin spatele femeii, şi ea se scutură. Clătì din cap, bătù din pleoape, îşi netezì cu o mână coafura la ceafă, ceia ce iar îi desgolì un braţ.

Sorţescu se ridică în picioare, erà să păşească spre ea, deşi nu mai aveà spaţiu aproape, şi se aşezà buimăcit.

— Poate vă deranjez? întrebă iarăş Sorţescu.

— Din potrivă! Sunt aşà de plicticoase altfel orele astea... Imi face plăcere! Dar să vorbim de altcevà, nu de răscoale! Iţi place teatrul, domnule Sorţescu? Ai văzut piesa Manon? Ei, ce zici de aşà amor?

— Il înţeleg! Actriţa însă nu'mi place, nu ca actriţă, ca femee. Dar faţă de alt-cinevà aş fi şi eu tot aşà de neputincios, de pierdut, tot aşa de... lucru, nu om!

— Artista erà o femee frumoasă!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Poate; am alte gusturi. In acest moment, o singură femee e demnă de...

— Ce să facă ea cu un moment! râse, înțelegând rău sau ne mai putând înțelege bine, Medea.

— Poate nu m'am exprimat bine... De când am văzut'o, pe doamna de care vreau să vorbesc, coborînd scara din hotelul acesta, de-atunci și poate până când voi muri, ea va fi idealul meu, dragostea mea cea mare!

El rosteà cu patos banalele cuvinte, cu ochii pe fața ei, cu buzele mereu mușcate și frămîntate, tot mai mult întinzându-și bustul scurt și puternic către tânăra soție.

Ea zâmbeà visătoare acum, de fel nemulțumită, dar încă nu convinsă.

— Și nu știu dacă trebue să mă simt fericit, că am găsit acum prilejul să i-o mărturisesc. Dar dacă nu mă crede?... Ce mijloace poate aveà un bărbat, ca să convingă o femee măritată, pe nevasta altuia, decât să'i spună: „or când ai voi să divorțezi, sunt gata, sunt la picioarele dumitale!"

Și el voise să se ridice, ca să cadă 'n genunchi, dar un gest al ei, pe care puteà să'l interpreteze altfel, și teama de ridicol, îl opriră. Ea pusese degetul pe buze și murmurase:

— Fii cuminte!

Și apoi, după o tăcere scurtă, tot ea urmase:

— Pentru întâia oară vorbim între patru ochi! Vreai să mă tem de dumneata? Ușa asta poate fi deschisă pe neașteptate...

Sorțescu se ridicase iarăș de pe scaun. O mare turburare și însuflețire se învederau pe fața lui. Și or cât se mișcà, se frământà el, nu'și luà ochii dintr'ai ei.

Medea, și ea, îi culegeà chipul în ochi și'și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mtrr1901-1932

apropiă inima de el. Omul ăsta nu mințeă! O văzuse numai de câtevă ori, și frumusețea ei îl vrăjise. Erà vădit că o iubeà! Mânile lui tremurau. Ii luase mâna și i-o sărutase, cu cele mai arzătoare sărutări ce simțise ea vre-odată. Și vorba mătușii o bătrână iscusită, îi venì în gând: „Amorului să nu'i dai cu piciorul nici odată, că e piatră prețioasă!" Să nu'i dai cu piciorul, ca să nu'i duci dorul, s'ar fi potrivit să ofteze mătușa, vârsnică de cincizeci de ani, și totuș cu un ibovnic de douăzeci și opt.

Ce să facă cu el? preà erà turburat și primejdios! Medea își luă evantaiul și își făcù vânt. Și ea se simțeà încolțită de propriile ei simțuri.

— Domnule Sorțescu! se rugă ea, și'i puse o mână pe umăr. Văd că nu te liniștești... Nu vrei să fii cuminte. Du-te! La ceasurile douăsprezece punct, sunt jos în restaurant. Atunci sunt puține persoane la masă. Vino și dumneata, ca din întâmplare, cere'ți voe și așează-te la masa mea. Acolo ai să mă întrebi, ce face bărbatu-meu și ce veste a adus.

Curagios, nu desamăgit, el își lipì buzele pe brațul ei, mai jos de cot, și închise ca amețit ochii. Ea își făceà vânt cu evantaiul și simțeà că genunchii i se încovoae și că s'ar puteà să'i atingă pe ai lui. Negreșit că bărbatul ăsta aveà să'i fie amant. Femeia i se promiteà în gându'i, pe când cu o mână hotărîtă îl îndepărtà spre ușe.

De cum rămase singură, Medea se întoarse către oglindă, ca spre conștiința ei, ca să se înțeleagă.

Se găseà într'adevăr frumoasă. Sorțescu nu mințise. Femeia se căută adânc cu ochii, cu amor, cu pasiune, ca și cum ar fi căutat în profunzimea nesfârșită ochii lui, reflectați adineaurea într'ai ei.

Își zâmbì, ca îmbiată de mângâerea ultimă a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

celei mai dorite voluptăți. Da, aveà să-l iubească, să se lase iubită până la leşin. Nu erà tânăr, un mucos, Sorţescu, din potrivă, erà puternic ca toţi oamenii îndesaţi, vârtos, butuc înflorit, verde şi radiind de patimă topitoare. Bărbaţii svelţi, înalţi, cu cât sunt mai frumoşi, au graţii feminine. Medeei nu'i plăceau. Altora, Sorţescu li s'ar fi părut grosolan, pentrucă erà scurt cât ea şi cu bustul patrat; dar ea găseà la el până şi finețe şi anume în subţirimea mustăţilor lui blonde ca de mătase, şi'n catifelarea privirii.

Cu ceasornicu'i mic, de aur la îndemână, Medea îşi desăvârşia toaleta ca pentru eşire, pentru oraş. Uita une-ori să se îmbrace, nu mai ştià ce are de făcut; rămâneà cu ochii departe, uitaţi; un zâmbet de mulţumire porneà să'i înflorească pe gură, şi surâsul îi coprindeà încet toată faţa, i-o lumina ca dogoarea unei flacări. Puneà mâna de mai multe ori pe acelaş lucru, neştiind ce are de făcut cu el. Şi iar se privià în oglindă, îşi aruncà o privire lâncedă şi drăgăstoasă. Erà vădit că se iubeà, că îşi erà recunoscătoare pentrucă'i plăcuse domnului acela lui Sorţescu. Şi mereu căutà să se gândească la cum va fi. Făgăduise că? Să vină la restaurant. Atât! Ei şi?

Se închipuià în restaurant, vedeà mereu marea sală tixită de lume elegantă, de femei geloase, nervoase pe scaune, când Sorţescu, apropiindu-se de masa ei se înclinà cavalereşte, cu privirea strălucitoare de bucurie, de amor, şi se aşezà. Ce va face mai apoi, după masă, nu voià să se întrebe.

Când ceasornicul arătă douăsprezece, Medea deschise uşa, mută cheia în partea de către coridor, o răsucì în broască, o scoase şi o strecură în ri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tichiul. Inima i bătea, simțea că obrajii i se coiorează, pe când coborà scara.

Ornicul din restaurant arătà douăsprezece și zece minute. Intârziase!

El fusese, într'adevăr, plecase disperat, nenorocit, dar cu speranță. Pândise de pe aproape, ascuns, doar o va vedeà venind.

Numai două mese mai erau ocupate în restaurant. Sala părea goală. Medea se gândea, dacă n'ar fi fost mai bine să fi fost sala plină, decât s'o găsească lumea pe ea, instalată gata, cu un strein la masă.

Il aşteptă totuş, cu nerăbdare. Sorțescu nu întârzie. Stase ca pe ghimpi tot timpul.

In zadar femeia căutà să se arăte surprinsă că'l vede, spunând tare că'l crezuse la moşie, în primejdie de moarte, păzindu'şi avutul; în van se sileà să fie numai politicoasă, invitându'l să ia loc. Cu toată plinătatea corpului ei şi obişnuita ei înțepeneală trufaşe, se sbuciumà în scaun, iar ochii, cu scânteeri de fulger, undreleau ochii bărbatului zăpăcit, fericit, bâlbâind de emoție.

Se doreau preà mult oamenii aceştia streini, abià cunoscuți, ca primul lor pas, făgăduitor, să nu'i sgudue. Oferindu'şi lista de bucate unul altuia, mânile lor se atingeau cu plăcerea pe care o dă epiderma cea mai sensibilă. Privirile lor, adunate, ascuțite, nu mai zăreau în dreapta şi în stânga, parcă se încolăceau între ele, ca două şopârle iubindu-se sub arşița soarelui de Iulie. Senzuali amândoi, o putere magnetică, fatală, îi apropia, în ciuda distanței despărțitoare a mesei şi a sdrobitei fărâme de grije impusă de localul public.

Indiferentă le erà lista de bucate; mâncările comandate le gustau şi le lăsau abià începute, ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe cevà fad şi netrebuincios. Pe chelner abià că'l auzeau ce spune şi, în cele din urmă, Medea se plecă peste tacâmuri şi, gâfâind aproape, rostì:

— Să mă conduci în odaia mea... Nu'i aşà?

Amândoi se sculară în picioare, hotărîţi, înfioraţi, fericiţi. Chelnerul se repezì să'i servească. Până să plătească Sorţescu, Medea se răsgândì un moment, privind sala sporită de capete, din jurul meselor albe, încărcate de cristaluri.

Pe cât putù de ceremonios, îndrăgostitul, care erà îmboldit s'o ià în braţe şi să fugă cu ea, făcù loc doamnei Voiculescu să treacă, îi deschise uşa, urcă în urma ei treptele scării.

In capătul scării, cum nu erà nimeni, Medea întoarse capul şi şuieră în obrazul lui, cu degete înghemţate apucându'i mâna:

— E o nebunie ce facem!

— Nu'i o nebunie! suflă el, înăbuşit de simţuri. Am fi nebuni dacă am rezistà pasiunii noastre sincere, arzătoare.

Repede, Medea deschise uşa, intră, se strecură şi el. Ea schimbă cheia de-afară în lăuntrul odăii, şi surâzând, moale de-odată, suspină, pe când o umbră de dojană îi trecù prin minte: „Parcă aş fi o femee de stradă!" Dar alt gând îi străbătù în cuget:

— Parcă am fi la douăzeci de ani!

Pe 'nserate, în două râuduri ciocănise câte cinevà la uşa bine închisă, şi plecase. Cine puteà să fie, nu le păsà. Sgomotul furnicarului de oameni şi de vehicule de pe Calea Victoriei, nu'i supărà, nu'i stânjeneà.

Nu prânziseră însă cumsecade şi erau lihniţi acum, înainte de ora cinei. Dar nu le erà foame, n'o simţeau. Oboseala, cunoaşterea lor, încă nu cu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tezau să le poruncească a se despărți din răsfățul trupurilor calde, alăturate.

Găsiseră o mare plăcere în tutuială. Rosteau cu patimă, își suflau în față, în urechi: „tu!"

Și pentrucă trebuiau să aibă un nume, în loc de Mihail Sorțescu, ea aveà să'i spună scurt numai Mi, iar el, în loc de Medea, numai Me. Și li se păreau cu desăvârșire nostime și noi poreclele lor de dragoste.

Uitatul bărbat al femeii se puteà totuș să sosească în noaptea aceia, cu trenul de unsprezece și jumătate, iar ea trebuià să'l primească. In odae erà o neorânduială vădită și trădătoare. Un cache-corset zăceà pe covor sfâșiat; alături de el fusta rămăsese în picioare, scofâlcită. Mirosul iatacului nu mai erà de liliac, parfumul obișnuit al Medeei. Lucruri tot așà de vorbitoare destăinuiau uraganul de pasiune deslănțuit în lipsa domnului soț și 'n brațe streine.

Ca să facă lumină 'n odae și să orânduiască totul sub privirile amantului, îndrăgostita simți că ar știrbi din poezia cu care noaptea acoperea încăperea Poate că nici ea, obosită, secătuită, nu mai erà așà de frumoasă. Și-apoi trebuià să deschidă fereastra ca să împrospăteze atmosfera, iar pe lumina, necesară dereticatului, ar fi fost văzuți împreună, din stradă.

— Tu! tu trebue să te duci! își îngropă ea gura pe gura lui. Înțelegi? se rățoià ea, în joc. Tu trebue să pleci, ca să fac curat aici! Vine... domnul Voiculescu!

— Nu s'ar puteà să mai stau? întrebă el, pricepând însă bine și dorind să plece, ca să'și istorisească singur fericita lui aventură și să se întremeze.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://www.cimec.ro/mdrr1901-1932

— Ştii ce? se gândì Medea. Treci pe la ora unu şi jumătate, după miezul nopţii, prin coridor, şi pipăe uşor locul cheei dela uşa asta. Dacă dai de chee, e semn că el n'a venit, şi e sigur că nu mai vine 'n noaptea asta, şi că te aştept. Să dormim împreună! Aşa, îmbrăţişaţi, să dormim chiar, ca nişte copii cuminţi. Ce zici? Du-te acum... Ştii, eu cred că n'are să vină... Aşà îmi spune inima...

Priveliştea oraşului Leorman, plicticoasă, şi alta răpitoare, a varieteului Concordia, precum şi o mică neînţelegere.

In oraşul Leorman erà mai mare fierbere ca 'n Capitala ţării. Moşierii, arendaşii, logofeţii şi alte măriri ale satelor furnicau pe strada principală şi pe ulicioarele mărginaşe, ca nişte oameni fără căpătâi şi care şi-au pierdut capul. Până şi negustorimea târgului, fără treabă, se târà desnădăjduită sau zăceà în dughene ca bolnavă.

Ca un cutremur sguduise oraşul şi, ca şi cum ar fi pricinuit ruină şi moarte în tot locul, oamenii se uitau la case, de parcă nu le-ar mai fi văzut. Prietenii se apropiau unii de alţii, ca să se întrebe ce-au mai aflat, ce se svoneşte.

Trupe trecuseră prin oraş, cu destinaţii necunoscute. La prefectură nu erà chip să se culeagă informaţii. Jandarmii, goniţi or fugiţi de prin comunele rurale, păzeau localul şi opreau mulţimile curioase să cerceteze, să'l supere pe domnul prefect, preà ocupat. Telefonul sbârnâià toată ziua, şi însuşi domnul prefect, cel nou, nemâncat, nedormit, nu se mişcà dela receptor. Crainici veneau şi plecau, plini de praf şi gravi ca diplomaţii, bucuroşi oarecum, mândri de însemnătatea lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se şopteà că noul ministru de interne şade neclintit în cabinetul lui, ca să primească ştiri din toată ţara, să împrăştie pretutindeni porunci, şi că, însuşi regele, pe nemărginitul domeniu al coroanei, n'a fost scutit de revolte.

Ca o puternică opintire în potriva apăsătoarei îngrijorări, lumea umpleà seara berăriile şi cârciumele, iar şantanurile aveau de furcă până 'n zori. Primejduiţii bogătaşi, uitau necazul destupând sticle de şampanie şi jucând pe genunchi cântăreţele dela Concordia.

Marinică fusese printre cei dintâi care strigaseră „ura!" la trecerea militarilor prin oraş. Vederea armatei îl emoţionase şi semănase în tristeţea lui speranţe de mântuire. Privind şirurile drepte de cătane cu feţele pârlite, cu capelele pe sprânceană, Voiculescu se înduioşe la gândul că toată suflarea aceia se duceà, la o sfântă datorie, să salveze patria, murind la nevoe pentru ea. Parcă vedeà canalia ţărănească împroşcată, secerată de puştile ţintaşe şi, ca o turmă, adunându-se şi îndreptându-se către ţarină, ca să le are.

Pentru el, pe lângă conacul lui, poate că aveà să cadă flăcăul ăsta sdravăn, care râde 'n soare de câte ori îl atinge flamura steagului purtat cu mândrie.

Pentru el aveà să se curme viaţa prichindelului ăstuilalt, care, serios, ţinându'şi cu sârg rândul, băteà caldarâmul târgului cu talpa cismei.

Şi gândurile acestea creştineşti îi umflaseră inima de lacrămi lui Marinică şi regretà că nu'i acolo, de faţă, şi nevastă-sa, că să'şi mărturisească slăbiciunea cuivà.

— Ce zici? făcù lungind cuvintele celălalt ales al naţiunii, senatorul. Panaiotis, care privise cor-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tegiul militar lângă el. Au un număr considerabil de cartuşe la ei! Ce zici? e rost să câştigăm ceva de pe urma despăgubirilor? Gândeşte-te că ei n'au să poată face socoteala pagubelor, şi că trebue să ne creadă pe cuvânt! Ce zici? întrebă glumeţ, Leonida, a treia oară. De toate avem, avem şi fete mari! Erà din popor? îi dădù el cu cotul lui Marinică, pe când oastea se pierdeà departe.

Marinică înţelese întrebarea păcătosului de grec. Intrebà dacă Eliza erà de viţă. N'ar fi voit să răspundă, dar colegul îl trăgeà de mânecă vârtos.

— Da!... moţăi, fără voe bună, Voiculescu.

— Poporul, săracul! declamă caraghios, Panaiotis. Se răscoală, poporul muncitor! Il pune cu botul pe labe poporul militar! Vreà poporimea pământ şi drepturi? Il aranjează poporul alegător! Poţi să tai din el cât ţi-o plăceà, că creşte la loc şi e totdeauna în stare să'şi ţină stăpânii pe spete, fără să'i hurduce. E bine, Marinică, e bine! Vezi de dă ochii cu patronul tău politic, cu şeful tău, ca să'l descoşi. Diseară însă nu'mi scapi; trebue să te beau!

Deşi nu vedeà bine rostul şederii lui în Leorman, Voiculescu trecù pe acasă şi porunci să i se pregătească iatacul. Nu plecà în seara aceia la Bucureşti; unde ar fi fost mai îngrijorat, părându-i-se că e preà departe de avutul lui primejduit şi de izvorul ştirilor.

Nevesti-si aveà să'i telegrafieze a doua zi câtevà cuvinte liniştitoare, dacă tot nu socoteà că poate plecà.

Deocamdată aveà să'i facă pe plac lui Panaiotis, care vânase de sigur cevà pasări rare pe la varieteu, şi care se simţeà îndatorat. Grecul puteà să flecărească, să'i destăinuiască secretele, să'l pu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nă rău cu Medea şi cu familia ei, aşà că erà mai înţelept să fie cumpărat cu dovezi de prietenie şi de încredere. Şi-apoi, ce tovarăş bun de uitarea necazurilor erà Panaiotis, ager ca o veveriţă, posnaş ca un actor!

Despărţindu-se de Leonida, căruia îi dădù întâlnire la berăria Regală, pe la orele nouă, Marinică se îndreptă către casa soacră-si.

Doamna Evlampia Păun, mumă bună a Medeei, greacă de origină, femee de patruzeci şi cinci de ani, după moartea soţului său nu se remăritase. Rămasă văduvă, stăpâna de moşie, dase rând pe rând afară pe toţi slujbaşii de pe ţarinele ei, Români cu toţii, şi'i înlocuise cu Greci, rude de-ale ei scăpătate, compatrioţi, indivizi fără nici o meserie.

Cât trăise Ghiţă Păun, pe care ea îl îmbogăţise cu dota, grecoaica nu suflase un cuvânt. Ea care se măritase în potriva dorinţei părinteşti, fugind după Ghiţă, răbdase toate burzuluelile şi hachiţile bărbatului, cu capul plecat, cu o adoraţie neînţeleasă.

Păun nu ştià să se iscălească, nu fusese scăldat decât la botez şi mort, înjurà ca un ungur şi nu ştià greceşte. Când fugise cu el, Evlampia abià îngâimà româneşte „mi draga", adică te iubesc şi, pentrucă s'ar fi prăpădit, dacă nu i'l dădeau, şi pentrucă s'ar fi prăpădit şi ei dacă o pierdeau, părinţii se învoiseră la căsătorie. Poate că făcuseră bine, pentrucă nu mai avură multe zile de trăit, şi pentrucă Evlampia fusese mulţumită de omul ei totdeauna. Iar bădăranul fusese bun administrator. Sporise averea moştenită şi cumpărase moşia Răzoarele, alăturată de a lui Voicu, cu care aveà să se încuscrească, pământ negru ca pentru răsaduri de flori.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Marin își găsì soacra stând la taifas și fumând pe otomană, cu tânărul suprefect Cuțumis, care nu se simțì la largul lui, când dădù cu ochii de ginerile gazdei.

Cucoana Evlampia se bucură văzându'și ginerele, își ținù stânga pe creștetul lui cât timp îi sărutà el dreapta, dar, când Marinică se 'ntoarse ca să deà mâna cu suprefectul, pe care'l considerà ca pe un subaltern, ea se mișcă pe moalea otomană, încât să'l poată liniști pe mosafirul strein cu o privire.

Conversația întreruptă de ginere nu se mai puteà legà.

Marin întrebă cu autoritate, ce are de gând prefectura și oamenii ei să facă, față de răscoalele țărănești. Armata se pornise, dar trebuià călăuzită de cunoscătorii județului. In mâna cui erà planul represiunii? Dacă nici deputaților nu li se trimitea grabnic ajutorul armat, pus la îndemână de miniștrii respectivi, atunci toată politica de până atunci se duceà pe copcă! Pentru care folos s'ar mai fi trudit cinevà să iasă la alegeri, să salveze partidul cu bani proprii, când la o nevoe ca asta, oștirea erà trimeasă razna, după placul ei, neîndrumată de suprefecți?

Cu cât vorbea, Voiculescu se convingeà mai tare de dreptatea lui. Toate astea nu le gândise mai 'nainte și'i veniseră în cuget, îi fuseseră stârnite de antipatia ce o iscà în el: nasul mare al fanariotului, prezența lui acolo, la sfat cu soacră-sa, la taină parcă, și o presimțire că nu e lucru curat pretenia asta între o grecoaică nerăpusă de ani, coaptă bine, netrăită, și între un compatriot cu nasul ca un bot, cu ochii negri și vicleni, tânăr și fără viitor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mutra suprefectului, fățarnică și de pișicher, cum o socotea Marinică, înainte de-a se gândi la scopurile posibile de îmbogățire ale lui Cuțumis, îl preveniră numai, ca un miros neplăcut, ca o vedere grețoasă.

Administratorul de plasă mai mult tăceà, respectuos, (față de gazdă, își zisese Voiculescu), iar când răspundea, își învăleà cuvintele mai tari, coborând vocea, și trăgănând-o; sau își strecurà vorbele într'un murmur, nici întrebare, nici răspuns, ca unse cu glicerină alunecoasă. dulce și lipicioasă.

Ascultându'l, Marin simțeà că se înfurie. O ură violentă îl umflà, îi rotunjise ochii, îi aduceà bale la gură. Poate că sosise momentul unei descărcări nervoase. Se îngrămădise în el o sumedenie de supărări, de contrarietăți, de amenințări. N'avusese prilej să se spargă necazul până acum, și-acum prilejul se ivise.

Dar ispravnicul nu se pretà. Își luă pălăria și plecă, salutând grațios și pe cucoana și pe ginerele ei.

— Ce tip nesuferit și ăsta! clănțănì Marin, rămas cu soacra.

— E un băiat de zahăr! Nu'l cunoști încă! grăì stricat românește, Evlampia. Ne-ai întrerupt o conversație foarte interesantă. Mă plângeam lui de nevoile mele. Hoții de țărani, pe care i-am dat afară din slujba de vechil, de chelar, ei, de sigur, au făcut revoluție pe moșia mea. Dacă aș fi avut acolo un om, cu o mână de fier, ca Ghiță, nu se întâmplà nimic. Asta este învățătură de minte!

— Crezi și dumneata că sunt instigatori! pricepù Marin din cele spuse de soacră-sa. A luat foc toată țara, nu numai la moșia dumitale. Crezi că la Ră-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zoarele e liniște? Haida de! Așà credeam și eu. Când se ridică prostimea, se năpustește ca oile în prăpastie.

Ginerele venise să cineze cu soacră-sa și să'i spună, firește, că fie-sa, Medea, e sănătoasă și și-a făcut rochii peste rochii la Bucureşti, că se plimbă în bună tovărășie și vede câte un spectacol în fiecare seară... Medea încă nu voise să vină la Leorman, acasă, și'l aşteptà să se reîntoarcă la București.

Cu vorba, cu masa, ceasul atinse ora opt și jumătate.

In curte, Marin dădù peste Dumitru, bătrânul lui om de încredere, care'l aşteptà.

— Ce'i Dumitre? De când eşti aici?

— Bine! asigură chelarul liniştit. Sunt venit de când a plecat domnul ispravnic, de-atunci...

— Şi de ce n'ai intrat? de ce nu m'ai chemat?

— Nu erà nici un zor, boerule.

Un gând de iscoadă îi trecù prin cap lui Voiculescu.

— Măi, începù el, scoborând vocea, tu vii des pe-aici?

— Nu e zi...

— Bine, ia spune: suprefectul ăsta toceşte mult pragul casei soacră-mi?

— Ştiu dela slugi... Câte odată și de câte două ori pe zi! glăsuì bătrânul. Şi pare-mi-se că de multe ori porneşte de aici, să'mi fie cu ertare, adică nu vine din altă parte. Pleacă de aici, ca de acasă. O fi ca un copil de suflet al cucoanei! şoväì Dumitru, temându-se de bucluc.

— Ce spui tu, Dumitre! se crucì Marin. Păi el nu trebue să fie la suprefectura lui?

Dumitru se arătà foarte încurcat. Să destăinu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mon_1901-1932

iască el cele ce auzise, vorbe de clacă, dela slugăret? Dacă boerul întorceà foaia şi se supărà? Să tacă totuş nu puteà, dar puteà să micşoreze.

— Nu mai e suprefect, desluşì moşul. Spune unul şi altul că cucoana mare, chiar dânsa, l-a povăţuit să lase slujba, ca să nu'l omoare, te pomeneşti, carevà. Cu revoluţia asta se puteà. Şi aici la oraş pot să vină ţăranii!...

Eşiseră din curtea boerească, tăcând stăpân şi slugă. Voiculescu rămăsese gânditor. Va să zică ăsta erà omul pe care voià cucoana Evlampia să'l înfigă în capul trebilor, la moşia ei. Poate că Cuţumis îşi dase demisia de frică, acum, dar socoteà totuş, ca după răscoale să fie un bun administrator... Treaba lor, la urma urmei, numai cocoana soacră să facă bine şi să nu înstreineze averea, ai cărei moştenitori trebuiau să fie: nevastă-sa şi cumnatu-său, — un haihui prin lume, pe la Paris, prin Germania.

Dumitru păstră tăcere o bucată de drum, apoi, ca să poată plecà, spuse pricina pentru care îl căutase pe stăpânu-său: Un om credincios boerului dela Podeni, fugise de-acolo, înfricoşat şi el de venirea armatei.

Aşà dar, la Podeni se şi dusese oştire. Erau călăraşi, erau dorobanţi, şi se auzeau împuşcături de departe. Pe mâine se puteà ca oastea să ajungă la Răzoarele.

Vestea asta o mai auzise Marin şi'i plăcuse. Chelarul nu ştià mai mult.

Şi prin altă parte a oraşului, nu numai de către Podeni, încercaseră sătenii să pătrundă, dar fuseseră întâmpinaţi cu gloanţe. Rebelii luptaseră, fusese măcel; iar în cele din urmă, risipiţi, fuseseră prinşi ca la patruzeci din ei şi arestaţi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se povestea că şi popa şi învăţătorul erau printre cei gâbuiţi; doi streini, doi necunoscuţi de-asemenea şi că în curând aveau să fie împuşcaţi.

La berăria Regală, parcă'şi daseră întâlnire noii procopsiţi ai guvernului, proaspeţii demnitari şi cu cei eşiţi din slujbă. Altă dată ar fi fost primejdie să se găsească alături la olaltă. Acum, după pilda şefilor dela centru, se tachinau şi beau ca oameni de pace şi prieteşug. Primejdia comună, anarhia socială, cum o numeà revizorul şcolar, îi ameninţà de o potrivă.

Pe la mese, în picioare, grupuri, lumea discută, fără aprindere, domol, ca sătuii după o cină îmbelşugată. Profesorii de gimnaziu, institutorii, elita fugită dela sate, negustorii chiaburi, moşieri, arendaşi, oameni de-ai poliţiei şi ai tribunalului, se 'mpăcau de minune, se'nfrăţişeră, toţi cei nutriţi de ţăran prin dăjdii şi obidă de-a dreptul.

Şi totuş, plugarul român nu trudeà mai mult de cel mult două sute de zile pe an! In restul de o sută şaizeci şi cinci de zile, atâtea braţe omeneşti puternice şedeau nelucrătoare, se încârceiau în lene şi 'n beţie. Atâtea milioane de capete, în o sută şaizeci şi cinci de zile, nu se apropiau de cugetarea mănoasă din cărţi, de simţirea milostivă şi dreaptă a luminătorilor neamului, de mângâerile îmbunătoare şi înălţătoare ale artei. Şi 'n bălăria sufletului lor necultivat, cât de firesc erà să se prăsească şerpii tuturor urilor, nesăbuirilor şi cruzimilor! Pe când asupra oraşelor băteà soarele culturii franceze, care nici lor nu li se cuveneà, mii şi mii de cătune n'aveau o şcoală primară!

Ura necruţătoare a nepotrivirii dintre doi soţi, trebuià să izbucnească în hotarele unei ţări cu două

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

neamuri de oameni, neasemănați între ei, preà săraci unii, preà ghiftuiți alții; între iobagii troglodiți și îmbuibații din palate.

Expoziția splendidă din 1906, în loc să sporească mândria națională a țăranului din regat, i-a încolțit în suflet pizmă și dușmănie. Țăranul a văzut avuții ca'n basme, de care el, Făt Frumos, nu aveà parte, și a văzut răsfăț ciocoiesc în toate desfătările unei asemenea priveliști.

Cu totul altfel au văzut expoziția țăranii din Ardeal și Bucovina. Ei au înțeles-o așa cum doreau înființătorii ei: ca o dovadă de puterea, de cultura, de munca, de iscusința și de averea țării libere a Românilor. Ardelenii au plecat cu inima plină de dragostea neamului, cu dorul sălbatec ca în curând să se poată rupe din vitregia domniei streine, și să se alăture cu România cea liberă.

La berăria Regală, într'un grup de intelectuali ai urbei, numai profesorul Călineț cutezà să oploșească pe țărani cu mila lui. Dar atâtea glasuri se ridicau în potrivă'i, încât și el îndreptățea măsura de care se vorbeà acuma: raderea de pe fața pământului, cu tunul, a satelor în care nu se va face curând liniște.

Când veselul Panaiotis se arătă, Voiculescu nu'l mai lăsă să se așeze, și plecară la varieteu.

In drum, Leonida întrebă:

— Ai auzit vestea cea nouă? La douăzeci Mai se fac alegeri. De geaba am primit noi să sprijinim toate actele guvernului, parlamentul nu se mai deschide cu noi! Nu'mi pare rău de diurnă, ca de altcevà. Și tu Marinică, tot n'ai dat ochii cu șeful tău! Fetele mari ți-au mâncat capul!

— Lasă prostiile! Ai uitat oă Alianța Israelită se vaicără prin lumea largă și cere să se intervină în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

România, pentrucă avutul evreesc e în primejdie? Boerii români, soldații și țăranii, în ciocnirea asta nebună, mor cu sutele, ca niște câini, ei care au luptat și-au muncit veacuri peste veacuri pentru alcătuirea României, și ovreii țipă că li se primejduește avutul! Și nici unul dintre ei, vre unul dela gazetele noastre, din ăștia care ne beștelesc: când pe liberali, când pe conservatori, nu le spune domnilor ălora să'i mai slăbească cu dragostea, că le compromite asimilarea!

— Dar n'ai văzut că în Camera de Comerț din Viena, i se cere guvernului austriac să intervină, pentru potolirea răscoalelor? Pe semne pentrucă îi suntem aliați...

— „Alianța asta o să țină până când o izbucni războiul European", așà zice șeful. Dar când o venì și pacostea asta, nici regele Carol, nici răpirea Basarabiei, n'o să ne poată oprì să trecem Carpații. De aceea în politica externă nu se amestecă nici un om politic român. Nu vor să'și ia răspunderea. Regele Carol o fi crezând, ca bun German, că ne poate duce unde o vreà el, și uită că erà să plece să'și ia catrafusele, când l-am simțit că e strein de sentimentele noastre de dragoste pentru Franța! Dar asta e politică înaltă, senatorule, și noi mergem la șantan.

Un grup pestriț la haine, inși îmbrăcați jumătate orășenește, jumătate țărănește, eșau din veselul local de petrecere și se aliniau fără sfială cu fața către zidul clădirii, în stradă; se ușurau, vorbindu'și prietenește. Erau primari, vechili, învățători, adunați acum de prin toate colțurile orașului. Aveau să se ducă pe la hanuri, pe la neamuri, să se culce; erau deprinși să se culce de vreme și'i sgoniserà stăruința chetei din varieteu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pe scena mică, o Kati şolduroasă, cu ochii mici, cu pometii obrazului eşiţi, bucălată, se trudeà să fie sveltă şi graţioasă într'un ceardaş pisat mărunt cu picioarele.

Cele două distinse personajii ale judeţului luară loc la o masă lipită de scenă. Un chelner sfrijit, cu urechile mari, desprinse de cap, căscate ca nişte pâlnii de gramofon şi jupuite, cu bărbia ca un călcâi, lungă şi cu nasul coroiat, îşi aruncă şervetul din mâni pe umăr şi se ploconì, când îi văzù.

Parlamentarii şezură câtvà în picioare, ca să privească sala prin care trecuseră fără s'o cerceteze.

Omul de serviciu profită de timp şi aduse altă faţă de masă, mai curată. După întinderea pânzăturii, făcută de chelner aşà ca să nu'i atingă pe muşterii cu mânile, cu coatele sau cu umerii, chelnerul stătù drept, în aşteptarea unei porunci.

— Dă-ne mai întâi... cafele negre! hotărî Panaiotis, consultându'şi cu privirea amicul.

Chelnerul erà să se repeadă, săgeată, dar Leonida strigă:

— Stai! Aruncă'ţi ochii prin camera separată, prin salon, cum îi ziceţi voi şi... pune două sticle de şampanie extra la ghiaţă. Şi... Radule!... (Marinică, nu ştii că pe ăsta îl chiamă Radu?) anunţ'o pe Stela şi pe ailaltă, prietena ei, că sunt aici.

In scurtul timp cât poruncise Panaiotis, o fetiţă ca de paisprezece ani înlocuise, la rampă, pe unguroaică. Copila îşi ridicà braţele slabe, îşi legănà mânile ca pe nişte vergele şi, străpungându'şi propriul şi micul ei creer cu vocea, cântà, implorà un amor etern.

Un client, om ca de cincizeci de ani, revărsat pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

scaunu'i, atent la mieunatul disperat de pe scenă, se hâțânà tot, în batjocură, și asvârleà în tânăra artistă coji de fisticuri; pe când alți șase tipi dela masa lui, bărbați cu toții, îl tachinau.

Lămpi fumegau icì și colo. Sala erà plină. Necurmat se aflau două trei șanteze în public, culegând cheta, singura taxă directă a localului care aveà intrarea liberă. Cine refuzà pantahuza, se scuzà că e artist.

Nici odată nu se făceà destulă liniște în local, pentru ascultarea cântărețelor. De altfel, ele erau nemțoaice, unguroaice, așa că nimeni nu le cunoșteà limba. Franțuzoaicele, cu mare trecere în public, crezute sensuale, rafinate, cu duh, găseau angajamente bune și în Capitala țării, așa că rare ori, și aproape numai cele răsuflate, picau în provincie. Românceie, dacă erau frumoase, talentate, bune dansatoare și cântărețe, se impuneau, măgulind și aici orgoliul național, veșnic încolțit.

Toată lumea fumà tot timpul, ca obligată. La fiecare deschidere de ușe, norii de fum se învălătuceau de-asupra capetelor, coborau până la gurile aspiràtoare de aer, ca iar să se nalțe și să plutească între becurile de lumină și meseni, ca un zăbranic, ca un nor subțire.

Dintre bărbați, numai pianistul nu fumà. Galben, se storceà parcă deasupra clavirului, cu umerii împinși înainte, cu pieptul scofâlcit, nenorocitul pianist. Fața'i încrețită, rasă toată, pergamentată, nu i-o priveà nimeni, nici deșanțatele femei, — miloase și mărinimoase cu mult mai mult decât suratele lor, femeile cinstite, — nici ele parcă nu aveau nevoe de muzica lui.

Când Radu venì cu cafelele, Panaiotis, privindu'l în ochi, îl întrebă destul de tare:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Da... rachiu roşu nu aveţi?

Chelnerul, din grav şi supus, erà să piardă cumpăna şi să izbucnească într'un hohot de râs. Fără să vreà, se uitase la domnul Voiculescu, şi înţelesese unde băteà domnul senator Panaiotis. La timp, se 'ntorsese şi se repezise la altă masă, ca să servească.

— Dar eşti stricat de tot! se supără Marin. Aşà prieten îmi eşti?

— Ce să'ţi fac Marinică? Am spus eu cevà? Ştie tot târgul! Dar ce'ţi pasă! Ia te uită pe scenă! Ce forme! şi cum le scoate în evidenţă! Asta este prietena Stelei; cu asta am să te însor astă seară!

Dar Marinică îşi pierduse cheful.

— E preà voluminoasă! O şuncărie întreagă! făcù el cu dispreţ.

„Aşa'i, se gândì Panaiotis, n'am nemerit-o. Cine are grasă, vreà slabă... El e sătul de nevastă-sa!..." Şi'i veni să râdă.

Gusturilor tale numai Piţigoiul li se potriveşte. Ai vuzut-o pe fetiţa aia?... Ea spune că are treisprezece ani. Stă cu mă-sa sus la hotel. N'ai nevoe să te cari prin oraş cu ea, să te mai vadă cinevà. Minorele îţi plac, Marinică! Ai s'o mai vezi; îi vine de grabă rândul pe scenă. Asta care dansează acum e Stela. Eu i-am făcut rochia asta de paete. Ce zici de picioarele şi de mişcările ei?

Cele douăzeci de *dame* ale varieteului nu mai aşteptau acum în culise. Se amestecaseră cu publicul pe la mese, şi de-acolo îşi luau rândul la rampă.

Erà pe la miezul nopţii. Pantahuza nu mai oboseà. Lumea se mai rărise, dar larma de voci, sunetul de pahare ciocnite sau sparte, sporise. La mai multe mese, şampania gâlgâià din sticle şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

spumegà în cupe. Piepturi despoiate, braţe goale, picioare goale, pătau şi spintecau ici şi colo posomorâtele vestminte bărbăteşti, dând iluzia, de departe, a unui amestec ciudat, a unei truncher de coşmar: capete de bărbaţi răsăreau ca din trupuri de femee; câte un picior de femee părea crescut alături de unul bărbătesc.

Nici aleşii naţiunii nu rămăseseră singuri. Stela şi Piţigoiul le ţineau tovărăşie. Fata de paisprezece ani, care cunoştea preferinţa lui Panaiotis pentru Stela, nu vorbeà, nu zâmbeà şi nu aprindeà ţigară după ţigară, decât lui şi dela Voiculescu. Şi pentrucă deputatul nu'şi perduse aerul grav, fata se prefăceà supărată, oftà, ridicà braţele slabe în creştet şi, de pe scaun, se loveà toată de el. „Ia-mă în poală!" scânceà fata, şi se trântea îmbufnată pe locu'i, ajutându'şi cu mânile 'n ascuns fustele scurte să'i sară până peste genunchi.

De necaz, Piţigoiul nu voià să beà decât coniac. Da peste cap păhărelul mic cât un năpârstoc, care nu costà mai puţin de doi lei, dintr'odată, şi comandà altul. Părea aţâţată, vorbeà mereu, iar Voiculescu, pătruns în cele din urmă de stăruinţa, de obrăznicia şi de stricăciunea ei, o luă în braţe.

Ideia că fetişcana asta, de cel mult şaisprezece ani, băuse douăzeci de coniacuri, îşi arsese pieptul cu atâta alcool, pentru el, pentru ambiţia de a'i plăceà, îl biruì pe bărbatul de patruzeci şi cinci de ani.

— Eşti un geniu de conrupţie, Piţigoiule! îi spuneà el, pe când şanteza îl scărmănà, îl sărutà şi 'l muşcà, descheiată şi desgolită.

Leonida petreceà de minune. Ca la dogoarea plăcută a unui foc iarna, aşa se desfătà el la pri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

veliștea înfierbântării colegului lui de parlament. Sărutările și îngăduirile Stelei, nu înrâureau atâta asupra senzualității lui, ca spectacolul...

Ce se mai petrecea în jurul lor, ce se cântà la rampă; cine puteà să'i vadă și ce s'ar fi căzut să creadă despre ei, nu le păsà, și cu drept cuvânt, pentrucă la ora aceia nu rămăseseră în localul de petrecere decât sincerii chefli, nu spionii vieții, observatorii și cârtitorii ei, ci adevărații desmățați și stricați, cotropiți de băutură și de senzualitate.

Pițigoiul steteà pe genunchii lui Marinică, îl cuprinsese cu brațele pe după gât și cântà fericită. Fata de patrusprezece ani tot mai voià coniac. Ceruse al douăzeci și patrulea pahar. Când și acesta fù adus, Voiculescu întinse mâna și gustă repede din păhărel.

Nu erà coniac! Erà apă chioară! erà ceai! Ce șarlatanie!

Pițigoiul fù asvârlit în lături, domnul deputat se sculă drept în picioare, masa se răsturnă cu un sgomot asurzitor.

— Ce este frate? se desmeteci Leonida, din farmecul tuturor uitărilor....

Chelnerul Radu, frânt de mijloc, cu urechile pleoștite, semn al unei mari dezilusii, cu nasul și cu privirile trimise înainte în cercetare, mirat, alergà, spre masa cu scandal. Patronul venì pe scenă, zorit să întrebe ce s'a întâmplat.

— Asta'i pungășie! e nerușinare! răcneà Voiculescu, aprins la față și încruntat.

Și pentrucă toți se arătau nedumeriți, Marin, cu acelaș glas, tună:

— S'a adus acì la masă, pentru secătura asta de copil (și o arătă pe fetișcană) nu mai puțin de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

douăzeci și patru de pahare de coniac, care toate n'au fost pline decât cu ceai! numai cu ceai! Auzi potlogărie!

— Nu se poate, domnule Marinică! domnule deputat! protestă patronul. E o greșală la mijloc. Numai păhărelul din urmă, pe semne. Cu siguranță că numai păhărelul din urmă! De milă: pentrucă se știe la bufet că e preà fragedă dama, preà copil, și ca să n'ai dumneata neplăceri cu ea, la... Noi o cunoaștem... Când beà preà mult, o apucă așà ca un fel de isterie; nu mai poate scăpà bărbatul de ea...

— Asta mă priveà pe mine, domnule! Ce'ți pasă dumitale, când eu plătesc? La socoteală mi-ai fi pus ceai, sau coniac? Ia răspunde! Hoților!

— Domnule Voiculescu, vă rog e lume aici! Domnule Panaiotis... vă rog interveniți; sunteți clientul nostru și ne cunoașteți... se încovoe patronul.

Pițigoiul se trânteà pe scaun, și începù să plângă cu hohote. Suspinele o scuturau toată, o săltau pe locu'i. Cu lacrămi mari pe obraji, se uità rugător, dojenitor, ca la un om iubit și nerecunoscător, la Marinică.

Lumea de pe la celelalte mese, care mai puteà fi atentă, râdeà. Radu, chelnerul, ridicase masa și'i pusese altă față. Stela, strânsă sub brațul protector al lui Panaiotis, arătà o mare milă pentru bietul Pițigoi.

— Rare ori când îi cade și ei cinevà cu tronc, și atunci pățește câte o dandana! căinà Stela, pe când Voiculescu se potoleà și se trudeà să ià o hotărîre, să se descurce după cuviință.

Măgarul de patron ar fi meritat și palme, socoteà Marin, dar rostise pișicherul un cuvânt bun:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se temeà că Pițigoiul îmbătat i-ar face neplăceri domnului deputat... Și-apoi, Panaiotis, ca să împace lucrurile, spusese că plătește el tot!

Văzându'l că se însenineazâ păcălitul înfuriat, fetișcana își repezì brațele din umeri și le oprì în văzduh, suspendate într'un gest de iertare, teatral, de rugăminte și de îndurare. Hohotind, plângând cu adevărat, cu lacrămi, artista bolborosea:

— Iartă-mă! Jur! jur! să n'am parte de mama, dacă nu te iubesc! Nu fi nesuferit! Ai să vezi! ai să vezi!...

Un zâmbet de nedumerire, de plăcere și de măgulire, trecù peste fața și pe buzele bărbatului implorat.

Jurămintele și lacrămile, marea mașină de războì a femeilor, biruiau și aici, în bordel și 'n cârciumă.

— Să facem plata! dacă'i așà! hotărî Leonida. Vezi tu bine, se adresă el amicului, că trebue să te duci cu ea! Privește în ce hal ai adus-o!

Voiculescu întinse mâna către Pițigoi, îndulcit, și fata se încolăcì îndată pe el, ca un șarpe călcat cu piciorul.

In sală, chelnerii începură să stingă lămpile. Zorile dimineții priveau ca prin ciur orașul împresurat de hoarde răsvrătite.

Suntem aci la olaltă cu ofițerime din București, și se descopere sub dărămături o victimă a răscoalelor.

In Moldova se făcuse liniște. De-acolo pornise vrajba; nu se încinsese ca peste Milcov; puține jafuri, pârjoluri și omoruri se făptuiseră, și iată că adormise totul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aceiaşi rumâni eşiseră la arat, mai scârbiţi, mai sfioşi; dar şi boerii, cu vechilii lor cu tot, se purtau acuma mai blajin, mai cu ocol la sfadă.

Guvernul cel nou, pus pe treabă, hotărît să ucidă şi să cârmuiască, împrăştiase şi manifeste promiţătoare. Se spuneà în ele că se vor scădeà birurile şi că muncitorii plugari nu vor mai fi înşelaţi la învoeli, la măsurătoare şi la socoteli.

Negru pe alb puteau cetì ţăranii, păcat că nu cunoşteau slovele, că Vodă şi cei mari recunosc că au fost furaţi de către boeri.

Li se mai făgăduià pământ de-al Statului şi de-al aşezămintelor eforieşti şi, ca să'l poată semănà şi îngrijì pe semne, ajutor în bani din partea băncilor populare.

Legi noi vă vor sprijinì, spuneà manifestul, se vor înfăptuì dregătorii care să vegheze şi să chezăşuiască dreptatea.

Legi noi? ca şi cum fabrica din dealul Mitropoliei ar fi avut până atunci altă chemare! In fiecare an se votau proiecte peste proiecte, dar prefectul rămânea acelaş, satrap, ispravnicii tirani căpătuiţi prost şi care trebuiau să pună de-oparte orcât şi de or unde, pentru ziua de mâine, când vor rămâne fără slujbă, sau se vor hotărî să facă politică *înaltă;* primarii şi notarii, aceleaşi slugi plecate boerilor de pe moşie, proprietarului, dracului, or cui, numai unei legi nu!

Iar în privinţa dreptăţii, aceia dela judecătorie, pentru o palmă de pământ, sau pentru o palmă fără de pământ, se rosteà manifestul aşà, că parcă nici pe aceasta n'o avusese ţăranul. Atunci ce avusese? Fusese afară din lege?

Şi glăsuià mai departe hârtia către plugari: „nici un arendaş nu va aveà mai mult de două

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

moşii, de cel mult 4000 de hectare; aşà că sătenii vor puteà găsì moşii de arendat."

Guvernului nu'i ardeà de sigur să se ţină de cuvânt, ci să potolească răscoalele. Acelaş arendaş puteà să ia pe diferite nume, pe al nevestei, pe ale copiilor lui, prin oameni de pae, şi 80000 de hectare! Ca să arendeze ţăranii o moşie trebuiau să concureze pe boeri, adică să deà mai mult, ei care se răsculaseră sub junghiul sărăciei şi al împilărilor, recunoscute şi de manifest.

In judeţul Prahova, răscoala abià că mijise şi se potolise. Ţăranii din partea locului aveau bani, lucrau la sonde şi nu aveau vreme, chef şi nevoe de răsvrătire. Pilda întregii ţări rămăsese neînţeleasă şi'i lăsase reci pe oamenii cu chimirurile pline. Deveniţi lucrători, plătiţi cuviincios, învăţase a mâncà omeneşte, îşi cinsteau trupul cu o hrană bună, aşà că mai de grabă s'ar fi temut că vor pierde bunurile dobândite de curând, decât că vor câştigà ceva din răsmeriţă.

Regiuni întinse din Muntenia se potoliseră. Nu se cunoştea numărul de vieţi nimicite. Camerele votară câte o recompensă naţională ofiţerilor căzuţi în luptele cu sătenii.

Ţara nu erà a ţăranilor, în nici un fel. Nici avuţia, nici armata, nici dreptatea judecătorească, nici biserica!

Un politician de rând, foarte sus ajuns, un istrion, un avorton, un bizantin conrupt până în măduva oaselor, un descreerat despre care se spuneà că crede şi în Dumnezeu şi în dracu şi că oficiază „liturghii negre", ceruse Mitropolitului o deslegare a jurământului pus de ţărani: „că vor luptà toţi până la moarte în potriva ciocoilor."

Se presupunea că secerătorii au încheiat ase-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

menea legământ, şi lepădătura întindea mânile lui spurcate spre potirul cu iertarea păcatelor, ca să'l treacă mulţimii într'adevăr credincioase, înfiorate de vedenia morţilor ca de moarte şi de misticismul supt cu laptele mamei.

Călăraşii, dorobănţimea, după măcelul şi popasul din Podeni, trecuseră şi daseră un iureş prin Răzoarele. Se lăsaseră apoi mai de vale, ajunşi mereu de ştafete dela oraş, unde se află planul general de atac sau numai superiorii.

Arestaţii, ţărani prinşi în vâltoarea luptelor sau mai apoi pitiţi pe după garduri, ascunşi prin poduri, pârîţi de elita satelor, erau duşi în convoae printre trupe, cu mânile legate la spate, aşà rupţi şi desmăţaţi cum se aflaseră, sdrobiţi de oboseală şi de frică, cu picioarele împiedicate ca la caii nărăvaşi, când sunt lăsaţi să pască slobod.

Părintele Maftei, logofătul Gârbaci, şi după ei primarul, notarul şi cămătarul satului, eşiseră înaintea oştirii, arătând de departe deznădăjduire.

Ofiţerii, orăşeni, mulţi bucureşteni, cu atâta neîncredere îi primiseră, încât puseseră să'i lege mai întâi, ca să fie siguri că nu le întind o cursă.

Ca un adevărat martir din primele vremuri ale creştinătăţii, părintele Maftei răbdase chinurile sfinte ale mucenicilor, senin şi răbdător. Sfinţia sa glumeà, ca la un pahar cu vin profiriu, când teiul îi curmà braţele, întoarse cot la cot în dreptul greabănului.

Gârbaci sufereà cumplit sufleteşte. Nedreptăţi aşà de mari, el nu înţelegea. Se făcuse negru pământ de obida necazului şi'l usturà avan gândul— şi gândul ăsta! — că s'ar puteà să'l vadă vre unul din ţopârlanii duşi de el cu harapnicul, şi să se bucure.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi cămătarul satului nu pricepeà vitregia unei asemenea purtări din partea ofiţerilor, el care aveà un nepot căpitan la roşiori şi care aveà ca la sută de mii de lei avere, pe puţin.

Dar toţi nu cutezau să ridice glasul, ci se rugau frumos, să nu fie luaţi drept răsvrătitori, şi cereau să se ancheteze.

Pe la prânz, sergentul major trimis de ofiţeri ca să cerceteze unde s'ar puteà mâncà bine, în sat, se întoarse şi spuse, după reglementarul salut milităresc:

— La cămătarul satului! Are găini berechet, vaci cu lapte şi un butoi cu vin vechi!

Ceata notabilităţilor arestată erà în apropierea ofiţerilor. Auzise. Ea tresări toată, veselă, şi un gând de nădejde zâmbì pe chipuri. Un căpitan smead, scurt, rotofei, se întoarse către dânşii, pricepând sau simţind că au tresărit:

— Care dintre voi e cămătarul?

— Eu!... căută să se îndrepte fostul hangiu. Imi zic aşa, pentrucă sunt la banca populară de aici...

Căpitanul nu'l mai ascultà. Nu'l interesase decât o clipă. Işi aprinse o ţigară şi spuse:

— Să ne urmaţi şi voi!...

Iar către colegii lui, pe franţuzeşte, căpitanul cârâì:

— Măgarilor ăstora, dacă le dăm drumul, să nu dăm de vr'un pocinog!

Camarazii tocmai vorbeau despre deosebirea dintre cismele de lac şi cele de căprioară, pentrucă isprăviseră de desbătut asupra aşezării nasturilor pe tunici şi mantale. Când înţeleseră că e vorba

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de masă, în legătură cu cei arestați, glăsuiră într'o voce:

— Aș, nu! avem ochii pe ei!

Se duseră cu toții la casa cu înfățișare burgheză a cămătarului, urmați de ceata păzită cu baioneta la armă, a notabilităților.

Nevasta găzdașului se închisese într'o odae, și vaetele ei disperate, văzându'și soțul pe fereastră, turburà liniștea ospățului în pregătire și adulmecat ogărește de domnii ofițeri.

Sergentul care puneà la cale așezarea tacâmurilor și tot rostul trebii, nu găseà cheia pivniței. Fără țuică, fără vin, cum erau să se așeze la masă oameni ai datoriei, obosiți, sâcâiți și plictisiți? Sergentul, care aveà groază de bocete muerești, se dădù pe lângă cămătar, se strâmbară unul la altul și se pricepură, sub aprobarea tăcută a părintelui.

— Domnule Căpitan, venì sergentul să reclame, dați'mi voe: sunt de părere să'i deslegăm pe nenorociții ăștia. Cheia dela pivniță e la gazdă, și gazda e arestată. Sunt toți fruntașii satului, și după cât aflù, nevinovați, victime...

Inaintea farfuriilor, în preajma mesei, ofițerilor le devenise indiferent or ce... Cu numai un semn din cap, ordinul de deslegare se dădù. Frantașii rămâneau în sarcina sergentului, care aveà să'i oprească să se împrăștie pe la casele lor.

Peste un ceas, liberatorul, în capul unei mese din altă odae, mâncà cu poftă, având în dreapta pe primar, la stânga pe cămătar, iar în față pe cuviosul preot. Nici odată un prânz nu fusese mai gustos și mai bine stropit cu sângele Domnului. Și soldații care păziseră cu baioneta, beau și mân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cau, pe după cotlon, în bucătărie, prin curtea gospodărească.

După masă, ofițerii, până a nu purcede din Răzoarele mai departe, voiau să se plimbe oleacă. Conacul, îl văzuseră. Voiau să vadă casa asupra căreia se năpustiseră țăranii cu aceiaș înverșunare ca asupra celei boerești, mai cu seamă că erà pe aproape.

Fostul sălaș al perceptorului rămăsese numai în trei pereți exteriori, fără acoperiș, și parcă ani de zile trecuseră peste rămășițele lui. Nici un pic de fum nu se mai resfirà din dărâmături.

Fruntașii comunei, liberi acuma, voioși aproape, sătui și de mâncare și de băutură, veniseră și ei.

Ofițerii intrară în fosta casă, pe unde căzuse un perete în lăuntru. Un maldăr de moloz între ziduri afumate, coșcovite, gata să fie răsturnate de cea dintâi vijelie, asta era priveliștea.

Cu nepăsare priveà ofițerimea, tânără, bine îmbrăcată, locuitoare a marelui oraș. București, la casa pârjolită, la cuibul de tihnă distrus, adăpost al unui biet om care a muncit, a înșelat, a nedreptățit, în ciuda inimii uneori, ca să'l clădească; l-a mângâiat cu ochi de stăpân și de om ostenit, supărat, ajuns de multe ori acasă ca izgonit de toată suflarea. Un cuib de rândunică nimicit, i-ar fi impresionat mai mult pe ofițeri.

Cu totul altfel scormoniră cu ochii dărâmăturile și culeseră priveliștea locuinței nimicite, gospodarii sătești. Galbeni se priviră unul pe altul și, gândindu-se că au scăpat de mare primejdie până acum, nu puteau totuș să nu 'și simtă inimile ca strivite de pereții doborâți.

Un câine flocos se ivì, cu temere de oameni, cu ură, și începù să urle a pustiu și jale, cu botul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

întins, cu gâtul întins, supt de atâta urlet.

— Săracul! se scutură căpitanul şi ameninţă cu mâna, ca să'l izgonească. Trebue să fie câinele casei...

Ofiţerimea şedeà urcată, în picioare, chiar pe peretele prăbuşit; iar notabilii satului înapoia lor. Vedeau cu toţii acelaş lucru, când unul din ofiţeri făcù un pas înainte. Ii strălucise cevà deosebit, printre varul şi cărămizile alandala.

Zărise cevà unsuros ca o ţiplă grăsoasă. Privì mai cu luare aminte şi se temù de aceia ce-ar fi putut să fie. Ceilalţi îi urmăreau cercetarea.

Tânărul locotenent dădù în lături cu sabia o cărămidă, două, şi se trase înapoi. Se traseră 'n lături, numai cu umerii însă, toţi privitorii, rămânând ţintuiţi locului şi, fără să poată face altfel, se aplecară ca să se asigure că văd bine.

Şi pe dată un miros de carne friptă, şi de hoit zăcut, li se urcă la nas. O făptură omenească fusese prinsă de peretele prăbuşit. Poate că arsese întâi şi, luptându-se cu moartea, cu limbile de foc care o păşteau, o frigeau de vie, fusese surprinsă de surparea zidului! Cine puteà spune?

Şi la ce bun s'ar fi ştiut? Totuş, aceleaşi gânduri, chinuitoare, sfredeleau toate capetele privitorilor.

Fruntaşii se urcaseră şi ei, alături de ofiţeri. Cine puteà să fie? se întrebau cu toţii. Părintele mai deprins cu morţii, mai dădù în lături câtevà cărămizi.

Intâi nu se văzuse decât un umăr, gol, fumuriu pe alocuri, ca de ţiplă, pătat, gras. uns. Acum se deosebea destul de bine, de neîndoelnic, o mamelă arsă, o pungă de untură, care se aprinsese şi pe care mânile o acoperiseră cu groază şi în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

usturimea nebună a durerilor; scofâlcită, turtită pe jumătate.

Turburătoarea podoabă femeiască, se arătà altfel turburătoare acum. O greață adâncă răbujnea vulcanic în privitorii veniți dela masă, dela ospăț, și triumfà asupra tuturor celorlalte sentimente omenești: de milă, de compătimire, de indignare.

Capul moartei, acoperit și el de moloz, nu se vedeà. Dar localnicii bănuiră cine trebuià să fie nenorocita surprinsă de pojarul focului și săvârșită sub zidurile casei.

— E chiar perceptorița! spuseră 'ntr'un glas primarul și popa Maftei.

— Și erà borțoasă! adăogă unul din ei.

Ofițerii închiseră ochii, ca fulgerați de durere, și, militari și notabili întoarseră spatele vedeniei spăimântătoare, și plecară grabnic.

— Ticăloșii de țărani! sălbatecii! dădù din cap domnul căpitan. Pe acì sunt corcituri, mulți Bulgari, așà se explică atâta barbarie, cruzime.

— Și dumneavoastră trăiți la olaltă cu asemenea hiene? se întoarse căpitanul către notabili. Mai că'mi vine să vă arestez din nou și să pun să vă tragă la spate câte douăzeci și cinci!

— Când au dat oamenii foc casei, pe semne că perceptorița se urcase în pod. De frică. Ei n'au vrut s'o scrumească și pe ea... desluși părintele Maftei, îngrozit și el de cele văzute.

— Am să trimit o ștafetă la Leorman cu vestea asta nouă, a barbariei... E nevoe de procuror. Dumneavoastră puteți pleca! și căpitanul risipì cu un gest pe umiliții fruntași, profund dezolat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Printre lucruri mărunte, asistăm la o conversație între un șef politic și Marinică Voiculescu.

Medea și Mihalache Sorțescu nu se mai puteau despărți. Se cufundau unul în altul ca două oglinzi puse față 'n față, și se simțeau stăpâniți ca de o singură voință, una și aceiaș în amândoi. Trei zile și trei nopți avuseseră parte unul de altul, și ideia că vor trebuì să se despartă îi înfrigurà. Cu două trenuri puteà venì Marinică dela Leorman și, la ceasurile de sosire posibilă, numai atunci, Medea își lăsà amantul să plece, dezolată, scârbită.

— Nu vreai tu, nu vreau eu, să divorțezi de Voiculescu și să ne cununăm? întrebase, frământându-se prin casă, în preajma posibilei despărțiri, Mihalache.

— Da! din toată inima da! răsuflà lung, amețită, Medea.

— De ce n'aș stà atunci acì, să ne găsească împreună, să înțeleagă ce dorim, să se iște scandal, dacă vreà el, și să punem capăt unei situații nesuferite?

— Asta nu! se îngrozeà Medea, la gândul unei certe vijelioase în hotel, la București, unde sunt gazete și mișună o lume pe străzi.

Mâniată, femeia găseà răspuns:

— Altfel! Dacă vreai... să fugim!...

— Poftim! să plecăm! erà hotărît amantul.

— Incă nu! se rosteà Medea. Vreau să am vești despre moșia mea, de zestrea mea... Il aștept și...

— Așà! suspinà aproape Sorțescu, vreai să mai trăești cu el, pe semne?

— Nu ți-e rușine! se înfuriase amanta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ţi-e greu să te desparţi de un lucru cu care te-ai obişnuit. Sărutările lui, or fi ca sarea la bucate. Nu'ţi guşti viaţa decât cu ele... Veşti dela moşie, de ce-aĭ aşteptà? Ai să poţi face cevà, dacă vei şti că e rău sau că e bine pe-acolo? Chiar el, crezi că nu s'a dus de geaba, şi că şi petrece vremea, ca 'n provincie? Hotărăşte-te să fugim, dacă nu vreai să ne găsească aici. O atingere a altui bărbat, o cât de mică intimitate, să ştii că nu pot s'o suport şi că mă ucide mai de grabă, decât s'o ştiu pe buzele tale, pe mânile tale chiar, ca o pângărire.

— Dar, dragul meu!... se rugà ea, gânditoare şi serioasă, foarte măgulită, este acum momentul potrivit desfacerii, fărâmării unei gospodării, a unei averi? Nu zic de loc: căsnicii.

— Dar nici al unui amor ca al nostru, nestăpânit, pătimaş, nebun cu adevărat!... Erà vremea asta de răscoale şi de incendii potrivită pentru o iubire ca a mea?

Femeia se sguduià toată, electrizată de plăcerea cuvintelor lui. In cele din urmă se hotărî să fugă, să se mute cu el într'o casă de mahala din Bucureşti.

Şi se 'mbrăcà repede şi se gândeà ce să ia şi ce să lase, din puţinele lucruri de faţă. Dar îşi aduceà aminte de casa dela ţară, unde aveà atâtea lucruri ale sale, de gospodăria din Leorman, unde aveà locaşul ei de căpetenie şi tot avutul.

Mânile i se muiau, se apropià, rugătoare şi învinsă, de Sorţescu, îi aruncà pe după gât braţele, şi, cu glas moale şi înlăcrămat, îl implorà să mai aştepte, or să găsească alt mijloc, nu o ruptură aşa de nepregătită şi de păgubitoare.

Nu mai mâncau cu poftă, ceasurile nu le mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

numărau în vederea mesei; nu mai dormeau bine; nu se plimbau; stăteau necontenit împreună, cu teama că'l vor vedeà pe bărbat venind la ceasurile de tren, şi uitându'l la răstimpuri cu desăvârşire.

Certurile lor nu'i desbinau. Lanţul care'i legà îşi căleà verigile cu fiecare neînţelegere, cu fiecare ceas de nelinişte.

Hotelul tot bâzâià ca un stup de aventura lor, şi pasagerii de-o zi şi patronul şi portarul aflaseră. Dar toate astea erau lucruri obişnuite: şi fapta lor şi cunoaşterea ei de către toată lumea.

Trei zile trecuseră, dar bărbatul cu cununie tot trebuià să se arate. O telegramă a lui vestea revoluţia încinsă la Răzoarele, şi nimic altcevà.

Aveà treburi pe semne, moşierul, în vecinătatea avuţiei lui.

In cele din urmă, amanţii se înţeleseră. Medea găsise un chip de-a aşezà lucrurile, aşà ca să'l liniştească şi pe Mihalache, şi nici să nu fugă din hotel cu un bărbat, ea, femee căsătorită, notabilitate de provincie.

Aveà să plece de-acolo, ca o femee care nu poate stà singură la infinit, într'un hotel, ca un lucru uitat, şi să se instaleze în casa prietenei ei, Nini Colţar, sau la altă bună amică. Bărbatul Ninetei erà şi el dus în provincie, tot din pricina revoluţiei, şi, după cât se ştià, aveà să steà mult pe acolo. Medea aveà să lase o scrisoare, pentru bărbatu-său, la portarul hotelului, cu următorul conţinut:

„Nu înţeleg de ce m'ai lăsat acì ca pe o femee de stradă. In fiecare zi primesc insulta a o mie de priviri de compătimire, de... invitaţie şi de batjocură. Iţi pregătesc surprize mari. Sunt acum găs-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

duită la Nini Colțar, unde sper că vom aveà ultima explicație, în tonul potrivit împrejurării și care ni se cuvine nouă, oamenilor bine crescuți.

Medea.

Medea socotcà să'i spună Ninetei, colorată frumos, povestea amorului ei și proectul de divorț și de nouă căsătorie.

Nini Colțar era de felul ei mondenă și foarte romantică: se înebuneà după scandaluri și după noi combinații matrimoniale. Să fie protectoarea unei iubiri nelegitime, erà cea mai aleasă petrecere a ei. Simțeà cevà din măreția destinului sporindu'i făptura muritoare, când ocroteà o pereche, sau când dregea stângăcia uneia din părți și'i netezea calea. Țel, ideal, scop, nu erau pentru ea altcevà decât o întâlnire, o răpire, un divorț, o combinație. Pentru ca doi amorezați să se îmbrățișeze, ar fi fost în stare să'și ofere propriul ei dormitor, să steà de planton la ușe noaptea și să mintă, sub jurământ, — numai ca porumbeii să se giugiuleascà. Simțurile ei se aprindeau și se potoleau cu mai multă voluptate, la gândul spasmelor celor pentru care ea fusese „ca o mamă".

Mihalache Sorțescu o cunoștea pe Nini și pe bărbatu-său; biletul pe care îl scrisese Medea, îi plăcuse și lui: așà că primeà să'și lase iubita să se cuibărească în altă parte, trecător. Aveau să se vadă și acolo, la Nini, și să'și deà întâlniri, ca să se plimbe împreună în cât sunt Bucureștii de mari și de adumbriți.

Cu Nini Colțar, Medea se înțelese din două cuvinte. Nineta se mirase multă vreme de viața burgheză, lipsită cu totul de senzații nouă, a prietenei ei. Făcuseră pensionul împreună. La așà ananghie,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cum nu era s'o ajute? Bărbatu-său nici gând n'avea să se întoarcă, şi chiar dacă se întorcea, ea, Nini, era adevărata stăpână a casei.

Din camera ei turcească se puteà înjghebà, fără să i se mai adaoge nimic, un serai. Ferestrele odăii, luminate dimineaţa de soare, dădeau în grădină, tocmai acum când caisul înfloreà.

Nini îi era recunoscătoare Medeei, că se gândise la ea, că'i dovedea astfel vechea amiciţie din pension. Şi Mihalache Sorţescu puteà uneori rămâne, neobservat de nimeni, nici de servitori dacă se puteà, în odaia turcească, cu divan moale, cu pistoale pe pereţi, mai ales că, la nevoe, ar fi sărit în grădină, pe ferestre. Dacă viaţa nu e ca un roman de mare senzaţie, nu preţueşte nici cât o ceapă degerată. Ea, Nini, aşà voinică şi nepăsătoare cum păreà unora, era sigură că va sfârşi cu un glonţ în inimă sau pe un pat de spital, tuberculoasă. Inima ei era cariată de emoţii şi neodihnă veşnic.

Prima grije a Medeei, odată găzduirea hotărîtă şi Mihalache mulţumit, fù să lase epistola către bărbatu-său, jos la portar. Apoi începù înfrigurată facerea bagajelor. Işi luă tot ce era al ei, giuvaericale, haine, albituri, parfumuri.

In momentul plecării, Sorţescu nu trebuià să se arate, nici s'o întâmpine.

Şovăiala între lucrurile care trebuiau luate sau lăsate, ţinù mult. Hotelierul fusese înştiinţat şi tăcuse, ploconindu-se. El aveà să păstreze mai departe cele două camere, pentru domnul deputat Voiculescu, carele aveà să'i plătească pentru tot timpul. Doamna nu aveà nimic de achitat.

Tăcuţi, dar schimbând priviri drăcoase între ei, se priveau servitorii, hârşiţi cu tot felul de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

oameni şi de împrejurări, când doamna Voiculescu cu birja la poartă, plecă.

Scrisoarea lăsată de ea bărbatului fusese deslipită cu meşteşug, citită de către patron şi portar, şi închisă la loc. Acum toată lumea din hotel ştia ce face doamna Voiculescu, ştia unde se duce, şi urmăreà cu închipuirea cele ce aveau să urmeze.

Mai trecură însă două zile, până ca domnul deputat Voiculescu să sosească. Venise cu trenul de dimineaţă şi erà tare obosit. Portarul îi înmânase scrisoarea nevesti-si. El o deschisese şi o cetise, urcându-se pe trepte.

Soţia, găsì el, aveà desăvârşită dreptate. Să'ţi laşi nevasta la hotel, singură atâtea mari de zile, nevoită biata femee cinstită să vadă, de cum scoate nasul pe coridor, perechi pe stradă împrietenite, strecurându-se în odăi! Unde mâncase ea? Cu cine se 'ntâlnise? Cine o condusese? Şi poate că mai aflase în vremea asta şi isprava lui cu croitoreasa, cu fetişcana aceia blondă? Dar dacă, mititica, ar fi ştiut chiulhanul şi destrăbălarea lui în tot timpul cât stătuse în Leorman?

Şi amintirea Piţigoiului, copil pervers şi rafinat, în iatacul pustiu, parcă îl făcù să se întindă şi să'şi îndrepte şira spinării încovoiată şi surd îndurerată. Desfrânatul Piţigoi, cu picioarele suple şi agere şi neastâmpărate ca nişte mâni de saltimbac! Şi ce putere se deslănţuià în sfârluga de copiliţă şi ce patimă spumegà, şampanie extra, în toată făptura ei, creiată pentru deboş. Mare deosebire între femee şi femee, între sărutare şi sărutare! Arta iubirii, da! Iată ce erà în adevăr artă, nu mâzgăleli pe pânze şi versurile româneşti!

Marinică mâncase în vagonul restaurant al trenului, îşi făcuse siesta, până să ajungă acasă, la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

hotel, şi-acum, obosit cum erà, tare ar fi vrut să doarmă.

S'ar fi cuvenit, de sigur, să'şi vadă mai întâi soţia, ca s'o împace. Dar parcurgând cu mintea, drumul lung până la Nini Colţar, şi punând la socoteală că poate şi cei de-acolo se odihnesc, ca după masă, se hotărî să se culce.

Lipsurile de lucruri ce le remarcase în odăi, nu'l puteau turbură. Patul, oglinda şi celelalte martore ale unei patimi izbucnite nebuneşte, erau mute. Aerisite bine, vreme de două zile, odăile nu mai păstrau nici măcar mireasma de liliac din fustele Medeei, din minutul când, gata de plecare, îşi mai sărutase odată în odaia aceia, ibovnicul.

Cu gândul la plăcerea unui somn adânc, omul obosit de o noapte de chef şi de iubire svăpăiată, picotà făcându'şi singur patul, pe 'ndelete.

Voiculescu ar mai fi stat o zi două în Leorman. Când oraşul care ţi-e mai drag pe lume, te îmbie şi te îmbuibă cu o plăcere voluptoasă până la leşin, e ca şi cum ţi-ar descoperì tainele lui, — ca femee sânul. Lanţul care te leagă de el îşi înmulţeşte cătuşele, iar plăcerea descoperită sporeşte prin dragostea ta pentru oraşul copilăriei. Marinică nu izbutise să se despartă de Leorman, de cât gândindu-se bine că e neapărată nevoe să deà ochii cu şeful lui politic.

In privinţa despăgubirilor, Marin nu mai erà aşà de liniştit, de când noul guvern hotărîse alte alegeri. Ca să se aleagă el deputat, nu se aşteptà, căzut acum în opoziţie, aşà că'i trebuià cuvântul şefului. Poate că aranjaseră toţi şefii la olaltă cevà, după vestitele pupături din Cameră.

Abeà puse capul pe perne, pleoapele îi căzură şi adormì profund. Trapul cailor puteà să bocă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nească or cât de tare pe Calea Victoriei, automobilele să behăe, deputatul dormeà.

Uitase să tragă storurile şi numai din pricina luminii se trezì, la patru şi jumătate. Oare unde se aflà? In odaia de hotel a şantanului, şi Piţigoiul îl lăsase singur? Acì erà mai multă lumină şi vuet. Da, era la Bucureşti. Venise ca să deà ochii cu şeful. Poftim! cronometrul arătà ora patru şi jumătate! Să se scoale repede, ca la cinci să se poată prezintà.

Dar trupul chefuitorului tot neodihnit cum se cade erà. Omul se dădù greu jos din pat; mădularele înţelenite se supuneau cu suferinţă.

Şi amintirea doctorului, a medicamentării întrerupte, se amestecă în spiritul lui Marinică, cu imaginile trunchiate ale vieţii trăite cu Piţigoiul, în întunecata cameră de hotel provincial, în care se culcase trei nopţi. Cântece înviară în auzul bărbatului şi, fără să vreà şi să ştie, murmurà, obsedat, strâmbându-se ca şantezele, pe când se îmbrăcà şi se chiverniseà.

La şef, la conul Nicu Rovine acasă, erà lume multă. Prin porţile larg deschise tocmai intrase un cupeu, şi din curte până la scară, spinări se încovoiaseră, pălării fuseseră luate repede din cap. Feţele plecate zâmbeau cu umilinţă, pe când ochii se dădeau peste cap în sus, ca să zărească şi să'l petreacă pe cel venit.

Grozav ar fi vrut şi Marinică să vadă cine veneà la şef, în cupeu. Cu siguranţă că unul dintre grangurii cei mari. Cine ştie ce aveà să pună la cale, în privinţa alegerilor apropiate. Şeful aveà să'l primească pe grangure numai decât, îndepărtând cu un gest pe cel care apucase să pătrundă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

până la el, lăsându'l cu vorba 'ncepută. Chiar deputații, ce însemnătate aveau ei, pe lângă adevărații cârmuitori ai politicii? Până și miniștrii, multă vreme nu aveau cuvânt, față de cei cinci șase șefi.

— Cine erà în cupeu? cine erà? întrebă Marinică, stăruitor, pe nevoiașii din curte.

Aceștia, după ce'l salutară pe domnul deputat, fără fâstâceală și mai cavalerește, îl informară.

Fusese conul Mișu Mavromachi. Aycà să'l țină mult de vorbă pe conul Nicu. Iar nemeriseră rău!

— Uite, dumnealui, nea Vasile, care are zece voturi în familie, spuse unul dintre „clienți", vine regulat, în fiecare zi de două săptămâni, și nu'i poate vorbi. Alaltă-eri, eram și eu aici de față, îl vede conul Nicu, îl cunoaște, îl chiamă și'i dă un pol. Nea Vasile deschide gura să vorbească, și ce credeți că se întâmplă? Un câine roșu sare în spatele conului Nicu, și boerul se 'ntoarce, ia javra în brațe și fuga cu ea în casă. Și pe urmă n'a mai eșit afară!

Și pe trepte, oameni așteptau, cu capul plecat, răbdători. In marele vestibul al palatului boeresc, pe canapele, pe scaune, adăstau să fie primiți: deputați, senatori, magistrați, profesori, avocați, lume bine îmbrăcată, cu ifose atâta vreme cât nu se deschidea ușa prin care puteà să apară șeful, sau să fie văzuți de el,—și cu fețele schimbate: mironosite, dulcege, nesincere, viclene, fățarnice, când ușa aceia prindeà să se miște.

Și pentrucă șeful de obicei vorbea tare, lumea din vestibul mai mult tăceà, cu auzul încordat, doar va puteà prinde cevà. Nu puteau aflà și dacă e în toane bune conul Nicu, or, ca de multe ori, îi miroase a praf de pușcă, bufnește și trăznește.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Boerul Nicolae Rovine erà os domnesc. De statură mijlocie, bine închegat, muşchiulos, în veşnic neastâmpăr, omul acesta aveà o expresie, în înfăţişarea lui cenuşie, în ochi'i verzi, bulbucaţi, de energie sălbatecă. Până şi în consiliile şefilor neînfrânarea lui erà temută. Neaprobarea lui, or când se puteà preface în scandal, în torent prăbuşitor de stavile şi de demnităţi. Le trebuiau multă abilitate celorlalţi, ca să'l înduplece. Numai de Vodă poate că'i păsà, dar şi la Rege erà adus, după multe pregătiri şi hotărîri luate şi limpezite de celelalte căpetenii, în deplină înţelegere cu el. Iubeà şi urà cu patimă, dar fără statornicie. Injurătura, pumnul, ciomagul, spada, erau arme deopotrivă la îndemâna lui, mai satisfăcătoare decât lungile discurcuri, pe care, la nevoe, le ticluià de minune. Darul vorbirii nu le lipseşte oamenilor noştri de Stat, cei mai mulţi avocaţi. Un singur lucru urà fără preget: partidul advers, în care totuş se întâmplà să aibă prieteni, şi anume pe admiratorii lui. In crâncenele lupte politice din România, temperamentul lui năbădăios, vijelios, folosise mult partidului: în alegeri, cu prilejul întrunirilor de protestare sau de răsturnare de guvern, şi conul Nicu fusese duhul învierşunat al scandalului. Dar tot din pricina feleşagului bătăios al conului Nicu, când veneau la putere „ai noştri", nu puteau guvernà mult şi se răsturnau. Ar fi putut luà el şefia, singur, ca os domnesc ce erà şi ca mare proprietar, dar n'o voià. Un om ca el, ar fi trebuit să reteze câtevà capete boereşti, din tabăra lui, ca să poată cârmuì. Impotriva murmurului, a crâcnelii, el nu puteà lătrà sau să se gudure,—muşcà, rupea, sfâşia mai de grabă. Cinstea lui se ştia că este fără

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pată. Erà singurul care cheltuise și din pungă, pentru idealul politic!

Dar nu se gândea, nu'i venea în minte, că e dator să'i oprească și pe alții de a fura. Nu se gândea că golanii, bătăușii care tremurau înaintea lui, nu se mulțumeau să'i facă pe alții să tremure înaintea lor, ci voiau să nu mai aibă nevoe de suta de lei a conului Nicu și de umilința fățarnică cu care i se închinau. Ciomăgașii, numiți de el în funcții, oameni care își puseseră pielea și onoarea civică în primejdie, voiau și se credeau îndreptățiți să înșele, să fure Statul, să falșifice și să trăiască apoi ca rentierii, ca oamenii slobozi. Foarte rar, firește, reușeau să se procopsească într'un an doi, în patru, cât puteà ține o guvernare. Iar dacă izbuteau, căpătau alte gusturi, alte ambiții, și în loc de frânghia de tei care'i ținea legați de partid, de conu Nicu, erau împiedecați cu funie de mătase.

Conu Nicu aveà în mai multe județe oamenii lui, deputații și senatorii lui, de altfel ca și ceilalți șefi. Pe Voiculescu îl înrolase prin tată, prin Voicu, carele, în ultimele zile ale vieții sale, făcuse cevà politică, anume pentru fiu-său, ca să'i lase acestuia o moștenire mai mult. Panaiotis, de pildă, tot din acelaș partid, erà omul lui Mavromachis. La nunta lui Marinică cu fata lui Ghiță Păun, șeful, care primise să'i fie naș, venise cu un alai întreg de politiciani. Intre casa partidului, din Leorman, și casa tânărului mire, fusese în ziua aceia o forfoteală necontenită. Deputația se vedeà cât de colo că e pusă în foaia de zestre și că e darul cel mai de seamă al nașului.

Marin își aduceà aminte și acum, în sala de așteptare, cum se înroșise Medea, din albă ca o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

camelie ce erà, când conu Nicu o luase de guşe şi ochii lui verzi ca buratecul şi boboşaţi se făcuseră şi ei cenuşii, şi cum îi bătuse şi lui inima de mulţumire.

Dar privilegiul năşiei nu'l mai simţise Voiculescu mai târziu. Şeful îl mustruluia şi pe el şi'l pironea locului cu privirea şi cu vorba, ca pe toţi partizanii ceilalţi.

Vârsta,—aveà 60 de ani boerul Rovine,—nu'i ciupeà din âfnă, şi nu'i muià cerbicia năbădăioasă. Parcă nimeni nu erà destul de deştept pentru planurile lui şi nici de bună credinţă. Faţa i se săpà tot mai cruntă şi mai neprietenoasă. Remuşcări cumplite şi a căror zădărnicie erà în stare s'o cunoască, îi frământau inima de mare patriot. Se gândeà la regele strein de pe tron, în faţa căruia trebuiau să se închine ei toţi, oamenii politici; se gândeà la El cu bănuială că Acela ar fi cel dintâi care să ne deà, ciosvârstă, în ghiarele vulturului cu două capete. Înţelegea boerul român că mântuirea ţării noastre stà numai în unire cu Ardealul, cu naţia curată şi ageră de-acolo, nestricată de belşug, de hatâruri şi de picuşuri ca aceia din România. Dar ce altă politică puteà să ducă şi el şi partidul lui, şi ţara chiar? Şi peste Prut şi peste Carpaţi: aceiaşi duşmani hrăpitori. Nu te puteai bizui nici pe unii. Şi nu se potoleà în cugetul lui boerul Nicu, decât gândindu-se că Regele e bătrân şi că urmaşul lui, crescut între noi, cu vlăstare crescute pe pământ românesc, se va pătrunde de nevoile adevărate, de idealul naţional.

Bătrânul Rege ajutase şi el la înfăptuirea unei Românii de sine stătătoare, şi marea lui patimă, avariţia, şi-o putuse nutrì din belşug. Dacă nu lucrase cu inimă curată, ci ca German, poate că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai era încă destulă vreme, după moartea lui, ca viitorul Rege să îndrepte totul, să armeze țara, să facă altă politică, slobodă, și să îndrumeze către sfintele țeluri îndreptățite ale tuturor Românilor.

Voiculescu se desbrăcase de pardesiu, se înfundase într'un fotoliu și aștepta.

Într'un târziu, Mavromachi, care intrase la amicul și egalul lui fără ceremonie, fără adăstare, și nu ținuse socoteala de câtă lume aștepta, eși cu pasul lui moale, trândav, cu zâmbetu'i de bătrână cochetă în ochi și pe gură.

Ușa năpraznică se deschidea acum des; unii eșeau, alții intrau. Când îi veni rândul, Marinică, cu capul plecat, pătrunse în camera de primire. Închizând ușa, aștepta.

— Ce'i cu tine? strigă șeful. Ați făcut-o fiartă! Ha!

„E în toane bune?" se întrebă Marinică, până să nu deschidă gura și privind pe sub gene. Dar văzù pe dată că șeful era încruntat și enervat.

— Credeți că merge! rostì tare conu Nicu. Jupuiți zece piei de pe țărani și nu vă așteptați la revolte. Acum vreți armată, ca să'i împușcăm. Noi asta n'o vrem, și ne-am dat demisia! Și dacă oastea nu vreà să tragă, să cerem ajutor dela Unguri? Dela dușmanii pe care vrem să'i vedem tocmai în Asia? Vedeți ce-ați făcut?

— Coane Nicule, îndrăznì Voiculescu, pe moșia mea nu s'ar fi sculat un om, fără pilda altor sate. E de vină prefectul din Botoșani!...

— Toți sunteți niște gogomani, vorba lui conu Petrache! Mai rău: sunteți nebuni! vă minați locurile pe care ședeți. Dar las-o pe asta; sunt sătul! O să poți eși în alegeri, e vorba? Pe chestia,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

vărsării de sânge inutile a guvernului, poți să te alegi? Ce faci dumneata acolo, dumneata reprezentantul meu? Unde'ți sunt alegătorii? Ce faci?

Vocea șefului bubuia. Voiculescu, galben, își adusese aminte ce făcuse în zilele acelea în Leorman, serile dela varieteu și spasmele de isterie ale Pițigoiului. Poate că se amestecase acì vr'un spion?... Dar tot găseà că șeful preà strigă la el, ca la o slugă. Picioarele i se muiaseră, iar o furie ascunsă sporeà în inima lui.

Fără să știe, se îndreptă, ridică fruntea și se încruntă și el. Ideia demisiei din partid și trecerea lui la ceilalți, acum în preziua alegerilor, îi și trecuse prin gând.

— Și ce se petrece în județul tău? întrebă mai potolit, bănuind poate supărarea „clientului".

— Ca pretutindeni! răspunse uscat, rece și aspru, Voiculescu.

— Ai venit să mă întrebi de sigur de despăgubiri?... grăì dulce, înșelător însă, conu Nicu.

Voiculescu se însenină pe dată. Zâmbetul de sclav iubit îi îndulci chipul. Se pregătea să vorbească.

Cu o aruncătură de ochi, boerul văzuse schimbarea de pe fizionomia omului lui, și o indignare mai puternică decât cea de adineaurea îl ajunse. Dădù cu pumnul într'o masă și vociferă:

— Asta e toată grija voastră! Să vie și Ungurii și Bulgarii aici, numai să fiți despăgubiți! Asta este tot ce puteți gândì, în asemenea sdruncin al națiunii!

Și înghițind un nod în gât, voind să se stăpânească:

— Vi se va da! Nu mai faceți mutrele astea de ciocli, domnilor moșieri, domnilor deputați! Să-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tenii vor fi împuşcaţi până la unul, dar veţi fi despăgubiţi!

Ca să nu izbucnească şi mai primejdios, conu Nicu se întorsese cu spatele şi'şi strângeà pumnii.

Când se întoarse, auzind uşa umblând, Voiculescu dispăruse, şi alt cetăţean se plecà umilit, arătându'şi toată chelia înaintea lui.

— N'aţi fost nici odată în stare să guvernaţi! vorbì tare Voiculescu, în auzul celor înşiraţi pe trepte, care ciuliseră urechile şi se înghionteau.

Din mersu'i precipitat, Marinică nu se oprì de cât departe de palatul şefului, la o răspântie, cu craniul plin de o idee. Să telegrafieze imediat lui Haznagogian, şeful partidului advers din Leorman.

Şi parcă vedeà depeşa şi-o citeà:

„Domnule Preşedinte,

Vă rog să mă înscriţi printre soldaţii partidului D-voastră, printre cei mai devotaţi drapelului sub care nu se adăposteşte nici o laşitate de conştiinţă şi de acţiune: în partidul care a îndrăznit bărbăteşte să ia cârma ţării, ca s'o salveze de rebeliunea ţărănimii!"

Răschirat, ţeapăn, înfipt în marginea trotoarului, cu o mână la frunte, Voiculescu cugetà. Ce vâlvă ar fi stârnit asemenea depeşă! Hasnagogian ar fi înserat-o numai decât la primul cuvânt al gazetei lui locale, cu litere de'o şchioapă. Ar fi convocat îndată comitetul executiv. Da, şi poate că nu! S'ar fi putut îndoì, pentrucă o telegramă nu e iscălită şi poate fi farsă, tragere pe sfoară. S'or mai fi făcut asemenea păcăleli.

Atunci? cum rămânea cu depeşa lui şi chiar cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

demisia? Publicată acì la Bucureşti într'un ziar, şi expediată cu poşta, altă socoteală!

Să se ducă acum la „Generaţia Nouă"? Vre-o doi gazetari de-acolo îl cunoşteau, de pe când fuseseră unul la Leorman gazetar, iar altul la un jurnal al conului Nicu, şi amândoi îl ciupiseră cu câte o sută de lei.

Dar o redacţie e lucru aşà de stânjenitor, iar redactorii te trag de limbă, zâmbesc între ei, — intelectuali nu sunt?, — şi tu rămâi prost, cu toată moşia, deputăţia şi ifosele tale.

Şi demisia trebuia să şi-o deà, şi să se înscrie la guvernamentali. Dar pentru care folos? Cadrele din judeţ ale guvernului erau complecte, de sigur. Pe cine ar fi putut să înlăture? Puteau să creeze pentru el o demnitate nouă? De ce nu? Transfugii, — căci aşa aveà să'l porecleasca Trâmbiţa Leormanului, — sunt cumpăraţi scump.

Or cum, erà mai cuminte să se înţeleagă mai întâiu cu vre'un călifar dela guvern. Haznagogian erà destul de tare, aveà să fie vicepreşedinte al senatului. Să se întoarcă la Leorman, asta aveà de făcut! Şi cât mai curând, pentrucă alegerile se puneau la cale, candidaturile se fixau acum.

Afurisitul de Piţigoi aveà să creadă că venise pentru el! Şi ce mutră aveà să facă Panaiotis, când i-o spune că au să fie adversari politici. Dar aveà să tacă mai întâi, şi să se înţeleagă cu Hasnagogian, singurul cap sănătos din judeţ.

Voiculescu voì să se urnească din loc; se dumerise. Dar se oprì; două trăsuri se încrucişau şi'i tăiau calea.

In răstimpul cât aşteptà, zărì peste birji, din spate, o siluetă prea bine cunoscută, trezitoare, care făcù lumină în spiritul lui preocupat, o clipă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi se stinse de-odată. Silueta era de femee. Cine e? cine e? de o cunosc aşa de bine şi cu atâta interes? se întrebă el, grăbit să alerge câţivă paşi după ea.

Trecù drumul, se înfundă în ulița strâmtă, întunecată aproape la ceasul acela, şi se oprì.

„Da! o cunosc prea bine! E croitoreasa nevestì-mi. Mai bine că n'am întâlnit'o! Ce erà să'i spun? Să începem iar? N'am destule pe cap? De mi-aş fi făcut măcar injecţiile toate!... De-acum, nu mai le continui!... La ce m'aş străpunge cu atâtea ace, când toată lumea e sifilitică şi nu'i pasă? Poftim! e ora şapte, mi-e foarme, şi pe nevastă-mea nici n'am văzut'o! Dar ea nici nu ştie c'am venit!... Bine. Şi cu ea va trebuì să mă cert... Imi scrie nişte bazaconii, că ar trebuì să cunosc grafologia, ca să pricep ce vreà să spună şi cu ce mă ameninţă. Că s'a mutat în casa Ninetei Colţar? găseşte toată aprobarea mea! Nu'i erà la îndemână la hotel, singură. Am făcut o greşală şi o voi recunoaşte. Am să'i fac curte Ninetei oleacă... Biata Medea, i-am lipsit, şi cum! cinci zile şi văd bine că nici azi n'o s'o văd..."

Şi Voiculescu se 'nveselì de-odată; uitase tonul cu care'i vorbise şeful, noua situaţie în care aveà de gând să se aşeze. Ii erà foame şi se îndreptă către restaurant. De-acolo aveà să plece la gară.

Marin se înscrie în partidul advers, care este firește la putere, și vede conacul moșiei lui, incendiat de țărani.

Domnul Haznagogian, şeful partidului guvernamental, când i se aduse cartea de vizită a lui Marin Voiculescu, adversar politic, se închee la

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

haină, ca să'şi adune ideile vagi, îşi strânse barba de patriarh în palme, o netezì lung şi, foarte mulţumit, porunci servitorului: „să vie şi să nu mai laşi pe nimeni să ne turbure!" Şi iar îşi deschise redingota, deschise tabacherea şi aprinse o ţigare.

Pătrunzătorul bătrân, bănuise că Marinică va da ochii cu el. Nu fusese sigur, dar se aşteptase. I se păruse că el, în locul lui Voiculescu, aşa ar face.

Haznagogian fusese înştiinţat prin copoii lui, care adulmecau până la Bucureşti, mai întâi că moşierului dela Răzoarele, protivnicului politic, i-a fugit nevasta cu Mihalache Sorţescu, de mai bine de două săptămâni. Că Marinică, bietul băiat, căutase mai întâi să se consoleze cu dragostea unei fete mari. Iar ca să arate lumii leormănene că nu'i pasă, venise cu fetişcana în oraşul lui, trăsese cu ea la hotel şi se plimbase pe străzi în văzul tuturora. Dar că nu se mângăiase destul Voiculescu, numai cu atât şi, în tovărăşia secăturii de Leonida Panaiotis, băteà şantanurile şi se înhăitase cu o mucoasă de cântăreaţă, foarte stricată.

Pe semne că acum, socotea Haznagogian, omul îşi venise în fire şi voià să'şi vadă de interese. I-ar fi fost greu să facă politică mână în mână cu Sorţescu, pe cât erà de firesc să'i fie adversar. Şi'i veneà să râdă bătrânului politician, gândindu-se cât de înverşunat adversar ar puteà să fie Voiculescu.

Şeful judeţean nu'şi puteà închipuì, că ceiace ştie el, Marin încă nu aflase. Ce i se întâmplase lui Voiculescu, acasă la conu Nicu Rovine, în ajun, nu ajunsese încă în provincie, şi chiar dacă ar fi ajuns svonul scărmănelii boereşti, nu s'ar fi putut crede că poate hotărî o demisie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu drept cuvânt. Când se gândise mai liniştit, Marinică găsise pricina pentru care'i vorbise conu Nicu aşa! Despăgubirile! Boerul Rovine erà şi el disperat că, ne mai fiind la putere, „ai noştri" vor trebuì să se mulţumească cu cât guvernul, adversarii, se va îndurà să le deà, — şi mai înţelesese conu Nicu câţi partizani vor plecà în tabăra guvernamentală, anume ca să fie despăgubiţi din belşug. Aşà chiul, Marinică nu voià să mănânce! Tonul cu care 'i vorbise şeful, erà un pretext bine venit între ei doi, iar lumii aveà să'i spună alte baliverne, alte gogoşi. Prea multe şi crâncene sacrificii voiau partidul şi şefii! El Marinică, cheltuise ca să se aleagă deputat patru mii de lei, pe care abeà după o lună de zile de parlament deschis îi destorsese din indigenate.

Haznagogian îşi primì noul mosafir cu multă căldură. Il aşează chiar el pe scaun, în bătaia luminii revărsate în odae prin fereastră, iar el se trase în umbră, pe o canapea.

Ce deosebire dela spulberaticul şi mojicul boer Rovine până la bătrânul venerabil care desmierdà cu fiecare cuvânt, cu privirea, care tăceà, până când îşi isprăveà tot ce aveà de rostit mosafirul. Alt om! altă tactică!

Voiculescu simţeà, vorbindu'i, că şeful ascultă şi cumpăneşte fiecare vorbă; că'i răspunde în gându'i, unchiaşul iscusit, dar că adastă, ca să se mai chibzuiască.

Fuiorul de argint, pe care'l scărmănà în neastâmpăr nervos gazda, ca svârlit câte-odată, strălucea ajuns în bătaia luminii, şi iar cădeà pe pieptul plecat înainte.

Covoarele scumpe, groase, grele, moi, pe jos pe pereţi, care înfundau până şi uşile, înăbuşeau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cuvintele grăite acolo, erau ca o chezăşie că nimic din ce se rosteşte nu va colindà piaţa.

Dar şi Haznagogian aveà de ce să se minuneze şi să fie mulţumit. Voiculescu îl cucerise. Bărbatul de care i se spusese că e năuc, de când l'a părăsit nevasta, nu pomenì odată, în tot timpul îndelungatei convorbiri, numele adevăratului adversar, al lui Mihalache Sorţescu, şi nimic de-asemenea asupra adevăratei pricini a demisiei dintr'un partid şi-a trecerii în celălalt.

Nu rostise nici numele lui Cuţumis, care umblà să se procopsească în pofida lui, a averii soacră-si. Sigur că ştià că soacră-sa se mărità şi, din madame Păun, devine madame Cuţumis. Tare bărbat, şi drept aveà să divorţeze, când nu mai puteà sperà decât la resturile ce vor rămâne netocate de şiretul suprefect. Altul, în locul lui Voiculescu, ar fi cerut să i se deà locul de deputat, ce i se acordase lui Cuţumis, intrat în partidul guvernamental de câtevà zile.

Despre despăgubiri, da! fusese vorba pe larg, şi asta îl câştigase pe şef. Voiculescu se arătà om serios, adevărat om politic şi moşier, om care îşi dă seama de valoarea sa reală şi care ştie că face parte dintr'o clasă, ale cărei privilegii nu trebuesc călcate, nesocotite sau vândute în schimbul unei faime demagogice. Şi, cântărindu'l şi preţuindu'l, Haznagogian îşi ziceà în sine:

„Ce partidă bună ar fi ăsta, pentru nepoată-mea Frusina!"

— Ca să dăm o lovitură măiastră, grăise bătrânul iscusit, după multă cugetare, să faci aşà cum te-oi povăţui eu. Scrie mai întâi o scrisoare, adresată mie, „Domnule Preşedinte", iscăleşte-o şi pune'i data de azi, de alaltăeri, de-acum o săptă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

mână, cum vreai, şi dă'mi-o s'o am la caz de trebuinţă. Nu voi comunica-o decât oamenilor siguri din comitetul executiv. Pe de altă parte să nu'ţi dai demisia din clubul geanabeţilor, (aşà 'i numeà şeful pe ceilalţi), dă ochii cu ei, arată-te nemulţumit de cum s'au purtat în chestia ţărănească, în răscoale adică, şi spune-le că ţi pui candidatura ca independent. Pe care poţi, dintre ei, roagă'i să te sprijine, să te voteze. Noi, în taină, de asemenea te votăm. Umblăm şi cu suveica, firește. Odată ajuns în Parlament, te înscrii, — dacă nu avem alte interese de încăputat, tocma pentrucă vei părea independent, — te înscrii în partidul nostru. Vreau însă să te am la mână, şi numai când voi crede eu de cuviinţă, să te faci soldatul nostru, adică să te înscrii printre căpitani.

Ochii lui Marinică scăpărau de bucurie. Va să zică, mai mult ca sigur aveà să intre iarăş în Parlament. Leormanul erà totdeauna guvernamental. Veşnic, în ajunul alegerilor, opoziţia, cu proteste telegrafice la suveran, se retrăgeà dela vot.

Voiculescu se ridică în picioare, gata să scrie cererea de înscriere, fără pic de şovăială. Haznagogian îl întrebă dacă n'ar fi dispus să se mai gândească, şi'l poftì în birou. Cererea de înscriere în partid, ticluită şi iscălită, fu închisă într'un sertar.

— Am gânduri mari cu dumneata! îi spusese şeful, îmbrăţişându'l aproape, când se văděà că pleacă. Mai vino pe-aici! Vino la mine şi ca prieten. Vino mâine seară la masă, sau poimâine! îl poftì Haznagogian, gândindu-se cât ar fi de potrivit Marinică, odată divorţat, pentru nepoată-sa Frusina.

Când să plece, să se despartă de unchiaşul a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mabil, pentru care simţeà un devotament de câine mops, în coridor, prefectul judeţului se arătă în capul scării. Un repede schimb de priviri se ţesù între Voiculescu şi şef. Haznagogian erà să'i facă vânt printr'o uşe, dar se răsgândì.

— E cel mai bun băiat, şoptì bătrânul, şi mi-e credincios. Lui pot să'i spun. Şi cred că'ţi poate fi de folos, chiar de acum. Nu vreai să'ţi vezi mâine conacul?

Cu şovăială, prefectul se urcase şi el, încet, în capul scării, şi luase oare-cum parte la ultimele cuvinte.

— Ce zici? îl întrebă şeful pe prefect, a cărui mână întinsă o luă şi o unì cu dreapta lui Marinică.

Cei doi bărbaţi se mai cunoşteau, dar nu erau prieteni. Işi strânseră mânile şi ascultară.

— Ce zici? repetă şeful. Poate să'şi vadă moşia? Nu e nici o primejdie?

— Absolut nici una, în tovărăşia mea şi a colonelului. Plecăm cu o gardă de jandarmi călări, cu săbiile scoase, cu căşti de fier, ca Vodă la Mitropolie. S'ascund ţăranii de noi în gaură de şarpe; şi-apoi s'a potolit răsmeriţa.

— Vă sunt recunoscător, şi Dv. venerabile şef, şi D-tale domnule Prefect.

La vorba şef, prefectul îl privise adânc pe Haznagogian, care dase dulce din cap şi bătuse afirmativ din pleoape.

— Mâine la ora şapte dimineaţa, pe răcoare, plecăm. Nu ne oprim la Podeni, unde s'a reluat munca şi unde n'ar fi fost atâta balamuc, dacă nu veneau şi ţăranii dela Răzoarele, ai dumitale, rostì prefectul.

— Ai mei! mizerabilii! se înfurie Voiculescu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dar se gândì că trebue să plece, tăcù, prefectul aveà de sigur de raportat lucruri de seamă.

Işi lepădă mânia, zâmbì, salută, strânse mâni şi plecă.

Fericitul politician se simţì în stradă, privind oraşul singurei lui deputăţii, ca un flăcău de şapte sprezece ani, care descoperă că a mai crescut şi că'i mijesc mustăţile.

Pe-acasă pe la el fusese, şi găsise totul în orânduială. Aflase şi de acolo şi din oraş, cum fusese risipit şuvoiul de răsvrătiţi de către oaste, şi că încă ţăranii lui nu se astâmpărau. In unele sate eşiseră oamenii la muncă, dar la Răzoarele ba.

Să se ducă la club, omul fericit? La care club? la cel liberal or la cel conservator? Nu eşise dintr'un partid, şi nu intrase în celălalt, pe faţă. Deşi făcuse cererea de înscriere şi'i pusese data zilei în care fusese beştelit de conul Nicu Rovine, nu se puteà încă duce la clubul partidului. La clubul, acum al opoziţiei, se temeà să nu'l întâlnească pe Leonida Panaiotis, şi grecul păcătos să'l care iar la „caffé chantant". Piţigoiul erà nostim, ce'i drept, dar l'ar fi ţinut toată noaptea, l-ar fi obosit peste măsură, ca după obiceiul ei, şi el voià ca a doua zi, la şapte dimineaţa, să purceadă în tovărăşia prefectului spre moşie. Deşi erà mai sigur acum, ca or când, de despăgubiri împărăteşti, ţineà să vadă cu ochii lui ce i se părăduise, dacă nu cumvà, cu mici reparaţii, casa puteà fi bună de locuit.

Cu gânduri fericite, Voiculescu se plimbă câtvà, cu mânile la spate, prin străzile cele mai tăcute ale oraşului şi, pe nesimţite, cu venirea serii, ajunse la casa soacră-si.

Marinică fù primit de soacră-sa în acelaş sa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lonaș intim, în care o găsise la ultima lui vizită. Când intră, ginerelui îi veni să se frece la ochi, i se părù că visează. Cucoana Evlampia și Cuțumis, în aceleași poze erau, ea pe otomană, el în apropierea ei, fumând și cu filigenele de cafea alături, ca și cum n'ar fi trecut atâta sodom de vreme peste ei.

Totuș, câtă schimbare! Fostul suprefect nu mai părea de loc la strâmtoare, și nici Voiculescu nu mai puteà aveà față de el, de amantul mamei soacre, — mâine, cine știe? tată socru poate! — fala și trufia unui deputat, față de un prăpădit de funcționar.

Marinică nu se mirase decât că'i găsește pe cei doi ibovnici exact în aceiaș poză, pe când Cuțumis, ridicase sprâncenele, ridicase umerii, și'și înfigeà ochii în mutra mosafirului, cu o mirare și mai nedumerită decât a acestuia.

Cuțumis aflase că Medea fugise cu Mihalache Sorțescu, și nu se aștaptà să'l mai vadă pe Marin în casa Evlampiei, căreia însă nu'i spusese nimic din cele auzite. Se temeà pe de-altă parte să nu asiste la o ceartă, la imputări, lesne de adus unei mume, când fata ei calcă alături cu drumul. Bărbatul înșelat puteà să'l bage și pe el în discuție, să spună că muma care se mărită la patruzeci și cinci de ani, cu un bărbat de treizeci și doi, nu puteà să aibă de fată o poamă mai bună. Și ce s'ar fi cuvenit să facă și să rostească el, Cuțumis, care numai peste două zile aveà să fie soț legitim, cununat la oficiul stării civile, față cu obrăznicia și îndrăsneala ginerelui? Pe de altă parte, divorțul între soții Voiculescu încă nu se pronunțase, și poate că, la urma urmei, aveau să se împace, — cine puteà ști?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pe când asemenea gânduri şi temeri se frământau în capul viitorului stăpân legitim al casei, Voiculescu se aşezà, surâdeà şi puneà soacră-si întrebările obişnuite asupra sănătăţii şi a celor întâmplate pe la moşie.

Neştiutorul îşi priveà soacra sub înrâurirea izbânzilor lui din ziua aceia, cu bunătate îngăduitoare. Femeia vârsnică se decoltase ca la bal. Rotofee, bine păstrată, cu guşe încă fragedă, cu gâtul fără nici o cută,—Marin se gândeà, omeneşte, crtător, că şi ea o fi având dreptate să'şi lepede pustia de văduvie! Parcă el, peste cinci ani, adică atunci când va fi de etatea ei, o să'şi pună potcap călugăresc şi să lase cele mai dulci plăceri ale vieţii?

In zadar îl sfredelea cu privirea Cuţumis, că nu'i erà cu putinţă să'l priceapă.

Evlampia, la rându'i, şi ea neştiutoare, vorbeà cu ginere-său, pe care îl vedeà dispus, şi'l credeà acum prietenos cu iubitul ei, slobod şi voios, gata să i se destăinuiască.

Ea 'i cetise mai bine gândurile, după văpaia ochilor, după zâmbetul gurii. Pricepuse omul că'i ardeà de măritiş şi că bine făceà. Cam în glumă, stricat româneşte cum vorbeà ea, făcându'i cu ochiul lui Cuţumis, care se înspăimântă aproape, ea zise:

— M'am săturat cu singurătatea! Ce-aţi zice voi, copii mei, să mă mărit? Ha?

Cuţumis plecase capul, încruntat, stânjenit.

— Ce să zicem? Eşti voinică, eşti mai frumoasă ca 'ntotdeauna. Şi nu'ţi poate porunci nimeni! mărturisì Marin.

— Arturică dragă! se adresă ea lui Cuţumis.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ascultă ce spune ginerele meu, care este un băiat deștept și învățat. Sfânt este ce spune el!

Și-apoi, cu altă voce, după ce se frământase pe otomană și ridicându'și ochii negri, plini de foc, catifelați.

— Domnul Cuțumis s'a înscris în partidul dela guvern și are să fie deputat! Are să facă minuni! Păun al meu, Dumnezeu să'l erte, nu știa să scrie nici grecește, nici românește, și învârteà lumea pe degete. Nimic nu făceà el pe lângă ce are să facă Arturică, soțul meu, — să știi, cu cununie!— pe lângă ce are să facă Arturică și la cameră și la moșia mea!

„El cunoaște pe țărani!..

Marinică simți că'l trec sudori fierbinți; își scoase batista, se șterse pe gât, pe obraz, rămase câtvà cu năframa pe față, ca să'și ascundă emoția. Injurături i se urcau în cerul gurii.

— Tot mai faceți foc și pe căldura asta? întrebă el.

Cuțumis, palid, se rezemase de speteaza moale a scaunului lui, și priveà în gol.

Dar din toate gândurile care'i veneau în cap, unul stăruià, ca mai prielnic, în mintea lui Marinică.

„Voi face parte cu socru-meu ăsta, din acelaș partid. Și de ce nu? Decât să ne fim adversari?. Drăcia dracului! Nici Medea nu și-ar puteà oprì muma să se mărite. Acum e și preà târziu... Or fi căsătoriți? Se poate! Nu erau datori să ne vestească, și din adins n'au vrut. Cu oameni așà de hotărîți nu te joci; nu'i poți împiedicà, pentrucă ai tu interese. Dar dacă facem parte din acelaș partid?..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Domnule Cuțumis, întrebă Marin, v'ați pus candidatura?

— Este vorba; încă nu e nimic sigur, rostì cu greutate cel întrebat.

Și se făcù tăcere. Marinică se gândeà să plece, dar, în acelaș timp, simțeà o nevoe strajnică, să'l cunoască mai bine pe socru-său, pe pehlivanul ăsta, să'l descoasă, să afle ce anume scaun de deputăție i se făgăduise, și al cui om erà. Și el erà omul lui Haznagogian? Aveau să facă parte din acelaș partid, să lucreze mână 'n mână; numele lor aveau să fie alăturate pe acelaș buletin de vot, poate, și aveau să fie de o potrivă beșteliți de gazetele opoziției.

Curiozitatea, bănuiala că interesele o cer, fură mai puternice decât imboldul neplăcerii.

Marinică nu se urnì. Cu cele mai dulci glasuri, cei doi bărbați, mai întâi rar, la intervale, apoi tot mai des, își vorbiră și, poftiți la masă, cinară împreună.

Rând pe rând își turnau în pahare, ciocniră, își urară izbândă și, când se despărțiră, amețiți cum se cade de băutură, avură impresia că se vor puteà suferi și 'nțelege.

„Toate relele se întorc în bine, la mine! Iată ce însemnează să fii om norocos!" cugetă Voiculescu, îndrumându-se singur spre casa lui.

Hotărîrea de-a se culcà de vreme, să se scoale de dimineață și să plece spre Răzoarele, nu'l părăsise.

O companie de jandarmi călări, jumătate din ea înainte, jumătate înapoi, întovărășea trăsura domnului Prefect, plecat în inspecție, la Răzoarele.

Pe drum, cele două distinse personagii încer-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

caseră să steà de vorbă împrietenite, dar praful ridicat de trapul atâtor cai militărești, le tăiase pofta. Ca să poată călători mai plăcut, fură nevoiți să'l roage pe domnul Colonel, care mergeà și el călare, în dreptul birjii lor, să se mai depărteze cavaleria din nainte.

Grâul verde unduià sub ușoara alintare a vântului, ca o apă, ca o mare. Cumpenele fântânilor parcă indicau cevà pe cerul cu nori destrămați, fâșii rumene. Șoseaua se arătà șerpuind printre pământurile, unele nelucrate, cu mirişti, printre semănăturile ca de mătase.

Când ajunseră în gura Podenilor, la rugămintea Prefectului, Colonelul istorisì, arătând locurile cu mâna, explicând topografic, cum izbutise să'i prindă pe țărani, împresurându'i, câți căzuseră morți dintr'o tabără și din alta. Soldatul român se arătase bun ca totdeauna. Vrednicia lui, de la 1877, nu se pierduse.

Cula boerească dela Podeni, cu puține ferestre, cu acoperișul de olane, tot dreaptă și albă, numai pe sub streașină pângărită de fum, priveà ca un foișor mândru, peste sat, peste șesul unduiat.

Trăsura Prefectului nu se oprì în dreptul culei, ci trecù mai departe. Acì se făcuse deplină pace. Satul parcă era un cimitir, așa nu se vedeà un om, așa nu se vedeà o fereastră, o ușe deschisă. Când se 'ntâmplà să se ivească vr'un sătean, piereà pe dată, ca un popândeț în vizuinea lui, după ce privise jandarmeria plecată pe grumajii cailor și se înfiorase de toată grozăvia proaspetelor sale amintiri și de amărăciunea nebunelor lor încercări de rebeliune.

Un bubuit ca de zid dărâmându-se brusc la pământ se auzì în tăcerea câmpiei, pe când încă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

personagiile nu intraseră în Răzoarele. Calul Colonelului sări, ca ars cu biciuşca, prefectul zâmbi, ca unul care le păstrase celorlalţi o surpriză.

Până să întrebe Voiculescu ce se aude, alt bubuit se rostogolì în văzduh. Calul Colonelului, tras cu putere de hăţ, sări de durere în lături, şi iarăş altă bubuitură răsună.

— Am adus tunari, spuse Prefectul, să le radă bordeele. Să'i facem să se pătrundă de gândul că le suntem stăpâni, că numai mulţumită nouă dăinuesc pe faţa pământului şi au o casă şi un codru de mămăligă. Incepuseră să creadă că ei ne hrănesc pe noi. „Trântorii", aşà ne porecleau. Să mai poftească să ne boteze din nou, să ne fie naşi.

Pământul se sguduià la fiecare vărsătură de ghiulea. Marinică simţì că i se strânge inima. Oare are să vadă satul, cu toate colibele lui albe, curate, văruite proaspăt totdeauna, parcă zugrăvite pe o pânză verde: năruite, mormane de lut, gunoiate ca muşuroaele de furnici? Cât de aspru e cel tare şi interesat!

Dar dacă i-o fi prăpădit şi lui casa, şi ce casă! palat! dacă şi sălaşul lui o fi un maldăr de cărămizi, nu erà drept şi-mulţumitor, ca toate adăposturile porcilor de ţărani să fie făcute chisăliţă? Ba bine că nu! Iată! casa, palatul lui, e încă în picioare pe zidurile ei tari. Incă nu se vede bine. A, ha! pe aici a bătut din răsputere diavolul de tun. Şi ce drăguţ era bordeiul lui Vasile Ţapu! In curtea lui Sâmboteanu n'au mai rămas întregi decât coşarul şi un perete din coliba omului. Pe unde s'or fi culcând nenorociţii ăştia? Dar unde nu poate să doarmă un ţăran? El n'are nevoile omului spălat şi cioplit. E mai prost decât o vită şi mai rău

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

decât o fiară, pentrucă uite cum au afumat o splendoare de clădire, pentru care el, Marinică, a cheltuit o căldare de bani!

Voiculescu nu mai puteà şedeà pe pernele trăsurii. Tot sângele i se urcase la cap. Casa lui i se păreà că se holbează la el, ca o arătare cu ochii scoşi.

Colonelul lăsase pentru moment tovărăşia birjii şi trecuse înainte, ca să le spună jandarmilor unde să se oprească.

Marinică nu mai aşteptă să intre pe poartă, intră şi el prin grilajul cu drugii sfărâmaţi, pe când prefectul, însoţindu'l, îi spuneà mereu:

— Trebuià să te aştepţi! Nu ştiai? Mizerabilii de ţopârlani!

Lăsându'l în urmă pe amicul binevoitor şi care se trudeà zadarnic să'l liniştească, Marinică intră în mijlocul ruinatei locuinţe, ale cărei etaje, acoperişul şi tavanurile, erau prăbuşite în pivniţă.

Şi din pereţii care despărţeau camerele, mulţi se năpustiseră în interiorul clădirii. De pe afară nu se cunoşteà toată stricăciunea.

Stăpânul se frecà din când în când la ochi, crezând că visează.

— Vezi că poţi să te scufunzi printre dărâmături! îi spuse prefectul, şi, mai mult cu forţa îl scoase afară.

Marinică cercetă apoi împrejurul casei. Coşare, hambare, magazii, nimic nu mai erà întreg, totul fusese ars, iar animalele fuseseră ucise ori furate. Până şi odăile de slugi fuseseră pârjolite.

Pe semne că ţăranii, şi după ce fuseseră picniţi, omorâţi şi risipiţi la Podeni, mai veniseră la conacul boerului, îl prădaseră de ce mai găsiseră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi mai puseseră foc. Moartea nu'i speriase, sau nu'i liniştise, dintru 'nceput.

Tunul tot mai bătea departe, şi răsbubuelile păreau că tremură în aer şi că cutremură pământul.

Negru de mânie, Voiculescu se smulgeà din priveliştea jalnică a scumpului său avut şi dând atenţie tunetului, strigà printre dinţii strânşi:

— Trage'i! In carne vie! Trage'i! Aşà le trebue! ticăloşii!

— Haidem! stăruì Prefectul.

— Nu'ţi poţi închipuì ce avere aveam aici! Nici cu un milion nu pot fi despăgubit! Casa mea erà o podoabă a judeţului; aveam lucruri de preţ, de artă; păcat că nu le-ai văzut! Te rog să spui toate astea. Mi-eşti martor... Vezi bine în ce hal sunt acum toate!

— Greu o să se refacă lumea! Haidem, îndemnà Prefectul.

— Să ni se deà despăgubiri! Şi mai am de văzut încă!

— Mai ai un conac, ştiu, pe care'l părăsişeşi. Dar ăla ţine de partea de moşie pe care ai luat-o de zestre... Acum, va să zică, nu te mai interesează...

Colonelul venise şi el; erau cu toţii în drum. Jandarmii aşteptau mai de-oparte, tot călări.

— De ce să nu mă intereseze? întrebă Marinică despre conacul de zestre, cu gândul aiurea, cu ochii acăţaţi de fantoma fumurie a casei lui.

— Acum, când divorţezi... rostì cu glas moale, prefectul.

Marinică auzì, îi rămase în ureche vocea tărăgănată a prefectului, dar nu răspunse şi nu se gândì. Mărimea pagubei lui, pe care ţinuse din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

adins, foarte lucid, s'o exagereze, tocmai acum se trudeà s'o calculeze.

Colonelul nu băuse decât o cafeluță neagră dimineața, și de-aceia stăruià să se întoarcă în oraș. Prefectul erà de părerea lui... Satul nu mai erà ospitalier și plin de toate bunătățile, ca odinioară. O masă bună, numai la Leorman se puteà înfiripà. De altfel, ce mai aveà Marinică de văzut? Și cele ce văzuse ar fi fost bine și cuminte să nu le vadă. Jaf și pârjol, ca pe vremuri de bejenie. Pretutindeni la fel. Prefectul se suì în birje,—Voiculescu fù nevoit să'l urmeze.

In oraș, cel dintâi om bine cunoscut, pe care'l zări Marinică, fù Leonida Panaiotis. Colegul de parlament și de varieteu îi făceà semne disperate să se oprească. Prefectul îi șoptì lui Voiculescu:

— Nu cumvà o fi aflat de demisia din partidul lor? Dar nu cred... Imposibil, — dacă numai Haznagogian știe. Șeful e discret ca un motan.

— Nu, de sigur. Altcevà vreà să'mi spună; cine știe ce... Dar e cuminte să stau cu el de vorbă, așa, ca partizan? M'a văzut cu dumneata... La revedere!

Și Marinică se dădù jos din trăsură. Panaiotis și prefectul, și ei vechi cunoștințe, se salutară ceremonios.

— N'ai mâncat, firește; hai să luăm prânzul împreună, făcù Panaiotis.

— Am fost la țară, la moșie; dădù trist din cap Voiculescu. Un dezastru! Nici cu un milion nu pot fi despăgubit!

— He! nu se putù oprì Leonida să răspundă, nu te știam milionar!

Dar gândindu-se la multele supărări pe care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prietenul lui le îndură, Panaiotis îl luă de braţ, compătimitor.

Voiculescu simţeà într'adevăr nevoe să fie mângăiat şi să se destăinuiască. Cele ce văzuse, îl sfâşiaseră. Grozav ar fi avut nevoe, ca să i se spună de către or şi cine, că guvernul nu se va precupeţi la despăgubiri.

— Lasă, Marinică, nu te amărî de geaba, au să vie ele despăgubirile, îi fură gândul, şiretul prieten. Alte supărări să n'ai!...

Şi intrară în restaurant.

— Alte supărări nici n'am! Pot zice din potrivă. Aseară mă consideram cel mai norocos om. Uitasem de pacostea răscoalei.

După două ţuici, înaintea mesei, foamea se deşteptă lacomă, în omul care respirase aerul proaspăt şi 'n veşnică mişcare.

Panaiotis, printre felurile de bucate, îl îndesà mereu cu pahare pline de vin, ca să'l facă să se destăinuiască. El se mirase, cum de nu i se spovedise Marin până atunci, că trăeşte rău cu nevastă-sa şi, dacă erà adevărat că Medea fugise de două săptămâni cu Sorţescu, cum de nu'i scăpase bărbatului înşelat vre un cuvinţel, vre un suspin, sau chiar vre-o anatemă asupra femeilor din căsniciile de azi.

Şi pentrucă Voiculescu tot nu vorbeà, Panaiotis se hotărî să'l tragă de limbă.

— Un băiat bun ca tine, să aibă atâtea necazuri! făcù Leonida pe la al şeaptelea pahar, când văzù că amicul e bine ameţit. Mă întreb cum o să poţi stà în alegeri alături cu...

— Cu cine? întrebă, tresărind, Voiculescu. Vrei să spui cu Artur Cuţumis?

— Nu cu el, pentrucă socru-tău, — toată lumea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

știe că ți-e socru, — deși e mai tânăr decât tine... Ce să ai cu el? Cutumis, ca om deștept, nu vreà să înceapă ca opozant, cu pagubă și așteptare, el s'a înscris la guvernamentali. O să'l ai ca adversar. Mai la urmă asta se poate să'ți folosească. El într'un partid, tu în altul, faceți treburile familiei...

— Dar de cine vorbești tu?

Mirat oleacă, Panaiotis zise răspicat:

— Cum o să stai alături de Sorțescu? Îți ia nevasta, și candidează împreună cu tine! Mi se pare peste putință!

— Mi-a luat mie nevasta? se căscă Voiculescu.

— Mie nu; eu nu sunt însurat.

— Mie? întrebă răsturnându-se pe spetează scaunului, Marinică. Visezi.

— Dragă, toată lumea știe. Și uite cum: ședeați la hotelul Principal, și voi și el. Și-acum două săptămâni, or nu știu când, ea a fugit cu el. Nu'i așà? E tot la hotel, nevastă-ta?

Pe când Panaiotis se plecà pe masă și'i vorbeà așà, Voiculescu începù să se caute prin buzunare, unde știà că pusese scrisoarea soției lui. O găsì. O desfăcù, o cetì, și rămase gânditor. Totuș, borborosì:

— Nu pricep ce îndrugi tu. Zici că urlă târgul? Ia citește și tu.

Fără să mai deà alte lămuriri, Voiculescu împinsese epistola soției sub ochii zoriți să culeagă ai prietenului.

— Din scrisoarea asta, rostì Leonida după ce cetise îndelung, reese că târgul nu urlă de geaba.

— Ce spui bre? Ia s'o mai citesc odată!

Marinică silabiseà cuvintele, se opreà mult la puncte, ridicà ochii de pe scrisoare, nevenindu'i să creadă. Femeia nu se mulțumea să'l dojenească,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în rândurile ce'i scrià, pentrucă o uitase la hotel. Ii spuneà ca de lucruri stabilite, de surprize mari. Şi-apoi, Nini Colţar numai poamă bună nu erà. Nu mai trăià cu bărbatu-său, de care nu se divorţase, care veneà totuş la ea ca la el acasă, şi veşnic aveà alt amant. Şi, drăcia dracului! până şi prefectul îi spusese o vorbă ciudată; care acum se lămurea. Zisese: „ce te interesează conacul moşiei luat de zestre, acum când divorţezi?" Mai limpede, mai categoric ca aşà?

— Şi zici că toată lumea vorbeşte de divorţul meu? întrebă omul uluit.

— Alaltă-eri, Florian a văzut-o pe nevastă ta într'un cinematograf cu Sorţescu. A stat să'i vadă plecând. Au plecat la braţ, în mare tandreţe!

Voiculescu tăcù, într'un vârtej de gânduri. Ameţeala, din băutură, îi trecuse. Intr'un târziu oftă, nu se putù stăpâni.

— Ciudate lucruri mi se întâmplă de o vreme! făcù el.

— Pentrucă n'avem de lucru, Marinică, şi femeile şi noi ne plictisim cu şederea, şi căutăm senzaţii căutăm să ne schimbăm viaţa, huzurim de lene.

Voiculescu nu'l ascultà. Se gândeà că e foarte cu putinţă ca Medea să'l fi părăsit. In asemenea caz, ce puteà face? Casă cu sila, se puteà duce? Să piardă bucata de moşie, care se îmbucà cu a lui? Şi toată lumea îl credeà pe calea divorţului. Până şi şeful Haznagogian, ştià de sigur de păţania lui, şi poate că făcuse vre-o aluzie la ea. De aceia poate nu'i scăpase şefului nici un semn de uimire, când îl văzuse acasă la el, cerând să fie înscris în partidul guvernamental. Natural că nu puteà stà alături în alegeri, cu cel care îi răpise soţia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Văzându'l așà de abătut, din pricină că'i știà toată lumea pățania, (așà credeà el) Leonida, sculându-se de plecare îșì încuraje prietenul:

— Lasă Marinică, tot răul, spre binele nostru.. Nu te speria de divorț; zestre și mai mare poți luà or când. După potolirea răscoalelor, cine o să mai îndrăznească să'și vadă singur de moșie? O să'ți arendezi moșioara și tu, așa ca să nu mai dai ochii pe acolo, nici cu nevăstă-ta, nici cu Sorțescu... Și o să faci o partidă la București!..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PARTEA III-a.

Aci vom găsi înșirate întâmplările banale, petrecute în vreme de doi ani, cu privire la eroul nostru, Marinică Voiculescu, și facem puțin cunoștința soției sale de-a doua, și socrului.

Era în toamna anului 1909. Răscoala țărănească, potolită de mai bine de doi ani, fusese uitată și de înfrânții săteni și de păgubiții boeri. Din marile și turburile făgăduințe, cu mâna pe inimă, ale guvernului, nimic nu s'alesese, nimic nu se îndeplinise. Se înființase o nouă instituție, Casa Rurală, care se ziceà că năzuește să cumpere moșiile marilor proprietari, ca să le parceleze și să le vândă plugarilor. Iarăș funcționari, comitet cu jetoane de prezență, director, ingineri, iarăș cheltuială! Și Casa Rurală cumpărà scump, și nu vindeà de loc!

Cu toată spaima orașelor, că va năvăli țărănimea sălbatecă asupra lor; cu toate svonurile de cruzimea secerătorilor, când se făcù socoteala: câți morți săvârșiseră ei, în toată țara, abià se înfiripă un număr mai mic de douăzeci și cinci.

Represiunea însă, instrumentul civilizator, stropșise, strivise, omorâse sute și sute, unsprezece mii, se ziceà!

Spăimântător și neînțeles! Și nici un deputat, a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

les al națiunii, nu se cutremură, nu sări din ţiponul pupitrului lui, să ceară socoteală, să blesteme! Iar dacă se află unul, dintre cei mai îndrituiți, el încrestă numai dovada streinismului Camerei față de norod. Omul, eră nou în Parlament, nu ținea de nici unul din partide, și mustrarea din cuvântarea lui fù ascultată de curiozitate, îngăduită. Vorbitorul simți pe semne că cuprinde vid în brațele sale întinse după tovarăși, după simpatia pentru cei uciși. De aceia, când cinevà din adunare îl întrerupse cu bunăvoință, tonul de aspră dojană se schimbă cu desăvârșire.

Burzuluită, ocără, protestă, spumegă multă vreme apoi o gazetă, și atât. Amenință că va da în vileag dosare de crime inutile, dădù câte cevà pe față, dar zadarnic! Judecata, ca și țara, erà în mâna celor care puteau să fie învinuiți.

Celălalt partid istoric, din opoziție, aprobase represiunea. Să mai poftească a crâcni măcar, mojicul. Orânduiseră asasinatul acesta în massă, aceiaș fricoși cărora le tremurau straturile de grăsime de pe pântece, când țăranii luaseră coasele la spinare și porniseră spre oraș. Ei care știau bine ce este frica și cât suferiseră cu ea în suflet, voiseră s'o toarne ca plumbul topit pe gâturile scorburoase ale muncitorilor. Și'i mulțumise de sigur gândul că au scăpat de spaimă, c'au dat-o, că le-a înfipt-o în inimi, chiar acelora care le-o însuflaseră.

Nici sentimentul național, nici sentimentul umanitar, nici gândul că s'ar puteà să aibă și ei o parte de vinovăție, nu le poticnise armăsarii răzbunării.

Și erau siguri că nici odată n'au să fie pedepsiți. Se simțeau stăpâni absoluți, neturburați. Unguri de-ar fi fost, nu s'ar fi răzbunat, pentru două-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zeci de vieți maghiare, cu unsprezece mii de vieți românești. O măcelărie mai nesăbuită poate că nici odată nu s'a săvârșit pe lume, ca la 1907, în țara noastră, în potriva a lor noștri.

Chiar dacă norodul n'ar fi fost împilat și s'ar fi hrănit bine, și s'ar fi sculat, pe o mare întindere de pământ, săvârșind douăzeci de omoruri, arzând și nimicind, lipsa lui de știință de carte, analfabetismul lui îl scuză, ba chiar se întorceà ca vinovăție în capul ocârmuirii. Ce scuză însă pot aveà în conștiința lor și 'n istorie, săvârșitorii, nimicitorii a mii de vieți?

Erau siguri că n'o să fie chemați la răspundere, că n'au să fie pedepsiți!

Și cât de bine își cunoșteau sclavii! Nici văduvele, nici orfanii, nici frații, nici părinții nu se răzbunară. Nici un act de nepăsare față de cârpa lor de viață, nici o dovadă de tăria legăturii cu morții lor, nu se ivì. Nu trase nimeni nici cu foc de pușcă de după un gard, de după un copac; nu sări nimeni să sfâșie pe cel care erà pricina morții tatălui, fratelui, și să'l judece sub genunchi.

Aceiași robi semănară, secerară, pentru aceiași stăpâni.

Pe de altă parte, boerii, întrucât nu omorâseră pe nimeni cu mâna lor, aveau conștiința liniștită și priveau bordeele dărâmate de tun, ca o faptă de care nu erau câtuș de puțin vinovați. Militarii, întru cât li se dăduse ordin, lor care au jurat ascultare oarbă, erau și ei spălați și împăcați în cuget.

Se dădù pe față, în potolirea aceasta de răscoală, lipsa de caracter, de generozitate românească, și natura abuzivă, în orice prilej, fără mustrare de cuget și fără teamă religioasă de Dumnezeu, a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tuturora, dela jandarm și logofăt până la general și prefect.

Cu siguranță că tânărul ministru, asupra căruia aveà să se descarce toți vinovații și neputincioșii, de crimele pe care ei le săvârșiseră sau nu le împedicaseră, își mușcà mânile de desnădejde și suferință morală. Dar erà prea târziu, ca să arunce în lături povara guvernării, în asemenea vremuri. Sperà poate, că din ziua așteptată, când aveà să fie, el singur, șef de partid al celui mai puternic partid, să se împresoare încet încet de oameni noui, să se scuture de învechiții în rele, și să poată înoì însăși temeliile Statului. Cu vremea, aveà să se vadă.

Marin Voiculescu erà deputat guvernamental. Il alesese prin mare dibăcie, Haznagogian, din Iunie 1907, îl divorțase de Medea, care se măritase cu Sorțescu și'l însurase cu Eufrosina Izu, nepoata lui.

Grozav le plăcuse Leormănenilor cum se desbărase Marinică de ușor de hârbara lui de nevastă, fără scandal, fără sdruncin, fără suferință, în tăcere, și cum știuse el să profite. Deștept băiat!

Fără să'și deà demisia din partid, candidase ca independent, și-apoi, ales cu sprijinul guvernului, care'și retrăsese tamnesam candidatul anunțat, pe Cuțumis, trecuse la guvernamentali; pe când pe de altă parte, se divorță, prin bună înțelegere, adică nici unul împotrivindu-se și cerând divorțul, și puneà la cale căsătoria cu nepoata șefului.

Așà bărbat deștept, puteà și merità să ajungă ministru, cugetau alegătorii județului. De-ocamdată era președintele comisiei de indigenate, unde se câștigà „frumos".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Faimoasele despăgubiri eșiseră cu greu din punga țării pe masa largă a împărțelii. Vistierul nu se îndură să numere celor care nu aveau nici în clin nici în mânecă cu el, cu politica lui. Dar s'ar fi pus rău cu croncanii cei mari, cu fârtații lui întru stoarcerea avuțiilor țării, dacă ar fi găsit pretexte să nu deà nimic, sau să'și facă parte sieși. Interesul de clasă erà acì puternic, și nu se puteà face deosebire de partid sau de rudenie.

Și Voiculescu fu despăgubit. Nu eșì în câștig, precum credeà el că ar merità, mai ales pentru porecla de transfug politic. Dar nici nu rămase păgubit.

Pe locul „palatului" dela Răzoarele se întruchipase, în cea mai mare parte din materialul rămas, o vilă. Căsuțele pentru servitori fuseseră zidite mai departe de sălașul stăpânilor, iar găinăria, grajdul, staulul, cocinele, fuseseră depărtate mult de tot.

Merișor, iederă, viță sălbatecă, umpleau grădina săracă de pomi vârsnici, îmbrăcau trei chioșcuri și adumbreau locul, în tovărășia copacilor care mai dăinuiseră în vremea răscoalelor.

El, Marinică, ar fi venit adesea la moșie și ar fi stat mult, mai ales vara. Pe Sorțescu și pe fosta lui nevastă nu'i văzuse nici odată trecând pe șosea către conacul lor. Dar nu voià nevastă-sa să șadă mult la țară. Femeia se plictisea și nu puteà trăì știindu-l pe tată-său singur, iar acesta n'ar fi venit la țară în ruptul capului.

Ședeau la București, aveau casă proprie pe strada Negustători. Se deprinsese și el cu marele oraș, cu șoseaua, cu Herăstrăul, cu furnicarul de oameni de pe calea Victoriei, cu vizitele fețelor simandicoase. Ii erà acum și peste mână să tot plece

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

departe la moșie. Ca să'și arendeze pământul, după cum îl sfătuise odată Leonida Panaiotis, nu se 'ndurase.

Casa din Leorman, din oraș, o închiriase pe preț bun, poștei locale. Minunată afacere, pusă la cale de șef, și încheiată pe zece ani. Ca să se mute poșta și telegraful în casa lui, se reziliase un contract, și-acum se iscase proces între proprietarii casei părăsite și Ministerul de Interne.

Când Marinică dase ochii cu țăranii, întâia oară după revoluție, îngălbenise, simțise în el un tremur nervos nestăpânit, purces și din frică și din mânie. Dar n'avusese nevoe să le vorbească, și'și luase ochii dela pojarnicii și prădătorii averii lui, asupra cărora parcă nu s'ar fi răzbunat prin soldați, și privise la nori, la câmp.

Stânjeniți treceau și țăranii pe sub ochii ciocoiului și poate plini de amintirea zilelor de nădejde, libertate, jaf și pârjol.

Dar toate se uitară în îndeplinirea acelorași munci de mai nainte, pe acelaș șes așteptător și bine cunoscut din pruncie, din strămoși.

Spre binele și tihna boerilor, țăranii, ca niște pocăiți, nu îndrăzniră să ceară cu glas tare ce li se făgăduise: scăderi la dajdii, alte învoeli la muncă, prîncioase lor, și tot ce băzmeà manifestul pe care'l crezuseră dela Rege purces.

Un lucru numai îndrăzniră să'l ceară, nu deadreptul, Răzorenii, stăpânului lor. Ceruseră prin părintele Maftei, să nu'l mai aibă de logofăt pe Gârbaci. Aducă boerul, glăsuiseră ei, pe cine o vreà, de or unde, alt logofăt, cu un ochi în frunte și din țara tătărască, dar pe Gârbaci să'l depărteze.

Și părintele, prieten cu vechilul, găzduitorul lui în vreme de cumpănă, își împlinì solia. Șezând

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

împreună, popa și vechilul, se petrecuse ceva între ei, poate din pricina femeilor, iar țăranii știuseră și cele întâmplate.

— De ce nu'l vor, părinte, și de ce țin cu tot dinadinsul să'l izgonesc pe Gârbaci? întrebase Voiculescu.

Și popa Maftei repetase cuvintele țăranilor:

„Pentrucă nu ne întâmpină nici odată. părințele, cu bună ziua sau cu mulțumesc la ziua bună a noastră, ci cu o înjurătură." Sfânt să fi fost omul, harnic ca albina, logofătul boieresc nu răspundeà la cuvânt, decât scuipând în lături și înjurându'l.

Și preotul deslușeà: Asta ei n'o mai pot suferì.

Fără să se pătrundă 'n suflet de frumoasa dreptate și de nevoia de respectare a muncitorilor, care'i spuseseră preotului că mai de grabă se leapădă și de făgăduitul islaz boieresc și de învoeli mai bune, decât să'l îndure pe logofăt mai departe,— Marin Voiculescu, socotind că n'are încotro, atunci la începutul muncii și al păcii, îi dădù socoteala lui Gârbaci, și'l pofti să plece de grabă. Se poate că nu s'ar fi lepădat de el, dacă din întâmplare n'aveà tocmai atunci pe cine să pună în locu'i.

Vechilul Gârbaci nu erà din partea locului, așa că părăsì cu desăvârșire comuna și ținutul.

Nici perceptor, nu mai erà acelaș. Omul cu nasul tăiat, care trecuse prin sudorile morții, care'și văzuse de sigur casa făcută moșuroi la pământ, gunoiată, aflase de peirea prin foc, sub pereții căminului, a nevesti-si și a copilului din pântecele ei. Omul acesta, peste fire de nenorocit, se despărțise de ibovnica lui și plecase 'n lume. Nu mai știà nimeni ce se făcuse și ce aveà să se facă cu locul lui de casă, din vatra satului. Nici Stăncuța nu mai știà nimic despre el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Eftimie şi Vanghele Stanciof, precum şi Ivanciu Balac, toţi muriseră de pe urma răscoalei. Zile întregi, săptămâni, ţăranii fuseseră urmăriţi prin sat, prin bârlogurile în care se ascundeau şi ucişi. Peste două sute de vieţi omeneşti prăpădiseră ostaşii în Răzoarele.

Fără cercetare îndelungată şi chibzuită, numai la pârâ mai marilor satului, găzduitori ai ofiţerilor şi-ai sergent-majorilor, erau împuşcaţi oamenii dârji şi isteţi ai satului. Jandarmii, întorşi în comună, aveau şi ei socoteli de răfuit cu cine li se păruse colţos vr'odată, cu bărbaţii de temut ai ibovnicelor lor, şi'i dădeau pe mâna gâzilor. Răsbunarea secerà mai cumplit ca holera.

Cârciumarul Ioniţă Buzatu se jurà, că după ce'şi va scoate toate datoriile dela rumâni, aveà să plece la Bucureşti şi să deschidă han la Obor sau în Moşi.

Preotul, îndată după răscoale, trăise mai bine ca or când. Parastasele se ţineau lanţ în comună; iar mai târziu botezurile, de pe urma şederii armatei în Răzoarele nu conteniseră un cârd de vreme.

Primarul şi fostul cămătar nu suferiseră de fel de pe urma revoluţiei şi'şi reluaseră viaţa de mai nainte.

După ce'şi arătase puterea, pacostea satelor, jandarmii, ca după o izbândă, mai cu ifos se purtau şi mai cu scârbă şi mânie grăiau sătenilor. Ca un lucru de mare trebuinţă şi pe care-l dovedise de bun şi iscusit răsvrătirea: numărul jandarmilor fù înmulţit şi drepturile lor în sat sporiră.

Marin Voiculescu, după ce înţelesese că viaţă la olaltă cu Medea lui nu mai poate duce; că or cât s'ar îmbucà, s'ar continua partea ei de moşie cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

a lui, n'o mai poate stăpâni; că lumea l-a și despărțit de nevastă-sa; că însăși ea, soția, nu'l mai voià și că apucase femeia să fie a altuia: avù ceasuri în care se îndoià filosoficește că există, simțì mânii furioase crescând în el ca laptele umflat la foc, și îndură un desgust, alături de dorința morții.

Omul, deși vârsnic, își simțì la răstimpuri, toată singurătatea; văzù dintr'odată cât e lumea de întinsă, fără ca ea și noi să fim tot una, și cât este el de mărunt și neînsemnat sub cerul veșniciei și al nemărginirii.

Iar de n'ar fi fost dârdora alegerilor, dragostea lui Haznagogian pentru isbânda vicleanului plan de reușită în candidaturi independente, Marinică s'ar fi lăsat văduv de deputație și, cine știe? s'ar fi îngropat poate în varietcu și 'n patul Pițigoiului.

Haznagogian de-o parte, scleratul Pițigoi de alta, fiecare din aceștia cu alte scopuri sau poate aceleași într'o privință, cu alte plăceri în tot cazul, reușeà să'l galvaniseze, să'l facă să uite până și partea de moșie ce o pierdeà chiar în Răzoarele, să uite femeia răpită de Sorțescu, astăzi adversar politic.

Dar cu siguranță că mai presus de aceștia era stima arătată lui de tot orașul. Voiculescu treceà acum de cel mai isteț cap din urbe. Cum adusese el lucrurile, ca să'și continue deputația, și cum știuse el să profite de plecarea nevesti-si cu altul, li se păreà Leormănenilor dovada celei mai ascuțite și mai serioase inteligențe. Și îl prețuise cu atât mai mult, cu cât prin intrarea lui la guvernamentali, Cuțumis, ajuns bărbatul fostei lui soacre, fusese tras pe sfoară, dându-i-se lui Marin locul de parlamentar, făgăduit fostului suprefect.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr_901_1932

Pe unde trecea, Voiculescu, deputatul, vedeà bine, chiar de se întâmplà să fie în momentul acela mâhnit ca un încornorat de nevastă, că lumea 'i face loc, că'l respectă, că'i admite cu admirație purtarea, căsătoria pusă la cale, și că, la rândul ei, lumea speră în el, în deșteptăciunea lui.

Și omul public promitea în gându'i tuturora, avuțiile, nici de el cunoscute, dar care zăceau, dormeau de sigur, în țeasta lui, și, fără să vreà, tot mai deschis răspundea cu zâmbetul noilor și necunoscuților amici.

Iar pentrucă Marinică își dădeà seama că toate bunurile de care se bucurà la așà restriște, i le datora venerabilului șef, Haznagogian, se lăsà în mânile acestuia, ca un lucru, ca o bucată de catifea.

El ghicise din vreme, de altfel, de pe când încă i se năzăreà la toate colțurile că o vede pe Medea, de pe când suferea bărbatul de disprețul și ocara trădării femeești, ghicì la vreme că Haznagogian voià să'l însoare. Și sufletul și mintea lui înțeleseră, că n'aveà nimic altcevà mai bun de făcut, mai cuminte.

Se temeà deputatul să nu facă vre-o prostie cu Pițigoiul, pe care, într'un ceas de slăbiciune și de pustiu sufletesc, îl adusese acasă la el, și aproape că'l instalase. Simțise pe de altă parte că nu mai are nici forța trupească pentru dăinuirea plăcerilor, cu care era așà de darnic, or când, Pițigoiul. Ii albise părul pe la tâmple, făcuse laba gâștei la ochi, într'o lună. Boala nu și-o mai căutase. Tânjià la somn, îi era greață de ivirea zilei: Marin Voiculescu se însură!

Petre Izu, socrul lui Marinică, tatăl Frusinichi, al Sisinei, fusese consilier la o Inaltă Curte. Nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se știà bine dacă demisionase, sau fusese nevoit să'și deà demisia din însemnatu'i post.

Se presupunea că un guvern, vitreg pentru el, îl amenințase cu darea în vileag a unor părtiniri gras plătite, într'un proces de milioane, proces în care fusese mult vorba despre plastografie, despre demenți trași pe sfoară, despre răposați trecuți ca vii. Or cum ar fi fost, de pe urma procesului acela nu păgubise nici un om, pentrucă Statul era cel păgubit.

Petre Izu rămăsese văduv pe la patruzeci și cinci de ani, de sora lui Haznagogian și, cu patru copii în cârcă: trei băeți și o fată, totuș nu se mai însurase.

Insemnatul personaj ar fi găsit cu siguranță o soție pe potriva lui și cu oarecare avere, — o fată mai bătrână, o văduvioară cumsecade, ca să'i crească odrazlele ca pe ale ei, cu iubire. Dar văduvirea îl găsì pe Izu încurcat gata. La drept vorbind el n'avusese nici odată o singură casă, numai o femee, pe nevastă-sa. Și la aproape șaptezeci de ani, surd, rece ca un țurțure, stors, auzeà parcă șoaptele a două ibovnice, se încălzeà — poate — când la una când la alta, și reușeà să i se pară că trăește ca la patruzeci de ani. Avusese de curând două case calde și una rece, cum le poreclise el, — cea rece erà aceia în care stăteà cu fiică-sa, cu Sisi.

Băeții lui, oameni acum, se însuraseră, se căpătuiseră, doi erau avocați, unul subdirector la un minister.

Deși aveà trei case, Petre Izu nu'și pierdeà vremea mai mult cu femeile decât cu jocul de cărți, și nu'și sleise averea, și pe a lui și pe a răposatei lui soții, cu ele, ci mai ales cu bacaraua. Să fie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bancher, la club, la macà, asta era patima jurisconsultului. Şi-acum, la aproape şaptezeci de ani, îşi despicà silnic compasul desgrădinatelor lui picioare şi, în papainoage, aburcà scara de treizeci de trepte a unui club. Ca un mort vechi, dar bine ţinut la mare frig, pergamentat pe ciolane, ras proaspăt de vre un vecin de groapă, bărbier, aşà treceà Izu noaptea pe Calea Victoriei către club, unde aveà să piardă totdeauna patruzeci de lei. Pierderile de mii de lei de pe vremuri tot îl învăţaseră ceva: să nu rişte mult, să se ducă cu bani puţini la joc.

Dela jocul de cărţi, Petre Izu se întorcea acasă, mai descărnat. Nu cu mulţi ani mai nainte, trăgeà dela club la una din casele lui calde, dar cucoanele de acolo, — ale naibei parcă s'ar fi înţeles între ele! — se arătară tot mai supărate, mai zăticnite; nu'l mai primiră chiar în iatac, îl îngăduiră în altă cameră, în salon, în sufragerie, pe o canapea, în coridor, până când îl făcură să priceapă că n'are ce căutà noaptea la ele. Şi omul îndurase încà o dezobijnuire.

Îşi iubea copila, părintele acesta viţios, de o ţinuse pe lângă el? Nu voià adicà s'o lase după ce'şi terminase pensionul, în grija unor neamuri? Cumnatu-său, Haznagogian, i-o ceruse, nu ca s'o înfieze, aşa ceva n'ar fi îndrăsnit să ceară, şi nu se obişnueşte în familiile mari. Şi-apoi Haznagogian aveà şi el copii, aveà băeţi mari, bărbaţi în casă. Şi rude din partea lui, a lui Petre Izu, o poftiseră pe Sisi să vină la ei vara, iarna, şi să steà cât i-o plăceà. Cât fusese tinerică, Frosina se mai dusese şi mai şezuse pe la neamuri, fie în vremea carnavalului, când erau serbări, petreceri, şi ar fi putut face o partidă; fie în timpul verii, la Si-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

naia, la Constanța, cu aceleași intenții din partea rubedeniilor, sau la moșie, unde erà liniște, frumusețe, belșug.

Dar bunele gânduri ale neamurilor nu'și atinseseră ținta. Nu se îndrăgostise nimeni de fata fără zestre multă, fată care nu erà frumoasă, nici ageră, nici sprințară, nici cu lipici, nici cutezătoare.

Venerabilul șef politic din Leorman, printre bucuriile și plăcerile isbânzilor lui politice, simțeà o adevărată durere de câte ori se gândeà la fiica soră-si. Se puteà ca Frusina să rămână de pe o zi pe alta orfană și de tată, într'un oraș de petrecere și de nepăsare ca Bucureștii. Pe de altă parte și el, Haznagogian, puteà muri, erà destul de vârsnic, și atunci cine-aveà să se mai îngrijască, să se mai gândească cu simțire la soarta nepoată-si?

De aceia se acățase aproape de Marinică, unchiașul, cu încăpățânarea și buna credință a celor care au o singură speranță pentru împlinirea unui gând al lor bun, poate ultimul.

După ce'l onorase cu prietenia și sprijinul lui de atotputernic al județului, și'l mângâiase astfel de înfrângerea neașteptată pe omul înșelat de nevastă și divorțat pe nevrute, înțeleptul Haznagogian îi arătase calea vrednică de un bărbat: trebuià să se însoare cât mai de grabă, pentru ca ea, Medea, să nu creadă că va fi jelită, că e mereu în inima lui.

Și venerabilul spusese la vreme, înaintea nedumeririi lui Marin, cu cine visà el să'l însoare pe noul protejat. Voià să'l facă rudă cu el, rudă apropiată, și să'i lase moștenire în Leorman situația lui politică, — tare, nediscutată, de neclătinat. Copiii lui nu erau încă în vârstă potrivită

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pentru șefie; cel mai mare abeà aveà ca la treizeci și doi de ani, și tocmai acela nu voià să audă de politică, era medic, și se stabilise la Galați. Al doilea fiu abeà aveà douăzeci și șase de ani. De obișnuita zestre nu fusese vorba, dar și aceasta eră în ființă și dintre cele mai nemerite: o casă în București, încăpătoare, în care însă aveà să locuiască și tatăl fetei, până la sfârșitul zilelor lui. Apoi, Haznagogian, care aveà să'i cunune, îi dădeà Frusinichii, drept dar de naș, 20.000 de lei. Tinerii soți aveau să locuiască în București, până când, prin mijlociri politice, izbuteau să vândă casa pe un preț mare, Statului sau Primăriei. In vremea asta, șeful aveà să'i facă o admosferă prielnică lui Voiculescu în partidul din județ, și să'i pregătească moștenirea la șefie.

Era bună, din toate punctele de vedere înstreinarea de oraș, adică de Leorman, a lui Marinică. In vremea asta se închideau toate rănile, se uitau toate neplăcerile și scandalul unui divorț, iar numele deputatului așezat la București puteà crește.

Voiculescu, după alegeri, la o întrunire provocată de mici nemulțumiri provinciale, vorbise! Șeful, care prezidà, îi dăduse, fără să'l fi cerut, pe neașteptate, cuvântul. Se făcuse tăcere, și Marinică, emoționat, întinzând mâna după paharul obișnuit pe tribună, căscase gura, și se rostise. Urechile'i țiuiau, pe când se străduià să se audă și se îndoià că vorbește. Nici odată nu i se păruse că lumea e așà de tâmpită și are ochi așà de mari, de holbați și de rotunzi. Strângeà din ochi, clipeà des, căutà să'și umezească mereu gura căscată, și vorbea, asta era sigur, tot mai sigur, și sfârșì în aplauzele mulțimii.

Marin Voiculescu simțì îndată, după cuvântare,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că i se umple inima de recunoştinţă pentru şef, care scornise încă un medicament pentru tămăduirea rănilor sufletului lui. De-acum aveà să îndrăznească şi la Cameră să ceară cuvântul, de-acum n'aveà să scape o întrunire publică fără discursul lui. Erà orator! Fusese felicitat, îşi ştersese fruntea de sudoare, ridicase odată braţele în aer şi băuse de câtevà ori din paharul de multă vreme golit de alţii.

Intors acasă la şef, dela întrunirea care avusese loc seara, se hotărî plecarea amândorora la Bucureşti, pentru însurătoare. Venerabilul aveà să tragă la cumnatu-său, în casa din strada Neguţători, Marin la un hotel oarecare, iar a doua zi, la ora patru după amiază, divorţatul aveà să'i facă şefului o vizită. Cu prilejul acesta, aveà s'o vadă pe domnişoara Sisi, şi să fie văzut.

Marin ar fi dorit, se 'nţelege, ca nepoata şefului, să fie mult mai frumoasă decât fosta lui nevastă. Asta l-ar fi răzbunat şi mulţumit. I se spusese însă că nu e cocoşată, că nu e schioapă, că are o inimă neasemânat de bună, că nu poate fi socotită bătrână, când are treizeci şi şase de ani; şi Marin înţelesese că nu se poate aşteptà să cucerească prin ea, la un bal al palatului Regal, pe toţi croncanii cei mari. Aveà să aibă o gospodărie tihnită, strajnic de prielnică în declinul vieţii, când începe să fie tot mai des nevoe de ventuze, de oblojeli, de ceaiuri băbeşti. Puteà el să uite că e sifilitic? Cât timp puteà să'şi mai joace calul, Marin n'aveà decât să bată drumurile, iar de îndată ce aveà să aibă nevoe de o soră de caritate, aveà să deà fuga acasă.

Când întră în curtea din strada Neguţători, Voiculescu aspiră adânc, ca un om ajuns la un loc de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indri1901-1932

hotărîre ultimă, și fù silit să tușească. Se măturase cu câtevà clipe mai nainte prin curte, fără să se stropească, și târnul fusese rezemat lângă ușa de intrare a verandei.

Mosafirul își drese vocea amenințată de tuse și ridică mâna ca să apese butonul soneriei. In așteptare, luă seama că învârtișagul de lemn din jurul butonului strălucea de nou, pe când sârmele erau roase de îmbrăcăminte și ferfeniță. Lespedea de piatră pe care stà și adăstà mosafirul, se legănă la o mișcare a lui, când ușa se deschise larg și o servitoare îl privì cu spaimă.

Ședeà într'adevăr acolo domnul Izu. Haznagogian îl așteptà în tovărășia fostului magistrat la Inalta Curte. Contrarietatea, mâhnirea, care erau gata să'l pridideascâ pe Voiculescu, pieriseră de grabă în societatea prețuită a lui Haznagogian. Seducătorul grai al șefului împiedicà orice apreciere asupra oglinzilor cu rame despoleite, covoarelor roase, jețurilor fără teluri.

Când domnișoara Eufrosina Izu își făcù intrarea, discuția între cei trei bărbați erà însuflețită, și recomandațiile furà înghițite ca un mic parantez într'o frază lungă. Cu meșteșug, fusese și ea întrebată ceva, răspunsese da, ciripise la un timp câtevà cuvinte, zâmbise chiar. In sfârșit, aceasta fusese vederea.

După cuvenita și națională tratare, după două ceasuri de ședere la olaltă, viitoarea familie se risipise, Haznagogian însoțindu'l de astădată pe Marinică.

Divorțul încă nu fusese pronunțat definitiv, dar era apropiat, și noua căsnicie se pregăteà.

La urma urmei însă, domnul Izu ar fi vrut să se împotrivească. Până atunci, deși casa era sin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gura zestre a fetei, lăsată de către maică-sa și de către frații ei, el, bătrânul magistrat și tată, fusese adevăratul ei stăpân. De-acum ce aveà să se facă el? să steà la ginere-său? Să'i țină acesta socoteala la ce oră se scoală și când se întoarce dela club? Să'l poftească sau să nu'l poftească, după plac, la masa lui? Din cele două case calde, dela cele două metrese, fusese izgonit, — voiau acum să'l deà afară și de lângă fiica lui? Chiar dacă i-ar fi dat voe să locuiască mai departe acolo, simțământul că este îngăduit, era ușor oare de îndurat pentru un membru al Inaltei Curți? Și'n care cameră aveà să steà, el care locuise în odaia principală a casei, ca vrednicul ei stăpân, ca un tată? Iar când dumnealor aveau să aibă mosafiri, magistratul, cavaler al ordinului Coroana României, aveà să ia parte ca un personaj secondar, sau, întors dela club, dela obiceiul de patruzeci de ani păstrat, aveà să se strecoare către odăița lui, păzindu-se să nu tușească prea tare, ca să nu întrebe sfrandicoșii oaspeți ai ginerelui: „mai stă cinevà la voi?" sau să'și spună din ochi mosafirii, povestea bătrânului Petre Izu, jurisconsult? De ce să fie cumnatul Haznagogian așa de grăbit, tocmai acum, ca s'o mărite pe Sisi, cu un om divorțat, cu un transfug politic, cu o brută dela țară? Și de ce n'o măritase mai de vreme, dacă'i purtà atâta grije? Slavă Domnului, nu era șef de partid în Leorman de eri de alaltăeri!

Așa fierbea în gându'i Petre Izu, și, curios lucru, nici Sisi nu era fericită că s'a găsit un bărbat care să se împodobească cu ea. Părăsirea vieții în care se deprinsese, o îngrijorà. Infățișerii, inteligenței, purtării ei, nu li se ceruse până atunci nimic. La fel i se scurseseră zilele de când fusese adusă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dela pension, după moartea maică-si. Pentru schimbările survenite în menajul casei, pe care și'l luase de demult asupră'și, nu pusese nici o silință, și nici odată nu cunoscuse temerea de judecata și de plăcerea altuia.

Ea primì totuș să se mărite, pentrucă așa voià unchiul, și pentrucă unchiul o făcuse să înțeleagă, că tată-său poate murì în curând, iar ea va să rămână singură și fără sprijin pe lume. Nu'l plăcuse pe Marinică. Fata bătrână se credeà tot la douăzeci de ani, și dacă era vorba de măritiș numai de cât, ar fi plăcut un bărbat de cel mult treizeci de ani. Când îl auzise pe unchi-său spunând: „E o mândrețe de băiat Voiculescu!" Frusina erà cât pe-aici să lase să'i scape din gură: „Pentru dumneata, care ai șaptezeci de ani!"

Și nunta lor se făcù, — fără pompă și fără chef.

Cu întreg darul nașului de 20.000 de lei, soții reparară casa lăsată în părăginire, cumpărară mobilier, și mai zidiră încă două camere alăturate în fundul spațios al curții.

Ingrijirile acestea pentru sălașul lor îi apropiaseră atât cât să poată viețuì la olaltă. Apoi, tot mai mult, se deprinseră unul cu altul. Vizitau împreună și erau vizitați de familii bucureștene sus puse. Tata, domnul magistrat, nu'i supărà mult. Tot descărnat, tot cartofor, trăià mereu, umblà, uneori nu veneà de loc noaptea acasă, și-atunci Sisi erà îngrijată: bătrânul se puteà să fi murit pe stradă și să fie dus la morgă.

Dar, din potrivă! pe când fie-sa se și boceà, se întâmplase să'l vadă chiar ginere-său eșind dintr'un hotel de a doua mână, la braț cu o fetișcană mândră de tovarășul ei decorat și aruncând ochiade pescuitoare, la întâmplare, de-a lungul tro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

toarului. Ba chiar Marinică tresărise odată: diavolul de fată îi trecuse un fior prin spate, aducându'i aminte de Pițigoiul, care tot vârsta aceia părea s'o aibă, când o cunoscuse el.

„Te ții bine, tată socrule!" strigà din răsputeri Voiculescu, când voià să mai schimbe o vorbă cu teribilul magistrat. „N'am de ce să mă plâng!" ridicà bărbia'i osoasă, numai piele, acoperită ca o șină de fier, gârbovitul moșneag, surd amînteri ca un buștean.

In vremea asta, Haznagogian reușise să'l impună în județ pe Marinică, la care trimitea toată jelbărimea, ca la un viitor șef de partid local.

Tot făcând și desfăcând fel de fel de afaceri pe la ministere, Voiculescu dobândise și stăpânirea alegătorilor, și intrase mai adânc printre miniștri. Și făcuse treburi și el, aveà bani.

Și iată că Medea, cu învoirea bărbatului ei, Sorțescu, voià să'și vândă bucata de moșie din Răzoarele. Indrăgostiții soți Sorțescu se zăpăciseră de tot, nu mai trăiau pe pământ, nu se mai temeau de părerea oamenilor în județ, în lume, și călătoreau necontenit prin Europa, ca doi tinerei. Prin Haznagogian, care o cumpără de formă doar, Marinică se văzù iarăș stăpân pe toată moșia avută de el în prima căsătorie.

De unde se poate vedea că o întâmplare, nenorocită pentru un premier, poate fi spre norocirea unui mădular al guvernului; și tot aci: încolțirea unei simpatii împărtășite.

Pe când Marin Voiculescu nu aveà nici o rudă apropiată, iar de neamuri depărtate nu știa, n'aveà nici o legătură cu vre-unul, familiile Izu și Haz-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nagogian aveau ramificații în toată societatea românească, în toate activitățile. Mult folos poate trage un om mediocru, dar cutezător, stăruitor și cu stare, când știe să se prindă și să se țină în hora familiei. Și nici nu mai este mediocru, omul care știe să lucreze cu douăzeci de nume, cu douăzeci de reputații și în numele a douăzeci de situații, întemeiate pe atâtea și atâtea interese cuprinzătoare de grupuri omenești.

Marinică își însutise influența și deșteptăciunea. Bătrânul Haznagogian ajunsese numai de formă șef al partidului. La Voiculescu dădeau fuga alegătorii la toate păsurile lor cele mari, cele care se legau cu Capitala. Funcționarul prins cu o hoție, el îl scăpă de temniță și de izgonirea din pâine; pe părintele cu feciorii bicisnici, pe socrul cu gineri trândavi pe ceafă, el îi ușură strecurându-le pramatiile în școala de ofițeri, dacă erau flăcăiandri, numindu-le în sinecure, în slujbe. Cunoscută le era tuturora casa din strada Neguțători, care își schimbase înfățișarea coșcovită, pătată ca de o boală de ficat. Și or câtă lume ar fi fost în așteptare la omul politic, lume te miri de unde, oameni de afaceri, intelectuali fără treabă, Marinică, după cum văzuse la miniștrii, întâi și întâi pe Leormăneni îi primea. Une ori, când erau și ei mai mulți, îi chemă pe toți de odată, se împresură de ei strângându-le mânile și, revoltându-se parcă împotriva lumii care mai așteptă prin odăile celelalte, îi băgă pe Leormăneni într'o odae aparte, le puneà la dispoziție o cutie cu țigări, și, după ce primea pe toată cealaltă lume, se întorceà la ei. Plecau apoi cu toții, el ca o căpetenie de bandă, cu doi în dreapta, cu trei în stânga, cu șapte dinapoi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi vaza lui creşteà în judeţ, iar cu cât îi înghesuia pe miniştrii cu cererile, sporeà şi faţă de aceştia ideia puterii lui electorale. Vânzări, cumpărări, ipoteci, transacţii de moşii, de păduri, de acareturi, împrumuturi la credite, la bănci, le făceà şi le desfăceà deputatul, ca un scamator iscusit.

Multele neamuri ale nevesti-si lucrau cu el, iar Voiculescu, în feluritele'i îndeletniciri, lucrà cu ele. In finanţe, în armată, în magistratura înaltă, în învăţământ, pe la toate institutiile aveau rubedenii, şi din or ce afacere încheiată se împărtăşeau cărdaşii cu frăţietate.

Se înrudeà Voiculescu şi cu Romulus David, al cărui bunic fusese împământenit de Ion C. Brăteanu şi treceà de bun român, de patriot fierbinte din pleiada admiratorilor lui Costache Rosetti, cel mai mare democrat al epocii lui.

David, om ca de cincizeci şi ceva de ani, bancher din tată în fiu, îndrăzneţ în afaceri, era de mai multe ori milionar. Se spuneà că e creştin, că e botezat, şi aşà erà. Se căsătorise cu o frumoasă româncă, fragedă în totdeauna ca o floare, mlădioasă ca un gât de lebădă, cu părul negru şi cu ape metalice albastre.

Frumuseţea aceasta numărase treizeci de ani de fetie, în oraşul ei, Craiova, unde e reşedinţa milionarilor, în aşteptarea unui măritiş norocos. Romulus David, burlac până atunci, se aprinsese văzând-o din întâmplare într'un salon, în care poate că fusese din adins adusă fata, pentru el. Cu toată învăpăerea, milionarul pregetase, gândindu-se că are cincizeci de ani, că are urechi pleoştite şi, în pofida inimii lui româneşti, o înfăţişare de izraelit. Pe de altă parte îi veneà greu să creadă că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fata, orfană de mamă, nu fusese până la treizeci de ani ispitită, şi-atunci...

Dar socotelile 'i fură înlăturate de dragoste şi Romulus se căsătorise. După cinci ani de căsnicie, nu aveau nici un copil. Ca o lumină trandafirie aducea veşnic tânăra femee între pereţii saloanelor vizitate de ea. In casa lui Voiculescu veneà des, ca la neamuri, mai cu seamă pentrucă Marinică păreà să nu aibă prieten mai bun, ca pe bărbatu-său, pe Romulus. Despina David făceà parte din toate comitetele societăţilor de binefacere, căci bărbatu-său îi puneà la îndemână sume însemnate pentru tot felul de ajutoare celor sărmani. Cu toată deosebirea de vârstă dintre ei, soţii David erau pildă de bună înţelegere şi cinste, în înalta societate românească.

Cu toată deputăţia lui, deşi se înscrisese în barou ca avocat, de îndată ce dobândise darul exprimării în public, cu toată hârşeala neîntreruptă printre afaceri, Voiculescu se întâmplà să nu priceapă unele lucruri, să se teamă de drumurile până la un ţel financiar mare, şi atunci să alerge la Romulus. Ii plăceà, firește, şi lăcaşul bancherului, artistic, bogat; fără să ştie ce anume e frumos în tablourile în ulei, în statuele de bronz, în covorăria de Smirna şi de Ispahan. Dar nu'l duceà de loc mintea, că doamna Despina David ar puteà să'l atragă, pe el, om care se considera mai prejos mult, ca avuţie, decât Romulus.

Nu toată lumea poate să'şi închipuiască nesăbuirile inimii şi ignoranţa ei de potrivirì şì de posibilităţi. Marin credeà în situaţia lui politică, aceasta i se păreà adevărata lui faţă, pentru ochii oamenilor. Cine nu'l puteà preţuì ca deputat influ-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

ent, nu mai aveà ce să vadă la el. Despina, soția unui milionar, a unui om cu mai multă înrâurire decât un parlamentar și carele ar fi putut să fie ministru numai să fi făcut politică, doamna Despina David, nu'l puteà privì, cu siguranță, credeà el, decât mai prejos de bărbatul ei.

Bancherul îl primea călduros, îi era simpatic omul care veneà să'i ceară povețe și care, față de el, ca față de nimeni altul, erà sfios. Apoi se folosise și Romulus, în câtevà întreprinderi de Stat, de deputația lui Voiculescu. Țara se îmbogățea, își sporeà veniturile, mărea numărul bugetarilor. Inspirat de afaceri, Marin se strecură în câtevà societăți de agricultură, de credit, de întreprinderi.

Răscoala țăranilor parcă se petrecuse în alt secol; o uitaseră toți moșierii, o uitaseră orașele. Moșia Răzoarele mergeà acum și fără stăpân, numai cu logofăt. Invoelile agricole nu se schimbaseră; islazul comunal nu se puteà înființà, unde se împotriveà boerul. Guvernul nu se clătinà decât în coloanele gazetelor de opoziție. Partidul care săvârșise potolirea cumplită a răzvrătirii își schimbase șeful, fără ca să se clintească. Opoziția, din potrivă, se desbinase. Cel mai strălucit orator al ei, și al întregei epoci, urmărea să înjghebe în sfârșit al treilea partid de guvernământ. Dacă încercarea izbuteà, aveà să se curme dăinuirea revenirii la putere rând pe rând a două partide, neînstare să se deosebească pe principii și silite să continue reaua cârmuire, s'o continue pentru viețuirea lor neschimbată. Noul partid făceà vâlvă, masele electorale se frământau zăpăcite; tulpina dela care se rupsese suferea spaima uscări, deși aveà de o vreme ca șef: pe singurul om integru, pe singurul ins neînturnat din calea lui, și de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaharsivaniaro/indir1901-1932

teama căruia multe potlogării și fără de legi nu se făptuiseră.

Toți șefii de partid erau trei. Cel dela guvern aveà în sprijinul lui tradiția părintească, tinerețea lui făgăduitoare și învățămintele ce le puteà trage, mai vârtos ca altul, din revoluție și din potolirea ei, barbară, de către administrație și armată.

Noul partid însă nu izbutì să atragă pe cei care încă nu făcuseră politică și care erau mult mai numeroși, precum și cu mai multă cinste și vază neprihănită, măcar pentrucă nu avuseseră prilej să se păteze; ci veniseră la el pe lângă doi trei oameni de seamă toate ciurucurile, toți neizbutiții și nemulțumiții îngâmfați și seci. Importanța unui al treilea partid, nu fusese înțeleasă în toată frumusețea ei, ca o desrobire, și omul de mare talent și cutezător, cel mai occidental spirit, ca să nu deà înapoi, sperând poate în viitor, pornì la drum cu puțini buni și cu adunătura slăvitoare și interesată.

Prin afaceri, prin rubedenii, Voiculescu aveà legături de prietenie în toate partidele. Se gândise să'și mai cumpere o moșie, în alt județ; apoi tratase cumpărarea unei păduri la munte. Marele avânt pe care'l luase industria petroliferă și valoarea terenurilor din zonele petrolifere îl opriseră. Se gândise să se încerce și el în petrol. Samsari iscusiți îi propuseseră cumpărări și răscumpărări de terenuri, cu redevență și fără, în Prahova, în Buzău, în Dâmbovița și Bacău. Pregetà. Ar fi vrut să ia dela Stat pe prețuri mici, deputățești, locuri de-acelea faimoase, dar nu era chip să întortocheze legea, căreia îi stà pavăză teama că de cum va fi călcată, vor năvăli asupra

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

terenurilor petrolifere ale Statului o laiotă fără număr, pentru care n'ar fi fost de-ajuns, și s'ar iscà o vrajbă fără pereche.

Eufrosina Voiculescu nu erà părtașe la planurile și grijile soțului. Din singurătatea în care vegetase, din meditația forțată de mai nainte de măritiș, ea se văzuse cu o gospodărie mare pe seamă, cu un stăpân mai mult în casa mai mare și înoită, casă însuflețită de un spirit nou și cu ușile date de perete. Fusese firavă, slabă, în neactivitatea și neașteptarea ei; acum se împlinise, fața i se bucălase și se părea că, tot muncind de dimineața până seară și poruncind slugilor, are să se îngrașe ca o matroană burgheză. N'avea de ce să se plângă. Puteà purtà și grija tatălui ei, și nu mai aveà când să se plictisească.

Fata de neam dobândise ușor o eleganță mediocră și o conversație convențională, călduță și măgulitoare. Despinei, nevestei bancherului Romulus David, îi plăcuse mult gingășia din toată purtarea Sisinei. Erau prietene bune, rubedeniile depărtate, amândouă nestăpânite de nici o patimă, care să le impună vederea lumii prin neguri și furtuni, care să le silească să ascundă și să se spovedească. Adevărate spectatoare ale vieții erau prietenele, nimic mai mult.

Voiculescu mai încercase să fie tânăr. I se păruse într'un rând că a pierdut libertatea, și i se păruse că răpitorul ei, tiranul, erau nevastă-sa și căsătoria. Și se purtase în casă îmbufnat și măreț, ca omul care vreà să rupă lanțurile, ori cari și or câte ar fi ele. Dar nu fusese măcar înțeles și, fără nici o opunere sau protestare, care i-ar fi sporit energia și dorința, fu nevoit să vadă că e liber.

In lipsă de altcevà și pentrucă doreà după pro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pria lui tinereţe de mai eri, îl căutase pe Piţigoi la şantanul din Leorman. Nu'l mai găsise. Află că fata a fost chemată de prefectura poliţiei din Bucureşti şi, pentrucă ea, ca persoană bine cunoscută în Leorman, alergase în dreapta şi 'n stânga după protectori, poliţia locală o ridicase grabnic cu tot calabalâcul ei, şi o şi trimisese în Capitală.

Fetele varieteului, întrebate de Marinică, nu ştiau ce s'a făcut de atunci cu Piţigoiul. Furase fata cevà, turburà liniştea vre-unei case, ele nu ştiau nimic. Or cum, amestecul poliţiei bucureştene rămânea un mister şi o spaimă pentru fetele varieteului.

Voiculescu nu se mulţumì cu nedomerirea. In zilele acelea, i se părù că Piţigoiul a fost singura lui iubire adevărată. Cu multă iscusinţă şi cu ceva bani, se trudì să descleştеze gura poliţaiului, căruia i se arătà prietenos, prefăcându-se nepăsător în întrebări. Nu află mare lucru. Ordinul de arestare şi de trimitere spre cercetare la Bucureşti nú purcesese din Leorman, şi nu i se cunoşteau priciniile. Se credeà însă, după procedare, că e vorba de spionaj. Piţigoiul era spion!

Curios, supărat, Voiculescu aveà să cerceteze şi mai departe. Işi aduse aminte că cunoştea pe un funcţionar dela siguranţă. Puse într'un plic o hârtie de o sută de lei şi un bilcţel, prin care'l pofteà pe amploiat să vină până la dânsul, în strada Neguţători, pentru o mică deslușire. Funcţionarul siguranţei îşi lăsă biroul numai decât şi se prezentă domnului deputat, protector la ocazie. Cunoştea foarte bine toată tărăşenia, nu însă şi cauzele ei. Aşa numita „Piţigoiul", fusese buzunărită pe stradă şi i se furase în acelaş timp dela domiciliu toate actele ce le puteà ea aveà: de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

naştere, angajamentul la varieteu, certificatul de studii, dacă avusese. şi legitimaţia, iar apoi fusese arestată.

Domnul Haznagogian intervenise, direct, pe lângă şeful sau subşeful siguranţei, ca fata să fie expulzată. Şi pentru ca să se poată cotorosi de ea, nu numai din judeţ ci şi din ţara românească, i se şterpeliseră cântăreţei mai întâi actele, ca ea să nu poată dovedi că este, cumvà, băştinaşe şi nici de unde anume este. Şi fusese expulzată.

Lucrurile se făptuiseră în mare taină şi fără nici o stânjenire. Pe de altă parte legea opreşte să se deà cuivà socoteala, pentru ce se săvârşeşte o expulzare, socotită principial în folosul şi spre siguranţa Statului şi a tronului.

De ce pusese la cale D-l Haznagogian svârlirea peste graniţă a Piţigoiului, funcţionarul nu ştià, dar Voiculescu înţelese bine, se mânie în cugetu'i drept şi pătimaş, dar se resemnă înţelepţeşte. Şeful partidului local din Leorman erà bătrân şi dăduse, or cum, şi de astă dată, dovadă de înţelepciune şi de pătrundere afurisită; iar lui, lui Marinică, nu'i suflase o vorbă, nici odată, de Piţigoi!

Pentru constatarea propriei sale realităţi, omul are nevoe de un cerc cât mai strâns de existenţe, în care să se oglindească. Cine nu se vede, nu există. Şi veşnic avem nevoe, pentru simţirea nemijlocită a continuităţii noastre, de oameni şi de lucruri din trecut. Toată dragostea noastră pentru trecut, amintirea însăşi, nu este altcevà decât stăruinţa întru dovedirea că dăinuim. Muritori, azi mâine, ne e teamă că poate nici eri n'am trăit.

Marin Voiculescu, printr'o ciudată legătură de idei, resemnat, dar foarte mâhnit, cu simţământul înmormântării a cevà scump, îşi aduse aminte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafrancavania.ro/mdrr1901-1932

şi că n'a mai dat pe la medic, şi începù de îndată o serie de injecţii mercuriale. Durerile trupeşti,—parcă ar fi fost psiholog Marinică,—puteau într'adevăr înlătură violenţa celor sufleteşti şi să'l repună pe individ în egoismul lui cel mai strâmt: corpul, ca sănătate şi integritate. Omul se pregătea să trăiască, aşa îndurerat cum era.

Şi îndată apoi, ca prins de nevoia personalizării lui, omul trândav altă dată, laş în năzuinţe, avù păreri, tresărì de energie, vorbì la Cameră şi izbutì să se deosibească din masa de capete ascultătoare. Începù să fie remarcat. Imagina pe care şi-o făcuse de sine, se mai schimbase, se mai împodobise. Sunt naturi, îi spusese medicul curant, cărora mercurul le sporeşte puterea de pătrundere şi de muncă. Voiculescu crezuse, şi poate că se autosugestionase.

Fostul mameluc aveà momente de grandomanie, când ideia unui minister îl desmierdà lăuntric şi'l umflà ca pe broasca din fabulă. Dar numai când visà, cu ochii deschişi, aşà precum visează şi împăratul şi poetul şi tâlharul, cei trei vulturi ai năzuinţelor. Aminteri, înfăţişà diferitelor trepte sociale şi feluriţilor inşi printre care hălăduià, fiecăruia cuvenitul obraz. In afaceri se modelà după Romulus David, pilda şi măsura multora.

„Frumoasă şi foarte omenoasă femeie!" gândeà el, simplu, de soţia lui David, Despina, în primul an de cunoştinţă mai apropiată. Socoteà că nu gândeşte mai mult despre ea, şi nu aveà îndemn şi vreme să se cerceteze, şi de asemenea nici un prilej trezitor.

Ca transfug, şi pentrucă încercà să iasă la suprafaţă, erà printre deputaţii cei mai atacaţi, deşi pe atunci furia opoziţiei băteà mai ales în tânărul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ DIN CLUJ

prim ministru, care era învinuit că în anul 1902, fiind ministru, cumpărase o moșie a Eforiei Spitalelor, printr'un om de casă al său. Ceà mai răspândită și mai sgomotoasă gazetă politică reproducea facsimilele documentelor doveditoare că afacerea aceasta se făcuse, și arătà că ea se făcuse spre paguba și a Eforiei și a obștei sătești din partea locului. Apoi, când primul ministru, simplu ministru și ostaș al partidului atunci, simți că e chemat la demnitatea de șef și de premier, trecù unui frate al său moșia luată pe preț mic dela o instituție influențabilă: așa glăsuià opoziția, și lucrul mirà pe toți câți citeau. Mai atâtase împotriva sa, șeful cel nou, ura socialiștilor, pe a căror căpetenie o expulzase poliția, folosindu-se de origina într'adevăr bulgară a acestuia. Părea numai o întâmplare că erau la guvern, și chiar pe banca ministerială, foști socialiști.

Voiculescu, într'o seară, umblà alene, ca un om care se odihnește mergând. Era pe strada Micșunescu. Se întrebà Marinică, gândindu-se la șeful partidului, ce plăcere ciudată poate simți omul care stârnește vijelii în juru'i, îndreaptă toate mâniile și invidiile asupra'i, când ar puteà viețuì în tihna și a huzurului și a gloriei pregătite de părinți; se întrebà cum de nu'l îndemnau simțurile să iubească, să petreacă? Apoi Marin se întrebase pe sineși, ce caută în izbeliștea politică și de ce, de un timp, ca un cal sub pinteni, dă buzna înainte, aprig, volnic, mulțumit de luptă.

Tot gândind așa, se miră mult când, privind mai ager, mai cu pătrundere, pe trotoarul celălalt, îl deslușì în cutele serii pe însuși primul ministru. Il zărise, oare, fără să'și deà seama, și de aceia se gândise la el? Ici colo, inși mergeau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

la dreapta, la stânga, înaintea premierului, înapoia lui, ca și când habar n'aveau de cine'i omul acela, ce forță hotărâtoare de destine reprezintă.

Marinică nu'l slăbeà din ochi, și i se părù că un oarecare ins îl măsoară și el pe ministru și că parcă ar dorì să'i vorbească. Șeful guvernului veneà de sigur dela Senat, unde avusese mult de lucru, în ziua aceia.

Insul mărunt, slăbuț, pășeà hotărît, dar parcă nu cuteza să se apropie, ca să'i agrăiască ministrului. Aveà vre'o petiție la el, de'și vârâse mâna în buzunar cu nădejde?

Privindu'i pe amândoi, pe șef și pe necunoscut, Marinică mai încetinise pasul. O trăsură, cotind din strada Regalității în strada Micșunescu, îl mai oprì din drum pe deputat. Un sgomot neașteptat însă, o pocnitură, cu siguranță produsă între cei doi oameni urmăriți de el, petrecù un fior rece prin trupul deputatului, și'l împietrì locului câtevà secunde.

Omul mărunt și slab stà înfipt în asfaltul drumului de care, pe când premierul, clătinându-se, căutând un sprijin, strigà: „Puneți mâna pe el! M'a 'mpușcat! M'a omorît!"

Grija aceasta a pedepsirii vinovatului față de sine, iar nu chemarea în ajutor, învederà pe omul de Stat.

Deși erà noaptea, luminile felinarelor risipeau întunecimea și se vedeà limpede drumul, casele, oamenii.

După încremenirea lui, Voiculescu simțì că tot sângele îi năvălește în inimă. Auzise cuvintele premierului, ca pe o poruncă. În neștire, se luă în goană după atentator. Insul mărunt fugeà în zigzag, mai întâiu pe drumul larg, apoi pe trotoar,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

drept înainte'i. Cinci şase alte persoane, spăimântate dar hotărîte, emoţionate de ideia că primul ministru aveà să moară poate, ucis, însufleţiţi ca de nevoia jertfirii lor, faţă de asemenea personaj, parcă înotau cu braţele prin întunericul brăzdat de lumină şi'şi asvârleau orbiş picioarele în fugă.

Măruntul ins strigà şi el: „puneţi mâna pe ucigaş!" precum mai strigà cinevà din mulţimea răvăşită pe urmele lui. In cele din urmă, fù prins.

Lui Voiculescu i se păruse că a trecut un veac de fierbere şi de emoţie. Prinsul, turtit pe loc de năvala lumii, nu se puteà deosebì. Nu'i putuse nimeni vedeà chipul. Pumni, lovituri de picioare, plouau asupra omului cotropit. Cei care aveau bastoane, neputând lovì cu ele, îmboldeau printre picioarele mulţimii, mai mult la întâmplare, cu sete.

In ajutorul victimei, rămasă în strada Micşunescu, veniră grabnic trecători feluriţi. Oamenii de rând însă, aproape că nu cutezau să'l sprijinească pe piepturile lor. Când inşi cu oarecare importanţă veniră, sfioşii muncitori se dară în lături. Un domn colonel şi alţii cuprinseră în braţe pe însemnatul om şi'l purtară spre casa lui, foarte apropiată de altfel.

Victima erà însă mai mult speriată, decât rănită. Păstrà decenţa oamenilor bine crescuţi; nu'i scăpà nici o sudalmă. Se lăsà dulce în grija respectuoasă şi vădit devotată a colonelului şi-a altor domni, care nu miroseau a popor. Işi căpătă liniştea, încrederea. Ce deosebire între el, fiul unui om mare, nepieritor în istoria politică, şi foarte bogat, şi insul bicisnic, fără nume, care căutase să ucidă. Gheorghe Jelescu! Când fusese încol-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ro.scaffans.vania.ro/mdrr1901-1932

ţit şi strivit de caldarâm, lepădătura, muncitorul obscur, se văitase: „Sunt muritor de foame! Şase petiţii am dat, şi tot n'am căpătat o slujbă!" Atât avusese vreme să se tângue, nemernicul. Şi fusese doborît sub lovituri.

Intr'un ceas, Bucureştii se umplură de svonul atentatului. La nouă, seara, adică după trei ceasuri dela săvârşirea neizbutitei încercări de omor, apăruse şi se şi lipeà pe ziduri un buletin, prin care norodul era înştiinţat de şase mari doctori, profesori, iscăliţi de desupt, că starea generală a rănitului e satisfăcătoare şi că, pentru moment, nu este de temut nici o complicaţie.

A doua zi, de dimineaţă, alt buletin vestea tot acelaş lucru, dar purtà de astă dată semnăturile a şapte domni medici profesori.

Nici că se putuse, de altfel, să fie rănit mai tare ministrul, cu un revolver cu calibru de şase milimetri, şi când victima era gros îmbrăcată, ca în Decembrie un om aşa de bogat.

La redacţiile ziarelor urmă apoi să se presinte două trei zile în şir o mulţime de indivizi, până şi femei, care arătau că au fost martori la fapta mârşavă, că fără ei ticălosul ar fi scăpat.

Până şi un birjar, lăsându'şi trăsura în curtea prefecturii, venì să depună, spunând că fără el spăimântătorul asasin ar fi scăpat. Ar fi scăpat dacă el, de pe capră, văzându'l fugind pe drumul mare şi pricepând cine este, nu i-ar fi tăiat calea cu birja, ca astfel să poată fi prins de urmăritori.

Ştiind că e vorba de primul ministru, nici unul din cei pe care întâmplarea îi adusese la privelişte crimei neisbutite, nu pregetà să bată la uşile a două trei redacţii, ca să i se tipărească nu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mele, pe care de sigur că victima avea să'l citească şi să'l ţină minte.

Voiculescu, după ce fusese sigur că ucigaşul erà în mânile poliţiei, dădù fuga la casa primului ministru, apropiată. Cu mare anevoinţă putù să pătrundă printre lumea strânsă pe trotuar, streşurată şi înghesuită 'n curte, până pe trepte. Un comisariat întreg, cel aproape vecin cu casa premierului, se mutase acolo, şi se străduià să limpezească locul de curioşi.

Printre grijile tuturor oamenilor poliţiei, căci ea aveà sarcina sau mai de grabă nevoia să presupună un complot, o bucurie pâlpăià din fundul inimii până 'n priviri: din întâmplarea asta se puteà să iasă un rost de avansare, de protecţie înaltă!

Până şi publicul întâmplător simţeà că ar fi cevà de câştigat, dacă ministrul nu era cumvà rănit de moarte.

In cele din urmă, poliţia risipì gloata, vestind-o că bolnavul e în afară de or ce primejdie, sau îmbrâncind-o.

Voiculescu, arătându'şi carta de vizită, spunând cine este, fulgerându'l cu privirea pe un fecior al casei, carele tânjeà să'l întrebe pe rănit din partea deputatului, cum se simte, primise, — după ce dase două bilete de câte douăzeci de lei, — primise în sfârşit răspuns, că şeful îi mulţumeşte de atenţie şi că se află bine.

Marinică fusese cel dintâi om politic care 'şi dovedise devotamentul pentru şef, pentru stegarul partidului.

Şi pe dată începură să sosească, în vâjiit de automobile turbate, grangurii cei mari, inabordabilii miniştri. Nici ei însă nu putură pătrunde la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rănit, spre mulțumirea lui Voiculescu. Mâni se strângeau, cordial, vocile se sugrumau, fiecare domn dându-și seama că este în apropierea ilustrului bolnav, muribund poate. Triști, resemnați, ca sub puterea fatalității, care poate și asupra lor avea să abată moartea, îngrijorați, domnii miniștri așteptară. De-ocamdată tăbărâră pe Voiculescu, în tăcere firește, cercuindu-se strâns în juru'i; ca să le spună ce văzuse, cum alergase deputatul pe strada Regalității după asasin, cum tăbărâse lumea indignată asupra aceluia, cum în sfârșit atentatorul fusese luat de câtivà gardiști inteligenți, care'l fereau de furia mulțimii, așa că erà de sperat ca înfiorătorul ucigaș să spună cine l-a îndemnat la crimă. De altfel, cei de față, mai toți, nu se îndoiau că mișelia a fost pusă la cale de sindicaliști, sau cel puțin de către cei cari 'l învinuiau pe primul sfetnic că a ucis, prin represiune, mii și mii de țărani.

Marinică avusese succes în istorisirea lui și, la olaltă cu miniștrii țării, uită de casă, de masă, stătù până după miezul nopții. Omul avu momente când se simți egal cu desăvârșire cu miniștrii aceștia, pe care, în taină, de multe ori îi crezuse superiori lui, stăpâni pe vre un farmec sau iscusință, care lui poate că'i lipseà.

Când plecă din strada Micșunescu, după miezul nopții, într'un automobil ministerial, în tovărășia unui ministru, care'l petrecù până la poarta casei din strada Negustători; Marinică păși mai înalt parcă în locuința lui și mai vrăjit de visuri de viitor ca or când.

Dobândise prietenia tuturor miniștrilor și a șefului. O întâmplare îl adusese în primele rânduri

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ale partidului. Şi dacă Marinică n'ar fi mers alene, ca ne altă-dată, pe strada Micşunescu, ci ar fi zorit oleacă pasul, ar fi auzit şi el, ca toţi ceilalţi deputaţi, din ziare şi din lume, de atentat! Ce'l făcuse pe el să meargă aşa trândav, pe stradă, la ceasul acela, ca să aibă norocul să fie martor al întregei întâmplări însemnate? Şi de ce'i venise lui să treacă pe strada Micşunescu, când ar fi putut merge pe strada Academicienilor, sau să cotească în strada Florilor? Marinică se mirà şi i se păreà că o forţă misterioasă îl purtase în seara aceia pe urmele primului ministru, şi'i lenevise mersul anume. Norocul, sau predestinarea lucraseră? Puteà să iasă un portofoliu ministerial de aci, mai punând la socoteală şi cevà discursuri. Deputatul adormi târziu, cu propria lui imagină înainte'i, zâmbitoare, aureolată.

Se îmbrăcă repede a doua zi, şi alergă după veşti. Află că se dase ordin ca în dreptul casei premierului, pe o mare întindere, trăsurile să circule domol, iar tramvaele să nu sune din clopot. De altfel, rănitul era teafăr. Nici un mădular nu'i fusese rupt sau sdrobit. Două gloanţe mici îi intraseră 'n carne, unul într'un şold, altul la un umăr, şi se opriseră acolo ca într'un postav gros, fără să fi spart vr'un oscior sau să fi rupt vr'o arteră.

Emoţionat află deputatul că însuşi ministrul de justiţie conducea cercetarea asasinatului, că marele potentat lucrase toată noaptea împresurat de toţi procurorii şi de către toţi judecătorii de instrucţie. De sigur că li se vestejau sufletele, de regret, magistraţilor din provincie, care nu aveau asemenea prilej însemnat ca să se distingă!

Inaltul consilier stabilise că atentatorul îşi făcuse serviciul militar în regimentul I de geniu, în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dir=1901-1932

Capitală, şi că s'a eliberat sergent. Era de meserie lăcătuş la un atelier al Statului. Toţi miniştrii trecuseră pe la poliţie ca să afle ce spune el. Gheorghe Jelescu însă, nu făcuse mărturisiri. Căzuse numai decât într'o stare de prostaţie, şi în zadar doi medici îi făcuseră injecţii, ca să'l aducă în stare de-a vorbi şi a se spovedi. Ar fi voit guvernanţii să afle dacă atentatorul era sindicalist. Grabnic poliţia făcuse percheziţii la toţi socialiştii cu vază. Fără folos! nu se aflase nimic, atentatorul nu fù găsit înscris ca membru al partidului sindicalist, deşi cercetările se întinseseră în toată ţara, pe la toate cluburile socialiste. Crezându-se la un moment că Jelescu aveà, în sfârşit, să deà o lămurire, i se daseră inhalaţii cu eter, dar nici ele nu'l scoaseră din tremuriciul, tâmpeala şi slăbiciunea trupească, în care căzuse. Colegii lui, muncitori lăcătuşi, întrebaţi asupra'i, spuseseră simplu că e un băiat blând, nemânios, tăcut, şi că fusese bolnav de curând, timp de vre-o patru luni.

Până şi Eufrosina Voiculescu, nevasta lui Marinică, tresărise din liniştea ei, citeà gazetele pline de informaţii şi era asaltată de prietene cu întrebari. In ziar erà şi numele bărbatului ei trecut printre ale martorilor atentatului. Despina David venise şi ea şi, pentrucă se întâmplase că Marinică nu venise la prânz acasă, şi nu apucase, plecat de dimineaţă, să spună cevà despre rolul jucat de el în împrejurarea de pomină, prietena familiei îl aşteptă, în tovărăşia Frosei.

Către seară, deputatul se ivì. Prânzise la unul din miniştrii acasă, şi acolo, după desert, ministereasa şi alte cucoane îl rugaseră să le povestească tot ce văzuse. Fusese ascultat vreme de o jumătate de ceas, fără întrerupere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Deşi se plângea că e obosit, deputatul, Despina se gândi, privindu'l mai adânc ca de obicei, că nici odată nu strălucise ochii lui Marin cu atâta foc, şi că era un bărbat frumos.

Ce'i drept, omul dobândise mai multă cutezanţă. Despinei, pe care el deşi o socoteà fermecător de frumoasă, nu îndrăznea să o atingă cu dorinţa lui, în cuget, îi vorbi de astă dată de aproape, nu tutuind-o, dar lepădând şi pe dumneavoastră şi pe dumneata, cald, prietenos. Femeia bancherului se trăsese de vre-o două ori, fără să'şi deà seama, mai în fundul jilţului, ca unul care vreà să se gândească mai cu temei; dar nu'şi luase ochii de pe figura, tot mai plăcută ei, a lui Voiculescu.

Sisi, după ce ascultase istorisirea atentatului, narată de bărbatu-său, eşise să mai facă un pic de gospodărie. Rămasă numai cu Marin, Despina se simţi de-odată prea singură, şi voi să plece.

— Bărbatu-meu poate veni astă seară, dela Severin.., spuse ea, E dus de două zile, Vestea atentatului trebue să fi ajuns şi pe-acolo, O să te roage şi el să'i povesteşti.

Femeia căsătorită întinse mâna ca să'şi ia rămas bun. Voiculescu se plecă respectos, dar Despina simţi că nici odată, nici el, nici alt bărbat strein, nu'i ţinuse mâna atât de îndelung într'a lui şi nu i-o sărutase aşa de lipit, de adânc în carne, şi de fierbinte. El o petrecu până la uşe. Şi acolo i se păru femeei cinstite că purtarea faţă de ea a deputatului e alta, nu fără cuviinţă, dar prea.. dulce. Parcă şi vocea deputatului tremurase, rostind la revedere, iar privirea lui se întunecase, se catifelase, şi se luminase totuş, ca de o lumină neagră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu gânduri de mărire și îmbogățire, Marinică vizitează Câmpina și află, apoi, moartea unui scump prieten.

Corpurile legiuitoare lucrau, păreau mai zorite decât totdeauna să voteze legi, pe când primul sfetnic, în afară de primejdia morții, se tămăduia. Voiculescu nu mai avusese prilej să vorbească și nu'l căutase. Era și prea înghesuit de afaceri. Voià să vadă cu ochii lui o regiune petroliferă în plină exploatare, ciocănit mereu de vre-o doi samsari.

Omul norocos până atunci, viitorul șef al partidului în județul lui, deputatul influent, înțelesese că și acì tot de noroc era vorba. Societăți cu experiență geologică, ingineri de mine, începeau săpături într'un loc sigur, cunoașterea măruntaelor pământului îi asigurà treptat că la atâția metri se găsește țiței și, sonda pusă, scormonea zadarnic. Se cheltuiau une-ori așa sute de mii de lei și vreme prețioasă, în van. Parcă unde te așteptai mai puțin, în matca unui pârâu, în tuguiul unui dâmb, trebuia să riști o avere ca să abați apa, să găurești pământul adânc. Și se întâmplà ca un pârlit de țăran să facă, în porumbiștea lui de două palme, un puț de mână și să deà de păcură, din belșug.

Dar, ce'i drept, ce puteà să scoată el, țăranul, din puțul făcut cu sapa, față de sonda de alături, care cârà cu lingura ei uriașe, sorbeà dintr'odată și grabnic câte o bute de țiței, ca s'o toarne, mecanic, într'o cisternă, ca de-acolo să cure pe tuburi lichidul scump, în piața de desfacere, în gara din care porneà pe dată în streinătate? Sâcâita ispravă a scoaterii cu găleata din fântână, nu îm-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

bogăţeà. Şi ţăranul înţelegea bine ce aveà de făcut. Să'şi vândă locul. Ţineà la preţ, firește, voià să se procopsească.

Neacşu Babic, pe două parcele nerodnice, pe care nici că le muncise vre-odată, de sterpe ce erau, luase patru sute de mii de lei, odată pentru nouăzeci şi nouă de ani. Dar parcelele lui dădeau societăţii care le exploată câte treizeci de vagoane ţiţei pe zi. Când isbutise să răsbească prima sondă, se cutremuraseră râpele din prejur şi, vâjiind vulcanic, începuse a ţâşnì din pământ o licoare fără nume, mai întâi amestecată cu nisip, cu pietre, cu ţărână, şi-apoi o păcură neagră-verde. Se umpluseră râpele, cursese pe văile împrejmuitoare, cale de un ceas, licoarea scăpată din întunecimea gliei. Fuseseră chemaţi ca să vadă clocotul, izbânda, directorul societăţii şi inginerul care fusese de părere să se aşeze acolo sonda, domnul Păscuţeanu. Acesta venise însoţit de nevastă-sa, o doamnă elegantă, în mătase, şi care nu mai văzuse pe semne o atare privelişte. Şi pe când cucoana inginerului, de depărtişor, se uità la trâmba neagră bufnită din pământ, directorul societăţii, un englez original, un blond înalt şi frumos, înmuià de zor o scândură găsită la întâmplare în păcura încă fierbinte. Zâmbind, englezul se apropie de soţia inginerului şi'i murdări poalele rochiei de mătase, pe când doamna nu pricepea neobrăzarea, iar lumea din juru'i, şi bărbatu-său, făceau haz. Asta însemnà, că societatea îi va da domnului inginer o sumă de tot mare, drept premiu, şi că'l roagă să păstreze rochia soţiei sale ca amintire a fericitei zile când sonda X a răsbit. Societatea, firește, aveà să o despăgubească şi pe doamnă de paguba

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și de neplăcerea ei, regal, sau mai bine zis, americăneşte.

Voiculescu știa bine că nu se poate încumetà să pună sonde. Nici alții, mai groși la pungă decât el, nu se încumetaseră să exploateze singuri. Dar Marinică se puteà agățà. Cumpărà dela un sătean dreptul pe nouăzeci și nouă de ani, precum îngăduià legea asupra subsolului, îi plăteà aceluia, odată pentru totdeauna, câtevà mii de lei, și aşteptà... să se pue sonde prin vecinătate, că atunci să-și vândă dreptul asupra lotului lui. Tot mai rămăsese pământ neînchiriat aşa, pe un veac, mulți dintre mărunții proprietari nevoind să robească altuia atâta viitor, sau voind să adaste ei, cu ochii prin megieşi. Unii închiriau pe mai puțin timp. Mulți închiriau acelaș loc mai multora, luau bani dela toți și, la punerea în posesie a unuia dintre cumpărători, se iscà proces între cei care închiriaseră. Cei mai cuminți, mai prevăzători, își păstrau în actele încheiate între părți, cinci, zece or cincisprezece la sută din produsul sondelor, sau din câștigul realizat pe glia lor.

Șolticăria, veniturile drepte, banii luați odată pentru totdeauna, schimbaseră lumea dela poalele munților județului Prahova, o îmbogățise și o stricase. Banii veniseră pe nemuncite, nu mai cereau muncă și, oamenii fără carte, fără nici un fel de cultură și de năzuințe, petreceau, credeau că se boieresc. Mulți tocaseră tot ce dobândiseră și ajunseseră a lucrà, mai abitir ca odinioară, în slujba chiar a sondelor.

Voiculescu voià să aibă și el un petic din pământul cu atâtea ademenitoare făgăduințe. Nu știà limpede ce-aveà să facă și când, cu el. L'ar fi reînchiriat unei societăți streine de exploatare nu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai dacă ar fi fost îmbiat cu o sumă de tot mare și cu o redevență de atâta la sută, și dacă s'ar fi putut strecură într'un consiliu de administrație petrolistă.

Mulți dintre croncanii cei mari primeau zeci de mii de lei, de unii se spunea că luau chiar sute de mii, anual, fără să li se ceară altă treabă, de cât să ușureze, la nevoe, rar, sarcinele acelor societăți către Stat, să îmblânzească ciocnirea de interese între societatea streină și Statul național.

Ar fi fost pentru Marinică, asemenea sinecură și o dovadă mai mult de puterea lui și, ce'i drept, și un câștig bănesc. Iar fiind stăpânul unui teren petrolifer avea să aibă o greutate mai mult, avea un drept mai mult, în interesele generale chiar, și un glas mai mult. Se prea puteă apoi, și la asta mai ales visă Voiculescu, se puteă ca un guvern oarecare, român, să stăvilească revărsarea atâtor streini în exploatarea petrolului, luând-o exploatarea însuși Statul asupra lui, și să aibă nevoe atunci decât mai mulți români interesați în marea întreprindere. Iar când Statul, guvernul la urma urmei, și-ar fi luat în cârcă avuția petrolului, Marinică înțelegea profitul, fără cifre, imens, pe care el, deputat, fie liberal, fie conservator, l-ar fi putut stoarce.

Nu mai adăstă Voiculescu, legile se puteau votă și fără el, se duse să vadă Câmpina.

Reședința petrolului era tot un oraș mărunt, un sat mai închegat, cu o singură stradă mai a cătării. Dar ce furnicar de oameni, mai ales bărbați, deosebiți la port, la chip, la mers, se iteă prin ulița mare de târg, vorbind tare toate limbile culte ale Europei, și limba engleză a Americanilor.

In restaurantul principal, pe din afară ca un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

han mai ghiabur, Marinică văzù tacâmuri şi feţe de mese aidoma ca în birtul cel mai faimos din Bucureşti. Toate bunătăţile erau înşirate în pomelnicul listei de bucate, iar preţurile erau preţuri de Sinaia, de staţie balneară.

Americani înalţi în bust, blonzi, flegmatici, cu ochii albaştri şi privirea liniştită, erau vecini de masă cu germani graşi, cu pielea întinsă pe ei ca pe safalazi, ca la crenvirştii proaspeţi. Ovrei, Români, erau şi aici. Se beau vinuri scumpe, rare, din belşug, de către toţi, pe întrecute parcă.

Un domn chel, cu lunete, cu aer birocratic, turnà, cu gesturi de amfitrion, şampanie, altor zece personagii în redingotă ca şi el unii, alţii în sacouri, în haine de piele, în cojoc chiar. Se încheiase o afacere fericită, sau răzbise o sondă.

Şi în tot timpul, printre vocile multe, dar nici una ridicată turburător şi ţâfnos, răzbătea în restaurant, îngânà ţăcănitul furculiţilor, glasurile, respiraţiile mâncăilor şi tictacul pendulei din perete: vuetul muncii neîntrerupte, care împresurà oraşul cosmopolit, vuet care veneà ca din afunduri de pământ, se ridicà în văzduh şi se întindea stăpânitor pretutindeni. Era în el râvna, osârdia atâtor sonde, atâtor „linguri" uriaşe, care secătuiau fără preget misteriosul pântec al pământului.

Voiculescu îl văzù, în sfârşit, intrând în restaurant, şi pe samsarul lui. Voì să'l îndrepte cu un semn, ca să'i vină la masă. Acela îl văzuse, dar aveà mâni de strâns, politeţe folositoare de îndeplinit. Samsarul cunoştea din amestecul de neamuri o mulţime de inşi.

După masă, încălzit de băutură şi de speranţe, în atmosfera de ospăţ a restaurantului, Voiculescu voì să vadă numai decât Buştenarii. Samsarul a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

veà şi el două trei ceasuri bune de plimbare, de pierdut. Vremea era prielnică plimbării pe jos. Iarna nu se îmbârzoiase a viscol şi nămeţi. Cerul senin se rezemà pe dealurile înconjurătoare ale oraşelului, ca un cort albastru larg.

Marinică se trezì suind din greu un deal destul de înalt, ca să'l poată obosì pe un deputat după masă. Dar mişcarea folosea. Svonul statornic de gâfăială, de monstru scurmând adânc, obosind şi neînvins, al lucrului sondelor, se auzeà şi acì, afară din Câmpina, şi unde nu se preà vedeau sonde. Drumul, noroios, muncit de copitele cailor, de opintiri, nu aveà trotoare şi urcà mereu. Piciorul da înapoi pe hleiul lunecos. Tăcerea împresurà locul. Se întâmplase să nu treacă în ceasul acela nici care, nici oameni. In depărtare, munţii se scriau ca o dantelă pe zare. Samsarul, om gras, gros, vârstnic, începù a geme, şi a se odihnì des.

— Oare mai avem mult? întrebă Marinică.

Samsarul făcù semne din cap că nu, iar din mână că încă nu s'a isprăvit.

Dealul fusese mincinos. De două trei ori păruse că se sfârşeşte şi, aproape de vârf, scoteà înaintea drumeţilor altă culme, care şi ea trebuia urcată.

Când sperà mai puţin să isprăvească truda mersului şi se pregăteà să steà oleacă în vârf de măgură, şi să vadă înainte'i alt vârf, Voiculescu se uimì de ce'i văzură ochi. Dealul se sfârşise: în vale, într'o vale adâncă şi largă, adevărat şes semănat de movilițe, un cimitir întreg de obeliscuri, de turnuleţe Eiffel, de schele!

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/nor1901-1932

I-un cimitir întins de obeliscuri
Boite parcă cu catran, murdare!
Pe vârfurile lor, cu stârv în pliscuri,
Te-aştepţi să vezi corbi mari, la ospătare!

Aşa de sinistri îi descrisese un poet, Buştenarii, pe care îi priveau samsarul şi Voiculescu. Nenumărate erau schelele producătoare, şi elé se cunoşteau de departe, erau smolite de sângele negru al pământului, ca nişte scaune de măcelărie. Păreau că lucrează singure ele, în taină, nesupărate, nezăticnite, date dinadins după dealul acela gloduros, pe care fugeà piciorul omului. Ca o cărdăşie lucrau ciudatele sonde, ascunse şi neclintite, voind din adins să pară sărăcăcioase, aşa deşirate, cu coastele lor rare, schelate, sorbind, izbind, scurmând, secătuind pământul tot mai adânc.

Zilele de Decembrie sunt scurte, samsarul pricepuse că Voiculescu este emoţionat, că înţelege câte sute de mii de lei tălmăceşte svonul, respiraţia sondelor dela Buştenari, şi'şi poftì clientul să se întoarcă la Câmpina, pentrucă înserează şi are, pe de altă parte, treburi multe.

Întorcându-se, hotărâră ca să plece a doua zi de dimineaţă la Mărgineni, unde Marinică voià să vadă chiar el terenul ce erà acolo de închiriat, şi apoi la Scropoşi, pentru alte două parcele.

Coborând dealul pe care'l urcaseră silnic, cu totul altă privelişte li se înfăţişà. Ca turnuri subţiratice, schele şi iar schele se desluşeau în cenuşiul serii. Câmpina se iluminase, aveà lumină electrică. Mirosul păcurii pluteà în aer.

In seara aceia se întinse masă mare la restaurant şi Voiculescu făcù o sumedenie de cunoştinţe. Erau acolo un preşedinte de tribunal, întors dela ţară, unde prezidase la o consolidare sau la o pu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nere în posesie, doi avocați din București, primarul Câmpinei și judecătorul local. Pe lângă ei se adăogaseră înalți funcționari petroliști și doi proprietari de terenuri petrolifere.

După îndelungata și îmbelșugata cină, mai toată compania veselă porni la șantan, unde stătù până după miezul nopții, râzând, bând, cunoscută și respectată de toată lumea. Era o societate, aceasta, interesantă pentru Voiculescu, isteață și disprețuitoare de bani; fiecare ins dintre cei de față, fiind indrituit a sperà că mâine poimâine iar va da, ca azi or ca eri, peste o mie, zece mii de lei, afară din leafă, afară din venitul regulat.

A doua zi, deputatului nu'i fù cu putință să plece de dimineață la țară. Totuș plecă înaintea prânzului, după ce garnisise bine un coș cu pui fripți, cu salam, cu sardele, cu brânzeturi fine și, firește, cu sticle înfundate, pentru udarea gâtlejului și înveselirea timpului, ce se posomorà.

Tocmai către seară, obosit, pătruns de frig, de aerul rece stârnit mai ales de goana cailor, poposì înapoi la hotel. Aranjase. Erà acum și proprietar de subsoluri cu zăcăminte de petrol. Văzuse, pe fășia de pământ ce o arvunise, un puț părăsit, din care țăranul proprietar nu fusese în stare să scoată păcură, numai pentrucă, ziceà el, n'avusese capital.

Era plin de speranțe Marinică, și doreà, în veselia lui, care se ținuse vie cu vin de Cotnari, mereu în ziua aceia, doreà să mai dea ochii cu amicii proaspeți, hârșiți în afaceri de petrol, din Câmpina.

Dar nu'i mai văzù pe toți. Plecaseră care 'ncotro, numai câțiva rămăseseră. In schimb făcù alte cunoștințe, află alte minunății; alte îmbogățiri prin țiței îi împuiară capul, și petrecù și de astă dată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la varieteu până 'n zori. De astă dată se trezì chiar după amiază, pe la ceasurile trei, şi cu Marcela, cu diva şantanului alăturea. Trenul către Bucureşti plecà la orele cinci şi un sfert.

Rămas singur în oraşul vuind de muncă, fără nimeni lângă el, pentrucă de samsar se despărţise de cu seara iar diva plecase, şi plecase chiar nemulţumită cu desăvârşire, Marinică venì la gară din vreme şi se aşezà tacticos la citirea gazetelor.

Pe pagina patra a Regenerării, cetì:

„Astăzi va fi înmormântarea cunoscutului bancher, Romulus David, mort în ciocnirea de trenuri întâmplată în apropierea gării Liseasca, etc."

Marinică încremenì. Era vorba de prietenul lui, de omul acela admirat şi iubit de toţi câţi îl cunoscuseră, era vorba de omul care aveà cea mai frumoasă nevastă ce se puteà visà!

Jalnic, Voiculescu îşi înfundă coatele în genunchi, prins de înfiorare. Va să zică moartea habar n'aveà de avuţie, de inteligenţă, de norocul insului chiar! Mai norocos ce se arătà să fie Romulus! Puteai, aşa dar, să fii deputat; să fi ţinut acum un ceas un discurs, care să'ţi asigure un portofoliu ministerial, până într'o săptămână, şi ea, moartea, te puteà picnì pe loc, fără nici un răgaz! Ce'i păsà ei de planurile tale, de terenuri petrolifere!... Bietul Romulus David! biata nevastă-sa, aşa de plăcută aşa de dulce!

Şi Marinică nu se gândì nici de astă dată la ea, cu dorinţă. Numai milă simţì şi părere de rău, şi pentru mort şi pentru văduvă.

Chiar mai apoi, în vagonul legănat de fuga trenului, vedeà necontenit chipul, drag lui, al lui Romulus, nasul coroiat, strălucitor de curat, ure-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

chele'i într'adevăr mari, două mari ascultătoare, sfetnice ale minții.

Compturile cu el, în treburile pe cari le aveau împreună, erau din fericire limpezi, regulate. Din partea asta nu aveà nici o supărare. Omul acela îi folosise. Cu siguranță că și în afacerea asta nouă, în care păşeà, a petrolului, l-ar fi întrebat pe David, şi-ar fi aflat dela el lucruri temeinice. Prin bancă, David se pricepea în toate afacerile bănoase, în toate întreprinderile. Poate că împreună ar fi dat o lovitură mare, ar fi făcut o asociație în care să atragă un mare capital strein. Păcat! mare păcat!

Hotărît că Voiculescu pierdeà mult, prin moartea bancherului Romulus David! Nevasta răposatului, Despina, aveà să urmeze, de sigur, să vină pe la ei; dar cât aveà să scadă în ochii lumii, frumoasa femee! Să se mărite, cine ştie când şi dacă mai puteà, dacă nu aveà zestre personală şi n'o lăsase răposatul, prin testament, stăpână a marei lui averi...

Acasă, în strada Negustători, Marinică nu'şi găsì nevasta. Era plecată la înmormântare; stà de sigur, în ceasul acela s'o consoleze pe tânăra văduvă, buna ei prietenă.

Socrul, Petre Izu, tocmai se pregătea să plece; uscatul bătrân era vesel, câştigà de o vreme la cărți, în fiecare seară, şi cinà la restaurant.

Gândindu-se bine, socotind că ar fi trebuit să ia şi el parte la înmormântare, Marinică plecă de-acasă, întins, către locuința văduvei. Aveà să se scuze, că nu ştiuse nimic de nenorocirea întâmplată, precum era adevărat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aci vom vedea că dragostea e mai tare decât prietenii, decât datoriile, îndatoririle şi decât altă dragoste mai veche.

Neamuri de toată mâna, de-ale lui Romulus David, şi mai apropiate şi depărtate de tot, alergaseră pe la tribunale, pe la avocaţi şi jurisconsulţi, ca să întrebe cui i se cuvine averea bancherului răposat, şi să'i oprească la timp răvăşirea. Nu poate şti nici odată un milionar câte rubedenii are, şi Romulus s'ar fi crucit văzând câte aveà, de care nu auzise pomenindu-se şi nici nu le văzuse.

Despina, îndată după năpraznica durere şi brutalitate a aflării morţii bărbatului ei, se simţì singură în marea şi bogata casă, în care trăise ca stăpână. Prin labirintul multelor odăi vaste nu se mai puteà regăsì, concentrată brusc la propria sa persoană suferindă, stingheră. Un sentiment, asemănător cu frica în singurătate, năpădì, ca buruenile, sufletul plăpând al femeii. Sutele de lucruri de artă, variate, peste care ţesuseră privirile lui Romulus aprecieri, momente din viaţă, şi pe care văduva de astăzi le apropiase, le privise prin ochii bărbatului, i se părură streine ca într'un muzeu în care ar fi pătruns pe nevrute, singură. Nici chiar lucrurile caznice, toate ale soţului, nici ele, alese şi cumpărate numai de el, n'o făceau să se simtă la ea acasă, într'un mediu familiar de tihnă, de reculegere spirituală, de mediu în care să poţi judecà şi suferì fără constrângere, la larg. Durerile au nevoe să fie adâncite. Şi Despina aveà adâncă nevoe să gândească, să sufere 'n liniste, să vadă înainte'i. Până şi slugile, multe, i se păreà ei că vorbesc cu o măsură, cu o reţinere

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

deosebită, calculată. Ştiau de sigur şi ele că doamna nu poate rămâne stăpâna lor şi a casei bogate, ea care venise săracă acolo şi nu se legase cu bărbatul, cu averea, cu ele chiar, printr'un moştenitor, printr'un copil, singurul îndreptăţit să fie stăpân. Până şi Sia, camerista, aşa de slobodă 'n purtare şi de limpede 'n privire, cu Despina, îşi împletecea picioarele în jurul văduvei, o mângâia tamnesam, cu vocea, priveà în lături şi puneà unele întrebări, care i se păreau obscure stăpânei, şi cărora, în turburarea ei, nu le răspundeà.

Dela Sia află Despina că s'ar puteà să se pună peceţi pretutindeni, din pricina moştenitorilor „domnului" şi, înfiorată, gândindu-se unde ar puteà să pleace, îşi amintise cu groază, fosta fată fără zestre, de Craiova, din care plecase. Cuibul milionarilor nu'l puteà suferi. Acolo aşteptase până la treizeci de ani, ca să se poată mărită, compătimită pe de oparte şi curtată cu neruşinare pe de alta, cu propuneri de concubinaj.

Dar tocmai pe când Despina David depărtà dela sine cu amândouă mânile vedenia nesuferită a Craiovei, venise la ea Sisina Voiculescu. Prietena aceasta, printr'o întâmplătoare pătrundere, o poftì cu destulă stăruinţă şi curată prietenie, să vină să locuiască la ea, ca să n'aibă neplăceri şi să nu fie singură. Despina ştia despre casa din strada Neguţători, că fusese zestrea Frosinei. Imagina lui Voiculescu păreà că aprobă din răsputeri ideia aceasta. Putea să locuiască Despina în casa Frosinei, or cât ar fi vrut şi, în tot cazul, nu trebuia să o părăsească: până nu se limpezeà bine cu dreptul ce'l aveau moştenitorii lui Romulus, şi cu dreptul pe care îl avea şi ea asupra averii defunctului. Eufrosina aflase dela tată-său, mare jurisconsult, fost

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

consilier la Inalta Curte, că văduva avea dreptul la a patra parte din averea totală. Va să zică, în casa Sisinei era şi un om, tatăl ei, care ştia bine dreptul şi puteà or când să'i spună ei, Despinei, un cuvânt temeinic asupra moştenirii.

Imagina lui Marin Voiculescu mai trecù odată, la acest bun popas al frământării, printre ceţurile atâtor gânduri înlăcrămate ale văduvei, şi frumoasa femee n'o privi cu nepăsare. O tainică prietenie o legà de bărbatul acela, care i se păruse totdeauna frumos, care o înfiorase odată până la plăcere, în neştire, fără vină, fără urmări; şi însuşi lăuntrul casei Voiculescu, văzut cu ochii amintirilor, o îmbià să primească invitaţia.

Pe răposatul ei bărbat, femeia îl plângeà ca pe un om svârlit din culmea bucuriilor vieţii în prăpastia morţii, pe neaşteptate, când nu fusese nici rău, nici bătrân. Il plângea ca pe norocul ei pierdut pentru totdeauna, şi 'i se părea, legând firul rupt astăzi de firul tăiat prin măritişul cu milionarul, că anii de belşug, de căsnicie, fuseseră un vis mincinos. Iar irealitatea vieţii de eri, îi micşorà suferinţa şi'i deschidea ochii asupra înconjurului, real. Nu putea totuş să privească cu pătrundere limpede în juru'i, pentrucă necontenit era teatrul amintirilor proaspete, al ciocnirii lor cu prezentul şi viitorul.

Negrul sever al doliului învederà şi mai vârtos albimea îngerească a gâtului, a feţei, a mânilor Despinei. Trandafirii obrajilor ei se mai stinseseră, dar gura, în frământările gândurilor, murmurate pe semne, în necurmata convorbire cu sine a celor în restrişte, ardea ca o răsură, chemà sărutările patimei şi jurămintele de iubire eternă.

Indrăgostită de prietena ei, plină de respect faţă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de atâta frumusețe, Sisina era numai ascultare, slugă iubitoare, întâmpină dorințele ar fi vrut să'i desfacă părul și să i'l pieptene.

Din prima zi de ședere în casa Voiculescu, Despina fù nevoită să zâmbească printre lacrămi, atât de îngrămădită de dragoste era. Până și moșneagul Petre Izu își scosese manierele din garderob și o servea la masă pe văduvă, cu o curtenie de tânăr.

Rar se întâmplà să rămână singuri Voiculescu și Despina. Și când se nemerea să fie numai ei amândoi, își dădeau îndată seama și ascultau cu încordare și stânjeneală, fără să vrea sau să năzuiască ceva. Se întrebà fiecare din ei: Oare după ușe nu e nimeni? nici în odăile înconjurătoare, ci tocmai dincolo de ele?" Și amândoi lăsau în jos capetele, le ridicau la răstimpuri, ca să se privească, se cercetau, încercau a vorbi, nu puteau să zâmbească, nu le venea în minte nici o glumă, și nu le venea în de obște nimic în gând. Și Marinică oftà, și se întâmplà să suspine și Despina, deși căutà să'și înăbușe suspinul.

Sufereau. Tăcerea le apăsà conștiințele turburate; vorbeau în sfârșit de vremea de iarnă de afară, se posomorau, Despina se supărà pe moștenirea care încă nu se deslușea; Marin arătà îngrijorare față de cine știe ce chestie politică.

Dar le-ar fi lipsit ceva, să nu se vadă într'o zi. Voiculescu nu mai bătea caldarâmul orașului; până și afacerile le mai uitase, terenurile petrolifere avea când să le vândă; moșia lui nu'i cerea să se ducă s'o vadă, iarna; parlamentul luase vacanță. Nici în orașul Leorman nu simțeà nevoe să se ducă omul politic, viitorul șef de partid.

Văduva era firesc să steà acasă; nu avea prie-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

teni mai buni ca pe Voiculeşti; n'aveà la cine să se ducă; avocaţii veneau ei s'o vadă, s'o informeze.

Dacă bătrânul Izu n'ar fi stat şi el mai mult pe acasă, ca de obicei, Marin poate că ar fi avut prilej să descurce ghemul tot mai mare şi mai încurcat din sufletul lui. Cât despre Sisina, ea trebuia să'şi vadă şi de gospodărie, şi'i lăsà, fără bănuială, singuri.

Streina, care trebuia să fie mângâiată, distrată, întrunea totdeauna, şi la masa mică de dimineaţă şi la prânz şi la cină pe gazdele ei, în juru'i. Ca s'o ducă undeva, la teatru, la concert, pe îndoliata, nu se putea, cuviinţa cerea ca ea să steà la cămin, în jale. Şi nici n'ar fi primit să petreacă Singuri ei să se ducă Voiculeştii, nici vorbă nu erà, mai ales că nu apreciaù artà şi n'o pricepeau.

Nici odată mica familie nu fusese mai închegată ca acum. In lungile seri de iarnă, luaseră obiceiul să se adune toţi patru în jurul samovarului, aşezat în mijlocul mesei lungi din sufragerie. Femeile bughineau la câte un migălos lucru de mână, sau căzeau în reverie, bărbaţii vorbeau, rar, tihnit, şi-atunci cuvântul treceà din gură 'n gură. Vâjiitul fierberei apei în samovar erà ca un ison al gândurilor fiecăruia, aşà de deosebite, ca un regulator al lor, care făceà să nu sbucnească până la clocot nici o cugetare, nici o constatare, ci viaţa să curgă lin ca un şipot, mereu în matcă, aceiaş.

Cel care vorbea mai des şi mai mult era bătrânul Izu, ale cărui amintiri se împleteau pe momentele neînsemnate, de faţă, pe dorinţa de-a se face plăcut frumoasei femei văduve. Dela un ceas oarecare, zece, unsprezece, dar totdeauna, cu aerul că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se duce la culcare, unchiașul plecà, noctambul înrădăcinat, la club, ca să vină către zorii zilei. Jocul de cărți, atmosfera clubului, îi erau necesare ca mâncarea.

Nimeni nu mai pomenea de-adreptul de Romulus David. Soția lui nu voia să'i întristeze pe binefăcătorii ei; iar aceștia nu voiau s'o mai vadă pe ea plângând. Toți înțelegeau că regretatul om trebue uitat, cu atât mai mult cu cât moartea lui fusese neobișnuit de cumplită: fusese tăiat în două de vagoane și strivit mai apoi sub fărâmături.

Se știa acum că soția lui, Despina, avea să ia peste un milion, că erà o partidă strălucită, și un respect și mai mare și de altă natură încolțise în casă, dela stăpâni până la ultima servitoare, față de ea.

Erau acum în zilele albe ale Crăciunului. Gospodăria trecuse prin silințele și marile pregătiri din toate casele românești; se dereticase din pivniță până 'n pod, se făcuseră fel de fel de cozonaci și prăjituri. Despina luase și ea parte la zorul, obida și iscusința cheltuite în asemenea împrejurări, — și familia sporită petrecù patriarhal.

Se întâmplase să mai pice câte o rubedenie de-a lor, de-a nevestei lui Marin și înrudită și cu Despina. Cu multă pătrundere priveau neamurile acestea, și unele nu'și puteau ascunde cumsecade mirarea și ciuda. Se întrebau ele: ce caută frumoasa Despina, milionăreasa, în casa deputatului, în căsnicia obscură, întemeiată pe politică. O atrăseseră oare bătrânul coțcar, magistratul silit să demisioneze, și pehlivanul de politician? Pentru ce? Urmăreau vre-o afacere mare cu capitalul tot în bani, al văduvei? Aveau de gând s'o mărite cu care-va? Oare trăgeà nădejde alde Voiculescu, că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

frumoasa văduvioară are să rămână cu movila ei de aur cu tot, sub acoperământul lor? Se putea oare așa ceva? S'ar fi învoit Eufrosina Voiculescu să'și împrumute bărbatul alteia, pentru sporul averii? Câte nu se văzuseră! Ce'i drept, Marinică prea i se arătă prieten lui Romulus într'o vreme. Poate că de pe atunci se începuse ceva.., Se mai puteă și ca Sisina să nu știe nimic, să nu bănuiască nimic și să adăpostească în casa ei de zestre pe amanta bărbatului ei, peștelui ei de bărbat!

Mai nici odată fondul unei bănueli nu este prea departe de adevăr, dar bănuiala este mai totdeauna cu mult mai murdară decât ceiace întrevede. Bănuiala n'are scrupule; nu cunoaște suferințele remușcării și ale regretului că nu s'a putut altfel, pe calea cinstei, și nu ține seama de scurgerea firească a clipelor care aduc la săvârșire și cele mai oprite și cele mai ciudate fapte.

Viața la olaltă, zilnică, în loc s'o despodobească pe frumoasa femee, împingând-o tot mai mult în cercul de lucruri și de făpturi obișnuite, comune, al lui Marinică, îi înmulțea vedenia turburătoare și i-o statornicea în ochii îndrăgostitului bărbat, și făcea din ea o necesitate sufletească.

In casa ei, Despina trăise ca o milionăreasă ce fusese. Frumusețea ei găsise în lux, în parfume, un echivalent, o societate, meritată. Dacă bărbatul ține să fie cât de multă minte (uneori și putere musculară) și dorește să se impună și femeii ca inteligență; femeia înțelege însă, fără să raționeze, condusă de scopurile simple încredințate ei de către natură, înțelege și știe să amestece și să facă un tot din trupul, inima și deșteptăciunea sa. Nevasta bancherului David, milionar, în răgazul inspirat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de opere de artă, de nimicuri scumpe, asociase graţiilor ei: mătasea, dantelele de Bruxelles, miresmele şi nestimatele. Impodobirea ajunsese deprindere, gust, ştiinţă. Văduva n'o putea înlătură şi nu avea de ce, cu atât mai mult cu cât menţinând atmosfera plăcută, de fericire, obişnuită ei, putea să'şi uite mai uşor, uneori cu desăvârşire, văduvia.

Despina venea în sufragerie, dimineaţa, la luarea cafelei cu lapte, îmbrăcată 'n alb, doliu japonez, în culori candide, un lan de crini toată, o întrupare de petale. Linia corpului ei neîndreptată şi nesiluită de corset, se ghicea întreagă, sub vestmântele subţiri şi tăiate ca de un îndrăgostit. Partea de piept, zărită prin decolteul fără leză, trandafirie, istorisea tot ce se petrecuse în camera de dormit, cum femeia îşi înfiorase sânul cu răcoarea apei, turburătorii sâni: ciorchinii voluptăţii; cum se stropise cu parfum pretutindeni, deşi, de cum schimbase cămaşa de noapte, făcuse o bae caldă şi parfumată. Se pieptănase, se gătise la oglindă, privindu-se mult; căutase să fie aşa precum era: desăvârşită. Se putea oare să nu ştie că este frumoasă şi să nu se întrebe ce poate dobândi, pretinde prin frumuseţe?

La prânz, Despina avea altă toaletă, care se întâmplă să aducă aminte că e văduvă. Schimbă trei toalete pe zi, şi zilnic altele, neapărând în aceleaşi decât la vre-o săptămână; dând mereu astfel alt cadru imaginii sale. Şi totuş nu vizită pe nimeni; cel mult se plimbă cu trăsură închisă, în tovărăşia Eufrosinei.

Magistratul nu luă nici odată parte la cafea cu lapte. Dar la prânz şi la cină nu scăpă nici un prilej să măgulească şi să laude, şi frumuseţea şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1901-1932

cochetăria Despinei. Marinică nu cutezà nici odată să rostească cuvintele de preamărire şi de adorare ce'i veneau pe buze, dar ochii lui se deschideau mari şi mânile'i tremurau pe tacâmuri, în preajma mânilor de floare albă ale soţiei bunului prieten, răposatul bancher David.

Piţigoiul fusese stors din amintiria lui, obsedată de o singură imagină; chiar amintirea Medeei nu'l mai usturà, iar chipul nevesti-si îl răbdà omul cu bunătate, întrucât Frosa îi prilejià, numai ea, apropierea de femeia iubită. Pricepea transfigurat sufleteşte, clientul de varieteuri, purificat oarecum, că acum iubeà întâia oară în viaţa lui, că iubea cu adevărat.

Şi i se năzărea, şi sperà bărbatul amorezat, că nici ei, frumoasei văduve, nu'i e indiferentă făptura lui, deşi nu se rostise între ei nici un cuvânt deslușitor, de nădejde. Iar dacă avea să afle vreodată măcar cum e privită de ea iubirea lui, nu ştia. Aşteptà. Se gândeà că Despina are un doliu de îndeplinit, după care ar fi mai slobodă să priceapă, să se pătrundă de o nouă iubire; că în casa prietenei sale n'ar primì nici odată să i se facă curte, de către chiar soţul celei care o găzduise la nevoe. Şi i se păreà lui Marin că şi lui i-ar fi mai uşor să bată la uşa casei ei, a Despinei, şi, pe departe, şi apoi tot mai apropiat să'i vorbească să'i povestească... să'i mărturisească în cele din urmă!

„Să'i fie la câţivà paşi departe, ziua şi noaptea, şi să rămână totuş ca doi streini, când o dorea atât, când era urmărit în tot ce făceà de icoana ei, când aproape că nu mai făceà şi nu mai izbuteà nimic, de obsedat ce erà?

Dar nefiind sigur că ar fi mai cutezător acasă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la ea, când întâmpină cu gândul plecarea ei din căminul lui, se spăimântă.

Să n'o mai vadă zilnic? Mai ales să n'o mai vadă în costumul ei de dimineață, în vestmântul în care simțea că o iubește mai tare, și'n care cutezà în gându'i s'o apropie de el?

Și vremea trecea.

Trecuse Carnavalul întreg și nu intrase nimic nou în relațiile lor, decât că nu'și mai spuneau ceremonios și depărtător: doamnă, domnule. Se fereau, ce'i drept, și de tutuirea prea vădită. De puține ori se plimbaseră cu toții, la sosea, cu sania, cu trăsura, el la spate sau pe scăunelul cel mic din față; pentrucă atât Marinică pe cât și Despina, mai ales ea, simțeau că doliului acela îi datoresc alte gânduri, decât cele care'i munceau. Căci, este drept că simțurile femeii se turburaseră.

Ca nealtădată, Voiculescu trebuì, într'o zi, să cineze în societatea parlamentarilor, care voiau să'i deà un banchet tânărului șef și prim-ministru, pentrucă acesta își reluà activitatea.

Trist, șovăind să plece seara din casa dragă lui acum, Marin, rămas un moment singur cu Despina, rostì:

— Ce greu mi-e să plec, doamnă... Să nu stau la masă cu dumneata! Și când mă gândesc unde mă duc!..

Și bărbatul, într'adevăr șovăelnic, își afundà privirea în ochii femeii. Nu erà nimeni în vecinătatea lor. Ea răspunse pe dată:

— De ce pleci? Și noi o să'ți simțim lipsa.

— Și dumneata? întrebă lacom, scânteind, sorbind-o cu ochii, Marinică. Parcă astă seară, urmă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/main1901 1932

el, mai mult decât or când, aș vrea să te văd..,
— Vezi-mă! făcù ea simplu.

Și temându-se parcă,, de ceiace s'ar fi putut înțelege din vorbele ei, își mușcă buzele, și plecă, aruncându'i o privire de temere, ca și cum rostise cevà neîngăduit.

Eșit printre cei din urmă din sala banchetului, Marinică, și alți câțiva deputați, nu găseau trăsură. Era pe la miezul nopții, geruia, străzile centrului Capitalei erau pustii. Deputații se despărțiră, și Voiculescu rămas singur, se îndreptă către casă. Acì se grăbeà; acì muià pasul. Nu'l supărà frigul. Din potrivă, îl înviorà; șampania și mâncările multe îl încălziseră, îi pusese în stomac ca o sobiță, a cărei căldură fierbinte o simțea și pe frunte și până și în degetele mânilor. Omul trăià cu închipuirea un ceas de scumpă și dulce desfătare. Acì își încetinea mersul, ca să nu'și zădărească visarea; acì, ca să ajungă mai de grabă acasă, unde se putea vieței aevea cele ce visà, pășeà de zor.

Nu'i dăduse curaj, nici speranță vagă, conversația avută cu Despina la plecarea lui de-acasă, la banchet. Numai ei i se' păruse că a scăpat o vorbă, care l-ar îndrituì pe el să îndrăznească. El nu avusese măcar o nedumerire; dar șampania, societatea celor care puteau totul în țara românească, și își permiteau totul, știa el bine! acestea înlăturaseră sfiala lui Marinică,

Dacă nici de data aceasta n'avea să încerce, când ar mai fi cutezàt? Se putea ca Despina să plece din casa lui de pe o zi pe alta; afacerile ei fiind puse la cale. Poate că n'avea să izbutească

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901 1932

dintru'nceput... dela uşa care se putea să fie închisă cu cheia. Dar trebuia să'ncerce!

Incet, Voiculescu intră în vestibulul casei lui. Işi lăsă blana greoae, pălăria, şi în haina lui neagră, de gală, de ginere, cu ghete de lac în picioare, înaintă prin întuneric, până la uşa dormitorului mult iubitei. Aici, curajul îl părăsi. Atinsese lemnul unei uşi cu degetele dibuitoare, dar i se părea că mâna lui, în plimbarea'i pe lemn foşneşte sgomotos, a mătase. Nu găsea clanţa uşii. Nu era sigur apoi, dacă aceia era uşa odăii ei, sau alta. Era aşa de întuneric, că nu mai ştia cât înaintase în sală, şi dacă nu trecuse la altă uşe. Avea chibrituri, chiar în pulpana elegantei haine, dar sgomotul hârşielii bâţului pe cutie se putea duce glonţ la vre-o ureche întâmplător atentă.

Oare cine ar fi putut fi treaz la ora aceia? se întrebă el. Izu erà, de sigur, de pe la zece la club, cei rămaşi acasă se culcaseră pe dată, şi acum firește că dormeau. Sisi adormea de grabă, şi nu se mai trezea până la ziuă. Despina.., ca puteà să şi audă, tot atât! Dacă nu obişnuia să se închidă cu cheia, frumoasa văduvă, doar n'avea să închidă acum, auzindu'l în coridor. De unde i-ar fi trecut ei prin cap că el vreà să'i vorbească? Zău, parcă n'ar fi fost nimeni acolo, dincolo de uşe, aşà nu se auzeà nici o respiraţie, nimic. Şi oare de ce'i bătea lui inima aşa de crâncen, şi de ce răsuflà ca la o trudă?

Marinică mai stătu câtva, ca doar i se vor potoli bătăile inimii. Poate că ceasornicul băteà aşa, în vestă. Parcă se gândise vre-odată să'l asculte cum ciocăneşte netrebnicul de ceas? Marin scoase cronometrul şi'l puse pe masă, lesne, ca şi cum ar fi văzut, pe masa din coridor. Apoi îşi încordă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

iarăş auzul: tare mai svâcneà inima! Dar poate că aşa bătea, sau aproape aşa bătea mai totdeauna, şi nu se apucase el nici odată să'i asculte puternica pulsaţie. Ei şi? avea să'l oprească ea?

Marin trase un chibrit, — o lumină mare, spăimântată, sparse întunericul, ai fi zis că'l prăvăleşte în lături, şi omul deslusì în întregime uşa în faţa căreia se oprise şi vecinătatea ei.

N'o greşise, aceia erà. Stinse lumina, cu o suflare prelungă, şuerată, şi, iar în păcura întunecimii, dar fixat asupra înconjurului, puse încet mâna pe clanţă. Fierul rece parcă voia să resiste apăsării. Clanţa se împotrivea, nu se lăsà în jos, deşì parcă destulă putere punea omul. Asudat, cu pieptul lipit de uşe, Marinică şovăia. Gardistul şuerà pe stradă; se oprise cu siguranţă înaintea porţii casei lui. Poate că trăia cu vreuna din servitoare. Poate că sergentul zărise scăpărarea chibritului: cine ştie?

Marin apăsă mâna mai tare, şi clanţa începù să cârâe. Se simţì de odată tras de uşe. Nu! el împingea, dar cât de încet! Şi ghiata scârţâia! Mai auzì o respiraţie, care nu se puteà să fie tot a lui, care erà a ei de sigur. In neştire, după ce intrase, lipì uşa la loc, schimbând mâna pe clanţa din lăuntru. Aşteptă; oare ce aşteptă? Ii venì în minte că Despina s'ar putea spăimântà, ca toate femeile, noaptea, crezând că'i un hoţ, sau chiar de venirea lui, şi să ţipe, să'i adune pe toţi ai casei acolo. Ce ruşine! Ce năzdrăvănie de poveste!

— Cine e? auzi un murmur, dintr'un colţ al încăperii.

— Eu! răspunse el, cu sfială, tot de lângă uşe, în adăstare.

Iar cel care întrebase „cine e", din locul în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care Marin știa că este așezat patul, nu țipă, nu crâcni a nemulțumire, tăcu. Marin închise ușa cumsecade, clampa se auzi deslușit.

Un oftat subțire se deșiră apoi, din locul în care erà crivatul. Cinevà, știà bine Voiculescu cine, abea se stăpânea să nu se frământe pe locu'i. Și el se apropie cu doi pași.

— Ce nebunie facem! mărturisi încet, și'și luă partea de vină, frumoasa văduvă. și iar se făcù tăcere.

Bărbatul se simți crescut, uriaș. Din alți trei pași, largi, fù lângă pat, se aplecă, puse gura la întâmplare, plină de sărutări pe plapumă, pe pernă. O mână îi găsi mâna, și'l călăuzì.

— Nu mai puteam! șoptì bărbatul, și de astă dată sărută gâtul femeii, pe lângă ureche.

— Taci! i se răspunse.

— Nu vreai să pleci!? izbutì femeia să întrebe.

— Nu pot! rostì el, și iar o sărută.

— Atunci... gemù femeia. Și ești îmbrăcat; vii de-afară... constată ea.

Dar hainele lui începură să se audă picând, înfundându-se pe covoare.

Aproape de ziuă, pe când el îi sărută mâinile cu recunoștință. Despina David, năpădită de amintire și de remușcare, începù să plângă.

— Nu credeam, murmură ea printre suspine, să fiu atât de păcătoasă și față de el (înțelegea pe răposat) și față de Sisi, de cea mai bună prietenă.

Și urmă:

— Vezi să nu ne afle nimeni. Du-te! Du-te!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Disperarea prea fericitului nostru erou, când a doua zi chiar, nu izbutește să pătrundă noaptea la Ea.

Altă dată, la ceasurile nouă dimineața, soții Voiculescu și oaspele lor, prietena casei, erau cu toții în sufrageria încălzită, primitoare, familiară, pe masa căreia aburea serviciul de cafea cu lapte.

Acum, a doua zi de banchet, Sisi așteptă în zadar la ceasul obișnuit. Presupusese că Marinică, venit noaptea târziu, (ea nu știa când) avea să se scoale mai către prânz. De cum păși se dimineața din iatacul conjugal, Sisi găsise ceasornicul lui de aur pe masa din coridor și, gândindu-se cum a putut ajunge acolo, rămăsese încredințată că bărbatu-său venise beat. Râsese în sine, nevasta, văzuse acvea societatea în care petrecuse Marinică, o văzuse pornind dela impozantul banchet clătinându-se, cu șeful în frunte. Dar nu pricepea Sisi, de ce nici Despina nu se arătă, când ca și ea, se culcase mai de vreme în ajun. Bănuia însă că prietena ei, știind că Marinică avea să doarmă, ca un întors dela banchet, peste ora obișnuită, adăstă în iatacu'i, anume, ca să poată luà cu toții odată cafeaua cu lapte. Despina n'avea de unde să știe, firește, cât de beat fusese Marinică, și că nici gând nu erà să se scoale până la prânz. Eufrosina își mai așteptă câtvà prietena, apoi, nerăbdătoare, crezând că o servește, având și alte treburi de săvârșit, care o zoreau, ciocăni încetișor în ușa iatacului Despinei.

— Nu intrà! sună aspru, sperios și enervat din fundul camerei. Cine'i?

— Eu, Despo! grăi moale și dulce, Sisina, zâmbind după ușe, ca și cum amica o vedeà.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Tu eşti? întrebă din lăuntru, şi glasul tot nu păreà asigurat. Am să vin...

Sisi înţelese că amica ei nu'i da voe să intre, că nu voia să fie văzută. Cu prilejul ăsta i se împrospătă şi întări credinţa în marea şi desăvârşita cinste femeiască a Despinei. Cum se asprise şi se speriase văduva, la gândul că ar putea s'o vadă, Marinică de sigur, altfel decât voià ea! Se resemnă Eufrosina şi se întoarse în sufragerie. Acolo sună servitoarea, ca să aducă serviciul de cafea cu lapte pentru două persoane.

Frumoasa vădană era mai trasă la faţă, mai palidă, cu cearcăne vagi sub ochi. Intrând în sufragerie, dădù ocol încăperii cu o căutătură serioasă şi tristă. Dar expresia feţei sale se schimbă pe dată, când femeia înţelese că el, Marinică, nu erà de faţă, când pricepu din cele două ceşti de pe masă, că nu'l va vedea, cel puţin dimineaţa.

— Ai crezut că te aşteaptă cineva? observă Sisi, care, fără să vrea, urmărea schimbarea de fizionomie a oaspelui casei.

Liniştită, pricepând că poate minţi în toată voia, Despina zise:

— Se putea... deşi era cam prea de vreme. Se puteà să fie un funcţionar... un individ foarte antipatic, un bâlbâit dela tribunal.

Femeile începură să mănânce. Nu se mai auzea decât sunetul linguriţei şi al sorbirii. Ziua limpede de afară, senină, însorită, sărbătorească, se vârsà prin trei ferestre în sufrageria largă, bine încălzită, împrumutând samovarului pus pe bufet sclipiri de soare.

După cafea, cucoanele se despărţiră ca 'n totdeauna. Sisi se duse să'şi vadă de gospodărit,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Despina se întoarse în dormitorul ei, lăsat un timp cu ferestrele deschise.

Nu trecù o jumătate de ceas, şi Marinică, deşteptat, fericit, îngrijorat şi încă obosit de nesomn, deschise ochii şi trase cu urechea. Ridică storurile de cum sări din pat, şi zâmbì sărbătoarei de lumină ce'i intră în iatac. Apoi lipi urechea de uşa de către coridor, ca să audă dacă este careva pe-acolo. In casă era tăcere. Se privì în oglindă, ca să vadă dacă fusese frumos, şi râse, aducându'şi aminte că fusese întuneric beznă tot timpul cât stase la Despina. Dar nu se depărtă, cercetându-se, gândindu-se că tare ar fi fost bine să fie acum, ziua, frumos, acum când aveà s'o vadă, să fie văzut.

Lipi iarăş urechea de uşe. Dar nici un sgomot, cât de uşor, nu puteà prinde. Se bărbierì, se spălă, se parfumă, cu o atenţie de logodnic. Işi iubeà trupul, faţa, care putuseră să'i placă ei, să nu'i fie respingătoare; se iubea pe sineşi, pentru ea. Aveà momente când se zorea, scânteindu-i în minte că poate ea 'l aşteaptă, vrea să'l vadă; şi lăsà să treacă vremea, aducându'şi aminte plânsul ei, la urmă. Femeia, care poate că'l aşteptase, sperase totuş că el nu va îndrăzni să vină, şi va rămâne cinstită, credincioasă răposatului şi prietenei sale.

Poate că ar fi fost cuminte s'o vadă astăzi cât de târziu, ca să i se poată aşezà în suflet, femeii cuprinse de părere de rău, amintirile nopţii. Să'i dea timp ei ca să înţeleagă că ar fi putut să'l izgonească şi nu'l izgonise, că, din potrivă, îl lăsase şi chiar îl strânsese odată în braţe, lung, adânc, de i se păruse lui că se vor contopi unul cu altul şi vor murì de atâta fericire.

Dar dorul de ea, curiozitatea, nevoia de a ur-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

mări pe figura ei dragă noile gânduri, iscate de noua împrejurare, de ceiace se petrecuse între ei, îl bântuiau. Voia s'o vadă, ca s'o mai vadă, și ca să afle dacă nu'l urăște cumva, dacă, după cât este de capricioasă inima femeii, nu'l învinovățește de curajul lui, într'atâta încât să nu'l poată ertă, și să nu'l poată primi de-acum nici odată la ea.

Ah! să nu'l mai primească! Bărbatul simțeà ca o vijelie urcându-i-se din inimă către cap, la gândul ăsta. Mai bine ar fi murit acolo, la ea, în crivatul ei, în mireasma ei, decât să nu'l mai primească. Acum, pentru întâia oară în viață, era și el fericit, cu adevărat, și pentru fericirea lui ar fi fost în stare să ucidă, să'și lepede tot ce avea și tot ce însemnà, și viitorul lui politic, un minister poate și să moară!

Își aduse aminte că era sifilitic, omul disprețuitor de moarte, și rămase țeapăn, cu ochii holbați privindu-se în oglinda la care se oprea mereu. Și ca un plug uriaș, altă brazdă profundă întoarse în sufletul lui. Cum îndrăznea el să pângărească cea mai neprihănită frumusețe, o divinitate, cu dragostea lui de bolnav, de otrăvit în sânge? Doamne! dar era ca și vindecat! Oare era? Doctorul îi spusese că și copii dacă ar avea, nu le-ar mai da boala, întrucât s'a căutat cu râvnă și statornicie, la timp. De treabă medic! Atâtea injecții făcuse! Doctorul aveà dreptate, se însănătoșise. Parcă pe Medea o îmbolnăvise?

„Frumoasă Despa! frumoasă Despa!" borborosì el, și speriindu-se că vorbea singur și se putea să fie auzit, tăcù.

Eșì în sală, ținù câtăva vreme ochii pe ușa dinaintea căreia îi bătuse inima de istov, o simțì și-acum svâcnind în piept, gândindu-se că *Ea* e acolo;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trecù în sufragerie şi se mirà oarecum cà e aşa de pustie casa lui, cà nu vede pe nimeni.

Auzì un pas, uşa se deschise, şi nevastà-sa rà-sàrì în prag, cu aceiaş înfăţişare de totdeauna, chiar surâzătoare. Aşa dar nu ştia nimic, nu bănuia nimic. Ii fù recunoscător şi încercà sà'i zâmbească.

— Cum de ţi-ai uitat ceasornicul pe masa din salà? întrebà Sisina, şi i-l arătà în palmà.

Bărbatul simţì cà i se urcà sângele la cap, şi dădù din umeri. Văzuse cà'i lipseşte, dar ce'i păsà de-o pagubà de bani?

— Aţi petrecut bine la banchet? făcù soţia şi, fără să mai stăruiască, voì să plece, când îşi aduse aminte cà el nu mâncase nimic.

— Vreai cafea cu lapte? sau aştepţi până la masa, care e aproape gata?

Ca să isprăvească de vorbit cu ea, Marin răspunse:

— Nu mănânc... E aproape de prânz...

Şi Sisi plecà.

Marinicà rătăcì deocamdată din odae 'n odae, mereu cu faţa către iatacul Despinei, ca floarea soarelui către soare.

Un pâlc de Leormăneni, dela oraş, dela ţarà, aveà să'i vorbească. Omul politic îi primì, după o scurtà şovăialà, părându'i bine în cele din urmà cà găseşte ceva de făcut până la prânz. Vorbea tare şi cu importanţă la răstimpuri, cu vaga nădejde cà va fi auzit de Ea. Sfătuia cu dulceaţă, găsea argumente iscusite, ca şi cum ea îl putea auzi şi preţuì. I se părea cà ea e pretutindeni în jurul lui. Imagina propriei lui persoane lângă a ei, aşà precum trebuise să fi fost noaptea în beznă îi turburà la răstimpuri cuvântarea, îl făceà să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tacă, să clipească din ochi, să'şi întoarcă ochii pe dos, ca şi cum şi-ar fi privit în creer, cugetul.

Făcù o impresie minunată asupra Leormăuenilor, care tocmai îi spuseră că au fost pe la conul Haznagogian, şi că acesta erà pe ducă, sărmanul. Li se păruse alegătorilor lui că se chibzueşte adânc, ca să le răspundă, şi că e matur la judecată, ca un şef ce urmà să fie. Impresia lor, omul politic o simţise, îl înrăurise. Erà şi el mulţumit de sine şi'i venì în minte că Romulus David, la urma urmei, cu toate milioanele lui, fusese mai prejos de el. Afacerile mari, o bancherie, pot fi lucruri de seamă, dar nu pot stà alături de conducerea iscusită a unui partid într'un judeţ, şi de o deputăţie. Era orator, vorbise şi la banchet, şi vocea lui se înălţase şi în parlamentul ţării. Despina ar fi avut de ce să'l iubească, mai cu seamă că el erà şi mult mai tânăr decât Romulus, mai potrivit vârstei ei, şi român neaoş ca şi ea!

Când Voiculescu auzì ţăcănitul tacâmurilor pe masa din sufragerie, se ridică în picioare din fotoliul în care se afundase, şi intră vitejeşte.

Dar nu găsì acolo decât pe servitoare. Oftă, aşteptă.

Când Despina intră, ochii lor se întâlniră numai o clipă, apoi căutară pe de lături, în chipurile indiferente, al Eufrosinei, al tatălui ei şi, palizi, se salutară, fără zâmbet, rece. Frosa nu luă aminte; moşneagul Izu vorbea, se aşeza cu sgomot în scaunul lui.

Voiculescu ar fi vrut să ţină prânzul cât de mult, ca să fie în preajma idolului, să'l privească măcar pe furiş.

La masă, tot se întâmplà să se încrucişeze conversaţia, aşa ca să'şi răspundă unul altuia şi să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

fie nevoiți să se privească în ochi: el, cu un jurământ de eternitate în adâncul privirii, ea, cu un nour de gânduri, pe care el dorea să'l destrame, să'l adâncească, să'l înțeleagă.

Despina, se vedeà cât de colo că voește să termine masa cât mai de grabă. Pentru Frosina, pentru Izu, ea aveà aerul că se gândește undeva, poate departe, la afaceri turburate, nesigure, la chestia moștenirii, sau mai curând a casei pe care o locuise ea, ca o prințesă, cu Romulusul ei. casă pe care acum n'ar mai fi voit s'o țină, fiind prea mare, dar a cărei părăsire pe veci o durea.

Intr'adevăr, după compot, Despina părăsì cercul amabil și se refugie în dormitorul ei, plin de amintiri recente.

Se refugiase acolo, pentrucă numai acolo nu se puteà să fie urmărită de el. Voiculescu, or cum, devenise *El*.

I-ar fi priit femeii o încăpere necunoscută, fără crivat, dar nu fără oglindă. Și de astă dată, după ce rămăsese ca la răspântii în mijlocul camerei, se așeză, în neștire, înaintea oglinzii și, ca în fața unei conștiințe mute, rămase privindu-se, fără să se vadă poate, fără să se detalieze de sigur, și fără să se admire. Se privea ca un obiect.

Până la cină, Marinică pricepù că și dacă ar stà acasă, n'ar vedea-o, pentrucă femeia ciudată, care 'l strânsese în brațe, care i se destăinuise trupește lui, fugeà de el. Il urà oare? Se schimbase în ură simțirea aceia care se 'nfrățise cu a lui, care trăise una cu a lui, contopită? Ce neînțelese sunt unele femei, cele cinstite! Și Marin o respectà, și dragostea lui pentru ea nu se știrbea, nu se iroseà, și nici, înțeleptită, nu se hotărà să se resemneze.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nu'l urà Despina, nu puteà, nu aveà de ce să'l urască! Ii păreà rău femeii, de sigur, că cedase, că fusese adusă în împrejurarea de-a cedà sau de a strigà, a face scandal şi, ca urmare, de-a părăsì tot ea casa amicală, iar la urma urmei de-a pierde prietenia Sisinei. Regreta femeia matură, în trupul căreia patima, ca nevoia, ca plăcerea lacomă, vorbise, regreta înfrângerea legământului şi cuviinţei. Credea că îşi iubise soţul. Şi acum era hotărîtă să nu mai repete fapta de rătăcire. Virtutea şi prietenia recunoscătoare faţă de Frosina, — glăsuiau în ea, o dojeneau şi o hotărâseră. Greşeala o pregătise la resistenţă. Marinică nu ajunsese până la ea, decât pentrucă ea nu fusese pregătită, nu crezuse în atâta cutezanţă, şi-apoi, temerea de scandal se aliase cu o slăbiciune trecătoare.

Care femee, în aceiaş situaţie, n'ar fi făcut la fel, hotărându-se poate chiar din clipa aceia de senzaţii puternice, ca pe viitor să ia toate măsurile de pază, ca lucrul să nu se mai petreacă şi să facă să se uite şi 'n el, prin neprietenie, prin răceală, şi 'n ea, ruşinoasa căđere? Acum, şi de-acum încolo nici odată! se jurase poate Despina, ca multe dintre femei, la început. Dar...

Cina, cel mai nemerit prilej pentru curăţirea asprimilor între oameni care se alătură în juruł aceleiaş mese şi se văd de aproape; cina care înlătură, în tot timpul cât ţine ea deosebirile mari, — deşi nu mai avea după ea, în casa lui Voiculescu, în afară de un fleac de conversaţie, decât culcarea, aşternutul, o ţinù pe Despina în aceiaş răceală, deslușită pentru Marinică, nevăzută celorlaţi. Acestora, frumoasa văduvă li se păruse în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

ziua aceia îngrijorată, mâhnită de afacerile ei de moştenire.

Omul politic se pierdea în gânduri şi, fără să pară, ar fi dat un an din viaţă să poată să'i strecoare un bilet măcar, în care să'i spună, că are să'i vorbească numai o clipă. I se păreà că trebue s'o întrebe, pentru ce'l dispreţueşte. Il găseà oare mai prejos decât Davidul ei? Voià oare să rămână veşnic văduvă? Şi dacă n'aveà de gând să rămână văduvă, şi era numai chestie de timp, de suptilitate va să zică, de părerea lumii, care n'aveà să ştie nimic, pentrucă el aveà să tacă, să nu destăinuiască nici umbrei lui fericirea lor tainică, — ce mare păcat săvârşiseră? Ea poate nu se împăcà cu ideia că, nemăritată, avusese un amant? Dar amantul acesta erà gata, or ce s'ar fi întâmplat, să'i fie bărbat cu cununie, să divorţeze or când de nevasta lui, de care nu'l legà nici vre un copil, nici iubire, nici cine ştie ce altă legătură. De altfel, el o iubeà aşa de năpraznic, încât orce legământ, or ce interes, ar fi rupt şi ar fi călcat bucuros în picioare.

Era oare aşa de mare prietenia ei pentru Sisi, încât i se păreà că e o crimă să'i ia acesteia bărbatul? Dar nu s'ar fi mirat nimeni, nici de divorţul nici de căsătoria lui cu o femee ca ea, frumoasă, fără de pereche de frumoasă!

Ce păcat că ea rămăsese moştenitoarea a unui milion, că nu erà o fată săracă, săracă! Poate că atunci ea n'ar mai fi stat la îndoială, şi ar fi înţeles cât este de iubită, că nu milionul îl seduce.

Da, aşa credea el că trebue să facă ei amândoi: să lase să treacă anul de doliu şi — în vremea asta de ce nu s'ar fi văzut? de ce s'ar fi mâhnit şi înstreinat? — şi el să pregătească at-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

mosfera căsniciei lui, şi totul, pentru divorţ. Apoi să se căsătorească. N'aveà să fie pe lume om mai fericit decât el, şi casă mai potrivită ca a lor!

S'a mai pomenit, de altfel, de când e lumea, să pună vre-o femee prietenia ei cu altă femee mai presus de iubirea unui bărbat? Poate că nu'l iubeà?... Ca să'l urască, — n'aveà de ce. Ca să'i fie indiferent, nici asta nu se puteà, odată ce săvârşiseră împreună marea taină. Pe altul, ea nu'l iubeà, cu siguranţă! iar dacă numai răposatul o mai ţineà în nehotărîre, sentimentul ăsta aveà să aibă un sfârşit, sfârşitul pe care'l sortea lumea doliului: un an, cel mult.

Se răsucea în aşternut Marinică, asudà, oftà, şi nu aveà de gând să doarmă. Îşi potolea răsuflarea, ascultà cu încordare, ca să fie cât mai sigur că nevastă-sa doarme. Când fù sigur că doarme adânc, se dădù jos din pat. Paşii dela sine umblau mărunt şi ca pe sticlă fărâmată. Deşi era întuneric în odae, omul întorcea capul către culcuşul părăsit, în care erà nevastă-sa, şi priveà holbat. Răsuflarea adormitei susurà la fel, egal, a somn profund.

Să se îmbrace? îi venì lui Marinică să se întrebe. De ce s'ar îmbrăcà? Pentrucă ea, supărată cum erà, n'avea să îngăduie, ce'i îngăduise eri noapte!... Dar el nu era dator să ştie ce se petrecuse în sufletul ei, şi venea pentrucă venise şi eri; şi era desbrăcat, pentrucă şi eri trebuise să se desbrace.

Deschise uşa, pătrunse 'n sală. Stătù cătvà, proptit cu palmele 'n masa căreia trebuia să'i dea ocol, ca să poată venì până la uşa fericirii supreme. Podelele trosnirà tare, ibovnicul nechemat încremenì, cu capul sus, cu atenţia încordată. Un pas bătea caldarâmul pe departe. Ce limpede răsunau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

sgomotele cele mai mici, noaptea, și ce ciudat se prelungeau.

Inconjură masa. Era iarăș pe locul de ieri, poate că lineà picioarele chiar pe aceleași scânduri, în aceleași locuri. Dar asta ce importanță aveà? Acum însă erà în cămașe de noapte. Și eri, cu toată șampania băută, șovăise mult până să îndrăznească. Oare șeful partidului tot așà ar fi făcut? Un șef de partid, un prim ministru? Veneà frig la tălpi, la glesnele picioarelor, și se urcà până la genunchi. Ușa dela intrare n'aveà burlete, — trebuiau puse. Nu purtà el grija casei, după cuviință! Dacă i-ar venì să strănute? ferească Dumnezeu! Ce lucru caraghioz, în asemenea împrejurări, să strănuți! Să vii la ușa, or la fereastra mult iubitei, și 'n loc să'i cânți serenade, să strănuți!

Și clanța parcă nu erà așa de înghețată aseară! Marinică apăsă, apăsă, apăsà mereu — dar ușa nu se deschise. Oare nu apăsase destul? Ba da, dar era ușa încuiată.

Puse amândouă mânile pe clanță; se convinse că se dase 'n jos până 'n dreptul găurii dela broască, dar că atâta nu ajungea, pentrucă ușa era închisă cu cheia. Afurisit lucru!

Lăsă domol clanța să se ridice. Ce era de făcut? Așa dar, ziua de eri, care i se părea că'i împarte viața 'n două, aceia de dinaintea reușitei lui: neînsemnată, cu Medea — mizerabila, cu Pițigoiul, cu o căsătorie de interes stupidă, cu afaceri, nerozii și ifose; iar altă parte, dela noaptea fermecată, dela strângerea Ei în brațe, în viitor trandafiriu până la moarte... Așa dar, ziua de eri fusese ca un vis, n'avea să se mai repete.

Tare pătrundea frigul înghețat pe la intrarea în casă. Omul se lipì de ușa rece a iatacului Ei,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi stătù aşa, pierdut, trist, neputându-se hotărî să plece. I se păreà că ar fi ceva de făcut, dar nu se pricepea ce. Aşa de puternic îi bătea inima, încât scândura uşii repetà, vibra la ciocănitul ei.

Am să mă îmbolnăvesc de palpitaţie, îşi zise el.

Săracul de mine! se înduioşe Marinică, gândindu-se la sine, ca la un om foarte nenorocit. Stà în van acolo. Înţelese. Mai apăsă odată clanţa, mai hotărît, dar uşa nu se înduplecă. Apoi cercetă, afundând degetul în gura broaştei: dacă cheia era acolo. Da, era. Ei, şi?

Un suspin cu caturi îi scăpă din piept, pe gâtlej, şi i se părù lui că se deşiră ca un plop stingher, văzut cine ştie când odată, pe un câmp şes, fără umbră ca un deşert.

Să ciocănească, ar fi fost o nebunie, ea tot nu i-ar fi deschis. S'ar fi deşteptat poate Sisi, ar fi eşit în sală şi 'l-ar fi găsit acolo, în cămaşe de noapte, îngheţat, înaintea unei uşi zăvorite. Totuş, râcâì cu unghia, uşor, chitind că or cine altul afară de Despina, care de sigur că ştià că el este acolo, or cine altul ar fi crezut că e un ronţăit de şoarece.

I se părù şi lui caraghios râcăitul, se mai lipi odată de uşe, cu braţele deschise, îmbrăţişând cu închipuirea pe femeia din crivatul prohibit şi, tot cu luare aminte, se înturnă în dormitorul lui „Afurisită muere!" încheie el o serie întreagă de cugete, şi se culcă amărât.

Ce lucru foarte firesc, dar turburător, se întâmplă într'o noapte de dulce iubire.

Hotărît că trebuià să'i vorbească! Dar când, dacă noaptea nu'l lăsà să pătrundă la ea, iar ziua n'o puteà găbui singură? Cu siguranţă că pentru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

el închisese uşa cu cheia şi că'l simţise tremurând de frig în vestibul, dând până şi lemnului răsunet şi fior cu bătaia inimii lui şi, deputat, om de patruzeci şi atâţia de ani, riscând să fie găsit acolo, în cămaşe de noapte, ridicol.

Incercase să'i scrie, mâzgălise hârtie de două ori; dar rupsese epistolele stângace, şi bâiguite. Ce? era scriitor el ca să'i zugrăvească starea inimii lui? Şi n'ar fi fost o prostie să scrie şi să iscălească cu mâna lui o dovadă a iubirii ce l-a cotropit, a nebuniei care'l rătăceşte; când nu ştie dacă ea, Despina, nu s'ar folosi de scrisoarea aceia, te miri cum, în potriva lui, după ce la urma urmei, îl primise în iatac, şi ar fi putut să nu'l primească?

Deputatul puteà iubì, dar nu se puteà schimbà, inobilà. Erà în stare să'i presupună şi iubitei intenţii de politician. Rupsese bucăţele începuturile epistolare.

Se gândise să se strecoare înainte de cină în dormitorul Despinei, să se ascundă după vreo mobilă, sub pat or în garderob, şi să aştepte acolo chitic, până când voluptoasa femee, închizând uşa ca să nu fie vizitată, avea să se culce. Apoi şi Marinică înţelegea că Despina puteà foarte bine să'i deschidă uşa, ca să'l dea afară, chiar fără sgomot. Dar ar fi fost în apropierea ei, şi i-ar fi putut vorbi.

Vorbì! Vorbì cu o jumătate, cu un sfert de voce, în întunecime, înlăcrămând glasul; pe când ea, astupându'şi poate urechile, ar fi spus dela primele lui cuvinte: „eşi!" Da. Şi tot „eşi" ar fi urmat să spună femeia, fără să asculte, în întuneric, fără ca el s'o vadă în toaleta ei de noapte, pe când, de dincolo, pentrucă dormitoarele lor e-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rau față în față pe sală, Sisi ar fi auzit și-ar fi înțeles.

Și tocmai acum Haznagogian avea „să'i comunice lucruri interesante" și'l chemă grabnic la Leorman.

La urma urmei, odată ce femeia asta fusese a lui, îi dase drepturi asupra'i, încheiase un pact cu el, era părtașa unei taine, ba chiar avea mai mult interes decât el, văduna de mai puțin de un an, abia de trei luni moștenitoarea unui milion de pe urma fidelității ei față de răposatu'i soț, — de sigur că avea mai mult interes decât el, să nu fie dată 'n vileag. Dacă, așa dar, ar amenința-o?

Ah, ce păcat, asta iarăș nu se putea! Nu era cu putință, pentrucă el o iubea și voia să'l lase s'o iubească, și sperà, neghiobul de el, să se mai împărtășască de fericirea trupului ei, lăsat brațelor lui, de gura ei cărnoasă și fierbinte sărutărilor gurii lui.

Ce rău îi părea că n'o văzuse, pe când o îmbrățișase, pe când ea îi răspunsese, adâncindu'l în ea, în noaptea aceia, parcă așà de depărtată, de visată, și totuș mereu sub pleoape, mereu înaințe'i.

Cu un pic de viclenie, de fățărnicie, poate că mai de grabă ar fi izbutit s'o cucerească. Pentru așà ceva însă, ar fi trebuit să fie mai limpede la cap. Și cum ar fi putut să nu se turbure, să nu fie toată ziua năucit, când o vedea de trei ori pe zi? Ar fi fost cuminte să se ia cu alte treburi. O fugă până la Leorman n'ar fi stricat. Intrarea iar în cloaca politicii de județ, reluarea iețelor lăsate din ochi o vreme, avea să mai depărteze vedenia turburătoare a Despinei și să'l așeze în alt mediu, liniștit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ro.wikisource.org/wiki/1901-1932

Hotărît că trebuia să plece cu primul tren, cu cel de dinaintea prânzului, și nici cafeaua de dimineață să n'o ia la olaltă cu idolul răutăcios. Să n'o vadă, și să priceapă că e supărat și să se pătrundă de gândul că el este așa de stăpân pe sine, încât poate să n'o vadă. Să înțeleagă femeia capricioasă și mândră, că dragostea lui nu se împacă cu umilințele, și că cere să fie împărtășită. Demnitatea, mai nainte de toate. Fii tare, Marinică! se povățuia omul, și sună, să i se aducă în iatacul conjugal, pe măsuța de noapte, cafeaua.

Două zile încheiate fù în stare Marinică să'și facă de lucru prin Leorman. In toate trenurile care treceau de-acolo către București îi venise să se arunce, ca s'o vadă mai de grabă pe Despa. Și, temându-se să n'o pornească înapoi, stricând cele ce pusese la cale, omul se păcălea: ba că e preà de vreme pentrù ducerea lui la gară, ba că a scăpat trenul. Își zăpăcise ceasornicul din adins, ca să nu mai știe exact orele.

Aminteri, avea toată ziua ce face, viitorul șef de partid. Măgulit de plecăciunile, zâmbetele umilite și slugarnice din privirile concetățenilor săi, își uità în unele momente toată dragostea și înfrângerea. Se înfoià printre partizanii care'l împresurau, ca pe un tenor coriștii din aceiaș companie. Succesiunea politică a lui Haznagogian se aranjase. Nu protestase nimeni, nu stârnise nici o invidie pe față, toată lumea i se închină, provincial. Noul șef repetà pentru a zecea oară, grupului de amici premenit mereu în juru'i, discursul fără pereche ținut de el la banchetul dat în onoarea șefului partidului, scăpat teafăr din atentatul criminal.

„Tricolorul" ziar nou, local, trăsese cu urechea

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și publicase repede repede „câteva din perlele de gândire, ale unuia dintre cei mai străluciți maeștri ai frazei parlamentare".

In numărul acela, gazeta pusese și mutra distinsului bărbat politic, dar, ca în provincie, chipul frumos și bărbătesc al lui Marinică apăruse șters, spelb, chior de un ochi și plin de bube parcă; iar în articolul însoțitor, în loc de maeștrii frazei parlamentare, apăruse: maeștrii farsei parlamentare.

Datoria însă 'și-o făcù deplin ziarul, față de partid, de steag,—căci un partid are, ca și o nație, steagul ei. Pentru înmormântare, cu pompa cuvenită unui șef venerat, a lui Haznagogian, se culeseseră datele asupra nașterii lui, asupra intrării lui în politică, și articole, cu crâmpee din discursurile sale, erau gata. Nu rămânea alta de făcut, decât să moară el... Se alesese și strada care pe curând erà să fie botezată cu numele răposatului. Aceasta aveà să fie a treisprezecea uliță cu nume de om politic, local. Județul n'avusese nici un poet, nici un artist celebru în localitate, și nici că jinduia.

Voiculescu intră în casa lui din strada Negustători, ca și cum ar fi revenit după ani îndelungați, adulmecând în juru'i, plin de întrebare. Oare Despina se schimbase? se răsgândise? Și dacă 'l iubeà cât de puțin, își încovoiase hotărîrea și aveà să se înduplece, măcar ca toate femeile, care nu vor să scadă nici o iubire stârnită de ele, nici o simpatie, și care sunt geloase și când nu iubesc, numai pentrucă au fost iubite?

Se petrecuseră într'adevăr lucruri noi. Bătrânul Izu era bolnav. Aveà pe semne să se ducă odată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

cu cumnatu-său Haznagogian. Iar Despina vorbise de proiectul ei de mutare.

Frumoasa văduvă, bogată, era în căutarea unei locuinţe, în care aveà să se mute la sfântul Gheorghe. Un fier ars trecù prin întregul Marin Voiculescu, viitor şef de partid local. I se spulberase toată izbânda.

La masă, îşi dădù toate silinţele să pară nepăsător, să vorbească cu interes, cu căldură, ca şi cum atâta îi stăteà la inimă, despre posibila cădere a guvernului şi despre situaţia din Leorman, toată numai pe umerii lui lăsată.

Sisi, mâhnită de boala părintelui ei, care abià stăteà în scaun la masă, ascultà şi ea, distrată, spusele soţului.

Voiculescu îşi vestì familia, pe când mâncau, că aveà să cineze în seara aceia în tovărăşia unor colegi, la Iordache. Şi Marinică îşi înmue focul ochilor aprinşi deodată, în ochii catifelaţi, cu străşine de mari gene întoarse, şi se înfiorà tot. Despina îşi muşcă buzele şi se rumenì, plecă adânc capul spre farfurie, cu un început de vină. Cu siguranţă că inima şi cugetul femeii ţipaseră sub săgeata privirii bărbatului preţuit, care biruise, prin nepăsare prefăcută, ţipaseră înăbuşite 'n trup: „mă iubeşte cu adevărat!" şi înlăturaseră toate stăvilarele.

Intors noaptea dela restaurant cu aceleaşi bâjbâeli, ca atunci când se'ntorsese dela banchet, încet şi temător pătrunse Marinică, în căminul lui, dar cu mai multă speranţă, însă uu mai mică decât îndoiala. Cu bătăi de inimă nebune, şi de astă dată se lipì de uşa străjuitoare şi apăsă clanţa. Fierul crâşnì oleacă, şi uşa se deschise, uimitor de lesne. Inima cutezătorului, spăimântată şi feri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cită, ciocănì cumplit; la un moment omul şi-o simţì ca suită în beregată, şi avù nevoe să deschidă gura, ca un peşte pe uscat. Mai făcù un pas, mare în întunecime, şi închise uşa.

Ca şi când locuinţa ar fi fost goală, nimeni nu întrebă, ca 'n rândul trecut, „cine e?" şi nici o respiraţie nu tremură în aerul parfumat, de flacără.

— Sunt acì, silabisì el, destul de clar, de tare.

Un foşnet în aşternut de albituri proaspete, de olandă, slab, se scrumì în tăcere şi, în sfârşit, un răspuns rece:

— Ce vreai?

— Să 'nchid uşa cu cheia... borborosì Marinică, începând să se îndoiască de fericirea lui

După o aşteptare, i se răspunse iar, cu un suspin

— Închide-o.

Şi pentrucă dase de un scaun în vecinătatea lui Marinică îşi aşeză pe el: paltonul, pălăria, şi pe rând apoi toate hainele.

Bărbatul era fericit, nu se mai grăbeà, şi erà vesel, nu numai pentru prezent, ci şi pentrucă i se întemeia de astădată, vădit, dreptul la iubirea ei şi se hotărà înlăturarea tuturor piedicilor de până acum. Prietenia dintre Sisi şi Despina, doliul văduvei după bărbat, abià de câteva luni, n'aveà să le mai steà în cale.

Erà iubit, erà primit, începea viaţa pe care şi-o dorise de câtevà luni, cu tăria, cu dorinţa arzătoare a sute de ani parcă!

Femeia se pârjolea nervoasă în aşternut, aşteptà.

Ca la două ceasuri trecuseră peste vârtejul de scântei de aur şi de fluturi negri, din prima încleştare a patimei, obositoare; trecuseră ca la două

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ceasuri de mulțumire, de înfiorare, de odihnă, de desfătare adâncă, tot mai molatică, trudnică dar tot dulce, când parcă se auzì, în tăcere, ca un glas metalic de clopoțel.

Amanții se lipiră instinctiv, și ascultară. Pieptul catifelat al femeii își strică forma de pieptul de platoșe, păros, al bărbatului, și tăcerea stà împietrită în noaptea neclătinată din jurul lor.

Li se păruse, de sigur. Cine, și de ce ar fi sunat? Poate că tocmai de prin vecini străbătuse sunetul acela, pe care amândoi mărturiseau că'l auziseră la fel: ca de sonerie.

Fericitul bărbat al Sisinei aspirà și mirosea părul frumoasei Despa, ca pe un buchet de flori necunoscute, voluptoase.

Teama le trecuse, când se auziră pași înfundați, de picioare încălțate 'n papuci, trecând din spre odăile celor două servitoare, prin coridor, apoi prin sala în care dădeau ușile iatacurilor: și-al Voiculeștilor și al Despinei.

De astă dată hotărît că se petrecea ceva. Ca să'i deà curaj, soației lui scumpe, Marinică o sărută pe frunte, și rămase cu buzele lipite între sprâncenele iubitei. Puteau venì și să'l găsească acolo, nu'i păsà!

Se auzì un ciocănit în ușa din potrivă, a camerei de dormit conjugale. Amanții începură să înțeleagă, dar nu'și puteau, în clipa aceia, comunicà părerile.

— Vezi? de ce ai venit? murmură amanta, după câteva clipe și'și luă mâna de pe umărul lui.

Apoi se auzì din odaia de vizavì o voce vibrată de groază, țipătoare, răgușită, care se sugrumà. Sisina se înspăimântase. „Unde e domnul?" țipà soția. „Să se ducă cineva după el!" Și plânsul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înecă vocea năbușită. Eufrosina îl iubea mult pe tată-său, cu care crescuse și șezuse o viață întreagă.

„Tocmai astăzi i-a venit lui bărbatu-meu să facă chef cu stricații aceia de politicieni! azi când a văzut că tata e așa de bolnav!" se tânguia Frosina.

Și fiica iubitoare și îndurerată, sărită din crivat vorbea mereu, îmbrăcându-se cu ce apucă. „Să se facă lumină în toată casa! Pe Despa ați sculat-o?" Și răsgândindu-se, adăogase de grabă: „lăsați-o să doarmă; o streină; ce rost are?... Ce nenorocită sunt! S'a dus cineva la doctor?"

Și Frosa trecù prin vestibul, întrebând: „Dacă am sculà-o pe Despina? Nu s'ar supărà ea..."

Și fiica trecù, împiedicându-se în șireturile unor ghete; uitase că ar fi putut să încalțe papucii.

Cu încordare urmăreau cei doi mersul către camera bolnavului, al Sisinei și al servitoarei ce pășea în urma ei. Remușcări cumplite se răsuceau în inima prietenei vinovate. Auziră până și o ușe depărtată deschizându-se și, aproape pe dată, un hohot mare de plâns, urmat și el de un sgomot de cădere greu. Sisi leșinase. Il găsise de sigur pe tată-său mort.

O spaimă neagră plutì asupra patului celor doi amanți.

— Du-te! gemù Despina și oftă dureros.

Bărbatul se dădù jos din crivat, îngrozit și el. Dar nu vedeà nimic în juru'i.

— Poți să aprinzi vegheza, rostì Despina. Ei toți sunt acolo.

Lumina trandafirie a veghezei parcă ar fi fost de făclie de priveghi, așà nu'i mai bucurà pe cei doi îndrăgostiți.

— N'o să te mai primesc nici odată! Să nu mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vii nici odată! rostì limpede amanta, pătrunzător, hotărît. E o fatalitate! Suntem urmăriți de... Dumnezeu. N'avem voe! pricepi?

Dar bărbatul, mai întremat în cugetu'i, mai puțin superstițios poate, mai înviersunat în patima și 'n iubirea lui, reacționà, se scutură de frica inspirată, de umbra nenorocirii și de pacostea coincidenței.

— E o simplă întâmplare! făcù el. Izu era bătrân hodorogit. N'aveà să trăiască un veac!

— Ești nebun să vorbești așa, când poate că sufletul lui e aici, în odae! se înfioră ea

— Ce eresuri! borborosì el, dar inima'i svâcnise, la gândul sufletului poate prezent acolo, în stare să audă și să pedepsească.

— Dar rândul trecut, întrebă femeia, pentru ce m'au năpădit toate remușcările și mă hotărâsem să nu te mai primesc? Greșala erà făcută, și eu tot nu voiam s'o mai continui! Aveam prevestiri, și nu le-am ascultat!

— Rândul trecut, zise Voiculescu, nu s'a întâmplat nimic. Parcă l-aș fi ucis eu, așa mă dojenești! Vreai să nu te mai iubesc, pentrucă a murit conu Petrache Izu, un cartofor la urma urmei, care și-a făcut de cap? Ce are face moartea lui, naturală, cu dragostea noastră? Trăiască el, sau nu, dacă m'ai iubì cu adevărat...

— Cine știe ce nenorociri ne așteaptă!

— Ce nenorociri? ai să'ți pierzi milionul? Ai să te îmbolnăvești, Doamne ferește? Am să mor eu? Vezi, atunci s'ar cuveni să te jelești! Despo! lasă copilăriile! Eu mă duc acum, așa ca și cum aș venì din oraș, îmbrăcat, paltonat. N'are să știe nimeni nimic.

— Săraca Sisi! începù a plînge Despina. Să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

rămână singură pe lume, fără tată, pentru care aveà şi o iubire de mumă, aşa'l îngrijea, înşelată de singura ei prietenă; fără bărbat, care o înşeală cu mine!

— E frumoasă mila ta, dar e de prisos, pentrucă Frosa n'are să ştie nici odată nimic despre noi, dacă aşà vei hotărî tu, adică dacă nu veï vrea să divorţez de ea...

— Nu, asta nici odată; prea mârşavă m'aş socotì.

— Bine, dar noi de ce ne-am nenorocì... de ce ne-am sdrobì fericirea... Tatăsău, de! trebuia să moară de pe o zi pe alta! Mă mir cum de-a trăit atâta.

— Du-te! murmură amanta, şi îşi îngropă capul în pernele boţite de svârcolirile iubirii.

De unde se poate vedea că cele mai iscusite combinaţii se pot strică, tam-nesam, când sunt în pofida altuia.

Cernirea casei în care locuia, aerele solemne şi ţepene ale cunoştinţelor şi rubedeniilor, făcliile, mirosul de smirnă, tămâe şi ceară, mirosul de trupuri omeneşti şi de stârv omenesc: treziră şi împrospătară în cugetul Despinei impresia ce-o îndurase cu prilejul înmormântării soţului ei.

După Sisina, care se scofâlcise toată în desnădejde, ea părea cea mai îndurerată de stingerea moşneagului Izu. Băeţii răposatului, încruntaţi pentru a fi mâhniţi, palizi oleacă în lumina de facle, erau vădit mai atenţi la funeralii, primeau condoleanţe, notau în gând cine a vizitat casa şi păreau că aşteaptă alte însemnate personagii. Voi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

culescu, amărât, plictisit în fond, căută să facă o mutră potrivită cu împrejurarea.

Uscat, cenușiu, curat, cadavrul îngust în cutia-i prea încăpătoare, te așteptai să se întoarcă pe o parte, în atâta spațiu. Dar ochii începuseră să se scufunde sub pleoapele închise și, a treia zi, tot fostul om să pară de țărână sbicită.

Mânile judecătorului, care luaseră din cumpăna dreptății tiriziile și mersese cu ele pe la împricinați, ca să i le umple cu aur, erau strânse 'n coate, de coaste.

Degetele care număraseră de sute de mii de ori cărțile de joc, nemișcate odihneau pe pieptul prăbușit al mortului.

Și se scurgeau ochii, piftioși, apă scârboasă, ochii care se aprinseseră, în casele calde, pe șolduri, pe pulpe, pe sâni; ochii care scăpăraseră pe rigi, pe decari, în tragedia de fiecare noapte a hazardului.

După o zi dela înmormântare, Voiculescu se simți voios și plin de speranțe. Se temuse că Despina va plecà din casa lui. Acum pricepea că, tocmai pentrucă pierise unchiașul Petrache Izu, tatăl Sisinei, ea, Despa, nu putea să'și lase prietena prea singură, dintr'odată, fără un motiv nou și puternic față de ei. Iar pe de altă parte, acum puteà mai des, el, să'i strecoare iubitei un cuvințel, să'i suspine la ureche, să'i arunce o privire disperată sau de foc.

Femeia care'l primise de două ori în așternutul ei, iubită necontenit, și față de care nu greșise cu nimic, de ce l-ar fi înlăturat, tocmai când încă o piedică se sfărâmase? Frosa era de multe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ori nevoită, ea care ţinea morţiş să dea gospodăriei toate îndrumările, să'i lase singuri.

Chiar în a patra zi dela înmormântarea bătrânului, la cină, pe când Sisi lipsea pe o clipă, Marinică îi luă mâna Despinei şi, lung, înfiorat, închizând din ochi, i-o sărută.

— Într'una din serile astea, murmură Despina, să vii... Am să'ţi comunic lucruri grozave... cred, mă tem... Încă nu sunt sigură, dar dacă ar fi aşa!...

— Viu diseară.

— Nu! să mai treacă vre-o trei zile.

Şi chiar la cina zilei aceleia, a treia, aşteptată de Marin, pe când se aduceau primele bucate la masă, Despina păli, făcù de odată ochii mari, se uită cu disperare la Voiculescu şi la nevasta lui, încercă să se ridice de pe scaun, nu putù cu uşurinţă pe semne, renunţă, şi'şi duse obosită mâna la frunte.

Şoţ şi soaţă, gazdele, săriră de pe locurile lor, îngrijorate, luându'i fiecare câte o mână.

— „Ce este? ce este? Ţi-e rău? Despo! Doamnă!"

— Dă fuga 'n iatac! apă de Colonia, oţet, ştiu eu? îşi trimise nevasta, Marinică.

Şi rămânând numai cu ea, cu iubita, îşi petrecu un braţ pe sub subţiorile ei, îi puse o mână pe frunte, şi, cu un imbold nestăpânit al inimii, îi răsturnă capul pe spate, şi o sărută lacom, adânc, pe gură. Femeia îl respinse uşor, şi'i şopti:

— Mi se pare că am rămas însărcinată!... Asta aveam să'ţi spun...

— Şi crezi că de-aceia ţi-e rău? Aşa de curând!

Amanţii fură nevoiţi să tacă, Marinică trecù la scaunul lui; paşii grăbiţi ai Eufrosinei băteau parchetul prin apropiere, Despina se ridicase 'n

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

picioare, — şi prietenele eşiră împreună din sufragerie.

Marinică nu puteà crede, întorcea în stânga şi 'n dreapta capul, zâmbeà caraghios, borborosind singur, vesel oarecum de ceiace putea să se 'ntâmple.

Sîsina îşi ducea prietena de talie, îngrijorată.

— Poate că ţi s'a aplecat de vreo mâncare la prânz. Ai mâncat în silă.., N'ai avut când şi unde să răcești; aici nu'i curent... Bucate prea grase.... Mai spune şi tu ce să gătim.

— Iartă-mă, a mea e vina! îndrugà soţia lui Voiculescu.

Şi Sisina îşi aşezà în pat amica, cea mai bună prietenă a ei, cea mai cinstită făptură, şi care suferise de moartea tatălui ei, a lui Izu, ca şi ea! Cu ochii 'n lacrămi, gazda săreà în jurul patului, dela fruntea albă în coroană de păr bogat, la picioarele veşnic în pantofi, ai Despinei.

Apoi se gândì că e preà strânsă, prietena ei. O deschee, şi aproape ridicând-o toată pe braţe, o liberă cu desăvârşire din corset, şi i'l scoase.

După câteva minute, Despinei i se păru că nu'i fusese atât de rău, încât să'şi piardă conştiinţa, şi că stricase dispoziţia gasdelor ei, cu prea multă uşurinţă. Ar fi putut luptà cu răul care o 'ncercase, şi ameţeala şi slăbiciunea i-ar fi trecut, cum îi trecuseră acum. Mai mult se speriase. Şi Sisina, care nu mai voià să'şi continue masa, şi El, care o sărutase, când ar fi putut să fie surprins chiar de ea, de prietena aceasta minunată!...

Şi vinovatei femei i se umplù inima de căinţă, de milă şi de nevoia spovedaniei. I se părù şi frumoasă, prietena ei, aşa de nobilă în neştiinţa sa de cele ce se petrec, devotată, roabă soţului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iar ei, tâlhari cinici, îi scuipau în cinste și în omenie, o batjocoreau cu trădarea lor șarlatanească, cu prietenia lor fățarnică!

Despinei i se umplură ochii de lacrămi; pieptul i se umflă de valul mărturisirilor. Cu o mișcare violentă, hotărîtă, își luă prietena de gât, îi apropie capul de gura ei, și șuieră:

— Sunt o mizerabilă, Sisi! Nu știi ce-am făcut! Nu mă mai iubi! nu mă alintà! Eu... La trei luni dela moartea lui Romulus, bărbatul meu adorat!... Da! vezi tu?... am cedat, i-am cedat!... Nu pot să'ți spun tot... Iartă-mă! Lumea toată m'ar acuzà!

Dela primele vorbe ale adoratei sale Despine, Sisi începuse să plângă cu sdruncen, cu sgomot.

Văduva nu mai stărui în spovedania ei. Își făcuse datoria, își ușurase conștiința. Dacă prietena ei nu pricepuse, ce puteà ea face mai mult?

Nu pricepuse cu cine a greșit Despina, dar înțelesese că a rămas grea, punând la socoteală și amețeala, răul ce o prididiseră, și că prietena ei, văduvă, se înspăimântă la gândul că va aflà lumea de necredința ei, față de doliul cuvenit, și de frivolitatea ei. Și moștenise un milion dela răposat!

O mare durere și compătimire se revărsau din făptura soției înșelate, chiar asupra patului în care se plăsmuise adulterul. Urmà să plângă Frosina, cu ușurința celor de curând îndoliați și mintea'i lucrà în acelaș timp, adunà amintiri. Care fată, cel puțin dela vârsta pubertății, n'a auzit o sută și una de povești cu copii crescuți sub alt acoperământ, și chiar sub alt nume?

— Și când crezi că ai să naști? întrerupse tăcerea, Sisi.

— Peste aproape nouă luni... rostì cu glas scăzut, cea mai bună amică.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— O, dar până atunci e vreme! Nici nu poți să fii sigură că'l ai! Și mie mi s'a năzărit de câteva ori. Aș fi vrut să am parte de un copil... Până'n patru cinci luni, nici n'are să poată cunoaște cineva. Și dacă te muți dela noi, în afară de mine să nu mai primești pe nimeni. Voi veni pe la tine; am să vin zilnic! La facere am să fiu acolo... O, asta fără îndoială, n'ai grije! Și cum ești tu femee bogată, poți să'ți crești copilul, fără ca să bănuiască vre un om pe lume, în afară de... iubitul tău. Dacă nu vreai cumva să lepezi... Aproape nu e doctor la noi, care să nu primească a provocă avorturi... Cu ele mai ales spuneà tata, își întreține luxul nevestelor lor, doctorii. Nu vreai să lepezi?...

— O să văd... bâiguì bolnava, și se făcù tăcere.

Apoi, mulțumită că nu se mărturisise pe deplin, Despina o mai apropie odată de ea, pe Sisi, și o sărută ca pe o inocentă candidă. Se auzì un ciocănit la ușe.

— Nu lăsà să intre! e bărbatu-tău! rostì bolnava. Spune'i că sunt mult mai bine.

Intremată chiar a doua zi, în sufragerie, la prânz, Despina zâmbea gazdelor ei, încorsetată, parfumată, într'o toaletă albă, feciorelnică. Nu mai aveà nimic. Numai dimineața se simțise mai leneșe, mai vlăguită, dar după bae, dormind puțin, și pofta de mâncare și voioșia obișnuită îi reveniseră. Ce păcat că lipseà dintre ei „domnul magistrat", ca să mai spună vre-o ghidușie și să mai arunce un compliment cavaleresc!

— Diseară vin! grăì hotărît Marinică.

— Vino... am să'ți spun...

Dar frumoasa văduvă nu apucă să'și isprăvească vorba, și Sisi se întoarse din sală. Și toți trei prinseră să mănânce și să vorbească cu înviorare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In Martie începură să se ivească biletele „de închiriat". Dar lapoviţa, frigul umed, o împiedicau pe Despina David să caute o locuinţă. Moştenirea şi-o primise toată, şi o păstră, maldăre de înscrisuri şi de bilete de bancă, într'o cutie a garderobului, în iatac.

Il primea acum pe Marinică la trei patru nopţi, după ce se înţelegeau de cu ziuă. Amantul nu mai făcea zâmbre prin sală, în chinurile îndoelii, ars de patimă; nu se mai lipea de uşa nesimţitoare, ca doar va auzi cel puţin respiraţia iubitei. Inima tot îi băteà şi-acuma, când se coborà din patul conjugal, cu mişcări de reptilă, când pâşeà pe parchetul trosnind ca încheeturile oaselor. Deschizând uşa iatacului său, îşi lungea paşii către odaia Despinei. Acì, uşa erà totdeauna descuiată, iar vegheza luminà patul, rumenea un cerc destul de cuprinzător, în care el intrà ca într'un lan de trandafiri.

Cât se rugase el, ca să fie oleacă de lumină pe mesuţa de noapte, ca să'şi poată vedea iubita, ca să poată înţelege bine, de netăgăduit, că este la ea, cu ea, că pe ea o sărută, că ea tremură şi'l îmbrăţişează.

Despina înţelesese în cele din urmă şi se învoise. Să'l vezi pe cel care te iubeşte, când te iubeşte, când ochii'i strălucesc, când îi închide, când îşi muşcă buzele, când pare că e beat de sărutarea ta, e o dorinţă firească şi binecuvântată.

Despina îi spusese amantului toate vorbele ce le scăpase faţă de Frosina; cum simţise, de odată, nevoia să i se spovedească ei, chiar, păgubitei şi amăgitei, cedarea ei, sarcina, — în care tot mai mult credeà, cu trecerea de vreme.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi Marinică îşi înecase hohotele de râs cu o pernă, aşa clocot isbucnea din el, văzând că nevastă-sa nu puteà să priceapă, ca şi cum n'aveà ochi şi minte să vadă cât de frumoasă e Despina şi cât s'a legat el de casă, de când este ea oaspele lor; râdeà Marinică, văzând că soţiei lui nu'i trecuse prin cap cu cine puteà să trăiască prietena ei şi cu cine a rămas grea.

Cevà aşà ca o urechelniţă uriaşe umblà prin pieptul cu inimă de îndrăgostit al lui Marin Voiculescu, de câte ori se gândeà că în casa lui, într'o şubredă cutie, se află o comoară, nu mai mică de un milion. El era moşier, deputat, aveà terenuri petrolifere, începătenea o droaie de cămătari, aveà să fie în curând şef al partidului, deşi erà transfug politic; erà orator, numea în slujbe, procopsea, şi nu avea totuş, la urma urmei, tot peste tot, decât poate tot atât cât stà netrebnic în cutiuţa aceia de pus la subţioară şi dus la moşie, ca pe nimica toată!

Un milion! Cât muncise el, cât obidise taică-său, Voicu, pentru atâta bănet, lăsat moştenire Despinei, de un bancher, şi nici de el, ci dat deadreptul de către legi, din averea bancherului, pentrucă Despina fusese muerea aceluia! Nedrept, ciudat, straniu lucru, i se păreà lui Marinică.

Şi printr'o întoarcere ciudată a vederii lucrurilor, i se păreà că, dacă este aşà, tot atât de bine sau de mult, meritä şi el banii aceia, dela Despina. Un milion! Nu se gândea să i'l ceară, sau să i'l fure. Dar gândul că azi mâine ea va plecà, cu milionul, din casa lui, — golurile acestea amândouă, la olaltă, i se păreau o pagubă mare. Şi erà doar bărbatul ei, adică stăpânul ei şi a tot ce'i aparţinea!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De aceia se posăcea, trist, de câte ori era vorba de plecarea văduvei, de casa de închiriat pe care o căutà necontenit, şi pentru găsirea căreia fusese rugat şi el. Şi cu cât se apropia sfântul Gheorghe, tartorul mutărilor, omul vorbea mai des cu nevastă-sa, în privinţa plecării oaspelui.

Cum avea să steà, sărmana văduvă, singură într'o casă 'ntreagă, împresurată de slugi? Pe drept cuvânt, ar fi trebuit să'i fie frică. Puteà să fie ucisă. Totdeauna aşa păţeau singuraticele astea bogate. Servitorii aveau să afle cât este Despina de avută şi, ignoranţii, deşi poate că ea îşi avea banii la vr'o bancă, (lui Marinică îi plăceà să se prefacă a nu ştì unde sunt), aveau s'o sugrume, ca pe o babă oarecare, cămătăreasă. Era păcat de ea. Credea că le stă lor pe grumaji, că le stânjeneşte lor buna vieţuire! Sisi era datoare să'i spună că se înşală, că lor tot le pierise un membru din familie, un om din casă, Izu, şi că ei n'aşteaptă decât să'şi sfârşească ea anul de doliu, ca să se distreze, să bată teatrele şi localurile voioase. Şi lor li se urâse cu o viaţă de sihăstrie. Dacă se simţeà ea preà obligată şi simţea, ca o milionăreasă ce erà, nevoia trufaşe de-a răspunde serviciilor de prietenie, desinteresate, n'avea decât să cumpere o vilă mică pe undeva, la Sinaia, la Predeal, unde să petreacă cu toţii vara. Şi de-acolo iarăş aveau să se întoarcă cu toţii în strada Negustători! Prea singuri erau şi ei în casa locuită de patru persoane până eri, cămin fără copii. Şi vezi, câtă vreme a fost săracă Despina asta, a avut nevoe de consolarea prietenei ei Sisina şi de societate; acum, cu milionul, nu'i mai trebuesc mângâerile şi apropierile. Are, pe semne, pe cineva... Nu e nimeni nebun să se pusnicească. Dar şi la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

monastire e gloată... Să nu mai crezi astăzi în prietenie!...

Marinică nu se 'nvoià de loc cu ideia plecării din casa lui a Despinei, pentrucă o iubeà, firește. Mai ales pentrucă o iubeà și o voià aproape. Și nici ea nu se împăcà să piardă cea mai deplină ospitalitate. Ce'i drept, îi părea rău, și că se va despărți de Sisi, pentru înșelarea căreia foarte des o mustrà cugetul și plângea în petalele batistelor ei. Dar plecând, nu era sigură că n'o va înșelà mai departe,... mai mult din potrivă. Case găseà, dar nu'i plăceà nici una.

Erà destul să intre într'o încăpere, să trăiască un moment cu gândul în ea, ca să se împresoare de pustietate și să plece nemulțumită.

Il iubeà pe Marinică, îl aștептà noaptea, se deprinsese, îi plăceau acuma clipele de emoție ale așteptării lui, îi atâtase simțurile și se obișnuise cu înșelăciunea, și cu dojana conștinței chiar. Dacă plecà, până și Sisi i-ar fi lipsit.

Dar nici nu puteà să'i spună prietenei sale că ar dorì să rămână mai departe în vatra ei, ca să nască acolo. Ar fi vrut ca Eufrosina, cu mare stăruință, s'o oprească. Ar fi voit, cu alte cuvinte, ca Frosa să'i destăinuiască lui Marin, că prietena ei Despina „a greșit cu cinevà", și să'i mai spună că, ei, ca singurii și adevărații ei prieteni buni, sunt datori s'o ascundă în casa lor de ochii lumii.

Dar Sisi, cu toate înlesnirile ce i le făceà Marinică, înțeles cu amanta lui, nu mărturisea păcatul prietenei sale Despina, bărbatului temut.

Femeia însărcinată făcuse primul demers pentru avortare: se dusese cu gândul ăsta la un doctor mamoș. Medicul îi spusese că o crede în adevăr însărcinată, deși fătul nu se mișcase în pân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tece; dar femeia nu voise mai mult. Ideia scotocirii trupului ei, umblării în chip intim a unor mâni, a unor instrumente pe ea, prin ea, o înfiorase, şi amână deocamdată hotărîrea ei.

Şi Marinică respingea gândul unui avort. Ideia că va aveà poate un copil cu Despina, îl umpleà de bucurie paternă, trufaşe. Il îngrijorase numai amintirea sifilisului, dase şi el fuga la medicul lui curant, iar acesta îl liniştise: puteà să aibă un prunc dolofan, inteligent, sănătos toată viaţa.

Intr'o seară, Marinică se arătă mai vesel ca or când. Adusese icre negre, stridii şi şampanie. Cu zorul, mai ales pe mucenica de nevastă-sa care se codeà, resemnată prin firea ei dinaintea a tot ce e petrecere, sărbătoare, o îmbià la băutură. Pretextul bucurii lui, era că guvernul, clătinat, gata să cadă, îşi lungise viaţa cu cel puţin o jumătate de an.

Mai îndemânatic, mai norocos în noaptea aceia, amoros, isbutì să descleştezе conca de fier a conştiinţei nevesti-si şi s'o aducă pe Sisi la mărturisirea tainei prietenei sale. Ignoranta şi nevinovata soţie destăinuì soţului, că prietena ei Despina, sărmana de ea, este îndrăgostită, că la trei luni după moartea bărbatului ei a păcătuit, şi că, nenorocirea nenorocirilor! a rămas însărcinată.

I se rupea inima Sisinei de nefericirea scumpei amice. Plângea istorisind, şi'l jurà pe toţi sfinţii pe Marinică, să nu cumvà s'o dea pe faţă cuivà. Ar murì, Despa, să înţeleagă din vre-o aluzie, că tu o bănueştì! oftà Eufrosina şi se frământà în nelinişte.

Bărbatul nu se revoltă de nestatornicia femeilor, şi 'n inima lui, abià semănate, încolţiră pe dată mila şi durerea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce o să se facă sărmana, întrebă el, singură, în primejdie de moarte? Căci Despa ta nu mai e așa de tânără, și s'ar puteà să i se tragă moartea din nașterea unui țânc.

— Doamne! se turbură soția deputatului, cum nu s'a gândit nici ea, nici ticălosul de bărbat care a sedus-o, la urmări? Cum de nu i-a fost lui milă de ea? de situația ei? Acum el o fi petrecând; firește, ce să'l doară pe el?... Ce zici tu, Marinică?

— Ce să zic? Tot e mai bine să nască, decât să lepede. Avortul, care se poate aflà, și urmează să fie pedepsit ca o crimă, pentrucă este o moarte de om, avortul e și mai primejdios ca o naștere, lucru natural. Mă înțelegi. Ar puteà să'l deà la doică pe copil; ar puteà să ți'l dăruiască ție... Tot ai fost tu stearpă. Săraca!

— Și ce să fac eu cu el?

— Să'l crești, cu ea împreună; dar ca pe copilul nostru. Să'l cheme Voiculescu.

— Nu 'nțeleg de loc, Marinică, deși mi se pare că tu spui un lucru tare deștept! Stai să văd. Zici să'l luăm noi, ca și cum noi l'am fi făcut. Dar... n'o să știe nimeni?

— Cine poate ști? Mă duc eu, de pildă,—poate să se ducă orcine—și declar că nevastă-mea, Eufrosina, a dat naștere unui prunc, de gen masculin, să zicem, pe care avem să'l botezăm cu numele cutare; și oficiul stării civile îmi eliberează act, după spusele mele.

— ...Și copilul făcut de ea, o să creadă lumea că l-am făcut eu cu tine!... se miră soția, bucurată oarecum.

— Natural!

— Dar moașa, servitoarele casei? întrebă Sisi.

— Moașa n'o să vă cunoască de mai nainte pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nici una. O să creadă că Despina e doamna Voiculescu. Ce pagubă?

— Da... se trudeà să vadă lucrurile Eufrosina.

— Servitoarelor noastre o să începi dela o vreme tu, să le spui că eşti însărcinată, şi o să mai spui şi icì şi colo prin lume, dacă vreai... Iar Despina să steà mai dosită, dacă o fi preà mare 'n pântece.

— Ce grozăvie! ce grozăvie! Dar ştii că e o idee minunată asta? Dacă aş şti că Despa nu doarme, m'aş duce să'i propun acùma. Va să zică trebue să'i spun mâine că m'am destăinuit ţie... că i-am încredinţat şi altuia secretul ei!..,

Voiculescu zâmbeà, nevăzut. Şi grăì, serios:

— Incă nu'i spune nimic. Roagă-o doar să nu se mute, si asigur-o că la naştere ai să fii faţă şi tu. Să nu se mute. Săraca!

Dimineaţa, Frosina, deşteptată, nu părăsì ca de obicei patul, ci adăstă să se deştepte şi bărbatu-său. Voià să reînoiască cu el conversaţia de seară.

— Ţ'aduci aminte ce-am vorbit noi-aseară? întrebă femeia.

— Multe şi mărunte! făcù nepăsător Marinică.

— Nu'ţi aduci aminte?

— De prietena ta, cu pocinogul? şi el arătă cu capul spre camera Despinei.

— Da. Ai spus să'i luăm noi copilul de suflet.

— Chiar aşa, nu cred să fi spus... căscă Marin, Ce'i drept, totdeauna m'am gândit cu părere de rău, că nu avem nici un moştenitor, şi mă gândeam dacă n'ar fi bine să luăm unul de suflet. Dar Despină-ta poate că nici nu e însărcinată. Văd că n'are pântec; e strânsă 'n talie ca o viespe.

— Este grea, cu toate astea...

— Copil de suflet? nu'i bine! Dacă am puteà face aşa, ca să creadă până şi el că e al tău, al

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nostru... Ar fi și situația lui mai frumoasă în viitor. N'ar avea de ce să țină capul în jos, rușinat, și nici mă-sa, Despa, n'ar suferi dezaprobarea lumii. Cât despre tine, ți-ar părea rău să nu te creadă lumea stearpă? Cred că nu. Și nici noi n'am luà chiar din drum, un moștenitor al averii și al numelui nostru, copil de țigan sau de derbedei... Odrazla Despinei, milionăreasă, trebue să'l aibă și pe tată-său om subțire, ca pe mă-sa.

— Atunci să'i propun ei, chiar azi.

— Nu. Pe ea hotărăște-o să rămână la noi. Nu'i spune că i-ai divulgat secretul. Este destulă vreme pentru asta. De ce să se sfiască de mine, de pe acum? Atunci, în preajma nașterii, o să aibă mai mult rost, și sfiala o să'i fie repede copleșită de alte sentimente... Te pomenești că tatăl copilului nu știe încă pozitiv că va fi tată, și că, dacă ar crede așà ceva, ar cere-o pe Despina de nevastă.., dacă altcevà nu s'ar opune... Dar nu asta ne-ar împiedica pe noi, să ne arătăm, printr'o propunere mai mult decât prietenoasă, ce inimă avem. Altcevà mă mai oprește: Despina are o avere de un milion, pe care e firesc să o lase moștenire copilului ei; să nu creadă ea, că'i vrem vlăstarul, ca să'i apucăm și milionul. De altfel drept ar fi ca pruncul, deși purtând numele nostru, s'o moștenească și pe ea, nu numai pe noi. Și am avea atunci un copil fericit, în zilele lui! Asta ne-ar convenì. Dar poți să știi ce i se va părea ei că vede în intenția noastră creștinească? Lasă-o de ocamdată. Nu'i spune că știu tot. Hotărăște-o numai să rămână la noi. Iar când va vedea ea, că se apropie zilele grele ale facerii, are să poată mai bine pricepe noblețea propunerii noastre. La nevoe, altfel prețuește omul ajutorul ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

i se dă, decât până n'a ajuns la strâmtoare.

— Am s'o rog în toate chipurile să rămână la noi, repetă Frosa, îngândurată și mirată de marea pătrundere a soțului ei.

In noaptea aceia, Voiculescu istorisì amantei lui tot ce urzise cu nevastă-sa. Ziua, Sisina vorbì mult cu Despina, șezând amândouă la taifas, singure. Ii spuse că bărbat ca al ei nu se mai pomenea, că era îngăduitor, iubitor și cinstit.

Amantei nu'i plăcù și nu înțelese de ce soția pomenise de vre-o două ori de „cinstea" lui Marinică.

Cu încăpățânare, soția stăruì, până căpătă o făgăduială serioasă, dela prietena ei Despina, că va rămâne acolo, în casa lor, și nu'și va mai căutà altă casă: un pustiu de odăi, în care ar putea să fie gâtuită, ucisă, chiar de slugile ei.

Marinică râdeà, în iatacul iubitei, fără hohot de astă dată, satisfăcut de cum îi eșau toate în plin. Imbufnată oleacă, frumoasa văduvă i se jucà în păr, i'l înfășurà pe deget și trăgeà tărișor, câte odată.

— Ai mult păr alb, mă uitam eri la tâmplele tale, susură frumoasa, nemulțumită oarecum de el, care ședea acum visător, ca un obosit; ca mâine nici n'ai să mai poți să te uiți la mine. Imbătrânești.

De o vreme, Despina nu mai simțeà în bărbatul iubit, furtuna aceia pe care necontenit o dorește femeia să cadă fierbinte asupră'i, să o frământe ca pe un frunziș tufos, ca pe un aloat brutarul — pitarul sânilor și al șoldurilor ei. Furtuna așteptată cu instinctul de către fecioară, temută și visată; voită, căutată chiar de către femeia deplină,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

adânc ştiutoare, şi mereu însetoşată de frământarea ei, nu mai cădeà asupra Despinei. Marin se potolise. Imbătrânea. Despa simţea ca o nemulţumire, ca o dezamăgire. Ea nu semănà cu Eufrosina Voiculescu, fire săracăcioasă ca o vegetaţie de pivniţă, dăruită cu puţin şi poate mai nimic, făptură a cărei inimă poate fi plină de simţiri altfel omeneşti, mai omeneşti poate decât dragostea.

Despina află aşa dar din gura amantului, tot ce ar fi dorit în inima ei. Nu mai aveà să se teamă, că ar semănà bănueli, şezând mai departe în casa lui. De lumea care vizità casa Voiculescu, aveà să se dosească pe cât era posibil. Prietena ei, Sisi, o împresurase de rugăminţi, să rămână locului. Cât despre trecerea copilului ei, dacă aveà să'l aibă, de-a dreptul în patul şi sub numele soţilor Voiculescu, — fără ca să aibă motive, îndurerată, fără să ştie de ce: refuzà. Silită să se desluşească amantului, ea spuse că nu i se pare serios, cuminte, obişnuit, să se dea drept mamă: o femee care nu poate naşte copii.

Propunerea lui Marin, care aveà să vie, cu trecere de vreme, şi din partea nevesti-si, pe Despina o hotărî din potrivă: o hotărî să lepede. Amantul abià putù să primească dela ea promisiunea că se va mai gândì, şi că'l va vestì şi pe dânsul în ajunul avortării.

Sfântul Gheorghe, epoca mutatului, trecuse pe nebăgate în seamă. Despina rămăsese la bunii ei prieteni. Casa păreà tot mai intimă, celor trei făpturi mulţumite în multe privinţe. O dragoste frăţească le uneà, fiecare fiind îndrituit să aibă recunoştinţă, faţă de ceilalţi. Şi Frosa era plină de recunoştinţă; şi faţă de bărbatu-său, care se purtà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de un cârd de vreme mai blajin, mai egal cu ea; şi faţă de Despina, milionara care primea să rămână în cuibul ei, încredinţându'şi lor tot: viaţă, avere de un milion, taine înfricoşate. Intreaga lume era mulţumită, pentru localnicii sălaşului deputăţesc din strada Neguţători.

Mai fusese odată prinsă Despina de o slăbiciune mare, cu ameţeli, cu greţuri, care învăluise totul pentru ea în mâzgă şi în muşiţă, cu vărsături, cu senzaţia năruirii. Dar răul trecuse, statornicind ideia că ea e însărcinată.

Sosise timpul avortării. In fiecare seară se gândeà femeia, suferind în închipuire tot ce ar fi întâmpinat pe mâna medicului mamoş, şi se hotărà ca a doua zi să purceadă la operaţie. Dar a doua zi rămânea acasă. Se temeà. Şi tot mai mult înclinà să'l asculte pe Marinică. „E mai uşoară o naştere, rostise el, atotştiutor, decât un avort. Toate femeile nasc, nu moare nici una la miel Dar din cele care leapădă în silă, multe se întâmplă să moară, sau să rămână neoameni. Şi dacă 'ai murî, aşà este că ar aflà toată lumea, tot ce am ascuns până acum: că ai fost borţoasă, că ţi-ai călcat doliul la trei luni, şi ar pricepe că cu mine ai păcătuit, ar pricepe toată lumea şi până şi Sisi. prietena pe care o cruţi atâta. Dacă naşti însă un copil, nimeni nu ştie; lucrurile sunt aranjate cum nu se poate mai bine, Sisi ajunge mamă, şi e bună ea! mititelul va creşte la tatăl lui şi sub privigherea şi-a ta, care nu vei mai plecà din casa noastră. Iar pe viitor, ca să nu mai rămâi grea, vom luà măsuri. Sunt berechet! Au miniştrii, oamenii bogaţi, multe odrazle? Nici moaşa, pentrucă nu vom chemà un doctor, nici ea n'o să ştie cine eşti... Şi ei o să'i spunem că o moşeşte pe doamna

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaniamare.ro/index/1901-1932

Voiculescu. Iar dacă rămânerea ta în casa asta o să ți se pară imposibilă, pentrucă prea te-ar bănui lumea, o să'ți iai o casă prin apropiere. Acum sunt sigur că vei veni pe aici, atrasă de copilul tău, și că mă vei primi la tine. Ne-am ferecat cu lanțuri tari unul de altul.

Femeia, înduplecată în cele din urmă, își sărută amantul cu recunoștință. Era aceasta într'o noapte de April luminoasă și caldă, ca în toiul primăverii.

Sisina, n'avea decât să 'i propună și ea, Despei, pusă la cale de Marinică.

Intr'altă noapte, pe la sfârșitul lui Cireșar, Despina își pieptănà părul lung, negru cu răsfrângeri albastre, sub lumina puternică a două becuri de gaz aerian. Doreà să sfârșească mai de grabă, era obosită oleacă, dar mânile ei, roabe ale deprinderii, nu i se zoreau de loc. Dreaptă, în fața oglinzii, în care se vedeà întreagă, ea nu se găseà întru nimic schimbată: era aceiaș făptură fragedă și albă, poate mai sporită ceva în șolduri, mai îngrășată, mai împlinită, dela durerea văduviei.

In noaptea asta, Marinică aveà să vină în iatacul ei,—așa le fusese înțelegerea de cu ziuă. Nu se 'ntâlneau în toate nopțile, și emoțiile nu conteniseră să le sâcâe inimile.

Își împletise coade, văduva frumoasă, le legase funde la vârfuri, le aruncase pe spate și, cochetând cu ea, din oglindă, tocmai ridicase brațele în aer și întinsese gâtul, ca și cum s'ar cere sărutată.

Dar brațele 'i căzură pe dată de-a lungul corpului. Femeia își strânse mânile pe sân, într'o atitudine de spaimă; și pentrucă cele ce simțeà ea, își aveau obârșia în lăuntrul corpului, Despina, rezemându-se de pat, galbenă, își duse mânile la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pântece. Acolo se mișcà, svâcnea, bătea ceva strein parcă de ea însăși. Odaia se legănà ca pe valuri domoale, garderobul se puteà să cadă pe parchet, masa aveà să se ridice într'un picior. Cu toate astea candelabrul, nesimțitor, nu se mișcà.

„Nu se cutremură pământul, deduse Despina. Se mișcă pruncul din pântecele meu! înțelese ea. Firește! am un copil!" Își privì pântecele și'l mângăe cu palmele amândouă, ușor, mereu, ca și cum pruncul abià trezit la viață, ar fi putut de pe acum să simtă desmierdările materne.

Și pe dată, gândul că voise să ucidă viața zămislită, plămădită cu sângele ei, adăpostită 'n ea, o mustră, o rușină. Puteà să fie un băiat acolo, un om deștept și frumos, ca Marinică!

Femeia stătù cetluită multă vreme așa, sprijinită de crivat, înfiorată, în așteptarea svâcnirilor, dorindu-le, gânditoare, emoționată, mângăind în neștire lăcașul plodului. Se gândea vag că va trebuì să se prefacă, până și față de copil, că nu'i este mamă, că'l iubește așa, pentrucă e mic, pentrucă e alb și grăsuț ca un înger, pentrucă o privește cu ochi mari și are guriță roșie, pentrucă este al prietenei ei. Dar încaltea aveà să'i lase toată averea, tot milionul, ca să calce pe urmele lui tată-său, ba și mai sus, să ajungă ministru.

La primele bătăi în burta ei, Despina țipase, sunase, dar nu fusese auzită, și nici servitoarea nu venise. Deși se liniștise, înțelegând ce se petrecuse cu ea, și că nu'i nici o primejdie, femeia pregetă să stingă amândouă luminile, când voi să se culce. Îi erà frică, așa ca de hoți, de necunoscut, de beznă. O înfricà ființa aciuiată în lăuntrul ei, îndoita ei viață, care se vestise un minut, se frământase, și-acum nu se mai simțeà, de parcă n'ar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai fi fost. Era speriată oleacă, dar nu știa de ce: de viața din viața ei, sau de putința ca lăuntrul ei să cuibărească un mort.

Marinică și Sisina aflară, fiecare în taină, că acela care avea să fie urmașul lor a dat semne că va să vină pe lume.

Mișcată, Eufrosina spuse celor două slugi ale casei că ea este însărcinată și că este în a patra lună, că plodul s'a mișcat. Slugile se bucurară; fù oarecare petrecere în toată casa, în ziua aceia.

Sisi o luă la o parte pe Despina, îi spuse ce hotărâse ea, în înțelegere cu soțul ei, cel mai bun și mai drăguț bărbat din lume, și că deacum puteau vorbi toți trei la olaltă de copil. Seara se bău șampanie. Micuțul, dacă avea să fie băiat, avea să se numească Marin, ca binefăcătorul lui părinte adoptiv. Avea să se numească Marin și pentru ca să creadă el, micuțul, chiar când s'ar fi găsit cine să'l informeze că este adoptat: că este cu adevărat copilul lui Voiculescu. Dacă avea să fie fetiță, avea să se numească firește Eufrosina, „muma cea fără pereche de bună", lăcrămà Despina, propunând.

Și era sinceră amanta, și cu inima sfâșiată de ghiarele ascuțite ale mustrării. Mărgăritare mari picau din genele ei; îngrijorat și mișcat oarecum o privèa amantul, de față fiind. Dar chiar în noaptea aceia, cu o reînoire de patimă, ca și cum răsplătiseră de curând păcatul lor, sau regăsiseră noi porniri, noi îndemnuri să se iubească, — șezură până la ziuă la olaltă.

Deputatul Voiculescu își reluase destrămatele legături cu Leormanul, cu moșia lui. In primăvară,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şezuse o săptămână încheiată la Răzoarele, iar acum, la seceriş, avea să plece de-asemenea pe mai multe zile. Treburile îi mergeau toate în plin. Avea un an bun, mănos. Pusese rapiţă pe partea de moşie cumpărată dela Sorţescu prin Haznagogian, şi socoteà că din vânzarea ei să'şi scoată toate cheltuelile, şi sămânţa pentru recolta viitoare.

Pe Medea n'o mai văzuse, şi numai ea pe lume ar fi vrut Marinică să ştie: cu ce femee frumoasă trăeşte el, milionăreasă, tânără, şi că i-a făcut un copil. Totuş, rar se gândea bărbatul înşelat la fosta lui soţie, şi nu căutà s'o vadă nici în amintire.

Pe când lumea goleà Bucureştii, plecà peste graniţă sau la ţară, Voiculeştii, ca să păstreze mai bine taina Despinei, stăteau împreună cu ea în casa tăcută din strada Negutători. Aşà, nu mai aveau pe cine vizità şi cine să'i viziteze. Numai Marinică plecà uneori la Leorman, ca să se întoarcă de grabă. Sisi întrebà mereu, cu ochii la pântecele Despinei, pipăitori:

— De când să încep să'mi pun ceva, să mă îngroş, ca să par însărcinată? Văd că eşti încă mică, nu pari grea. Nu te doare, strânsă în corset? se îngrijorà prietena.

Despina se încorsetà şi nu păreà de loc schimbată. Dela şapte luni însă, soţia fù de părere că Despa începe să deà de bănuit. Insărcinata nu aveà încotro. Incepù să poarte haine largi şi să nu mai iasă la plimbare ziua.

Deşi voise să se înstreineze de toată lumea, să se închidă în familia Voiculescu, rubedenii iscoditoare, prietene încălzite aşa dintr'odată, ca apucate de tandreţe, veneau când şi când s'o vadă pe Despina, pe văduvioara milionară. Veneau chiar dintre cele care fuseseră furioase pe moştenirea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaraza.ro/mdr1901-1932

ei, neamuri din partea bărbatului, însă care se măsuraseră în gând cu ea şi i se găsiseră cu mult superioare. Cunoştinţe din societatea lui Romulus David, foarte politicoase, parte bărbaţi, gata să'i facă curte, să'i spună cât o iubeau de mult, în taină, se strecurau pe uşa casei — tot mai neprietenoasă. Despina tot mai des n'aveà chef de vorbă, şi mosafirii nepoftiţi şi nedoriţi rămâneau în sarcina Frosei, iar gazda n'aveà încotro. Se răstignea între mosafiri, le ascultà palavrele, dar nu erà de fel încântată. Cu trecere de vreme, vorbe cu două înţelesuri începură s'o jicnească, mai întâi în prietenia ei oarbă pentru Despa. Ea socoteà că ştie bine vinovăţia acesteia,—nu ştià însă cu cine păcătuise prietena—şi suferea când altul, cât de pe departe, da cevà să se 'nţeleagă.

Veni timpul să i se spună soţiei lui Marinică pe faţă, că e prea frumoasă tânăra văduvă şi că e primejdios pentru o soţie s'o adăpostească. Sisi se supără, se răsvrătì parcă în potriva dihoniei, dar ideia pătrundea, aţâtà şi cloceà.

Deşì primise să treacă drept mumă pruncului ce aveà să'l nască Despina, nu mai putuse spune nimănuia că este însărcinată, pentrucă ea nu era în stare să rostească o minciună aşa de temeinică. De-asemenea, firește, nu'şi îngroşase cu cârpe trupul, nici la şapte, nici la opt luni de sarcină ale Despinei.

Sisi începù a oftà fără pricină deslușită ei, a cădeà în mâhnire. Nu se mai simţeà atrasă de iatacul Despinei, ba chiar îl ocoleà, de când aceasta şedeà mai bucuros acolo. Despre cele puse la cale cu Marinică, nu era în stare să deschidă vorba în nici un fel.

Şi tăceà şi el, presimţind că lucrurile nu s'au

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îmbinat, nu s'au alcătuit după speranțele lui. Și necontenit își îndemnà acuma ibovnica, să fie mai linguşitoare, mai drăgăstoasă cu Sisi; s'o descoasă de ce se tot posomorăște. Despina însă nu puteà să se mlădie, și vremea trecea. Senzațiile trupești îi luau toată atenția.

— Servitoarele noastre știu că Despa e grea! îi spuse într'o seară Sisi lui bărbatu-său.

El tăcù; rumegà.

— Ca să nu știe nimeni, era peste putință și mă mir cum de te-ai gândit la asemenea parascovenie. Pe semne însă că tu ai vrut să nască la noi, și alt nimic!

Soția își îngăduià să fie încruntată; vorbea aspru și răspicat și se uità pe sub sprâncene.

— Nu te înțeleg! făcù Marin. După cum văd ai fost uşuratecă și nu vreai să dai vina pe tine. Într'un cuvânt: vreai să'și ia catrafusele? Să și-le ia, și cât mai repede! Zău, adică ce câștig eu din tăinuirea porcăriilor prietenei tale? Ba chiar voiam să te întreb, ascultă: individul care a lăsat-o grea, știe de asta sau nu? Și știe că ea e cuibărită în casa mea de om fără pată, de deputat?... Te rog s'o întrebi, cât mai e vreme. Nu vreau să nască aici... Vreți să mă faceți de ocară? Să nu ți se pară glumă or vorbă de clacă: trebue să afli din gura ei, dacă ibovnicul ei știe că a lăsat-o grea! Pentrucă dacă știe, n'o pot răbdà o zi mai mult aici! O zi!

— Sunt numai eu vinovată, că a rămas la noi? întrebă, de astă dată cu voce scăzută, în apărare, Eufrosina.

— Nu știu! Eu am fost prieten cu bărbatu-său, nu cu ea,—și tot prin voi, prin neamul vostru. Eu stau cu ea toată ziua bot în bot? E prietena ta!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ro.wikisource.org/wiki/1901-1932

Soția fù silită să recunoască în gându'i, că n'aveà dreptate să se supere or să bănuiască. Marin n'o vedea pe Despa decât la mese și foarte puțin peste zi. El nu intrà mai nici odată în iatacul ei, în care însărcinata stà acum ceasuri întregi; iar noaptea doar nu putea s'o vadă decât în vis poate. Ea nu'l simțise nici odată că lipsește, nu'l văzuse furișându-se de lângă ea, ca să se 'ntoarne în zorii zilei.

Sisina se dojenì și, înseninată oarecum, se gândì la prietena ei cu compătimire, gata s'o apere, s'o îngrijească. Bănuelile lumii aveau să se stingă, intrigile n'aveau să izbutească, slugile casei, cari aflaseră, aveau să tacă. Da, pentrucă în fața unei fapte bune, de ocrotire, toată lumea se pleacă. Și Despa aveà să nască, îngrijită ca o soră, de ea. Dacă Despa ar fi plecat acum, ar mai fi aflat-o un cârd de oameni. Dar și Marin avea dreptate: trebuia s'o întrebe, dacă seducătorul știa că are să aibă un copil și știà că este la ei.

— Știe el, știe mizerabilul care... că tu o să naști? o întrebă Sisi pe Despina, după o purtare drăgăstoasă ca mai de mult, timp de două zile. Știe?

— Nu! N'am mai voit să'l văd! Nu l'am înștiințat! rostì limpede văduva, și'și acoperì fața cu palmele, ca rușinată.

Iar mai apoi, printre degetele'i roze, suspină:

— Nu'l mai iubesc. A fost o nebunie! Și de ce să'i fi trimis vorbă, când n'am nevoe de sprijinul lui, în nici un fel.

Sisina îi da dreptate. Tăcură amândouă. Apoi vorbiră de una și de alta. Soața lui Marinică își liniștise sufletul, dar totuș nu se simțeà pe deplin mulțumită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Știi? îi spuse ea lui Marinică, ticălosul care a lăsat-o pe Despa însărcinată, habar n'are! Ea n'a mai dat ochii cu el.

— Aș! făcù ochii mari deputatul.

Și el își trecù mâna pe frunte, ca și cum înlăturà o grije, ca să se gândească mai adânc la altceva. Părea foarte preocupat. Cu siguranță că guvernul se clătină.

Tot mai voluminos, fătul, în care inima începuse să'și ticăe clipele vieții, se frământà în cuibul lui întunecat, își bățeà cu picioarele matricea; parcă ar fi voit să se termine odată cu ținerea lui la beznă și la strâmtoare, dornic să culeagă stelele și infinitul, cu ochii, din bolta cerului în boltirea țestei lui mărginite. Ce'i păsà lui al cui este? Ce'i păsà nouei vieți de încurcătura ce puteà s'o aducă pe lume?

Când se împlinì vremea, dureri nemilostive înghioldiră, desrămară, sdruncinară lăuntrul femeii însărcinate. Svârcolindu-se, întinzându-se, rupându-se, cocoloșindu-se, frumoasa văduvă își încleștà gura plină de gemete; cerșea mântuire moașei, din jurul ei, și Sisinei, nelipsită de lângă ea.

Lui Marinică i se istorisea, cu lacrămi de compătimire, de către nevastă-sa, cât sufere biata Despina, ca să le facă lor un moștenitor. Une ori Sisi blestemà pe bărbatul care a semănat, așa un prunc, și habar n'are de suferințele soației lui.

Marinică le dusese pe amândouă slugile casei la țară, la Răzoarele, ca să orânduiască acolo, le spusese el, casa și gospodăria, pentrucă, după nașterea copilului, aveà să vină toată familia lui la țară. Greul casei îl duceà o slugă nouă, care aveà să fie dată afară, după leuzia Despinei. Sluga a-

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ceasta vremelnică n'avea să știe cine sunt și ce este cu stăpânii casei din strada Neguțători. Putea să creadă că Despa e sora Frusinei.

Marinică aşteptă nerăbdător, sfârşitul celor nouă luni. Dacă se întâmplà să pice vre un mosafir. vre un Leormănean cu jalbă de sprijinit de către deputat, acesta se cotorosea repede de nepoftit, şi nimeni, nici rubedeniile apropiate ale Eufrosinei, —rude care nu se prea arătau, nu bănuiau şolticăria.

Gângania de copil le da de lucru; schimbase meremeturile casei. Rând pe rând, bucuria că va fi părinte şi mila pentru suferințele bietului trup al iubitei, găzduiau în inima lui Marinică. Dela o zi la alta, aşteptarea se mută apoi dela ceas la ceas.

Scâncetul, geamătul sfâşietor, scrâşnetul neuşurării, se auzeau din sala în care bătuse odată atât de încordat inima părintelui de azi. Şi coana moaşe voia s'o liniştească pe suferindă cu vorbele: „Lasă, cucoană, că o să'ți vie acuşica niște dureri bune, niște dureri mari de tot, de ai să crezi că te despici şi te fărami, şi ai să te uşurezi! ai să naşti! Cât te doare acuma nu'i nimic, floare la urechel"

Şi cumplitele dureri, de pomină, stranii, spăimântătoare, veniră într'adevăr, spasmodice, sleitoare. Frumoasele şolduri se deschiseseră, încheeturi se descleştară; durerea se destăinuì, țipă după un ajutor oarecare cu urlet şi răget de fiară înjunghiată în beregată, şi Despina născù: simți la o clipă, crezută pragul morții, că suferința fără nume conteneşte într'un fel, că se potoleşte, şi auzì, ca prin vis, un miorlăit ca de pisoi.

Frusina nu se aflase de față la ivirea moşteni-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

torului pe lume. Fugise, nu mai putùse îndurà crâșnetul și sdrobirea prietenei sale.

Moașa învelì copilul la repezeală și eșì cu el pe sală, ca să'l arate.

— E băiat domnule, să'ți trăiască! strigă ea voioasă, ca pentru împrejurarea de față și știind că o așteaptă un bacșiș împărătesc. Să fie cu noroc! Să'l vedeți mare și voinic!

Marinică nu văzù mare lucru: un boț de carne, din care nu deslușì decât nasul și urechile mari. Tatăl surâse, și grăì:

— E sănătos?... Dar nu'i al meu... Are să trăiască, ce zici, coană moașe?

— O mie de ani, domnule! Dați fuga la oficiul stării civile.

Urmându'și planurile de dosirea maternității, Voiculescu răspunse pe dată:

— Mai de grabă decât mine, coană moașă, du-te dumneata la doică, cu copil cu tot, după cum am vorbit. Cucoana asta, rubedenia noastră, e bolnavă de nervi, și nu mai poate suferì. Mă tem de viața ei.

Apoi, după ce privise iarăș pruncul:

— Nu'ți pare că e preà urechiat, copilul? Ce fel de nas o să aibă?

Moașa râse, și rostì numai de cât:

— Are urechi mari, o să fie ascultător... O să facă un nas întors, ca de bancher.

„Adevărat!" se gândì uimit Voiculescu. „Mititelul seamănă leit cu răposatul Romulus David. Se poate așa ceva? Romulus a murit de un an împlinit, parcă!... S'ar puteà să semene cu el? Și cum să nu se poată, dacă s'a putut? Cu el seamănă pruncul!

Moașa se dusese să se îmbrace. Sisina tocmai trecea. Marin o chemă lângă el, și o întrebă încet:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mon1901-1932

— L'ai văzut pe micuț? Ce zici? Știi cu cine seamănă leit? Nu știi! Nu ți se pare că cu Romulus David?

Ducându'și mâna la frunte, holbând ochii mari, Sisi rosti:

— Chiar așa! Leit el! Urechile lui blegi, mari... Nasul înclină să fie coroiat... Dar Romulus e mort de mult! Oare pentrucă i-a fost el cel dintâi bărbat?... întrebă ea, naivă, neștiutoare.

— Pe semne! se întristă Marinică.

„Ce urechi mari are, și depărtate de cap! se uimise și maică-sa, când i'l luase moașa, ca să'l ducă la doică.

Pruncul, hotărît că aducea prea mult cu Romulus, că era tiparul lui. Adevăratul lui tată, zămislitor, Marin, suferea și'și lua peste picior suferința, căci nu putea tăgădui strajnica asemănare. Era aceasta o pedcapsă a lui Dumnezeu, se întrebă cu temere omul, intrat în sfera superstițiilor, sau era ceva firesc, neștiut încă de el, și poate nici de alții? Și Frosa, pe gânduri, spusese: „L'o fi făcut Despina cu vre'un văr primar de-al lui Romulus..." atât o izbise și pe ea asemuirea.

Despina, cu sânul sumes și strâns cu putere într'un corsaj, pentru ca laptele venit în mamele să sece, și pentruca să nu se trădeze apoi femeia că e mumă, simțeà junghiuri ucigașe în piept, și se temeà să nu'i coacă.

Pruncul de față fusese luat, și cei trei părinți ai lui socoteau să'l readucă la cămin, după ce se va fi ridicat muma din pat. Făceau așa ca să se ascundă cât mai bine adevărata lui obârșie maternă. Doica, moașa, știau și ele că până ce muma nu va fi tămăduită, sculată din leuzie, ea nu vrea să'și vadă copilul. Era mai cuminte așà, și pentru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ca Despina să nu prindă prea mare dragoste de fiul ei, și să poată astfel trece mai ușor mititelul, drept copil al Frosei, care nu se mai împotrivea acum, în nici un chip, nici măcar posomorându-se ca să'l aibă.

După atâta suferință, firește că muma ar fi vrut să'și vadă vlăstarul alături de ea, și că nu aveà ochi să'l vadă pe amantul ei. Și de față cu Frusina, când el se arătà în pragul ușiacului, amanta îi făceà semne din pat să nu înainteze, să plece, iar Marin nu aveà încotro, se supunea.

Nici la o săptămână nu fù lăsat să se apropie. Nici la două. Bărbatul însă începù să fie bântuit de nostalgia nopților de iubire de până mai eri. Avea să piardă oare, pentru plodul acela, care nici nu'i semănà lui, dragostea Despinei? Nu făcuse tot ce fusese omenește cu putință, un adevărat roman de senzație! pentru acoperirea și fericirea secretului lor? Nu suferise prin suferințele ei? Nu fusese, prea mult timp, lipsit de tot ce i se părea lui pe lume frumos și vrednic de trăit? Pentru ce îl chinuia Despina? Trebuia oare s'o cucerească din nou?

Leuza se ridicase din pat, își recăpătà zilnic culoarea ușor trandafirie din obrajii albi și fragezi, elegantele'i și cochetele'i toalete o făceau aceiaș Despă frumoasă, șoldurile ei nu mărturiseau nimic din ce îndurasera; nimic nu destăinuia pântecul, din ce tăinuise, și iarăș erà parfumată amețitor cocheta femee, și iarăș privirea ei catifelată aprindea ochiul în care privea.

Era în preziua venirii copilului, împreună cu doica lui, acasă. Servitoarele dela țară trebuiau să vină și, de asemenea până 'n prânz trebuia să fie concediată înlocuitoarea lor. Marinică, în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1901-1932

grijat, aţâţat, însetat, îndrăgostit. abià aşteptà să înopteze, ca să încerce uşa iatacului iubitei. Ii şoptise că nu mai poate adăstà, că e în stare să se ucidă sau să deà totul pe faţă, dacă ea nu'l mai primeşte; dacă barem în noaptea aceia nu vrea să'l asculte. Şi femeia se înduplecase. Sisina, şi ea, abià aşteptà ziua de a doua zi, ca să fie mamă, să poarte în braţe o păpuşe vie, s'o îmbrace, s'o joace, să'i cânte şi s'o sărute.

Era deschisă, în sfârşit, uşa pe care de două săptămâni o găseà mereu încuiată. Bărbatul pătimaş pătrunse în încăperea miresmată. Vegheza îl aşteptà şi ea, rumenind albimea crivatului şi mânile mici şi pufoase ale iubitei.

— Ard! mă consum! şueră el, ca în primele lor zile de dragoste. De ce m'ai pârjolit atâta, răutăcioaso?

El venise iarăş tiptil, se strecurase chiar de lângă nevastă-sa, în vestmânt uşor de noapte. Femeia îi făcù loc lângă ea, îngăduitoare, tremurând ca şi el, de acelaş fior străvechi şi pătimaş.

Tocmai se sărutau, întinşi în pat, când uşa se deschise, şi Frosa, chiar ea, pătrunse în cămară. se apropie câtvà, stătù, iarăş pâşì, se apropie până în cercul rumen al veghezei, ca şi cum nu puteà să creadă, de mai departe, cele ce vedeà.

Aplecată din mijloc, frântă, cu ochii peste măsură de mari, de halucinaţi, cu gura căscată, soţia putù rostì, în cele din urmă în minutul nesfârşit al încordării tuturora, atât, abia:

— Despo! Despo! Tu? Aşa cevà!

Şi soţia se 'ntoarse, eşì pe uşe, trase şi închise uşa la loc.

Consternaţi, amanţii rămăseseră unul alături de altul, ferecaţi de osânda lor, din minutul acela de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

conștiință, neputincioși să gândească, să ia vre-o hotărîre, să priceapă ce-ar fi avut de spus, întru apărarea lor. Înțelegeau, încet încet, că nimic nu se poate face, nu se poate spune, odată ce fuseseră văzuți, chiar de ea, de sărmana Frosina. Și cuvintele: „sărmana Frusina", le veniră pe buze; cu toată grija de persoana lor, de taina lor desvăluită.

Despina, în cele din urmă, începù să plângă. Plângea încet; îi isvorau lacrimile și curgeau slobod pe fața înmărmurită. Se întorsese cu fața la perete. Toată clădăria de minciuni, de amăgiri, ridicată de ea, de el, se prăbușise. Urmà să plece din casa aceia ospitalieră, de soră, chiar în dimineața aceia. Copilul îi revenea de sigur ei. Sisina trebuise să priceapă că e al lui Marinică.

El, soțul, tăceà apăsat, necăjit. Se cufundase într'un scaun, și nu se mai clintea. În tăcerea de ocnă prăbușită, abià susurà plânsul înăbușit al Despei.

La un timp, târziu parcă, amanții, încă nedespărțiți, în acelaș iatac, auziră ca niște pași boncănind pe de-asupra capetelor lor, în pod.

— Ce-o fi? întrebă Despina, dar omul tăcù, nepăsător, prostit.

Și de odată, amanta, străbătută ca de un fior, strigă sugrumată:

— Marinică!... aleargă!

Bărbatul se mișcă cu greu în scaunul lui. Nu înțelegea; se supărà pe spaimele iubitei, pe halucinațiile ei.

— Ți se pare... îngăimă el.

— Totuș, du-te și vezi... Ce face? ce face ea? gândește-te cât e de disperată!

Omul se hotărî, porni. Trecù în iatacul lui, dar Frosa nu erà acolo. Se îmbrăcă pe apucate și, din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/ndr1901-1932

odae'n odae, o căută. Se uita până și 'n dulapuri, pe după perdele. Inaintea scării podului, găsì papucii nevesti-si. Ea se urcase în pod? Ce căutase? Da, se puteà... Marin pricepù ce-ar fi putut căutà soția lui acolo, și se 'nfioră. Ii venì să se repeadă pe trepte, dar se dădù pe spate, curajul îl părăsì. Strigă cu putere servitoarea. Sluga, trezită din somn, de sgomot, de câtevà minute, veni cu o lumânare; dar nu voia să se urce singură. Frica domnului intrase și'n ea. Se suiră împreună. De cum pătrunseră în pod, prin zarea puțină a luminii de lumânare, o și zăriră pe Sisi. Părea că privește cu incordare ceva, cu gâtul strâmb și trupul tot îi atârna de o grindă, neclintit. Când veniră aproape de ea, soțul îi luă mâna țcapănă, răcită. Murise. Arseră la un loc frânghia cu care se spânzurase, de care atârnà, și pentru ca trupul să nu cadă, Marin își cuprinse în brațe soția. Dar hoitul rece și schimonosit, parcă se strâmbà la el. Il lăsă jos, în pod și, stăpân și slugă, plecară.

— Trebue să vie procurorul! se scuză el față de slugă. N'avem drept să o luăm de-aici... Ce nebunie!...

Și coborâră, fără s'o fi deslegat la gât de funic, pe sinucigașe.

Impovărat, încovoiat, ca și cum ar fi dus leșul în spinare, se pogorî bărbatul și pătrunse din coridor pe sală. Neștiind încotro să se 'ndrepte șovăì pe loc. Aruncă o privire iatacului conjugal, gândì de sigur ceva asupră'i, și intră în camera iubitei.

— S'a sinucis! vorbì el, poate ca să'l audă Despina, poate vorbind singur, poate ca să spună cuiva, or cui, ce se petrecuse.

Femeia sărì din pat, ca smulsă. Dar numai de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

cât căzù jos, pe covor, în nesimţire. Marin parcă nu vedea, adâncit în gânduri, cu capul în palme.

Şi vremea treceà. Trecuse ca la o jumătate de oră, Marin era tot în iatacul Despinei, aceasta abià se trezise. Moarta odihnea sus în pod.

Ca să nu'l mai vadă poate, să nu'l mai simtă aproape, pe El, Despina se urnì cu greu din locu'i, eşì pe sală, şi acolo se cufundă într'un jilţ şi începù să plângă, cu hohot, cu suspine, cu un tremur din tot trupul.

Se făcuse ziuă. Singur în iatacul amantei, Marin, cufundat în gânduri, aşteptà. Privirele'i către nimic îndreptate, îi căzură pe garderobul în care ştià că iubita îşi ţineà banii, milionul. Şi-aduse aminte că, vârând întâmplător mâna sub perne, chiar în noaptea aceia, dase de nişte chei. Faţa prostită i se lumină a gândire. Se uità în juru'i. Uşa, fără să fie închisă, era lipită, nimeni nu'l puteà vedeà din sală, şi cine ar fi putut să'l vadă? Despa era de sigur în vre un ungher, plângea.

Incet, ca un hoţ, Marin ajunse la pat, scoase cheile de sub pernă, apoi, venind la garderob, deschise binişor cutia cu milionul. Luă pe rând câteva maldăre de hârtii de bancă, de înscrisuri, îşi îndopă buzunarele cu ele.

„Tot i-am lăsat şi ei... gândeà el. Asta pentru ca să fiu sigur de ea, şi pentrucă, dacă copilul e al meu, şi banii tot mie mi se cuvin".

Şi deputatul zâmbì, printre schimele de disperare întipărite pe faţa lui, cu încredere, ca un viitor ministru.

Bibl. Univ. Cluj
Nr. 402 1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc